

Veera Kinnunen

TAVARAT TIELLÄ

Acta Universitatis Lapponiensis 362

Veera Kinnunen

TAVARAT TIELLÄ

Sosiologinen tutkimus esinesuhteista muutossa

Akateeminen väitöskirja,
joka Lapin yliopiston yhteiskuntatieteiden tiedekunnan suostumuksella
esitetään julkisesti tarkastettavaksi Lapin yliopiston Esko ja Asko -salissa
marraskuun 24. päivänä 2017 klo 12

LAPIN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF LAPLAND

Rovaniemi 2017

Veera Kinnunen

TAVARAT TIELLÄ

Sosiologinen tutkimus esinesuhteista muutossa

LAPIN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF LAPLAND

Rovaniemi 2017

Lapin yliopisto
Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

© Veera Kinnunen

Taitto: Taittotalo PrintOne
Kansi: Veli-Pekka Laitinen

Myynti:
Lapland University Press
PL 8123
96101 Rovaniemi
puh. 040 821 4242
julkaisu@ulapland.fi
www.ulapland.fi/LUP

Lapin yliopistopaino, Rovaniemi 2017

Painettu:
Acta Universitatis Lapponiensis 362
ISBN 978-952-337-032-6
ISSN 0788-7604

Pdf:
Acta electronica Universitatis Lapponiensis 229
ISBN 978-952-337-033-3
ISSN 1796-6310

Muutto

Mikä on
tuo ääni
Jokin siirtyy paikaltaan
minussa, minusta kauas –
    Minne
        mieleni, kotini
pakattuna, sidottuna, teipattuna?

Ei se ole oven sulkemisen ääni – ei portin –
kahisevat lehdet
    ensilumen alle unohtuneet
Huokaileeko ullakolla
talon henki – sahanpuruissa satojen askeleet
    keiden
        hylätty keinutuoli
        vanhojen vaatteiden haamut
hitaassa bolerossaan, ikävän rytmissä
ammoin jo kuolleeksi luullut muistot –
    kivetkin, yksitellen kerätyt
        aarteet –?

Itkevätkö
    puutarhaani jätetyt puut, pensaat
        yksin jääneet
polut, metsät ja meri –
ystävät, kaikki,
joille olin uskonut sydämeni...
Suljen takanani portin kuin paksun kirjan – varovasti.

Acu Storträsk (2016) Muuttolintu

Tiivistelmä

Tutkimuksessani on kyse arkisista esinesuhteista. Tarkastelen esinesuhteita etnografisesti seuraamalla *muuttoprosessia* eettisenä katkoksenä, jossa esineet tulevat kohdatuiksi ja niiden kanssa elämisen totunnaisuus murtuu.

Tutkimus kiinnittyy aikalaiskokemukseen arkisten tavaroiden hallitsemattomasta lisääntymisestä. Keski- ja yläluokan suomalaisperhe omistaa 10 000–50 000 tavaraa, jotka muodostavat arkielämän huomaamattoman taustan. Yhtäältä suuri osa kotien esineistä on jo suunnittelupöydällä tehty poisheitettäväksi ja korvattaviksi mutta toisaalta myös kestäviksi tarkoitettuja ja merkityksellisiä esineitä on liikaa. Yhä lisääntyvä joukko ei-haluttuja tavaroita on sekä yksittäisten kotien että yhteiskunnan tason ongelma. Tavarat täyttävät niin asunnot ja varastot kuin kierrätyskeskukset ja kaatopaikat. Yhteiskunnan tasolla ylenpalttisuuden synnyttämää jäteongelmaa ratkotaan esimerkiksi pyrkimällä kiertotalouteen, jossa tavarat ja raaka-aineet kiertävät suljetussa kehässä eikä jätettä synny lainkaan. Kiertotalouden näkökulmasta kotien tavarat ovat potentiaalinen materiaaliresurssi, joka pitää saada takaisin kiertoon. Tällainen muutos haastaa totunnaiset tavat asua esineiden kanssa.

Hahmotan asuttua kotia Tim Ingoldia ja Sarah Pinkiä seuraten ajassa ja paikassa tihentyvänä reittien solmukohtana, joka muodostuu käytännöllisessä toiminnassa erilaisten aineiden erirytmisistä liikkeistä. Esineet ovat yhtäältä muodostamassa kodin vyöhykettä omine ominaisuuksineen, ja toisaalta ihmiset muokkaavat kotivyyhtiään erilaisten esineiden avustuksella. Rutiininomainen elämä esineiden kanssa tulee tutkittavaksi kyseenalaistuessaan. Otan esinesuhteet tarkasteltavaksi muuton muodostamassa asumisen katkoksesta. Rosalyn Diprosea soveltaen esitän, että muutto on eettisesti häiritsevä ruumiillinen kohtaaminen esineiden kanssa. Sovellan esinesuhteisiin Diprosen ruumiillista etiikkaa, joka ei perustu rationaaliseen laskelmointiin ja normatiiviseen ajatteluun vaan esireflektiiviseen affektiivisten, tuntevien ruumiiden kohtaamisiin.

Tutkimuksen teoreettis-metodologisena tehtävänä on hahmotella ei-ihmiskeskeistä näkökulmaa esinesuhteen etiikalle. Asetun keskusteluun posthumanistisen ja relationaalisten teorioiden sekä feministisen etiikan

keskusteluiden kanssa ja kehin niiden pohjalta enemmän kuin inhimillistä ymmärrystä esineiden ja ihmisten välisestä arkisesta suhteesta ja siitä, millä tavalla sitä on mahdollista tutkia. Tutkimusongelmani jakautuu kolmeksi toisiaan täydentäväksi empiiriseksi alakysymykseksi. Ensinnäkin tavoittelen aikalaiseettistä kokemusta kysymällä, millä tavalla esineiden kanssa eletään juuri nyt. Toiseksi tarkennan luopumisen ja jätteisyyden ongelmaan kysymällä, millä tavoin esineitä suljetaan ulos yhteisöjen piiristä. Kolmanneksi kysyn, kuinka esineiden kanssa asetutaan maailmaan.

Monipuolinen etnografinen aineisto koostuu seuraavista toisiaan täydentävistä kokonaisuuksista: 1) Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjoituskerruu Elämää muuttolaatikoissa (KRA), 2) muuttopäiväkirjat sekä 3) kenttäpäiväkirjat muutoista, joihin olen osallistunut tutkimusprosessin aikana. Analyysivaiheessa täydennän kenttätöyssä hyödyntämäni aistietnografista menetelmää affektiivisella luennalla.

Analyysi kohdentuu kolmeen avainkohtaan muuttoprosessissa: karsimiseen, kynnyksen ylittämiseen ja asettumiseen. Tarkastelen asumista esineiden kanssa Ingoldilta lainaamani vyyhdin (*meshwork*) käsitteen avulla. Analyysin tuloksena osoitan havainnollisesti esineiden sotkuisen vyyhtimäisen luonteen ja sen, kuinka ne muodostavat asuttua kotia yhdessä asujien ja ympäristön kanssa. Vyyhtimäisestä luonteesta johtuen ihmiset kiinnittyvät esineisiin, eivätkä esineet helposti purkaudu materiaaliresurssiksi. Tutkimustulosten pohjalta ehdotan vyyhtiontologiasta kumpuavaa enemmän kuin inhimillistä materiaalietiikkaa, joka tunnistaa vastavuoroisen sidoksellisuuden ja kiinnittymisen aineeseen. Esitän, että kiertoyhteiskunnan tavoite haastaa tunnistamaan myös jätteen kaltaiset ulossuljetut ja ei-halutut materiat hoivan aiheiksi (*matter of care*). Ehdotan, että tällaisella tunnistamisen käänöksellä on merkittäviä eettis-poliittisia seurauksia. Silloin on väliä paitsi sillä, millä tavoin aineen kanssa jaetaan myös elämä, myös sillä, miten aine jatkaa kulkuaan maailmassa.

Avainsanat: Enemmän kuin inhimillinen sosiologia, esinesuhde, muutto, vyyhtiontologia, ruumiillinen etiikka, jätteen etiikka, affektiivinen etnografia, aistietnografia, materiaallinen sosiologia, hoivanaihe, jäte, luopuminen, poisheittäminen, kiertotalous, kiertoyhteiskunta.

ABSTRACT

THINGS IN AND ON THE WAY. A sociological study on the relationship between people and things.

This study aspires to provide a fresh account of the everyday ethics of living with things by scrutinizing the process of moving house.

An average Finnish family owns approximately 10 000 to 50 000 individual pieces of personal property. Ever-accumulating “stuff” forms an integral but often unobtrusive backdrop to the contemporary way of life. In recent decades, the gradual accumulation of things and its side effects, such as the increasing problems of where to put them and how and where to dispose of them, have become both a societal and individual problem. This study analyses our habitual, everyday life with things and argues that the current environmental crisis calls for an ethics that takes into account not only the needs of other people and animals but all kinds of materialities. Finding fertile ground for an ethics of object relations at the corporeal encounters between humans and things, the research sets out to develop a more than human stance on the everyday ethics of living with things.

Drawing inspiration from Tim Ingold and Sarah Pink, the study understands home as a meshwork co-constituted by multifarious elements and their constant movements, which together carve their routes in and through the structures of a home. From this point of view, to inhabit a place is to join in the flux of that place with one’s things. In the flow of everyday domestic life, things are routinely being worked with, maintained, repaired, washed, dusted and discarded without these processes being given a second thought. This habitual engagement becomes momentarily traceable when what have become self-evident routines of everyday life are somehow disrupted. In this study, the process of moving house is taken as a rupture, a juncture, or gap, in accommodation offering a vantage point from which to study the everyday ethics of living with things. When moving house, one is forced to encounter things by going through all one’s belongings, sorting them out and carrying them to the new dwelling.

To grasp the ethical dimension of living with things the study draws on

Rosalyn Diprose's idea of corporeal ethics. Diprose develops a position on ethics that does not derive from rational calculation and normative thinking but rather from affective, pre-reflective engagement of sensible bodies. For Diprose a physical encounter is always a disturbing ethical moment: to be open and generous towards other bodies is to be open to other ways of thinking and doing. This ethical dimension of living with things becomes evident in the fleshy encounters of people and things.

The study pursues its aims through the following questions: 1) How is life shared with things, 2) how are unwanted things closed out of lives and 3) how does one settle into a new setting with things? The ethnographical data of the study consist of three complementary sets: 1) the entries submitted to a writing competition organized in collaboration with the Finnish Literature Society (SKS), 2) diaries written during the process of moving and 3) ethnographic participatory observation in moving processes.

The analysis of the rich ethnographic data has been guided by affective and sensory ethnographic methods. It focuses on three key, intertwined phases of moving - sorting out, crossing thresholds and settling in - which highlight the diversity of living with things from different angles.

The study dwells on the threshold of practices of disposing of and keeping things. It argues that an object relationship constitutes a situationally occurring meshwork of ties that bind a thing and human being together. Some meshworks are stronger and messier, and some are weaker. People seem to nurture the meshworks of things as long as they are attached to them, but once the ties are broken, rejected items may not be recognized as things worth caring for anymore. This is the point when an item becomes trash. The study calls for attention to materialities that are not recognized as things. It argues that the current aim to achieve a *Circular Society* challenges us to treat unwanted and excluded things - trash - as potential *objects of care*. This turn of recognition would have ethico-political consequences.

Keywords: More than human sociology, corporeal ethics, ethics of waste, object-relations, change of residence, home, stuff, affective ethnography, sensory ethnography, material sociology, matter of care, waste, disposal, divestment, Circular Economy, meshwork ontology.

Kiitos!

Tämän kirjan valmistuminen solmii ammatillisessa elämäkerrassani yhteen kaksi aikaisemmin erillään kulkenutta juonetta. Olen aikoinaan valmistunut tekstiilialan muotoilijaksi Kuopion muotoiluakatemiasta. Väitöskirja valmistuu Kulttuurilähtöisen palvelumuotoilun tohtoriohjelmasta, ja siten muotoilu yhdistyy kulttuurintutkimukseen.

Olen ajatellut tutkimusprosessiani eräänlaisena kehruutyönä: niin kuin käsityöläinen muokkaa takkuisista villatupoista ohuena juoksevaa hienoa lankaa, niin myös tutkija kehrää melkoisen sekalaisista raakahavainnoistaan monien työstövaiheiden jälkeen sujuvasti juoksevan tutkimustarinan. Tutkimuksen ammattinaisena taiteilen empiirisen käsityöläisyyden ja teoreettisen haihattelun välitiloissa.

Suurin kiitos kuuluu varsinaiselle ohjaajalleni Jarno Valkoselle. Mestarin luottamus kisällinsä käsityötaitoon on saanut minut itsenikin uskomaan omiin taitoihini. Lisäksi minua ovat ohjanneet Merja Kinnunen ja Janne Autto, joiden tuki on ollut ensiarvoisen tärkeää prosessin eri vaiheissa.

Lapin yliopiston yhteiskuntatieteiden tiedekunta on ollut minulle hyvä paikka tehdä työtäni. Kiitos koko tiedekunnan väelle!

Tutkimuksellinen kotipesäni on ollut Lapin yliopiston sosiologian oppiaine, jonka nuorempana tutkijana tein väitöskirjaani ensimmäiset vuodet. Ohjaajieni lisäksi luen sosiologian perheeseen aamukahviystävänä Heikki Huilajan sekä Leena Suopajärven, Juha Koskelan ja Johanna Saariniemen, Asko Suikkasen, menetelmävahvistukset Arto Selkälän ja Suvi Ronkaisen sekä Tampereen yliopistosta säännöllisin väliajoin vierailevan Olli Pyyhtisen.

Toinen kotioppiaineeni on kulttuurihistoria, joka alun pitäen houkutteli minut Lapin yliopistoon. Olen työskennellyt oppiaineessa sivutoimisesti eri tehtävissä koko jatko-opintojen ajan. Marja Tuominen on esimerkillään vaikuttanut käsitykseeni siitä, että hyvä tutkimus on myös hyvä tarina. Kulttuurihistorian piiristä olen saanut läheisimmät kirjoittajakollegaystävät, Päivi Rantalan ja Sandra Wallenius-Korkalon. Kiitos teille esilukijuudesta, vertaistuesta, yhteisistä ideointihetkistä ja lukemattomista kirjoittajatreffeistä!

Viimeiset kaksi vuotta olen saanut keskittyä täysipainoisesti tutkimukseen Lapin yliopiston Kulttuurilähtöisen palvelumuotoilun tohtoriohjelman rahoittamana. KUPAMUn johtaja Anu Valtosen rooli on ollut merkittävä sekä innostavan tohtoriohjelman luotsina että myös omana henkilökohtaisena mentorinani. Lisäksi KUPAMUn muut opiskelijat Essi Kuure, Tarja Salmela, Joonas Vola ja Riikka Matala ja kaikki ohjelman seminaareihin osallistuneet jatko-opiskelijat ovat muodostaneet tärkeän vertaisryhmittymän viimeisten neljän vuoden aikana.

Tutkimustyön eri vaiheissa neuvonantajina ja kommentaattoreina ovat toimineet yliopistossamme vierailleet kansainväliset tutkijavieraat, tärkeimpinä Sarah Pink, Alison Pullen, Tim Ingold, Gay Hawkins ja Maria Puig de la Bellacasa. Kiitos tutkijakoulun saaman HaiLa-hankkeen (ESR) olen voinut verkostoitua kansainvälisesti niin ulkomailla kuin kotiyliopistossakin. Kiitos tutkijakoulun koordinaattori Annukka Jakkulalle hankkeen vetämisestä sekä muista käytännön järjestelyistä!

Tutkijayhteisöäni ovat rikastaneet ja inspiroineet myös valtakunnalliset tutkimusryhmät, näistä tärkeimpinä Jätteen yhteiskunta -tutkimushanke, Designed Society -verkoston (DESO) tutkijat sekä Artefacta-esinetutkimusverkoston väki.

Kiitän esitarkastajiani Tiina Suopajarveä sekä Maria Åkermania, joiden tarkkanäköisten ja rakentavien kommenttien ansiosta sain muokattua tutkimustarinan lopulliseen muotoonsa. Kiitos myös Turo-Kimmo Lehtoselle, joka on ilokseni suostunut vastaväittäjäkseni.

Loppuvaiheessa kieliasua hioivat ja tärkeitä kommentteja antoivat ohjaajien ja esitarkastajien lisäksi Pälvi Rantala, Anu Valttonen ja Marjo Laukkanen. Kiitos heille vielä kerran!

Tärkeimmät kiitokset kuuluvat tietysti tutkimukseen osallistuneille ihmisille, jotka ovat ottaneet minut keskelle sotkuisia muuttotilanteitaan tai kirjoittaneet muuttokokemuksistaan. Kiitos myös Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralle, joka järjesti kanssani muuttoaiheisen kirjoituskeruun ja jonka residenssissä Tartossa löysin kadoksissa olleen kirjoitusinnon.

Lämpimät kiitokset myös mahtavalle, suurelle suvulleni: äidille, isälle, vara-äideille ja -isille, omille ja sielun sisaruksille, tädeille, sedille, enolle ja serkuille. Kiitos, että olette jaksaneet puida kanssani tavaran kanssa elämisen tuskaa ja

autuutta. Edesmennyt ämmi oli esinesuhteiden mestari, jonka henkisestä ja materiaalisesta perinnöstä on riittänyt loputtomasti ammennettavaa. Myös ukkini on ollut aina kiinnostunut ja halunnut keskustella tutkimusaiheestani. Samoin olen ikuisesti kiitollinen appivanhemmilleni, jotka ovat tarjonneet auliisti käytännön apua ja tehneet lapsiperhearjen ja tutkijantyön yhteensovittamisesta himpun verran helpompaa.

Viimeisimpänä kiitän tietysti puolisoani Veli-Pekkaa sekä ihania lapsiamme Pietaa ja Otsoa. Kiitos siitä, että jaatte elämän kanssani. Veli-Pekalle erityiskiitos siitä, että hän ehti omien kiireidensä ohella suunnitella kirjaan hienot kannet.

Omistan tämän kirjan viisaalle esikoistyttärelleni, joka aikoinaan ehdotti, että tekisin väitöskirjan nekunkeitosta.

Revontultentiellä syksyisenä aamupäivänä

5.9.2017

Veera

Sisällys

I JOHDANTO

1. Tutkimuksen lähtökohdat	18
Tutkimusongelmana esinesuhde.....	24
Aikaisempi tutkimus: sosiologian hankalat esineet	25
Tutkimuksen rakenne	29
2. Esineiden elämäkerrasta vyyhtiontologiaan	32
Enemmän kuin inhimillistä sosiologiaa.....	32
Seuraa esinettä	33
Seuraa toimijoita	35
Seuraa materiaaleja	37
3. Miten ja missä tutkia esineiden vyyhtejä	42
Asuttu koti	42
Asumisen katkos	44
Katkosten eettinen potentiaali.....	45
Etnografoita	48
4. Aineisto	53
Tutkimusetiikka.....	53
Elämää muuttolaatikoissa -kirjoituskeruu (KRA).....	55
Muuttopäiväkirjat (MPK).....	57
Muuttokirjoitukset ja muuttopäiväkirjat tiedon lajina.....	59
Etnografinen osallistuminen (KT).....	60
5. Analyysi ja kirjoittaminen	68
Sosiologisen mielikuvituksen lihallistaminen	68
Ihmettelyn taide, tarinoiva tieto.....	73

II ASUMISEN KATKOKSESSA

6. Karsiminen	79
Tiina – Uusi elämä uudella paikkakunnalla	81
Taika – kommuunista toiseen	82
Jaana & Jukka – lapsiperhe muuttaa omakotitaloon	83
Erkki & Karo-koira – takaisin opiskelemaan	84
Luopumisen kanavat	86
Lahjoittaminen.....	90

Säilöminen	99
Muuntaminen	104
Jätehuoltoon siirtäminen	106
Onnen toiveikas performatiivi	107
Muistin suursiivous.....	112
Esineestä jätteeksi?	117
7. Kynnyksellä	121
Tiina – Uusi elämä uudella paikkakunnalla	122
Erkki ja Karo-koira – takaisin opiskelukaupunkiin	124
Silvia & Peter – perhe kasvaa	125
Jaana & Jukka – Lapsiperhe muuttaa omakotitaloon.....	126
Esineet tuovat ihmisiä yhteen	128
Ahdistuminen	133
Paljastuminen	136
Omistussuhteen purkaminen	140
Arki laatikoissa	141
Poissa sijoiltaan	144
8. Asettuminen	147
Erkki & Karo-koira – takaisin opiskelemaan	148
Silvia & Peter – perhe kasvaa	150
Meri & Juha – remonttia pakoon	152
Jarkko – pesänrakennusvaihe	153
Pohjatyöt.....	154
Sovittautuminen	160
Kotiutuminen	169
Asettuminen kodin koulimisena.....	181
 III ESINESUHTEET VYYHTIEN MAAILMASSA	
9. Esinesuhteiden etiikka	186
Maailmaan asettuminen esineiden kanssa	188
Ulossulkeminen	190
Miten esineiden kanssa eletään nyt?	190
Esineet hoivanaiheina.....	191
Huolesta hoivaan?.....	193
10. Lopuksi	198
Aineisto.....	200
Kirjallisuus	200
Liitteet	212

I JOHDANTO

1. Tutkimuksen lähtökohdat

Kuva 1. ”Rojulat” poikien huoneesta ja askarteluhuoneesta. (N, KRA, muuttokoke-
mukset, 306–310. Kuvateksti alkuperäinen.)

Aineistossani on kaksi valokuvaa talosta, joka on muuttunut rojuhuoneiden kokoelmaksi. Melkein inhorealisticen rehellisesti kuvattuihin ”rojuloihin” kiteytyy jotain hyvin olennaista tavaroiden kanssa elämisen työläydestä 2000-luvun suomalaisissa kodeissa. Sadassa vuodessa materiaallinen niukkuus on kääntynyt ylenpalttisuudeksi, jonka kanssa eläminen vaatii jatkuvaa työtä.

Ensimmäisessä kuvassa entisen lastenhuoneen etualaa hallitsee kuntopyörä, jonka päälle ja viereen on kerääntynyt pino papereita. Pahvilaatikot ja paperipinot ovat vallanneet myös keskelle huonetta sijoitetun sohvaa. Paperivuorten voi kuvitella jatkuvan sohvaa takana, sillä ne levittäytyvät myös taka-alalla

näkyvän työpöydän pinnalle. Toisessa kuvassa käyttämättömänä seissee mankelin päälle ja ympärille on alkanut kerääntyä monenlaista määrittelemätöntä tavaraa: kodinkoneiden pahvilaatikoita, muovipusseja, siivousvälineitä, kansioita, vanhentunutta teknologiaa, vanhoja verhoja, tyttären ”väliaikaisesti” vanhempien luo säilöön tuomia täysiä muuttolaatikoita.

Kuvien esineet ovat uutuudenhehkunsa menettäneitä tavaroita, joille ei ole paikkaa eikä käyttöä juuri sillä hetkellä, mutta joita ei oikein voi heittää poiskaan. Tällaiset esineet ovat arjen taustakohinaa, jotka lakkaavat hahmottumasta yksittäisinä esineinä, ja niistä tulee ”rojuja”, ”rompetta”, ”kamaa” ja ”kampetta”. Arkielämän kuluessa vaivihkaa kerääntyvä materiaallinen ylimäärää valtaa niin rojuhuoneet ja autotallit kuin sohvapöydät, tuolinselkämukset ja kirjahyllytkin. Asukkaat ovat oppineet väistelemään yhä lisääntyviä tavaroita, valitsemaan kulkureittinsä niin, etteivät ne ole tiellä.

Lähitulevaisuudessa häämöttävä muutto pienempään asuntoon on pakottanut pariskunnan kohtaamaan rojuhuoneeseen kerrostuneet tavarat. Vastassa kohtaamisessa esineiden runsaus tulee huomatuksi, ja arjessa siedetty ylimäärä muuttuu häiritseväksi ylijäämäksi. Tutkimuksessani kiinnitän huomioni muuttoon murroskohtana ihmisten ja esineiden yhteiselämässä.

* * *

Euroamerikkalaisen, kulutuskeskeisen elämäntavan yksi tunnusomaisimpia piirteitä on kokemus tavaroiden paljoudesta.¹ Jatkuvasti kasaantuvien, kerääntyvien, likaantuvien ja tiellä olevien esineiden runsauden kanssa sovussa eläminen edellyttää huoltamista, ulossulkemista ja järjestämistä. Ylenpalttisuuden kanssa pärjäämisestä on tullut jokapäiväinen haaste niin yhteiskunnan kuin yksilöiden arjen tasolla (ks. Czarniawska & Löfgren 2012; Czarniawska & Löfgren 2013). Tästä työteliästä elämän jakamisesta esineiden kanssa olen tutkimuksessani kiinnostunut.

Tutkimuksessani on kyse arkisesta esinesuhteesta. Tuon esinesuhteen tarkasteluun säilyttämisen ja luopumisen välisessä jatkuvassa jännitteessä.

---

1 Tilastokeskuksen kulutustutkimustilastojen perusteella suomalaisten kotitalouksien kodin esineisiin käyttämät menot ovat kasvaneet yli kolmanneksella vuodesta 1990 vuoteen 2012. Tilastokeskus.

Väitöskirjaprojektini – sosiologinen tutkimus esinesuhteista – sai ensisyyksensä omassa muutossani kokemastani tavarakriisistä. Annoimme pois, heitimme roskiin, veimme kierrätykseen säkkikaupalla tavaraa, eikä niistä silti tuntunut tulevan loppua. Lukemattomat syystä tai toisesta ”tärkeät” laatikot myös kannettiin varastosta avaamattomina suoraan seuraavaan varastoon. Holtittomasti kasvavan banaanilaatikkopinon äärellä ihmettelin, miten tähän on tultu. Ajattelin, että suomalaisten esinesuhteen on täytynyt muuttua radikaalisti yhden ihmiselämän mittaisessa ajassa, kun käyttötavaroista on tullut helposti korvattavia ja niitä on tarjolla lähes määrättömästi.

Tavaroitamme lajitellessani totesin, että vaikka minulla on jatkuva tunne niukuudesta ja yhä uusia tarpeita, tavaroita on silti paljon enemmän kuin luultavasti tarvitsisin elääkseni hyvää elämää. Filosofin Roger Pol-Droit tuntui sanoittavan osuvasti tavara-ahdistustani teoksessaan *Esineiden luonto*. Hän kuvaa, kuinka ihmisten valmistamien esineiden määrä maapallon pinnalla kasvaa moninkertaisesti nopeammin kuin sitä häviää:

Me elämme keskellä jättimäistä esineiden sekamelskaa; nämä esineet ovat peräisin ajallisesti varsin kaukaisiltakin aikakausilta ja tilallisesti hyvin etäisistä kulttuureista. [...] Elämme aikakautta, jolloin maapallon pinnalla on enemmän esineitä kuin milloinkaan aikaisemmin. Joka päivä jo olemassa olevien esineiden joukkoon liittyy miljoonia ja taas miljoonia uusia. Huomattavasti vähempi osa niistä katoaa. Me lyyhistymme esineiden alle ja ne vain jatkavat lisääntymistään. (Pol-Droit 2005, 62–63.)

Minä en olekaan ainoa, joka tuntee ”lyyhistyvänsä” niin kuvaannollisesti kuin fyysisestikin yhä vain lisääntyvien esineiden alle. Suomalainen perhe omistaa eri arvioiden mukaan kymmenestä tuhannesta jopa viiteenkymmeneentuhanteen eri esinettä, joista noin sataa tarvitaan välttämättä nykymuotoiseen elämiseen². Kotien arkitodellisuus on usein jyrkässä ristiriidassa sisustusleh-

---

2 Usein toistettu käsitys sadalla tavaralla pärjäämisestä perustuu amerikkalaisen Dave Brunon (2010) kehittämään ja maailmanlaajuisesti liikkeeksi levinneeseen ”sadan tavarahan haasteeseen”, jossa osallistujia haastetaan luopumaan kaikesta muusta paitsi sadasta tärkeimmästä tavarasta. Tavaroista luopumisen sivutuloksena luvataan elämän muuttuvan ja sielun uudistuvan. Muutkin elämäntapaoppaat korostavat tavaroitten hallintaa itsen hallinnan menetelmänä: olemme mitä omistamme (ks. esim.

dissä ja -blogeissa esiteltyjen puhtauttaan kiiltävien ja järjestyksessä olevien asuntojen kanssa, niissä kun jokaiselle tavaralle näyttää olevan paikkansa. Arjessa vääjäämättömästi kertyvän rojun – laskujen, kiitoskorttien, lahjojen, säilytysastioiden, liian pienien tai nyppyyntyneiden vaatteiden, aikakauslehtien ja pokkareiden – kanssa pärjääminen vaatii jatkuvaa työskentelyä. Jokapäiväisestä elämisestä tavaroiden kanssa on tullut niin haastavaa, että on jopa syntynyt uusi tavaroiden hallitsemiseen erikoistunut järjestäjien ammattikunta. Ammattijärjestäjiin ja erilaisiin elämäntapaoppaisiin (kuten kirjoittamishetkellä suosittu *Konmari*-menetelmä [Kondo 2016]) tukeudutaan hallinnasta karanneiden tavaramäärien karsimisessa. Muun muassa *Tavararemontti*-yritys lupaa laittaa asiat ”halki, poikki ja pinoon”. Yrityksen ammattijärjestäjät neuvovat, mistä ja miten tavaroista on mahdollista luopua, miten padota jatkuva uusien tavaroiden tulva ja miten järjestää kodin tavarat järkevästi (*Tavararemontti*).

Tavaroiden eksponentiaalisesti kasvava määrä ei ole vain yksittäisten kotien ongelma, se on myös yhteiskunnallisesti kiperä kysymys. Tämänhetkistä tavaroiden yltäkylläisyyttä kuvaakin se tosiasia, että tonneittain käyttökelpoisia esineitä heitetään jatkuvasti pois (Lehtonen 2008, 13). Tavarat hylätään nopeammin kuin koskaan ennen – niiden elämäkerta saattaa olla muutaman käyttökerran mittainen. Suuri osa kotien lävitse kulkevista esineistä on jo alkujaan valmistettu kertakäyttöisiksi ja toisaalta kuluttamisen logiikkaan sisäänkirjoitettu uutuudentavoittelu on tehnyt mahdottomaksi säilyttää kaikki esineet käytössä. Siten rutinoitunut poisheittäminen on nykyisenkaltaisen kulutusyhteiskunnan välttämätön kääntöpuoli, sen ei-aiottu seuraus (Strasser 1999; Lehtonen 2008, 88; 2015; Lehtonen & Pyyhtinen 2015; Valkonen 2015; Valkonen ym. 2017.) Kysymys esineiden ylenpalttisuuden kanssa elä-

---

Smith & Ekerdt 2011). Tieteellisessä kulutustutkimuksessa ei ole kovin hanakasti määritelty hyvän elämän edellyttämiä esineitä tai niiden minimimääriä, koska ne ovat subjektiivisia ja kulttuurisia. Tilastokeskuksen julkaisemassa, ryhmäkeskusteluihin perustuvassa tutkimuksessa (Lehtinen ym. 2010) on kartoitettu, millaisia hyödykkeitä tämän päivän suomalaisessa yhteiskunnassa tarvitaan hyvään elämään ja laadittu niiden perusteella minimiviitebudjetiteja erilaisille kotitalouksille. Tutkimuksesta voi lukea, että suomalaisten käsitys kohtuullisen elämän edellyttämästä minimivarustetasosta sisältää melkoisen määrän erilaisia tavaroita. Samalla tutkimus havainnollistaa, kuinka vaikeaa subjektiiviseen kokemukseen perustuvaa tunnetta puutteesta tai riittävästä määrästä hyödykkeitä on yleistää koskemaan suurempaa ihmisjoukkoa.

misestä on juuri nyt erityisen ajankohtainen, kun Euroopan unionissa ja koko maailmassa hahmotellaan uudenlaista, kestävämpää ympäristöpolitiikkaa, jonka tämänhetkisenä tavoitteena on materiaalien suljettuun kiertoon kiertotalous.³ Kiertotalousvisiossa jätteestä tehdään yhä uudelleen taloudellisesti hyödynnettävää raaka-ainetta. Uusi ympäristöpolitiikka edellyttää muutosta paitsi tuotannon ja jätteenhallinnan käytännölliseen logiikkaan myös jokapäiväiseen esinesuhteeseen. Tällainen muutos vaatii ymmärrystä siitä, millaisia me ihmiset olemme, miten me toimimme ja millaisessa yhteiskunnassa elämme (ks. Milton 2002). Kysymys esinesuhteesta kääntyy sosiologiseksi ongelmaksi.

Jokapäiväisiin kodin esineisiin ei puuhakkaassa arkielämässä juuri kiinnitetä huomiota ennen kuin ne rikkoutuvat tai ovat tiellä. Muutto on siinä mielessä erityislaatuinen tilanne ihmisten ja esineiden yhteiselämässä, että se paljastaa aktiivisessa käytössä olevien tavaroiden lisäksi myös erilaisiin kodin tiloihin säilötyt ja unohdetut esineet, pakottaa käymään ne lävitse ja sijoittelemaan uudelleen. Kun jokainen esine aina lasten hylkäämistä leluista vanhoihin puhelimiin ja pankkitositteisiin on lajiteltava ja siirrettävä tilasta toiseen, ne tulevat fyysisesti käsitellyiksi ja samalla tarkkailun ja pohdinnan kohteiksi. Siksi muutossa on yksittäisen tapahtuman ja yksilöllisen kokemuksen ylitse kurottuvaa eettis-poliittista potentiaalia.

Länsimaista kulutuskeskeistä elämäntapaa pidetään usein liian ”materialistisena”. Minäkin liityin kauhistelijoiden kuoroon täpötäysien muuttolaatikoideni äärellä – enkä ensimmäistä kertaa – vannoten luopuvani materiasta ja eläväni loppuelämäni harkitussa niukkuudessa. Sosiologi Turo-Kimmo Lehtonen (2008) on nimennyt tällaisen moralisoivan puheen nyky-yhteiskunnan tavaramuotoistumisesta ”eettiseksi materialismiksi”. Eettinen materialismi perustuu ajatukseen, että ihmisen toiminnan perimmäinen tarkoitus on tavoitella itsekkäästi aineellista hyvää ympäristöstä, tulevaisuudesta tai toisista ihmisistä piittaamatta. Eettinen materialismi esiintyy puheissa lähinnä moralisoivan kritiikin kohteena: se on kanta, johon puhuja harvoin itse sitoutuu mutta josta yleensä syyllistetään muita kanssaeläjiä. (Emt, 16.) Eettiselle materialismille ”materia” on jotakin kaupallista, pinnallista ja epäaitoa, jotakin

---

3 Ympäristöministeriö 2008. Kiertotalouden tarkastelua sosiologian kehyksessä esim. Valkonen 2015; Valkonen ym. 2017; Kinnunen 2016.

johon ei kuuluisi kiintyä. Materialismia kritisoivassa puhettavassa unohtuu kuitenkin se tosiasia, että ihmisenä oleminen on kietoutunut olennaisesti aineelliseen.⁴ Paitsi meitä ympäröivä kauppatavaroiden maailma, myös kivet, puut ja aurinko ovat materiaa. Kuten muun muassa antropologi Tim Ingold (2011, 24) on kirjoituksissaan tuonut esiin, ihmiset eivät elä materiaalisuuden tuolla puolen vaan erilaisiin aineisiin ja elementteihin sulautuneina, ”uiden aineiden meressä”. Lehtonen huomauttaa, ettei nykyelämänmuotoa materialistiseksi syyttävä puhe osu täysin maaliinsa. Pikemminkin nykyinen kulutuskeskeinen elämäntapa on erityisen *antimaterialistinen*: hankkimalla uusia esineitä ei niinkään tavoitella materiaa vaan ennemmin elämyksiä, tunteita ja mahdollisuuksia. Hankintojen aineellinen ja tilaa vievä ulottuvuus on vain yllättävä kuluttamisen sivutuote. (Lehtonen 2008, 11.) Luvun alussa nähtyjen valokuvien lähettäjäksi on luultavasti tavoitellut kuntopyörän hankkiessaan terveyttä, voimaa tai kenties yhteisön hyväksyntää, ei suinkaan tilaa vievää aineellista kappaletta täyttämään työhuonettaan.

Materialismia kritisoivan puheen taustalla ovat pitkät perinteet. Se juontaa yhtäältä maailman uskontojen henkeä materiaan ylitse korostavista painotuksista ja toisaalta länsimaisen filosofian ideoiden maailman ensisijaisuutta korostavasta valtavirrasta (Miller 1998; Lehtonen 2008). Tämän lisäksi puheessa kaikuu huoli nykyisen elämänmuotomme eettisestä ja ympäristöllisestä kestävämmyydestä. Ympäristöä rasittavan ja luonnonvaroja huolettomasti tuhlailevan elämäntavan nimeäminen ”materialistiseksi” on kuitenkin harhaanjohtavaa, onhan inhimillinen yhteisöelämä välttämättä moninaisten materiaalien tukemaa ja kannattelemaa (Lehtonen 2008; Latour 2005). Vaihtelua on vain sillä, miten ja millaisten esineiden kanssa milloinkin eletään. Laajamittaiseen teollisen tuotantoon perustuva ja öljypohjaisten materiaalien mahdollistama esinemaailma tukee hyvin erilaista elämisen tapaa kuin vaikkapa 1700-luvun ihmisen materiaallinen ympäristö, puhumattakaan rautakauden esineistöstä (ks. Lehtonen 2015). Materiaalien ja elämisen käytäntöjen muuttuessa muuttuu myös se, mitä suljetaan ulos elämisen

---

4 Edellä kuvattu välinpitämättömyys arkikokemuksen materiaalisuutta kohtaan on Lehtosen (2008,18) mukaan tyyppillistä perinteisille materialismin muodoille, jotka hän nimeää eettiseksi, ontologiseksi ja historialliseksi materialismiksi.

piiristä ja millaista ylimäärää eläminen tuottaa. Syyllistävän moralisoinnin sijaan olisi kuitenkin mielekkäämpää tarkastella kriittisesti sitä, *millä tavoin* esineiden kanssa eletään. Tähän eettisesti virittyneeseen kysymykseen tartun tutkimuksessani.

Tutkimusongelmana esinesuhde

Sanoitan tutkimuksessani arkista esinesuhteen etiikkaa: esineiden kanssa elämisen ja poissulkemisen käytäntöjä, jotka ovat mahdollisia tutkimushetkellä, 2010-luvun suomalaisessa yhteiskunnassa.

Kysyn, millaista on **arkininen esinesuhteiden etiikka**. Haasteenani on ymmärtää esineiden kanssa elämistä ilman ylemmydentuntoista moralisointia ja syyllistymistä. Hahmottelen tutkimuksessani ei-ihmiskeskeisen esinesuhteiden etiikan mahdollisuutta.

Jaan tutkimustehtäväni kolmeksi toisiaan täydentäväksi empiriseksi kysymykseksi. Kysyn ensinnäkin, **millä tavoin esineiden kanssa eletään juuri nyt**, tänä aikana jota elämme. Toiseksi kysyn, **kuinka esineitä suljetaan ulos**: millä tavoin niistä tulee ei-toivottua ylijäämää ja mitä niille tapahtuu. Kolmanneksi kysyn, **kuinka esineiden kanssa asetutaan maailmaan**.⁵

Tuon kysymyksen esinesuhteista empirisesti tutkittavaksi *muuton* yhteydessä. Lähtökohtanani on tieteen- ja teknologiantutkimuksessa usein hyödynnetty ajatus, että ihmisen materiaan kietoutunut maailmassa oleminen on arjessa näkymätöntä ja tulee jäljitettäväksi kyseenalaistuessaan (esim. Latour 2005; Åkerman 2009). Muutto on murroskohta, joka muodostaa katkoksen arjen tapaistuneeseen virtaan. Muuttaminen sysää esineet liikkeelle: pakottaa käsittelemään niitä kaikessa materiaalisuudessaan, arvioimaan niitä ja sijoittamaan ne uudelleen. Muuttoprosessi tekee näkyväksi kotitalouksissa kulkevat materiaalivirrat ja kuluttamisen, omistamisen, käyttämisen, muistamisen ja unohtamisen, säilyttämisen ja hävittämisen käytäntöjen monimutkaisuuden.

---

5 Lehtosen (2008; 2015) kiteytyksen mukaan sosiologia kysyy kolmea asiaa: miten olemme yhdessä toistemme kanssa, miten suljemme toisia pois yhteisöjemme piiristä ja miten olemme yhdessä nyt. Lehtonen haastaa ottamaan huomioon paitsi ihmiset myös yhteisöjen ei-inhimilliset tekijät.

Samalla kun muutto pakottaa kohtaamaan omat tavarat, se pakottaa kohtaamaan myös niiden kannattelemat elämisen tavat. Siksi muuttoon tarkentamalla on mahdollista tarkastella kriittisesti esinesuhteita. Katson, että kutsuessaan pohdintaan asumisen tavoista muuttaminen on materiaalisen etiikan näkökulmasta merkittävä tapahtuma.

Sosiologi Zygmunt Bauman (2003) määrittelee sosiologian olevan ”laajalaista kommentaaria jokapäiväisestä elämästä, tulkinta joka ammentaa voimaa toisista tulkinnoista ja tarjoaa puolestaan lähtökohtia toisille tulkinnoille”. Hänen mukaansa sosiologia ei kilpaile vaan ennemminkin yhdistää voimansa muiden inhimillistä kokemusta luotaavien diskurssien, kuten kirjallisuuden, taiteen ja filosofian kanssa. Sosiologinen ajattelu jäytää luottamusta kaikkien tulkintojen täydellisyyteen ja poissulkevuuteen, ei patoa kokemusten virtaa ja vaihtoa vaan antautuu sen vietäväksi. (Bauman 2003, 287–288.) Tavoittelen Baumanin hengessä sosiologista analyysia, joka ei jäädytä virtaa vaan tuo näkyväksi esineiden kanssa elämisen jatkuvana tapahtumisena ja käytännöllisenä, arkisena toimintana. Laadullinen ja aikalaisuuteen liittyvä kysymys siitä, *kuinka esineiden kanssa eletään*, on koko tutkimukseni taustalla juokseva, eettisesti virittynyt pohjavirta.

Aikaisempi tutkimus: sosiologian hankalat esineet

Sosiologialla on ollut hankala suhde esineisiin. Sosiologi Olli Pyyhtinen (2009, 43) toteaa, että määritellesään sosiologisen tutkimuksen kohteeksi Émile Durkheimin ”sosiaalisen faktan” kaltaisen puhtaan sosiaalisuuden muodon sosiologia käänsi samalla selkensä esineille itselleen (ks. myös Latour 1992). Toki sosiologian klassikotkin ovat tahoillaan tunnistaneeet esineiden yhteiskuntateoreettisen merkityksen. Historiallisen materialismin edustaja Karl Marx (1974 [1867]) esitti *Pääoma*-teoksessaan ”valtavan tavarajoukon” olevan kapitalistisen yhteiskunnan varallisuuden tunnusmerkki. Hän ajatteli tavaran arvon jakautuvan materiaalistien ominaisuuksien määrittämään käyttöarvoon sekä monimutkaisempaan vaihtoarvoon. Marxin mukaan vaihtoarvo alkaa kapitalismissa hallita käyttöarvoa, koska tavaraa ei enää tuoteta omiin tarpeisiin vaan markkinoille. Marxin tavarafetisismiksi nimeämä

ilmiö johtaa hänen mukaansa vieraantumiseen omasta työstä, koska he eivät enää ole kiinnostuneita hyödykkeiden todellisesta arvosta (jonka määrittää työpanos) vaan sen vaihtoarvosta. (Marx 1974 [1867], 45–88.) Arjen ja kulutuksen sosiologian näkökulmasta merkittävimmäksi klassikoksi nimetään kuitenkin useimmiten Georg Simmel (esim. Appadurai 2008 [1986]; Ilmonen 2007). Hän pyrki tarkastelemaan ”asioita itseään” epäroimattä tarttua banaaleimpaankaan arkiseen ilmiöön. Simmel käänsi tavarafetisismän tutkimusmenetelmäksi kiinnittämällä ”metodologisessa fetisismissään” huomion rahan kaltaisiin esineisiin (Simmel 1997 [1900]), joiden liikkeitä seuraamalla oli mahdollista valottaa koko yhteiskuntajärjestelmää ja inhimillisiä suhteita. (Pyyhtinen 2009, 55.)

Lehtonen erittelee *Aineellinen yhteisö* -teoksessaan (2008) seikkaperäisesti kansainvälisiä tutkimussuuntauksia, joissa yhteiskunnan aineelliset välitykset on otettu vakavasti (ks. myös Valkonen, Lehtonen & Pyyhtinen 2013). Lehtonen toteaa, etteivät yhteiskuntatieteet ole perinteisesti juuri-kaan tarjonneet välineitä tarkastella tavarasuhteita muutoin kuin tuotannon johdannaisena – käyttö- tai vaihtoarvona – tai kuluttamisena. Hänen mukaansa tavarasuhteen pelkistyminen kauppatavaraksi on osittain johtunut taloustieteen ylipäättään hallitsevasta asemasta yhteiskunnassa. Lisäksi materiaalsen kulttuurin tutkimuksen ja kulutussosiologian valtavrän huomio on 1980-luvulta lähtien ollut esineissä merkitysjärjestelminä, joiden avulla rakennetaan identiteettiä ja erottaudutaan muista (vaikutusvaltaisimpana Bourdieun 1984, *Distinction*). Sosiologia on pitkään ollut keskittynyt tarkastelemaan ”sosiaalsia suhteita, hierarkioita ja merkityksiä sellaisilla tavoilla, että hankitut ja käytetyt esineet ovat itsessään vaikuttaneet toissijaisilta.” (Lehtonen 2008, 88.) Tällaisissa lähestymistavoissa esineiden merkityksellistämisprosessista riippumattomat ominaisuudet ovat jääneet huomiotta ja aine on muuttunut alustaksi, johon kulttuuri projisoi merkitykset (Kalanti 2009, 53). Arkkitehtisosiologi Timo Kalanti esittääkin, että materiaalsen kulttuurin tutkimus on ollut kykenemätön tematisoimaan juuri sitä, mikä sen tutkimuskohteessa on erityistä: materiaalsen materiaalsuutta (emt, 53). Kalantin väitöskirja *Ruumis ja rauta* (2009) oli ensimmäisiä suomalaisia tutkimuksia, joissa hahmoteltiin esineiden ja ihmisten ”lihallsista vuorovai-
kutusta” sosiologian käsittein ja menetelmin.

Kulutussosiologiassa on 2000-luvun aikana voimistunut käytäntöteoreettinen (Reckwitz 2002; Gronow & Warde 2001; Warde 2013) kiinnostus hyödykkeiden omaksumiseen (Silverstone 2006) sekä rutiininomaiseen käyttöön (esim. Shove 2003; Shove ym. 2007); kulutussosiologian suuntauksista ks. Ilmonen 2007). Suomalaisessa yhteiskuntatieteessä esineiden materiaalista pakottavuutta on tematisoitu esimerkiksi teknologian ja kulutustottumusten ”kesyttämiseen” (Pantzar 1996) keskittyvässä tieteen ja teknologiantutkimuksessa. Tällaisia ovat esimerkiksi Sanna Raudaskosken (2009) matkapuhelimen arkista käyttöä ja sen tarjoomia tarkastellut väitöskirja tai Virve Peterin (2006) mediateknologian kotoutumista ja Heidi Paavilaisen (2013) designin omaksumista osaksi kodin moraaliekonomiaa tarkastelevat väitöskirjat.

Esinesuhdetta sivuava yhteiskuntatieteellinen tutkimus on tähän asti usein unohtanut *luopumisen* olennaisena osana ihmisen ja esineen suhdetta. Luopumista tarkastelevat kulutustutkimukset ovat keskittyneet iäkkäiden ihmisten merkityksellisten esineiden, kuten muisto- tai perintöesineiden, ”turvattuun siirtymään” seuraavalle omistajalle (esim. Ekerdt, Luborsky & Lysack 2012; Marcoux 2001a&b; Lastovicka & Fernandez 2005). Esineen ”sosiaalisen elämäkerran” (Kopytoff 2008 [1986]) päättyessä kuluttamisen on usein tulkittu loppuvan ja ihmistieteellisessä työnjaossa tarkastelu on siirtynyt yhteiskuntatieteelliselle jätetutkimukselle (esim. O’Brien 2011, Woolgar & Neyland 2013). Muun muassa sosiologi Kevin Hetherington (2004, myös Hawkins 2006; Gregson 2007) on huomauttanut, että jättekäytäntöjen tarkastelun ei pitäisi olla kulutustutkimuksen marginaalissa vaan sen ytimessä, koska luopuminen on yhtä elimellinen osa kuluttamisen prosessia kuin hankkiminen ja käyttäminenkin.

Materiaalisuutta tarkastelevat kulttuurintutkimukselliset kontribuutiot ovat usein olleet lähestymistavoiltaan varsin teoreettisia. Vaikka materiaalisuuden vakavasti ottavaa sosiologista tutkimusta julkaistaan yhä kiihtyvällä tahdilla, sosiologian ”materiaalisuus” on edelleen useimmiten irti empirian sotkuisuudesta ja sen sotkuisuus kovin teoreettista. (Kritiikkiä uusmaterialismin konkretian puutteesta ja ongelmallisesta ”materian” määrittelystä ks. Ingold 2011). Jopa etnografiseen tutkimukseen enemmän ”verta ja hikeä” – tutkijan ruumiillista osallisuutta – jo vuosia peräänkuuluttaneen Orvar Löfgrenin (1997; 2014) pääasiallisena aineistona ylenpalttisuutta jäljittävässä

tutkimushankkeessa on kaunokirjallisuus. Myös Maurizia Boscagli (2014) julistaa *Stuff Theory* -teoksensa alkusanoissa, ettei ”aineen eloisan värinän”⁶ ihastelu riitä, vaan uusi materialismi on radikalisoitava ja vietävä arkipäivän tasolle, missä ”kapitalismi tekee aineesta joustavan.” Boscagli ei kuitenkaan lopulta vastaa omaan haasteeseensa vaan päätyy kritisoimiensa kollegoiden tapaan analysoimaan aineen estetiikkaa kaunokirjallisuudessa ja elokuvissa. Kuten feministitutkija Sara Ahmed (2010b, 15) kirjoittaa, filosofia sulkeistaa arkipäiväisen ja ajattelee äärimmäisten muotojen, kuten modernin taiteen kautta. Varsinkin jätteestä inspiroitunut kulttuurintutkimus on pysytellyt etäällä käsin kosketeltavasta, arkisesta todellisuudesta. Niissä jätettä on usein lähestytty esteettisenä, eettisenä ja filosofisena kysymyksenä, jonka olemusta on hahmotettu analysoimalla jätettä käsitteleviä kulttuurintuotteita, kuten elokuvia, runoja ja romaaneja. Näitä filosofis-esteettis-eettisesti orientoituneita jätetutkimuksia, joista olen ammentanut ajatteluuni aineksia, ovat muun muassa Gay Hawkinsin (2006) *Ethics of Waste. How We Relate to Rubbish*. Susan Signe Morrisonin (2015) *The Literature of Waste. Material Ecopoetics and Ethical Matter* sekä osin myös Jane Bennettin (2010) *Vibrant matter. A Political ecology of Things*.

Tutkimusotteeni on harkitun empiirinen. Kansainvälisesti tärkeimpiä referenssikohtiani ovat kulttuurimaantieteilijä Nicky Gregsonin ja hänen tutkimuskumppaniensa huolella ja ajan kanssa tehdyt etnografiat muun muassa käytetyn tavaran kulttuurista (Gregson & Crewe 2003) ja poisheitämisen käytännöistä (Gregson 2007; Gregson, Metcalfe & Crewe 2007a & 2007b), kulutussosiologi Elizabeth Shoven (2003; ks. myös Shove ym. 2007) tutkimus kodinpidon arkikäytäntöjen normaalistumisesta sekä antropologi Sarah Pinkin (2004; 2009; 2012) etnografiset tutkimukset kotien aistimellisesta moraaliekonomiasta ja arkisen toiminnan mahdollisuudesta yhteiskunnalliseen muutokseen.

Vaikka etnografia on vakiinnuttanut paikkansa sosiologisena tutkimusmenetelmänä ja vaikka merkittävää etnografista tutkimusta tehdään monenlaisissa organisaatioissa ja tiloissa (ks. luku 4, Etnografioita), niin suomalainen, väitöskirjatasoinen etnografinen tutkimus arkisesta kotielämästä,

---

6 Piikki on suunnattu filosofi Jane Bennettille (2010).

puhumattakaan luopumisen käytännöistä, on toistaiseksi varsin niukkaa. Siten tutkimukseni osallistuu myös keskusteluun kotien arkisten käytäntöjen järjestymisestä, kodin rakentumisesta ja kodeissa elämisestä, vaikka se ei tutkimuksen varsinaisen fokus olekaan. Asumista esineiden kanssa on tarkasteltu ainakin designin (Paavilainen 2013) ja teknologian kotouttamisen (Peteri 2006) näkökulmista. Kotien merkitystä on suomalaisissa sosiaalitieteissä tarkasteltu esimerkiksi monitieteisessä *Kodin paikantaminen* -hankkeessa, jossa pyrittiin konkretisoimaan ja tekemään näkyväksi ”kodin merkityksiä yhteiskunnan rakenteessa, arkielämässä sekä yksilöiden, paikallisyhteisöjen ja perheiden suhteissa” (Vilkkö 2010; Vilkkö, Suikkanen & Järvinen-Tassopoulos 2010). Tutkimukseni kannalta merkittävin suomalaisten kotien arkista elämää tarkastellut tutkimus on Eeva Jokisen (2005) laajoihin haastatteluihin perustuva *Aikuisten arki*.

Olemme tutkimushankkeessamme *Jätteen yhteiskunta* tutkineet empiirisesti suomalaisia jätekäytäntöjä. Hankkeessa tarkastellaan kodin arkisten jätekäytäntöjen lisäksi muun muassa alueellista jätehallintaa, roskisdyykkausta sekä teknologian kierrätystä. (ks. esim. Valkonen ym. 2017; Kinnunen 2016; Lehtonen & Pyyhtinen 2015.)⁷

Paikannan oman empiirisen fokukseni esinesuhteisiin käyttämisen, säilyttämisen ja poisheittämisen taitteessa. Tarkastelen elämää esineiden kanssa arjen kokemuksellisuudesta ja tapaisuudesta käsin. Tutkimukseni ammentaa monista lähteistä, kuten materiaalisen kulttuurin tutkimuksesta, käytäntöteoreettisesta arjen ja kulutuksen tutkimuksesta, kulttuurisesta jätetutkimuksesta sekä feministisestä tutkimuksesta.

Tutkimuksen rakenne

Tutkimus jakautuu kolmeen osioon. Tässä ensimmäisessä *Johdanto*-osassa pohjustan tutkimusta johdattelemalla lukijan vyyhtimäiseen ontologiaan, josta käsin tarkastelen elämää esineiden kanssa ja joka määrittää metodologis-

---

⁷ Tutkimusryhmän vetämät työryhmät ovat keränneet yhteen jätteestä kiinnostuneita yhteiskuntatieteilijöitä eri konferensseissa.

epistemologiset ratkaisuni. Ensimmäisessä osiossa esittelen myös aineiston, tutkimusmenetelmät sekä tutkimuseettiset kysymykset.

Toinen *Asumisen katkoksesta* -osio on tutkimuksen empiirinen analyysi-osuus. Se jakautuu kolmeen lukuun, joissa seuraan muuton vaiheita hetki hetkeltä edeten pakkaamisesta kynnykselle ja edelleen asumisen vaivihkaiseen tapaistumiseen. Kiinnitän analyysini *luopumiseen* ja *pitämiseen* esineiden ylenpalttisuuden kanssa elämisen käytäntöinä. Ehdotan, etteivät luopumisen ja pitämisen käytännöt ole toisilleen vastakkaisia vaan kietoutuvat monella tapaa toisiinsa, toisiaan täydentäen ja jopa välillä liudentuen niin, että luopuminen tapahtuu pitämällä ja päinvastoin. Luvussa 6. *Karsiminen* kohdennan tarkasteluni muuttoa ennakoivaan pakkausvaiheeseen, jossa korostuvat luopumisen monenkirjavat käytännöt. Kysyn, miten esineet muuttuvat ei-halutuiksi ja miten ei-halutuista esineistä on mahdollista luopua. Luvussa 7. *Kynnyksellä* kuvaan siirtymävaihetta asunnosta toiseen, jolloin esineet ovat pakkauksissa, irrallaan kodin vyyhdistöstä. Kysyn, millä tavoin esineet osallistuvat ja vaikuttavat muuttotapahtumaan. Luvussa 8. *Asettuminen* kohdistan huomioni vaiheeseen, jossa uuteen asumukseen kotiudutaan ei-inhimillisten asuinkumppanien kanssa. Kysyn, miten esineiden avulla tehdään tilaa omaksi, miten esineet liittyvät osaksi kodin vyyhdistöä ja miten ne alkavat jälleen kannatella arjen tapaisuutta.

Analyysiluvut koostuvat kolmentyyppisestä tekstistä. Kukin luku alkaa neljällä valikoidulla muuttotarinalla, joissa kuvaan erilaisia ihmisiä muuttamassa esineineen. Muuttotarinat on kiteytetty kenttäpäiväkirjoistani, ja ne ovat tutkimuksen etnografista kerrontaa tiheimmillään. Niiden tarkoitus on välittää muuttamisen affektiivista, ruumiillista kokemuksellisuutta lukijalle. Seuraavaksi siirryn analyttisempaan ilmaisuun, jossa tarkastelen kutakin vaihetta tutkimuskysymysteni näkökulmasta. Hyödynnän analyysissa koko monipuolisen aineistoni kirjoja ja lainaan aineistosta otteita analyysin tueksi. Rakenteesta johtuen aineistolainoissa voi olla jonkin verran toistoa, koska hyödynnän kenttäpäiväkirjojen sisältöä myös analyysissa. Lukujen lopuksi nostan abstraktiotasoa ja suhteutan analyttisiä havaintojani vahvemmin tutkimuskirjallisuuteen.

Tutkimuksen päättävässä kolmannessa *Esinesuhteet vyyhtien maailmassa* -osiossa palaan tutkimuksen pohjavirtana kulkeneeseen kysymykseen esine-

suhteiden etiikasta. Hahmottelen mahdollisuutta vyyhtien kietoutuneisuuden tunnistavaan materiaalietiikkaan, joka ei perustu ylemmydentuntoiseen syyllisyyteen (Hawkins 2006) vaan tunnistaa vastavuoroisen sidoksellisuuden ja kiinnittymisen aineeseen.

2. Esineiden elämäkerrasta vyyhtiontologiaan

Enemmän kuin inhimillistä sosiologiaa

Tutkimukseni tieteenfilosofinen maaperä voidaan paikantaa viimeisten vuosien aikana kiihtyneeseen keskusteluun, joka on ihmistieteiden kehitykselle tyypillisesti tullut muotoilluksi erilaisina ”käänteinä”. Jokainen tutkijasukupolvi lukee ja tulkitsee uudelleen tieteenalansa kanonisoidut klassikot muovaten uutta traditiota ammentamalla ajatteluunsa aineksia vanhasta. (Dolphijn & Van der Tuin 2012.) 2000-luvun aikana on puhuttu muun muassa etnografisesta käänteestä (ks. Knuutila 2011), relationaalisesta käänteestä (Emirbayer 1997), materiaalisesta käänteestä (Dolphijn & Van der Tuin 2012), ruumiillisesta käänteestä (Alaimo & Hekman 2010; Alaimo & Peebles 2010), affektiivisesta käänteestä (Clough & Halley 2007, ks. myös Koivunen 2010), ontologisesta käänteestä (Hemmings 2005) ja käytäntökäänteestä (Schatzki 2001; Reckwitz 2002; Warde 2014). Vaikka jokainen näistä käänteistä lähestyy tutkittavaa todellisuutta hiukan eri tarkastelukulmasta, ne ovat omanlaisiaan reaktiota ja täydennyksiä 1900-luvun lopun ihmistieteitä hallinneeseen kielelliseen paradigmaan. Keskusteluissa on haettu yhtäältä keinoja tuoda esikielellistä vuorovaikutusta ja ruumiillisuuden ja ei-inhimillisten elementtien merkitystä tutkimuksen piiriin ja toisaalta mahdollisuuksia purkaa tutkimuksen ihmis-keskeisyyttä. Nämä enemmän-kuin-representationaaliset (Lorimer 2005) tarkastelukulmat korostavat todellisuuden muovautuvan paitsi inhimillisessä merkityksenannossa myös materiaalisessa ja käytännöllisessä toiminnassa. Pyyhtinen (2014b, 157) tiivistää käänteiden ytimen huomauttamalla, ettei ihminen ole yksinomaan diskursiivinen vaan myös ”mineraalis, lihallas-, tuntois-äänellinen olento, ylipäättään maailman moninaisuuden poimu, joka on yhtäältä erillinen, toisaalta osa ympäristöään ja sen suhteissa, prosesseissa ja virroissa muotoutuva”. Ihminen ei siis yksin muokkaa maailmaa, vaan myös maailma muokkaa inhimillistä elämää ja sen mahdollisuuksia.

Hahmotan tutkimuksessani ilmiöitä erilaisten ainesten yhteentulemisena, niiden moneutta ja sotkuisuutta kunnioittaen. Tällaista tutkimusotetta on kutsuttu esimerkiksi posthumanistiseksi (Braidotti 2006) tai enemmän kuin inhimilliseksi (Alaimo & Peebles 2010; Pyyhtinen 2016) lähestymistavaksi. Enemmän kuin inhimillinen ”uusi sosiologinen mielikuvitus” (Pyyhtinen 2016) haastaa perinteisen sosiologian ihmiskeskeisyyden tarkastelemalla maailmaa inhimillisistä ja yhtä olennaisesti ei-inhimillisistä aineksista ja näiden välisistä suhteista muodostuvina (ks. myös Fox & Alldred 2017). Enemmän kuin inhimillinen sosiologia ymmärtää ilmiöt ja oliot laskoksina, jotka kutoutuvat toisiin laskoksiin: ”kokonaisuudet eivät ole toisiinsa liittyneitä levossa olevia pisteitä vaan ennemminkin suhteissaan eläviä risteymiä, jatkuvasti muuttuvia kokoonpanoja ja reittejä, jotka säilyvät samanlaisina vain niin kauan aikaa kuin suhteet toisten kokoonpanojen kanssa säilyvät muuttumattomina.” (Pyyhtinen 2016, 206, käännös V.K.)

Kuvaan seuraavaksi polkuja, joita kulkien esinesuhteen tarkasteluni on kehkeytynyt esineiden elämäkerran seuraamisesta kohti enemmän kuin inhimillistä sosiologiaa. Teoreettis-metodologinen lähestymistapani on syntynyt tutkimusprosessin aikana, aineiston ja teorian välisessä vuoropuhelussa. Kuten kasvatustieteilijät Elizabeth St. Pierre ja Alecia Jackson (2014, 707) painottavat, laadulliseen analyysiin ei ole valmista reseptiä, vaan jokainen tutkimusprosessi on omanlaisensa. Laadullista tutkimusprosessia he kutsuvat ”teorian kanssa ajattelemiseksi” (ks. myös Salo 2015, 181–182), joka syntyy huolellisesta perehtymisestä teoreettiseen keskusteluun, käsitteisiin ja menetelmiin ja niiden soveltamisesta omaan empiiriseen kysymykseen. Olen nimennyt empiirisen tutkimusprosessin aikana teorian ja aineiston kanssa ajatellen syntyneen ontologisen asentoni *vyyhntiontologiaksi*.

Seuraa esinettä

Ihmisen ja esineen välinen suhde on ollut jo useamman vuosikymmenen ajan monitieteisen materiaalisen kulttuurin tutkimuksen kiinnostuksen kohteena. Kulttuurihistorioitsija Maija Mäkikalli (2010, 10–12) tunnistaa materiaalisen kulttuurin tutkimuksessa kaksi maantieteellisesti jakaantunutta

suuntausta. Amerikkalainen suuntaus on 1960-luvulta asti keskittynyt oman alueensa kirjallisen kulttuurin ulkopuolella eläneiden historian ja kulttuurin tutkimukseen. Eurooppaan paikantuva suuntaus on puolestaan kummunnut antropologian, muotoilututkimuksen ja sosiologian piiristä. Ensimmäisen *Journal of Material Culture* -lehden esipuheessa vuonna 1996 materiaalisen kulttuurin tutkimuksen kiinnostuksen tutkimuskentäksi määriteltiin tavat, joilla esineet otetaan mukaan sosiaalisten identiteettien rakentamiseen, ylläpitämiseen ja muuttamiseen. (Mäkikalli 2010, 11.) Erityisesti antropologi Daniel Millerin (mm. 1998; 2001; 2008) tutkimushankkeet ovat keskittyneet esinesuhteiden ja arkipäiväisen kuluttamisen tarkasteluun erilaisilla ”materiaalisuuksien alueilla”. Miller on kysynyt tutkimuksissaan, mitä kodit ja siellä olevat tavarat kaikessa moninaisuudessaan kertovat ihmisistä, heidän elämästään ja suhteistaan toisiin ihmisiin. Hän on painottanut, että sosiaalisia suhteita vahvistetaan ja rakennetaan esineiden avulla: tavarat kiinnittävät ihmiset osaksi perhettä, sukua, yhteisöä ja yhteiskuntaa. (Miller 2008.)

Materiaalisen kulttuurin tutkimuksen yksi tunnetuimmista menetelmistä on antropologi Arjun Appadurain tunnetuksi tekemä simmeliläinen ”metodologinen fetisismi”. Ohjelmallisessa kehotuksessa ”seurata esinettä” (Appadurai 2008 [1986]) otetaan tutkimuksen päähenkilöksi esine ja seurataan sen tilanteittain muuttuvia merkityksiä, arvonmuodostumista ja kietoutumista inhimilliseen merkityksenantoon: ”Meidän täytyy seurata esineitä itseään, koska niiden merkitykset ovat kirjoittuneet niiden muotoihin, käyttöihin ja reitteihin.” (Emt., 5, käännös V.K.) Appadurain toimittama kokoomateos *The Social Life of Things* toi esineet sosiologisenkin tutkimuksen keskiöön. Teoksessa esineillä tunnistettiin olevan oma, kulttuurinen elämänsä ja elämäkertansa, jota seuraamalla oli mahdollista hahmottaa tavarain ja inhimillisten suhteiden yhteenkietoutumista. Appadurai erottaa erikseen esinetyyppien ”sosiaalishistorian” ja esineyksilöiden sosiaalisen elämäkerran. Kopytoff (2008 [1986]) esittää samassa teoksessa, että niin ihmiset kuin esineetkin ovat jatkuvassa muutoksessa ja muokkaavat toinen toisiaan ajassa. Esineen arvon muutoksia seurataan sen muuttuessa elämäkertansa aikana vaihdettavasta kauppatavarasta käyttötavaraksi muuttuen ehkä ainutlaatuisetuksi (singularisoiduksi) muistoesineeksi ja siirtyen kenties myöhemmin jälleen takaisin markkinoille. Seuraamalla esineen elämäkerran vaiheita syntymästä

”sosiaaliseen kuolemaan”, eli määrittymiseen arvottomaksi, voidaan nähdä, kuinka esineen arvo ja käsittelytapa määrittyvät kulttuuristen neuvottelujen kautta kontekstisidonnaisesti (ks. myös Thompson 1979). Esineen arvo ja vaihdettavuus ovat siis monipuolisia, liikkuvia, historiallisia ja tilanteisia (Lehtonen 2008, 100).

Antropologisen metodologisen fetismin vahvuus on, ettei se tarkastele esineiden merkityksiä ja ominaisuuksia pysyvinä ominaisuuksina vaan aina tilanteisesti määrittyvinä ja aktivoituvina. Samalla se tunnistaa esineellä monivaihteisemman merkitysvalikoiman kuin pelkästään funktionaalisen käyttöarvon tai markkinoiden määrittämän vaihtoarvon. Esineet ovat markkinoiden kehystämiä hyödykkeitä (*commodity*) vain pienen osan elämästään.

Seuraa toimijoita

Ehdotus seurata esineiden elämäkertoja osoittautui kuitenkin riittämättömäksi tavaksi tavoittaa esineiden kanssa elämisen arkista ja työteliästä ulottuvuutta, josta olen kiinnostunut. Ensinnäkin aivan konkreettisesti ja tutkimustavallisesti herää kysymys, riittäisikö yksittäisten esineiden elämäkertojen seuraaminen tavoittamaan kokemusta esineiden ylenpalttisuuden kanssa elämisestä. Minuahan kiinnostaa ”villi” ja holtittomasti lisääntyvän kama (*wild stuff*, Attfield 2000), jota nykymuotoinen asuminen tuottaa. Riittäisikö, jos seuraisin jonkin esineryhmän elämäkertoja, kuten Amber Epp ja Linda Price (2010) ovat tehneet jäljittäessään erilaisten pöytien tehtäviä perheen identiteetin kannattelijoina? Elämäkerran seuraamiseen perustuvaa tutkimusotetta on kritisoitu siitä, että sen näkökulmasta esineet lakkaavat olemasta kiinnostavia niiden sosiaalisen merkityksellisyyden päättyessä. Elämäkertametafora ei tunnista, mitä esineille tapahtuu niiden ”sosiaalisen kuoleman” jälkeen. (ks. Hahn & Weiss 2013, 2.) Näiden käytännön kysymysten lisäksi tutkimusongelmani kannalta pulmallista oli se, että lähestymistavassa huomio kiinnittyy esineille annettuihin merkityksiin (ks. Epp & Price 2010, 821). Vaikka Appadurai kritisoi aineellisen maailman liiallista sosiologisoitua, jättää lähestymistapa siitä huolimatta materiaalisuuden täyden potentiaalin kehittelemättä (Lehtonen 2008, 100). *Esine* itsessään tulee kapeasti ymmär-

retyksi sosiaalisen elämäkertansa aikana melko tarkkarajaisena materiaalisena kappaleena, jonka merkityssisältö, markkina-, käyttö- tai emotionaalinen arvo muuttuu ja määrittyy tilanteisesti riippuen inhimillisistä suhteista, joiden osaksi se kulloinkin asettuu.

Kopytoffin ja Appadurain tarjoama käsitys esineestä suuntaa siis tarkastelua inhimilliseen merkityksenantoon eikä riittävästi tunnista esineen aineellisuutta ja omanlaistaan toimijuutta (Lehtonen 2008, 100; Epp & Price 2010, 822). Vaikka arkea asuttavat esineet ovat usein nöyriä ja näkymättömiä toiminnan kannattelijoita (Miller 1998), ne näennäisessä nöyryydessään kuitenkin huomaamattomasti muovaavat toimintaa, joskus jopa pakottaen sitä tietynlaiseksi. Halusin huomioida esineet paitsi inhimillisen merkityksenannon kyllästäminä myös aineellisina, tilaa vievinä ja ulottuvaisina objekteina, jotka jakavat tilan kanssamme, vaativat huomiota ja muovaavat elämää. Tämä esineiden aineellisuuden ja aktiivisuuden huomioon ottava lähtökohtani kiinnittää tutkimukseni 2000-luvun aikana kiihtyneeseen keskusteluun uusista materialismeista (Alaimo & Hekman 2008; Dolphijn & Van der Tuin 2012; Fox & Alldred 2016).

Aineellisuuden vakavasti ottavat lähestymistavat ovat pyrkinneet suuntaamaan sosiologisen ajattelun abstraktista sosiaalisuudesta kohti konkreettisia ja materiaalisia asioita, joiden välityksellä ihmiset ovat yhdessä (Pyyhtinen 2014a&b). Ajatukset yhdessäelämisen aineellisista välityksistä ja esineiden ”toimijuudesta” ovat tulleet tunnetuiksi muun muassa tieteen- ja teknologiantutkija, sosiologi Bruno Latourin (1992; 2005) ja muiden toimijaverkostoteorian kehittelijöiden tutkimuksista (esim. Callon 1986; Law & Hassard 1999; Mol 1999; Law 2004.) Toimijaverkostoteoria ymmärtää toiminnan aina materiaalisesti välittyneenä. Materiaaliset objektit yhtäältä mahdollistavat, estävät ja suuntaavat inhimillistä toimintaa tietynlaiseksi ja toisaalta erilaisiin objekteihin siirretään inhimillisiä toimintoja ja kykyjä – mikä puolestaan aina välittää ja kääntää toimintaa jonkinlaiseksi. Artefaktit toimivat sosiaalisten suhteiden välittäjinä ja niillä on kyky vaikuttaa toimintaan, minkä vuoksi ne on huomioitava yhteiskunnan analyysissä siinä missä inhimillisetkin toimijat. (Ks. Åkerman 2009; Kullman & Pyyhtinen 2015.)

Toimijaverkostoteorian näkökulmasta maailmaa ei ole tarkoituksenmukaista tarkastella kahtiajakautuneena, yhtäältä inhimillisiin suhteisiin (yh-

teiskunta) ja ei-inhimillisiin (teknologia/esineet) jakautuneena. Sen sijaan maailma muodostuu kaikenlaisten erilaisten aineisten ja toimijoiden – joista jotkut ovat inhimillisiä, toiset eivät, toiset ovat aineellisia mutta toiset taas eivät – yhteentulemisissa. Näin ajateltuna toimijoita eivät ole vain inhimilliset, intentionaaliset toimijat vaan kaikki toimintaa muovaavat elementit. Lisäksi toimijoita kiinnostavampia ovat kytkökset ja ketjut, joiden välittämänä toiminta tapahtuu. Esimerkiksi sosiologi Elina Paju (2013b, 207) purkaa toimijuuden inhimillisyyttä ja intentionaalisuutta määrittelemällä toimijuuden ”toiminnan virtaan vaikuttamiseksi.” Olennaista on, että toiminta on mahdollista vasta toimijan kytkeytyessä moniin muihin entiteetteihin.

Toimijaverkostoteoria kehottaa tarkastelemaan todellisuuden muodostumista litteästi ja symmetrisesti ilman etukäteen oletettua hierarkiaa ja käsitystä olennaisista toimijoista. Tämän tarkastelutavan etuna on, että näennäisen vaatimaton objekti tai vaikkapa ajatus voi paljastua toimintaa aktiivisesti muovaavaksi ”aktantiksi”. Toimijaverkostoteorian ohjelma kiteytyy Latourin kehoitukseen ”seurata toimijoita” (*follow the actors*) (Latour 2005). Se suuntaa tutkijan katseen ohi yksittäisestä esineestä tai ihmisestä tapahtumiin ja toisiinsa kiinnittyneiden toimijoiden kokonaisuuksiin ja ohjaa tarkastelemaan ihmisten ja esineiden yhteiselämää etukäteen tarinan päähenkilöitä päättämättä.

Seuraa materiaaleja

Toimijaverkostoteorialta opin, että toimijuus on kiinnikkeistä: objekteilla on vaikutuksia osana kokonaisuutta. Muun muassa Tim Ingold (2013; ks. myös Lagerspetz 2010; Latour 2004) erottaa Heideggeria seuraten käsitteellisesti toisistaan objektin ja esineen (*Thing*). Luonnontieteellisessä ja filosofisessa ajattelussa kappaleet tulevat usein hahmotetuiksi asiayhteydestään temmattui-
na abstrakteina *objekteina*, kun taas arkisessa elämässä aineellisten kappaleiden kanssa toimitaan *esineinä*: olioina erityisissä elämänyhteyksissään. Ingoldille esineet eivät ole pysyviä kappaleita vaan ennemminkin jatkuvassa tulemisen tilassa olevia *tapahtumia* jotka ”sattuvat” (*occur*). Ingold kehottaa tutkijoitakin kiinnittämään huomionsa abstraktien objektien sijaan käyttöyhteyksiin ja elämismaailmoihin. Hän on kummastellut, miten materiaalisen kulttuurin

tutkimus on lähes järjestään keskittynyt käyttöyhteydestään irrotettuihin objekteihin, kuten ”pyttyihin, pannuihin ja kapustoihin”, ja jättänyt huomiotta niin kokin keittotaitoineen kuin varsinkin ne moninaiset ainekset, joita sekoittamalla soppa syntyy (Ingold 2013, 20). Ingold huomauttaa, että metallikappaleista tulee kattiloita vasta elämän pyörteissä – käytännön, ihmisen ja materiaalien kohtaamisessa. Maailma koostuu siis monenlaisista aineksista, mutta kaikki aineelliset kappaleet eivät silti ole esineitä. Vasta *subde* ihmiseen tekee kappaleesta esineen. Todellistuakseen esineeksi kappale tarvitsee esineistäjän. Kivistäkin tulee esine, kun poimin sen rannalta ja tunnustelen käsissäni sen vedenmuokkaamaa sileyttä.

Olen tähän asti puhunut tavarasta ja esineestä synonyymeinä. Tästä eteenpäin käytän tavaraa arkikielisessä merkityksessä. Varaan esine-sanan viittamaan edellä kuvattuun ymmärrykseen, jossa kappale todellistuu esineeksi käytännöllisessä suhteessa käyttäjään. Ingoldia edelleen lainatakseni esine ei ole niinkään substantiivi kuin verbi: esineet ”esineöivät” (*things are thinging*).⁸

Esimerkiksi sosiologit Emile Gomar ja Antoine Hennion (1999, 225) soveltavat ajatusta ehdottamalla, että esineet ovat toiminnan ytimessä osallistuen tapahtumaan. Vaikkapa musiikkikokemus edellyttää taidokkaat käytännöt ja musiikin kuuntelun tai tuottamisen mahdollistavat välineet. Ympäristökään ei ole toiminnan passiivinen alusta vaan yhtä lailla kaiken aikaa tapahtuva virtaus, joka muoaa toiminnan mahdollisuuksia ja johon uponneina organismeina ihmiset elävät.

Ingold ohjaa tarkastelemaan esineiden ja ihmisten toisiaan muovaavaa yhteiselämää paikantuneesti, ympäristöön uponneena ja jatkuvasti tapahtuvana. Siksi on olennaista kysyä, *missä* esineiden kanssa eletään. Pink (2009; 2012) korostaakin paikantuneen tiedon merkitystä arkielämän etnografisessa tutkimuksessa. Pink ehdottaa arjen tarkastelun teoreettis-metodologiseksi kehykseksi käytäntöteoriaa ja paikan teoretisointia yhdistävää otetta. Hän yhdistelee Ingoldin jatkuvasti ”sattuvaan” paikan ymmärrykseen antropologi Edward Casey ja maantieteilijä Doreen Massey tilan ja paikan

---

8 Määrittelen tässä yhteydessä esineiden tulevan esineiksi (”esineöivän”) kuitenkin nimenomaan suhteessa ihmiseen, mikä tekee määritelmästäni kapeamman kuin Ingoldin thing-määritelmän. Hänelle thing-esineitä ovat kaikki elämän pyörteissä olevat elementit aina pilvistä virtaavaan veteen.

määritelmiä. Caseyn (1999) mukaan oleminen on aina paikantunutta, ja eletyt ruumiit ja paikat toisistaan riippuvaisia. Hän ajattelee, että paikoilla on ”kerääntymisvoimaa”: ne keräävät keskelleen erilaisia elollisia ja elottomia olioita samoin kuin kokemuksia, tarinoita ja historioita. Casey käsittää paikat yhtäältä koko ajan muotoutumisen tilassa oleviksi tapahtumiksi, jotka toisaalta ovat riittävän yhtenäisiä tullakseen ymmärretyiksi samoiksi ja muuttumattomiksi ja tullakseen tyypitellyiksi tietynlaisiksi. Pinkin mukaan juuri tällaiset tietynlaisiksi tyypitellyt mutta jatkuvassa tapahtumisen tilassa olevat paikat, kuten koti, koulu tai sairaala, ovat etnografisen tutkimuksen paikkoja, joissa tutkijat koettavat hahmottaa, miten ihmiset elävät arkeaan. (Pink 2009, 30–31.) Massey (2008, 13) puolestaan uudelleenmäärittelee *tilan* staattisuuden ja abstraktiuden sijaan samanaikaiseksi, moninaiseksi ja suhteelliseksi painottaen, ettei tilaa voi sijoittaa eletyn maailman ulkopuolelle eikä ”arkea” voi samastaa paikalliseen. Masseylle tila on materiaalistien ja inhimillisten asioiden moniaineksinen ja samanaikainen ”yhteenviskauma” (*throwntogetherness*), jossa sijaitsevat myös ”kaikki tähän mennessä kerrotut tarinat” (Massey 2008, 199). Casey käsittää paikan kerääntymisprosessina antaen sille samalla jonkinlaista omaa toimijuutta, kun taas Massey korostaa enemmän yhteenviskautuneisuuden sattumanvaraisuutta. Yhteistä on eletyn tilan ymmärtäminen jatkuvassa liikkeessä ja muutoksessa olevana tapahtumana, joka koostuu niin inhimillisestä merkityksenannosta kuin materiaalisista elementeistä (Pink 2009, 32–42).

Paikan voi siis ymmärtää koko ajan liikkeessä olevana sotkuisena tapahtumana, joka muodostuu erilaisten polkujen risteämisistä ja kohtaamisista. Tällaista moniaineksista, jatkuvasti tapahtuvaa kudelmää Ingold kutsuu vyyhdiksi (*meshwork*)⁹. Ingold lainaa ajatuksen vyyhdistä Henry Lefebvreltä (1991), joka kirjoittaa paikkojen hahmottuvan ihmisten ja eläinten kulkiesaan kaivertamina reitteinä¹⁰. Lefebvre kirjoittaa ”luonnollisen tilan” elävän polkujen halkomana ja verkostojen kuvioimana: ”Käytännöllinen toiminta kirjoittaa luontoon – vaikkakin huteralla kädellä – merkiten ja nimeten

---

9 Termi on aikaisemmin käännetty myös ainakin kudelmaksi (Suopajarvi 2014).

10 Lefebvre tosin ymmärtää nämä luonnon tilan ”antropologiset määreet” jonkinlaisiksi primitiivisiksi historiallisiksi jäänteiksi.

paikkoja”, Lefebvre maalailee (1991, 118, käännös V.K.). Lefebvrelle luontoon kirjoittuvat viivat ovat pikemminkin pinnanmuodostumia, tekstuureja, kuin tekstejä. Lefebvre kehottaa tarkastelemaan myös rakennettua ympäristöä arkkitekstuurin sijaan elävänä ”arkitekstuurina”, joka tuottuu ja muokkautuu jatkuvassa, käytännöllisessä toiminnassa.

Hahmotan maailman koostuvan moniaineksisista, toisiinsa risteilevistä, näennäisen vakaista mutta alati liikkeessä olevista poluista ja virroista. Tällaisessa maailmassa esineet ovat vyyhtejä, jotka kytkeytyvät edelleen laajempaan kodin vyyhdistöön¹¹.

Filosofi Gilles Deleuze ja Félix Guattaria¹² (2004 [1987]) soveltaen Ingoldin antropologiassa menetelmä yksinkertaistuu metodologiseksi nyrkkisäännöksi *seurata materiaaleja*. (*Follow the materials*, Ingold 2011, 213.) Hän neuvoo seuraamaan materian virtaa sekaantumalla itse sen kiehunsaan:

Sitä, mitä Deleuze ja Guattari kutsuvat ”aineen virraksi”, minä kutsuisin aineeksi. Johdan ilmauksesta yksinkertaisen nyrkkisäännön: seuraa ainetta. Tämän säännön noudattamiseksi on sekaannuttava maailman kiehunsaan. Maailmaa voisi verrata valtavaan keittiöön, jossa aineksista sekoitetaan uusia yhdistelmiä, jotka jälleen sekaantuvat muiden aineiden kanssa yhä uusia aineksia loputtomassa muuntumisen prosessissa synnyttäen. Ruokaa laittaessa on nostettava kannet ylös ja kaadettava ainekset ulos astioistaan. Aineiden anarkistisen luonteen kohdatessaan kokin on kamppailtava säilyttääkseen edes jonkinlainen hallinta tapahtumista. (Ingold 2011, 213, käännös V.K.)

Materiaalien seuraaminen tarkoittaa huomion kiinnittämistä aineiden ja elementtien käytännölliseen yhteenliittymiseen. Edelleen keittiömetaforalla leikitellen Ingold kehottaa seuraamaan kokin taidokasta välineiden ja aines-

---

11 Olen tarkastanut suomenkielentaitoiselta Tim Ingoldilta käännöksen osuvuuden. Hän hyväksyi ehdotukseni, mutta ehdotti myös äänteellisesti verkoston kanssa yhteensopivaa uudiskäsitettä ”vyyhdistö”. Käytän vyyhdistö-termiä kodin kaltaisesta moninaisten vyyhtien kimpusta (verkko-verkosto, vyyhti-vyyhdistö).

12 Kaksikko haastaa materiaalissa vitalismissaan (1987) piintyneen jaon aktiiviseen elämään ja kuoleeseen aineeseen ja kehittälevät ajatusta elämän ymmärtämisestä materian virtoina (*matter flow*).

ten työstämistä monenlaisia aineksia sekoittaen ja uudenlaisia yhdistelmiä synnyttäen.

Vyyhtimäisellä ontologialla on siis epistemologisia ja metodologisia seurauksia, sillä se ohjaa huomioimaan tietämisen ja havainnoinnin paikantuneisuuden. Ingoldin jalanjäljissä askeltaen lähdän jäljittämään aineksia niiden jatkuvassa liikkeessä.

Suuntaan katse ohi ihmisestä esineen, ympäristön ja ihmisen praktiseen, paikantuneeseen suhteeseen, jossa elementit muovaavat toinen toisiaan.

Seuraan elämää esineiden kanssa ympäristöön uponneena. Olennaista on toiminta, *eläminen*, erilaisiin aineksiin kietoutuneena. Yhtä olennaista on myös postpositio *kanssa* – esineet elävät kanssamme. Ne eivät ole passiivisia ja muuttumattomia, vaan elämää kuhisevia keskuksia (”keräjiä”, *hives of activity*), jotka osallistuvat omalla tavallaan elämän pyörteisiin (Ingold 2011; 2015).

Sekä posthumanistisesti orientoituneet tutkimussuuntaukset että antropologia ja materiaalisen kulttuurin tutkimus kehottavat seuraamaan toimintaa asioiden keskeltä (Latour 2005), elämän pyörteissä (Ingold 2011) tai ottamalla osaa elämisen ja kuoleamisen sotkuisuuteen (*stay with the trouble*, Haraway 2016). Tarkastelen esineiden kanssa elämistä sotkuisista sotkuisimman toiminnan keskeltä: *kodeissa*. Koti on paikka, jossa esineitä käsitellään ja niiden ylenpalttisuuden kanssa pärjätään.

3. Miten ja missä tutkia esineiden vyyhtejä

Asuttu koti

Miller (2001, 1,15) kirjoittaa kotien olevan merkittävimpiä materiaalsen kulttuurin ja kulutustutkimuksen paikkoja, koska juuri siellä tavarat pääasiassa tulevat käytetyiksi. Teollistuneissa maissa ihmisille merkittävimmät asiat tapahtuvat suljettujen ovien takana, Miller väittää. Koti on ollut kiperä kysymys ihmistieteille yhtä aikaa henkilökohtaisista henkilökohtaisimpana kokemuksellisenä paikkana mutta samalla kulttuurisen hallinnan ja normittamisen ytimenä (esim. Johansson & Saarikangas 2009). Arkipuheessa kodilla tarkoitetaan usein paikkaa, jossa asutaan. Kysytään missä on kotisi, ei esimerkiksi miten tai mikä se on (Douglas 1991; ks. myös Peteri 2006). Arkiajattelussakaan koti ei ole yksiselitteinen käsite: kodilla voidaan viitata paitsi tämänhetkiseen asumukseen myös synnyinpaikkaan, lapsuudenkotiin, kotiseutuun, menetettyyn kotiin tai saavuttamattomaan kaipauksen kohteeseen (diasporisesta kodista ks. Huttunen 2002; kodin tutkimuksesta ks. Vilkkö 2010). Monelle koti liittyy yhteisöön, se on ”siellä missä rakkaimpani ovat” tai mielentilaan, se on ”siellä mihin lasken pääni”. Koti idealisoituu helposti positiivisesti latautuneeksi turvan ja lämmön paikaksi. (esim. Vilkkö 2010.)

Kriittisessä feministisessä tarkastelussa modernin ja porvarillisten ideaalien mukainen kotikäsitelmä on nähty sukupuolisen vallankäytön ja alistamisen, ikuisen toiston ja epäluovuuden alueena. Kriittinen feminismi pyrki purkamaan äitiyden, naiseuden ja kodin yhteyden päätyen samalla kääntämään kokonaan selkensä kodille. Sittemmin on huomautettu, että myös väheksymällä arki-suuteen piiloutuvaa ylläpitotyötä tullaan vahvistaneeksi käsitystä, että naisille tyypillinen toiminta on vähemmän tärkeää kuin julkisen alueelle suuntautuva ja uutta rakentava työ. (Young 1997, 134–164.) Esimerkiksi feministikirjailija bell hooks (1990, 384) on todennut, että afroamerikkalaisille rotuerottelun

uhreille koti on ollut tärkeä vastarinnan paikka. Mustien vapaustaistelu ei olisi ollut mahdollinen ilman naisten kotona tekemää aktiivista työtä. hooks esittää, että kotikielteisyys on mahdollista vain etuoikeutetulle eliitille, sillä koti on arvokas ja tavoiteltava asia ihmisarvon, vastarinnan ja kuulumisen paikkana, ja itsessään jo harvojen saavuttama etuoikeus. Samoin feministifilosofi Iris Marion Young on painottanut, että naistapainen kodintekeminen on ehkä vähemmän näkyvää ja yhteiskunnallisesti arvostettua mutta muutosvoimaltaan ja vaikutuksiltaan vähintään yhtä merkityksellistä kuin julkisen alueella tapahtuva toiminta (Young 1997, 134–164). Youngin tavoin myös esimerkiksi Pink (2012) on arjen tarkastelussaan esittänyt, että vallankumoukset ja uudenlaiset toimintatavat vakiintuvat nimenomaan arkisuuteen piiloutuvassa toiminnassa, eivät välttämättä barrikadeilla tai valtuustosaleissa. Myös Jokinen (2005, 30–32) kirjoittaa, että vaikka kotoinen arjen poljento on kerrostuneen perinteen ja ruumiiseen laskostuneiden rutiinien jähmettämää, silti juuri arkisen toistuvissa, ”pienissä” ja ”vaatimattomissa” teoissa piilee muutosvoima toisin toistamisen mahdollisuutena.

Vyyhtientologia näkökulmasta asuttu koti hahmottuu ajassa ja paikassa tihtyntyvänä reittien solmukohtana, joka muodostuu muun muassa ihmisten, eläinten, postien, energian, veden, tietoliikenteen, rahan, tavaran, ruoan, pyykin ja jätteiden eriytmisistä liikkeistä. Esineet ovat yhtäältä muodostamassa kodin vyyhdistöä omine ominaisuuksineen, ja toisaalta ihmiset muokkaavat kotivyyhtiään erilaisten esineiden avustuksella. Ymmärrys asutusta kodista vyyhtimäisenä virtojen kimpuna purkaa siihen liitetyn tunnelatauksen, ohittaa etukäteisolettamukset ja jättää kotiin liittyvien tunteiden laadun, vastakkainasettelut ja moraaliset arvostelmat avoimiksi empiirisiksi kysymyksiksi.

Elämää esineiden kanssa ei ole mielekästä tarkastella irrallaan asumisen kokonaisuudesta. Esineiden kanssa eletään ja toimitaan keskinäisriippuvaisena osana kodin sotkuista vyyhtiä. Siten koti on tutkimuksessani lopulta enemmänkin kuin vain tutkimuksen tapahtumapaikka, se on erottamaton osa tutkimukseni kohdetta. Tutkin elämää esinevyyhtien kanssa osana asutun kodin vyyhdistöä.

Asumisen katkos

Koska kotien ovet ovat niin symbolisesti kuin konkreettisestikin suljettuja, etnografinen tutkimus kodeissa on tutkijalle haasteellinen ja pahimmillaan jopa kiusallinen kokemus kaikille osapuolille. Jouduin monien muiden etnografien tapaan pohtimaan kysymystä, millä tavoin saada suljettujen ovien taakse tavanomaisuuteen ja arkipäiväiseen kokemuksellisuuteen piiloutunut elämä tutkittavaksi (ks. esim. O’Dell & Willim 2011). Tähän kysymykseen on erilaisia menetelmällisiä ratkaisuja. Esimerkiksi etnologit Billy Ehn ja Orvar Löfgren (2010) ovat ratkaisseet ongelman keräämällä joutilaisuutta ja näennäistä tapahtumattomuutta¹³ käsittelevän kulttuurianalyysinsa aineiston ”bricolage”-menetelmällä koostaen sen kaikenlaisista arjestaan kohtaamistaan moninaisista materiaaleista aina taideteoksista spontaaneihin kyselyihin. Lisäksi arkea on tarkasteltu hyödyntämällä erilaisia arkipäivän kulkua rekonstruoivia menetelmiä, kuten rinnalla kulkemista (*go-along*, ks. esim. Suopajarvi 2014) tai videoetnografiaa. Esimerkiksi Pink (2012; 2009) videoi tutkittaviensa arkipäiväisiä askareita houkutellen samalla arkisuuteen piiloutuneet käytännöt reflektion piiriin.

Tuttuuteen piiloutuneen saa näkyväksi myös tarttumalla hetkiin, jolloin tuttuus kyseenalaistuu. Esineiden vyyhtimäinen luonne paljastuu silloin, kun ne rikkoutuvat, ovat tiellä tai eivät sovi osaksi käyttöyhteyttä (ks. Lehtonen 2008, 101). Esineiden kietoutuminen arkielämään ja inhimilliseen toimintaan on huomaamatonta vain niin kauan kuin ne pysyvät nöyrinä toiminnan mahdollistajina (ks. Miller 1997). Kun käyttöesine lakkaa toimimasta, ”maailma ilmoittaa olemassaolostaan” (Heidegger 2007 [1926], 104), kuten filosofi Martin Heidegger on kirjoittanut.¹⁴ Heidegger (2007 [1926], 104) havainnollistaa maailman esilletuloa tunnetussa esimerkissään kuvailemalla seppää, joka vasaran rikkoutuessa havaitsee asioiden liittymisen toisiinsa: Matkojen taittaminen vaunuilla edellyttää hevosen, joka tarvitsee hevosenkenkiä, jotka valmistaa seppä, joka tarvitsee takomiseen paitsi ammattitaidon myös pajan,

---

13 Tapahtumattomuuden tai ei-minkään-tekemisen hetkiksi valikoituivat jonottaminen, rutiinit ja unelmointi.

14 Myös Latourin tunnettu musta laatikko -metafora perustuu samaan ajatukseen. (Latour 2005; Åkerman 2009.)

raudan, alasimen ja lopulta vasaran. Näin yhden esineen itsestäänselvyiden rikkoutuminen paljastaa olemisen moninaiset sidoksellisuudet ja samalla kyseenalaistaa koko senhetkiset maailmassaolemisen tavat. Tällaiset ”vie-raantumisen hetket” (Löfgren 1997) ovat hedelmällisiä kohtia, joista käsin on mahdollista tarkastella analyttisesti arkista elämistä.

Eräs hetki, jolloin kotien tavarat ovat tiellä ja irrallaan omista käyttöyhteyksistään, on *muutto asunnosta toiseen*. Esinesuhteen näkökulmasta muuttaminen on mielenkiintoinen tapahtuma, koska se pakottaa fyysisesti kohtaamaan ja sijoittelemaan kaikki kodin tavarat uudelleen. Muuttaminen tuo esineet tietoisuuteen (Marcoux 2001b, 84). Kutsun esineiden paljastumisen hetkeä Gregsonia (2007) mukailen ”katkokseksi asumisessa” (*gap in accommodation*). Gregson tarkoittaa asumisen katkoksella kaikkia tilanteita, joissa esineet kohdataan niitä fyysisesti käsittelemällä. Esimerkiksi jo pölyjen puhdistaminen koriste-esineen päältä synnyttää katkoksen, jossa esineen olemassaolo ja merkitys tulevat hetkeksi kohdatuksi: ”Kun esineitä liikutellaan, kosketaan ja käsitellään, ne asettuvat katsottavaksi, haistettavaksi, tunnettavaksi ja ajatelluksi” (Gregson 2007, 164, käännös V.K.). Ihmiset ja esineet elävät kodeissa pitkälti toisistaan erillistä elämäänsä, ja kohdatessaan toisensa ne joutuvat asumisen katkokseen, jossa esineen pysyminen kodissa punnitaan aina uudelleen. Toiset esineet, kuten esimerkiksi astiat, lelut tai vaatteet, ovat asumisen katkoksesta jatkuvasti, jopa päivittäin tai viikoittain, kun taas toiset, kuten vaikkapa kirjat, muistoesineet tai ullaakoiden aarteet, huomattavasti harvemmin. Muutto on kokonaisvaltainen asumisen katkos, johon kotien tavarat joutuvat samanaikaisesti.

Katkosten eettinen potentiaali

Muutot ja uudet ympäristöt muokkaavat meitä itseämme tässä muutoksen virrassa. (N, KRA, muuttokokemukset, 320–323.)

Muutto on merkittäväällä tavalla muutoskohta, sillä asetuttaessa uuteen asuntoon asetutaan myös uuteen elämään. Siksi muutto on hedelmällinen kohta myös tutkijalle tarkastella esineiden kanssa elämisen etiikkaa.

Muutto on filosofi Jane Bennettiä (2010) mukaillen ”materian lumouksen” hetki, joka paljastaa jähmeältä ja muuttumattomalta vaikuttavan materiaalisen ympäristön jatkuvan muutosvoiman. Bennettin mukaan materian lumouksen kokemukset laajentavat eettistä ymmärrystä herättämällä uteliaisuuden ja viijaamalla mahdollisuudesta elää materioiden kanssa toisin (ks. myös Hawkins 2006, 90). Aistimelliset lumouksen hetket materiaalisen maailman kanssa voivat jopa synnyttää motivaation siirtyä eettisten periaatteiden pohtimisesta käytännölliseen eettiseen toimintaan (Bennett 2010, xi). Muutto avautuu eettiseksi murroskohdaksi, jossa vieraan kynnyksellä oleminen pakottaa kohtaamaan omat esineet ja tapaistuneet asumisen tavat vieraina ja toisina (Diprose 2002; Introna 2013).

Etiikalla ja asumisella onkin etymologinen yhteys, sillä kreikan kielestä juontuva sana *ethos* on alun perin merkinnyt sekä elinympäristöä (myös eläinten elinympäristöä, *habitat*) että asumisen tapaa (*habit*) (Erhardt 2007, 12.) Etymologiansa kautta määriteltynä etiikassa on kyse totunnaistuneista maailmassa elämisen tavoista ennemmin kuin yleispätevien moraalisääntöjen noudattamisesta (Hawkins 2006, 25). Etiikka voidaan siis ymmärtää *tapaistuneeksi asustamiseksi*.

Klassisia etiikan teorioita on syytetty länsimaiseen ajatteluun piintyneiden dikotomioiden tuottamisesta ja ylläpitämisestä, kuten järki/tunteet, luonto/kulttuuri, subjekti/objekti, ihminen/ei-ihminen. Normatiivinen moraalinen järjestys asettaa ihmisen moraalin mittariksi: ”hyveellisyys” on hyve-etiikan mukaan inhimillinen luonteenpiirre. (ks. esim. Dale & Latham 2014.) Sentimentalistiset suuntaukset ovat puolestaan korostaneet tunteiden perustavalaatuista merkitystä etiikalle. Niiden edustajat ovat kritisoineet rationaalisen ajattelun korostamista moraaliteorioissa, sillä inhimillinen toiminta harvoin perustuu pelkkään toiminnan seurausten faktoihin perustuvaan laskelmointiin. Käsitukset siitä, mikä on ”oikein” ja ”hyvää” ovat ensinnäkin kulttuurisidonnaisia ja toiseksi niihin sitoutuminen on lähes aina tunteenomaista ja usein perinteeseen ja tottumukseen perustuvaa. Muun muassa ekologisen ja feministisen etiikan piireissä onkin vaadittu tunteiden ja järjen hierarkkisen vastakkainasettelun purkamista (Aaltola 2015; ks. esim. Milton 2002; Diprose 2002; Erhardt 2007). Nancie Erhardt (2007) on huomauttanut, että etiikassa on yhtä paljon kyse paikan tunnelmasta ja organismien yhteiselämästä kuin

artikuloitavista normeista. Hän korostaa, ettei älyllistä kyvykkyyttä voida irrottaa ympäröivästä maailmasta, jossa se on syntynyt. Siksi moraalien sijaan pitäisikin puhua moraalista elinympäristöstä.

Myös feministifilosofi Rosalyn Diprose (2002) on kritisoinut ajatusta, että hyveellinen toiminta perustuisi rationaaliseen päättelyyn, sillä tästä väitteestä seuraa, että tietämättömyys olisi hyveettömyyttä. Hänen mukaansa tietoon ja rationaaliseen valintaan perustuva moraalijattelu ei tunnista esisanallista, kokemuksellista tietoa. Diprose lähtee urauurtavassa teoksessaan *Corporeal Ethics* etsimään esitiedollisen eettisyyden mahdollisuutta muun muassa Friedrich Nietzscheä ja Emmanuel Levinasia lukien. Siinä missä Levinas ajattelee eettisyyden tapahtuvan kasvokkaisissa kohtaamisissa, Diprose menee pidemmälle ja esittää, että eettisyys on löydettävissä *ruumiillisesta* kanssakäymisestä¹⁵. Diproselle anteliaisuus (*generosity*) ei ole yksilöllinen hyve vaan yhteisöllisen ja inhimillisen olemisen edellytys. Hän ymmärtää anteliaisuuden avoimuutena toisille, mikä edeltää ja synnyttää yhteisöllisiä suhteita ja muovaa minuutta. Diprose hahmottelee ymmärrystä anteliaisuudesta ihmisyyden ja yhteisöllisyyden perustavana ominaisuutena, joka ei ole intentionaalista vaan esirefleksivä, lihallista ja tunteellista. Anteliaisuus merkitsee hänelle tarkoitusperistä vapaata toisille ruumiille antautumista.

Diprose katsoo, että ruumiillinen, affektiivinen ja avoin kohtaaminen toisen kanssa on aina eettinen kohtaaminen. Häiritsevät, kiusalliset tilanteet, joissa jotakin ”menee ihon alle”, ovat uudenlaisen ajattelun syntymisen hetkiä, sillä toiseuden kohtaaminen pakottaa ajattelemaan (2002, 132) (*Something gets under my skin, disturbs me and thus I am made to think*). Diproselle juuri tässä antautumisessa affektiiviseen, lihalliseen kanssakäymiseen on eettisyyden ydin. Diprose ajattelee, että oman ymmärryskyvyn ylittävän toiseuden kohtaamisen kokemukset pakottavat tunnistamaan oman kokemusmaailman rajallisuuden ja siten johdattelevat yli tutuista ajattelu- ja toimimismalleista. Eettisen kohtaamisen mahdollistavaa avointa toiselle antautumista Diprose kutsuu ”radikaaliksi vieraanvaraisuudeksi”.

---

15 Myös muun muassa Seamus Carey (2000) on hahmotellut lihallista etiikkaa Maurice Merleau-Pontyn ruumiinfilosofian pohjalta.

Diprose viittaa ruumiillisilla kanssakäymisillä ihmistenvälisiin suhteisiin, mutta ajatuksen voi luontevasti ulottaa koskemaan kaikkia eriaineksisia kohtaamisia. Ajattelen muuton häiritsevyydessään ja fyysisyydessään olevan *ruumiillinen eettinen kohtaaminen* esineiden kanssa. Muuttaminen pakottaa koskettamaan esineitä ja samalla asettumaan itse alttiiksi niiden kosketukselle. Samalla muutto irrottaa totunnaisesta moraalaisesta habitaatista ja pakottaa vieraan ja uuden äärelle.

Feminististä hoivan etiikkaa enemmän kuin inhimillisiin suhteisiin soveltanut Maria Puig de la Bellacasa (2017, 6) kirjoittaa, että etiikan tutkiminen edellyttää sekaantumista maailman sotkuisuuteen: tilanteisiin, joissa etiikkaa harjoitetaan käytännöllisissä suhteissa ja joissa kysymys *miten* esitetään aina uudelleen. Asetun osaksi häiritseviä eettisiä kohtaamisia esineiden kanssa osallistumalla muuttoprosesseihin vaihe vaiheelta aina tavaroiden pakkaamisesta asumaan asettumiseen. Olen huoltanut, pakannut, käärinyt, pyyhkinyt, puunannut ja kantanut tavaroita yhdessä muuttajien – tutkimukseeni osallistuvien ihmisten – kanssa.

Etnografoita

Etnografinen tutkimusote on sateenvarjokäsite, jonka alle mahtuu monenlaisia tapoja tehdä tutkimusta. Sillä voidaan eri yhteyksissä tarkoittaa niin kokonaisvaltaista tutkimusotetta kuin toisinaan pelkästään aineistonkeruun menetelmää. (ks. Fingerroos 2003.) Tavallisimmin etnografisella menetelmällä tarkoitetaan kuitenkin sekä metodologiaa että tutkimustyön tuloksena syntyvää tuotosta, olipa se sitten tutkimusproosaa tai esimerkiksi elokuva tai taideteos (Snellman 2015, 19). Etnografoita yhdistää sosiaalisten ilmiöiden tutkiminen *in situ*, kokemuksellinen, omakohtainen tarkkailu käytännön tilanteissa. Niille on siis yhteistä kenttätö, osallistumisen, havainnoinnin ja kokemuksen keskeinen merkitys aineistonkeruussa (esim. Atkinson ym. 2001, 4–5)¹⁶. Klassinen etnografia on edellyttänyt tutkijan pitkäaikaista

---

16 Hämeenaho ja Koskinen-Koivisto (2014, 11) huomauttavat, että vaikka usein ajatellaan nimenomaan havainnoinnin olevan etnografalle tunnusomaista, se ei ole etnografisen tutkimusotteen edellytys. Esimerkiksi toisten keräämää aineistoa on mahdollista tarkastella etnografisesti. Etnografinen aineisto kerätään joka tapauksessa kentältä, joko tutkijan itsensä tai jonkun muun toimesta.

sitoutumista ja oleskelua tutkimassaan yhteisössä. Tutkittava kenttä on sijainnut jossain ”toisaalla” (Wilk 2011, 16–17). Etnografin havainnoiva katse on ollut vieraan katse, ja myös omaa kulttuuria tarkkailevan etnografin on täytynyt osata etäännyttää itsensä kulttuuristaan. Yhä useammin etnografista menetelmää hyödynnetään monipaikkaisesti maantieteellisesti hajallaan olevan ilmiön ymmärtämiseksi. Tutkija konstruoi oman kenttensä valikoimalla ja rajaamalla tutkimusaineistoja, -paikkoja, tutkittavia ryhmiä tai yhteisöjä. (Hämeenaho & Koskinen-Koivisto 2014, 11–13.) Etnologit Tom O’Dell ja Robert Willim (2011, 10) huomauttavat, että etnografisen tutkimuksen kenttä ei ole vain monipaikkainen vaan se voi olla kaikkialla. Tutkija havainnoi ja tarkastelee uteliaasti omaa ympäristöään ja siten itseään ympäröivää kulttuuria tarkastelevan tutkijan arkielämä voi kaikessa rikkaudessaan olla jatkuvaa kenttätöitä (ks. myös Ehn & Löfgren 2010).

Etnografialla on pitkät perinteet sosiologian tutkimusmenetelmänä, onhan sosiologialla ja antropologialla jaettu menneisyys.¹⁷ Juuri nyt etnografinen menetelmä elää sosiologiassa jälleen uutta renessanssia (Luhtakallio 2014, 287). Etnografisella menetelmällä on viime vuosina ilmestyneissä sosiologisissa väitöskirjoissa tutkittu muun muassa metsää matkailukäytössä (Rantala 2011), suomalaista äitiysneuvolajärjestelmää (Homanen 2013), lasten toimijuutta päiväkodissa (Paju 2013b) ja hirven yhteiskunnallista läsnäoloa (Nieminen, 2015).

Kävelyhaastattelumenetelmää hyödyntänyt kulttuuriantropologi Tiina Suopajarvi (2014, 334) kirjoittaa, että vaikka antropologit ovat kulkenet informanttiansa rinnalla jo satakunta vuotta, niin vasta viime vuosikymmenen

---

17 Etnografinen menetelmä on ollut sosiologian tutkimusmenetelmänä hieman erilaisin painotuksin jo suomalaisen sosiologian alkuvaiheista alkaen. Ensimmäinen suomalainen sosiologian professori, Edward Westermarck, oli myös kulttuuriantropologian pioneeri ja etnografisen kenttätöyömenetelmän kehittäjä (Historiallisia humanisteja). Myös ensimmäinen suomenkielinen sosiologian väitöskirja, Knut Pippingin *Komppania pienoisyhteiskuntana* (1987 [1949]), pohjautuu jatkosodan rintamakokemuksiin, siis tutkijan autoetnografiseen osallistuvaan havainnointiin osana komppaniaa. Menetelmän suosio hiipui muutamiksi vuosikymmeniksi kunnes elpyi 1980-luvulla elämäntapatutkimuksen ja kulttuurisen käänteenteen myötä. Esimerkiksi Pekka Sulkusen, Pertti Alasuutarin, Ritva Nätkinin ja Merja Kinnusen (1985) *Lähiöravintola* perustuu paitsi syvähaastatteluihin myös pitkäaikaiseen kenttätööhön ja osallistuvaan havainnointiin. Leena Eräsaari (1995) puolestaan havainnoi tutkimuksessaan *Kohtaamisia byrokraattisilla näyttämöillä* omana työympäristönä toiminutta instituutiota, sen toimintamalleja ja tilallisia ratkaisuja ”vieraan” silmin.

aikana julkaistuissa tutkimuksissa on alettu reflektoida menetelmää esimerkiksi ruumiillisen vuorovaikutuksen, rytmien ja materiaalisen tilan näkökulmista. Antropologi Clifford Geertzin vakiinnuttama näkemys etnografisesta analyysistä tekstien tiheänä luentana ja kuvauksena on täydentynyt ajatuksella myös kenttätyövaiheesta ”tiheänä osallistumisena” (esim. Samudra 2008). Tällä on haluttu painottaa kulttuurisen tiedon välittyvän tutkijalle ruumiillisesti ja kokemuksellisesti. Herkkyys havainnoida ja aistia kentän tapahtumia sekä kyky tulkita myös sanatonta informaatiota on osa etnografian ammattitaitoa siinä missä tämän kokemuksellisen tiedon rikas ja tiheä sanallistaminenkin. (Aromaa & Tiili 2014, 263; Hämeenaho & Koskinen-Koivisto 2014, 26.)

Pink (2009; 2012) on tehnyt tunnetuksi aistimellisuutta ja ruumiillista osallistumista painottavan etnografisen menetelmän *aistietnografiana*¹⁸. Aistietnografiassa ei ole kyse aistien kategorisesta kartoittamisesta, vaan ennemminkin fenomenologisesti orientoituneesta epistemologis-metodologisesta lähtökohdasta – tietämisestä kokevan ja aistivan ruumiin avulla (Dale & Latham 2014, 8). Pink hahmottaa aistietnografista menetelmää kisällintyönä, jossa tutkija oppii tuntemaan (vieraan) kulttuurin käytännön harjoittelun ja ruumiillisen työn kautta (Pink 2009, 70). Tutkimustyön kuvaaminen kisällintyönä ei ole merkityksetön metafora vaan sillä on seurauksensa sille, millä tavoin tutkimusta on mahdollista tehdä ja millä tavoin tietoa mahdollista saada. Kisällintyönä hahmotettu osallistuva havainnointi ei voi olla pelkkää etäistä observointia vaan tilanteisiin heittäytymistä kehollisesti, avoimena uusien taitojen ja ajattelutapojen oppimiselle. Pink (2009, 25) laajentaa Amanda Coffeyn (1999) ajatusta ruumiillisesta (*embodied*) etnografiasta paikantuneeseen (*emplaced*) etnografiaan. Pink painottaa, ettei tietäminen ole vain älyllis-ruumiillista vaan aina myös paikantunutta: ruumiin, mielen ja ympäristön yhteenkietoutumista. Tietäminen *paikantuu* olennaisesti *toimintaan* (Pink 2009; 2012; Aromaa & Tiili 2014, 259). Paikantuneen etnografisen kenttätyön harjoittaminen on kokonaisvaltaista sekaantumista (*engagement*) sosiaaliseen, materiaaliseen, diskursiiviseen ja aistimelliseen ympäristöön.

---

18 Suomessa aistietnografista menetelmää ovat hyödyntäneet ja kehittäneet esimerkiksi Taina Kinnunen (2013) ja Vesa Markuksela (2013).

Aistietnografia korostaa tutkijan paikantuneen ja kokevan ruumiillisen osallistumisen merkitystä tietämiselle. Menetelmä ohjasi minut jo kenttätyöni aikana kiinnittämään tietoisesti huomiota muutkokokemuksen moniaistisuuteen, mutta kenttätyöni kuluessa alkoivat korostua aistimellisuuden lisäksi myös emootiot. Muuttaminen itsessään on emotionaalisesti raskas prosessi ja liittyy usein tunneherkkiin elämäntilanteisiin, kuten esimerkiksi aikuistumiseen, eroihin tai menetyksiin. Lisäksi esineiden aistimellinen kohtaaminen ja käsitteleminen laukaisevat muistoja ja herättävät voimakkaita, usein ennakoimattomiakin tunteita ja tuntemuksia. Vaikka aistietnografia tunnistaa tunteiden ja affektien merkityksen tietämisessä, kaipasin lisää välineitä tunteiden ja tuntemusten huomioimiseen. Aistietnografisen lähestymisen laajentamiseksi käännyn affektiteorian puoleen.¹⁹ Affektiteoria ei ole yksi yhtenäinen suuntaus, vaan sen sisälläkin on monenlaisia tapoja ymmärtää ja määritellä affektit (Koivunen 2010). Kaikkia affektiivisuustutkimuksen erilaisia suuntauksia yhdistää kuitenkin kehollisuuden ja aistimellisuuden korostaminen. Joskus affekti on erotettu emootiosta esimerkiksi ruumiillisena, tahattomana aistimuksena, kun taas emootio on nähty kulttuurisena ja sosiaalisena tunteen ilmaisuna. Esimerkiksi mediatutkija Brian Massumi on erotellut emootiot subjektiivisesti koetuiksi ja kulttuurisesti määriteltyiksi ja affektit ei-kielellistyviksi kehollisiksi intensiteeteiksi. (Ahmed 2010a.) Feministinen tutkimus puolestaan korostaa usein affektien ja tunteiden yhteenkietoutumista käyttämällä niitä synonyymeinä. Sara Ahmedin mukaan affektiivisen, fyysisen reaktion voi teoriassa erottaa tunnistetusta ja nimetystä emootiosta, mutta käytännön arjessa ne eivät ole erillisiä ja autonomisia. Emootiot, tuntemukset ja reaktiot liukuvat ja takertuvat toisiinsa. Siksi Ahmed puhuu affekteista ”tahmeina.” (emt., 230–232.)

Koska affektit voidaan määritellä hyvin monella tavalla, otan tässä tutkimuksessa vapauden ymmärtää ne tunteiden, aistimusten ja tuntemusten *yläkategori*ana. Ahmedin tapaan ajattelen affektit eletyssä ruumiissa koettui-
na tahmeina ja tarttuvina tunteina ja aistimuksina, joista ei ainakaan oman tutkimukseni näkökulmasta ole tarpeellista eikä mahdollistakaan erotella toisistaan vaikkapa neurobiologisia, fyysisiä ja kulttuurisia ulottuvuuksia.

---

19 Kattava artikkelikokoelma affekteista ks. *Affect Theory Reader*, Gregg & Seigworth 2010.

Affektit tuntuvat, koskettavat ja vaikuttavat kehoissamme, ja niillä on seurauksia siihen, millä tavoin käyttäydymme, toimimme ja ajattelemme suhteessa muihin ja ympäristöömme.

Tunnistan, että paitsi tutkimukseeni osallistuvat ihmiset myös minä itse kokijana ja tulkitsijana olen affektiivinen olento. Affektit huomioiva aistietnografia tarkoittaa myös tutkijan affektien huomioimista: tutkija hyödyntää omaa kokemustaan, tunteitaan, tuntemuksiaan, havaintojaan ja aistejaan ja paikantuneisuuttaan aineiston tuottamisessa, kentän ymmärtämisessä ja analyysissa. Tutkijan omaa kokemusta hyödyntävällä etnografian muodolla on autoetnografisia piirteitä (ks. Fingerroos & Jouhki 2014, 90–91). Toisin kuin varsinaisessa autoetnografiassa, tutkija kokemuksineen ei kuitenkaan ole tutkimuksen keskipisteessä eikä havainnointi keskity muista kulttuurin jäsenistä itseän. Olen täydentänyt aineistoani myös puhtaasti autoetnografisella materiaalilla sisällyttämällä kokemukseni omasta muuttoprosessistani osaksi aineistoa muuttopäiväkirjan muodossa. Vaikka en ”elä kenttää” siinä mielessä, että asuisin yhdessä muuttajien kanssa tai olisin ruumiillisesti jatkuvasti kentällä (vrt. Valtonen 2013), olen kuitenkin kulttuurisesti osa tutkimaani kenttää enkä siten toimintaa vieraan silmin tarkasteleva ”toinen”. Leena Eräsaari (1995) kirjoittaa osuvasti kenttätöystä itselle perin pohjin tutussa työympäristössä ja -kulttuurissa eräänlaisena ”konttausharjoituksena”. Siinä missä perinteisen antropologian harjoittaja joutuu opettelemaan vieraan kulttuurin tavat olla ja toimia, niin omaa kulttuuriaan tarkasteleva joutuu opettelemaan pois tutuista asennoista ja olemisen tavoista.

4. Aineisto

Tutkimusetiikka

Kuvaan seuraavaksi kolmesta, toisiaan täydentävästä osasta koostuvaa aineistoani ja kunkin osan erityispiirteitä. Samalla reflektoin myös kuhunkin aineistolajiin liittyviä tutkimuseettisiä valintoja ja ”eettisesti merkitseviä hetkiä”.

Marilyn Guillemmin ja Lynn Gillam (2004) tunnistavat laadullisen tutkimuksen etiikassa kaksi erilaista, vaikkakin toisiinsa liittyvää osa-aluetta. Ensinnäkin tutkimusta ohjaavat lääketieteestä juurensa juontavat tutkimuseettisten toimikuntien määrittämät ja valvomat eettiset periaatteet, joiden noudattamiseen ihmistieteellisten tutkimusten edellytetään sitoutuvan. Näitä tutkimuksen yleisiä eettisiä periaatteita Guillemmin ja Gillam kutsuvat *menettelytavalliseksi etiikaksi (procedural ethics)*. Sen suuntaviivat määrittelee Suomessa Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK 2009). Menettelytavallisen etiikan lisäksi ihmistieteellisessä tutkimuksessa on myös vaikeammin ennakoitavia eettisiä käytännön kysymyksiä, joita tutkijat kohtaavat ja ratkovat tilanteisesti arkisessa tutkimustyön tuoksinassa. Näitä tutkimustyön aikana kohdattuja eettisiä pulmia – eräänlaista mikroetiikkaa – Guillemmin ja Gillam (2004, 261–262) kutsuvat *etiikaksi käytännössä (ethics in practice)*.

Guillemmin ja Gillam (2004, 267) painottavat, että vaikka tutkimusluvan saaminen eettiseltä neuvottelukunnalta on usein tutkijoille pelkkä pakollinen muodollisuus, menettelytavallisiin periaatteisiin kannattaa kuitenkin suhtautua vakavasti. Menettelytavalliset periaatteet antavat eettiset raamit tutkimukselle ja muistuttavat pohtimaan tärkeitä eettisiä kysymyksiä, kuten tutkimuksen mahdollisia haittavaikutuksia ja yksityisyyden kunnioittamisen tapoja. Tutkimustyön aikana tutkija kohtaa jatkuvasti eettisiä valintatilanteita, joista hän on yksin vastuussa, sillä Tutkimuseettisen neuvottelukunnan mukaan eettinen vastuu ei koskaan siirry tutkijalta institutionaaliselle taholle. Käytännön eettiset kysymykset ovat pieniä ja arkisia valintatilanteita, ”eetti-

sesti merkittäviä hetkiä”. Käytännön eettisyyden varmistamiseksi Guillemin ja Gillem (2004) ehdottavat laadulliselle tutkimukselle ominaista refleksiivistä otetta, joka toimii siltana menettelytavallisen etiikan ja käytännön etiikan välillä. (Emt, 269–274.) Refleksiivisyys on tutkimuksellisen ajattelun ja käytäntöjen arvioimista, jonka ”päämääränä on tuottaa kontekstittietoista, elämismaailmalle herkistynyttä ja eettisesti kestävämpää tutkimusta” (Högbacka & Aaltonen 2015, 13).

Pierre Bourdieu on kirjoittanut, että refleksiivinen tutkija astuu kaksi askelta taaksepäin tutkimusprosessiaan tarkastellen. Ensimmäisellä askeleella hän tarkastelee etäämpää tutkimuksen kohdetta kysyen: ”Mitä tiedän?” Seuraavalla askeleella hän reflektoi omaa tarkastelutapaansa kysyen: ”Miten tiedän?” Bourdieulle refleksiivisyys on tietämisen ehtojen ja käytäntöjen kriittistä tarkastelua (Bourdieu & Vacquant 1992). Refleksiivisyyttä on pidetty etnografialle välttämättömänä eettisenä asentona (Fingerroos 2003). Eettinen refleksiivisyys tarkoittaa koko tutkimuksen läpäisevää reflektiivistä herkkyyttä, metodologisten valintojen sekä oman tutkijanposition pohtimista ja niiden aukikirjoittamista. Feministiset tutkijat ovat tuoneet esille, että sosiaalinen ja poliittinen asento vaikuttaa koko tutkimusasetelmaan. Siksi on tärkeää, että tutkija tunnistaa ja kirjoittaa auki oman ”kotinsa”, oman tilanteisen ja paikantuneen perspektiivinsä, josta käsin hän ajattelee ja toimii. (Gilmore & Kenny 2015, 59. Ks. myös Högbacka & Aaltonen 2015; Fingerroos 2003; Ronkainen 1999a.)

Donna Haraway painottaa teoksessaan *Companion Species Manifesto* (2003), etteivät tutkimamme olennot ole maailmassa pelkästään, jotta ajattelisimme niiden kanssa vaan jotta *eläisimme* niiden kanssa. Haraway vaatii, että tutkimuksen pitäisi aina olla myös ”yhdessä elämistä”. Yhdessä eläminen tarkoittaa sen tunnistamista, että tutkija asettuu aina suhteeseen tutkittavien kanssa, ja väistämättä hän samalla myös muuttaa tutkittavien maailmaa. Tietämisen tavoilla, menetelmillä ja esittämistavoilla on siten eettis-poliittisia ja affektiivisiä seurauksia. (Barad 2007; Puig de la Bellacasa 2011; 2017.) Yhdessä elämisen asenne edellyttää tutkimusta yhteistyössä tutkittavien kanssa, esimerkiksi ottamalla vakavasti tutkimukseen osallistuvien omat selonteot ja oppimalla heiltä sen sijaan, että tavoitteena olisi kertoa heille salattu totuus heistä itsestään, kuten Latour (2005) kärjistää.

Refleksiivisyys ei rajoitu tähän lukuun, vaan pyrin refleктоimaan tutkimusprosessiani läpi koko tutkimuksen. Myös herkistyminen tutkittavien ja tutkijan affekteille ja niiden aukikirjoittaminen ovat osa harjoittamaani jatkuvaa eettistä reflektiota.

Elämää muuttolaatikoissa -kirjoituskeruu (KRA)

Aloitin aineistonkeruun järjestämällä kirjoituskilpailun muuttamisesta otosikolla *Elämää muuttolaatikoissa* yhteistyössä Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kanssa (ks. liite I.)²⁰ Keruu toteutettiin maaliskuun ja elokuun välisenä aikana vuonna 2013. Kutsua levitettiin sekä SKS:n sähköpostilistojen kautta että paperisina lentolehtisinä, julisteina ja lehdistötiedotteina. Levitin sitä itse omalle sosiaaliselle verkostolleni sosiaalisessa mediassa (lähinnä Facebookissa) ja hallinnoimieni sähköpostilistojen ja verkostojen kautta sekä erilaisilla mahdollisesti muuttoa sivuavilla keskustelufoorumeilla, kuten ulkosuomalaisten verkostoissa ja muuttoaiheisilla keskustelupalstoilla.

Kirjoituskilpailu ja -keruut ovat ihmistieteissä varsin suosittu tapa kerätä tutkimusaineistoa. Kirjoituskeruu mahdollistaa kirjoittajien vapaan itseilmaisun ja subjektiiviset kuvaukset omasta elämästään ja arjestaan ilman, että tutkijan ennako-odotukset vaikuttavat aineiston muodostumiseen. (Valkonen & Veijola 2008, muistikirjoituskeruun aineiston kontekstualisoinnista ja tulkinnasta ks. Hynninen 2011.) Vaikka minua itseäni kiinnosti se, millä tavalla muuttaminen tuo suhteen tavaraan näkyväksi, muotoilimme kirjoituskutsun mahdollisimman monipuoliseksi ja avoimeksi (ks. liite I). Aavaavilla kysymyksillä kirjoittajia ohjattiin kertomaan esimerkiksi omasta muuttohistoriasta, omista muuttamistavoista, muistorikkaista tavaroista sekä asettumisen tavoista. Laajoilla kysymyksillä haluttiin varmistaa, että

---

20 Kutsussa kerrottiin, että aineistoa tullaan käyttämään tutkimus- ja opetustarkoituksessa. Aineisto kerrottiin säilöttävän kansanrunousarkistoon, minkä lisäksi sähköisesti lähetetyt vastaukset säilöttiin Yhteiskuntatieteelliseen tietoaarkistoon. Kirjoittajat saivat allekirjoitettavakseen suostumuksen tekstin säilyttämisestä ja käyttämisestä tutkimustarkoitukseen. Samassa lomakkeessa kysyttiin myös, saako tekstin tallentaa omalla nimellä vai nimimerkillä kansanrunousarkistoon. Kutsussa annettiin sekä minun että SKS:n edustaja Juha Nirkon yhteystiedot. Luovutin aineiston välittömästi vapaaseen tutkimuskäyttöön.

kirjoitukset mahdollistavat muutakin muuttoon liittyvää tulkintaa kuin tavaroihin liittyvää luentaa.

Kirjoituskilpaan tuli tekstejä 82 eri kirjoittajalta kaikkiaan 589 sivua. Kirjoitukset on sijoitettu Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran perinteen ja nykykulttuurin kokoelmaan (entinen Kansanrunousarkisto) *Muuttokokemukset*-sarjaan. Viittaaan teksteihin lyhenteellä KRA, muuttokokemukset.

Tietonsa ilmoittaneissa vastaajissa oli 46 naista ja 11 miestä. 25 kirjoittajaa halusi pysytellä anonyyminä. Kirjoittajat asuivat eri puolilla Suomea erikokoisilla paikkakunnilla, muutama asui kirjoitushetkellä ulkomailla. Useat olivat asuneet monissa eri paikoissa sekä ulkomailla että Suomessa. Jotkut vastaajista olivat muuttaneet Suomeen ulkomailta. Vastaajissa oli niin opiskelijoita ja koululaisia²¹ kuin työssäkäyviä ja eläkeläisiäkin. Nuorimmat kirjoittajat olivat 1990-luvulla syntyneitä koululaisia, vanhimmat 1920-luvulla syntyneitä. Myös koulutustaustat ja ammatit olivat hyvin moninaisia, vastaajissa oli tohtoreita, kansakoulun käyneitä ja lukiolaisia. Osa vastaajista oli eläkkeellä, osa työelämässä ja muutama työttömänä, osa opiskelijoita ja koululaisia. Kirjoittajat ilmoittivat muun muassa seuraavia ammatteja: museoemäntä, kulttuurin sekatyöläinen, opettaja, matkanjohtaja, toimistosihiteeri, kouluttaja, opettaja, metsänhoitaja, meteorologi, toimittaja, taiteilija ja ruokapalvelutyöläinen.

Kuten kirjoituskeruissa yleensäkin, aineisto on kirjallisena materiaalina hyvin heterogeeninen. Osassa teksteistä kuvataan vastikään tapahtunutta muuttoa hyvinkin yksityiskohtaisesti ja raportinomaisesti. Useimmissa teksteissä kerronnan muodoksi on valikoitunut elämäkerrallinen tarina elämänkulkuun liittyvien muuttojen kautta. Näitä elämäkerrallisia tekstejä olen hyödyntänyt sopivilta osin. Muutamat teksteistä ovat runoja tai fiktion muotoon puettuja muuttotarinoita. Esimerkiksi kirjan alussa lainatun Muutto-runon varhaisversio oli kirjoituskilvan satoa.

Kirjoituskilpa-aineisto tarjoaa rikkaan kuvan muuttamisen käytäntöjen muutoksesta viimeisen sadan vuoden ajalta hevoskärrimuutoista evakko-

---

21 Kirjoituskilpaa käytettiin tehtävänä erään helsinkiläisen lukion maantiedon tunnilla. Oletan vastauspäivämäärän perusteella, että anonyymeistä vastauksista suuri osa on näitä koulutunnilla kirjoitettuja tekstejä.

matkoihin ja ulkomaankomennuksiin ja materiaalisesta niukkuudesta ylenpalttisuuden kanssa pärjäämiseen. Olen tässä tutkimuksessani kohdentanut luentani erityisesti lähimenneisyyden tai nykyisyyden muuttojen kuvauksiin ja rajannut ulos menneisyyteen sijoittuvat elämäkerralliset muuttokuvaukset sekä fiktiiviset muuttotarinat. Tutkimus muuttamisen kulttuurihistoriasta jää vielä odottelemaan tekijäänsä.

Olen työstänyt kirjoituskilpa-aineistoa nostamalla esirajatusta aineistosta kaikki esineistä, karsimisesta ja säilyttämisestä sekä asettumisesta kertovat kohdat kuitenkin siten, että asiayhteys ja kirjoittajan taustatiedot säilyvät. Lisäksi olen nostanut kokonaisuudessaan tiheään lähilukuun neljä avaintekstiä, joissa on keskitytty esineiden ja materiodien kanssa muuttamiseen. Olen myös toistuvasti palannut alkuperäiseen tekstimassaan.

Vastaajien anonymiteetin turvatakseni viittaan aineistoon vain sukupuolen ilmaisevalla kirjaimella, kokoelman nimellä sekä kirjoituksen sivunumeroilla. Olen oman harkintani mukaan poistanut aineistolainoista yksilöiviä epäsuoria tunnistetietoja, kuten katujen tai pienten paikkakuntien nimiä. Koska kaikki vastaajat eivät olleet ilmoittaneet syntymäaikaansa, olen viitannut lainauksen yhteydessä summittaisesti kirjoittajan ikään tai elämäntilanteeseen, mikäli se on ollut asiayhteyden kannalta kiinnostavaa.

Muuttopäiväkirjat (MPK)

Täydensin kirjoituskilpa-aineistoa pyytämällä ihmisiä kirjoittamaan päiväkirjaa omista muutoistaan. Hain päiväkirjan kirjoittajia lumipallomenetelmän avulla ja levitin sanaa myös sosiaalisessa mediassa.

Päiväkirjoja kertyi yhteensä kahdeksan: *Annikka* ja *Janne, Hilla, Laura, Reetta, Sari & Kai* sekä *Veera*. Paljon useampi tarjoutui kirjoittamaan, mutta koska muuttaminen itsessään on jo niin aikaa vaativa prosessi, jäi kirjoittaminen usein aikomuksesta huolimatta toteuttamatta. Kahdeksan päiväkirja (*Veera*) on oman muuttoni yhteydessä kirjoittamani autoetnografinen päiväkirja, jota olen myös hyödyntänyt analyysissa.

Kirjoittajista kuusi on naisia²² sekä lisäksi kaksi pariskuntaa, joista molemmat puoliset osallistuivat kirjoittamiseen (*Janne* ja *Annukka* kirjoittivat erilliset päiväkirjat, *Sari & Kai* kävivät dialogia yhteisessä päiväkirjassa). Kirjoittajat olivat 30–40 vuotiaita. Kaikki olivat työelämässä tai etsivät aktiivisesti töitä, ja he asuivat eri puolilla Suomea. Kirjoittajien ammatit ja koulutustaustat olivat hyvin vaihtelevia, mutta useimmilla oli korkeakoulututkinto. Kirjoitushetkellä kaikki olivat parisuhteessa, joskin yksi erosi prosessin aikana. Kolmella oli yksi tai useampi alle yläkouluikäinen lapsi.

Parhaiten kirjoittaminen luonnistui ihmisiltä, joille päiväkirjatyypinen kirjoittaminen oli muutenkin luontainen ilmaisumuoto. Osa kirjoittajista piti omaa blogia. Alun perin ohjeistin päiväkirjojen tekijöitä dokumentoimaan muuttojaan tekstimuodossa, mutta oivalsin aineistonkeruun edetessä, että ihmiset ovat tottuneita jakamaan arkeaan kuvina sosiaalisessa mediassa. Siksi pyysin ihmisiä taltioimaan muuttojaan myös valokuvaamalla. Tämä onnistuikin muuttokiireen keskellä kirjallista dokumentaatiota helpommin. Ensimmäiset päiväkirjat ovat puhtaasti kirjallisia, myöhemmissä on yhdistelty kännykkäkameroiden kuvia ja tekstiä.

Ohjeistin päiväkirjan kirjoittajia aineistonkeruun eri vaiheissa vaihtelevasti, mutta pääasiallinen ohje oli, että kirjoittajat dokumentoisivat muuttoaan sellaisena kuin sen itse kokevat nostoen esiin itselleen tärkeitä asioita. Pyysin kaikkia kirjoittajia kiinnittämään erityistä huomiota tavaroihin, niistä käytäviin neuvotteluihin ja niiden liikkeisiin.

Koska tehtävänanto oli vapaamuotoinen, painottuvat päiväkirjoissa eri asiat ja vaiheet. Esimerkiksi *Laura* ohittaa ylimalkaisesti pakkaamisvaiheen keskittyen kuvaamaan kotiutumista ja asettumista, kun taas *Reetta* kuvailee pikkutarkasti muuttoa edeltävää pakkaamisvaihetta raportoiden, millaisia reittejä pitkin esineistä luovutaan. Huomion kiinnittyminen muuton eri vaiheisiin on ollut minulle varsin hedelmällistä, koska olen voinut hyödyntää eri tekstejä eri vaiheiden analyysissä.

---

22 Naisten runsasta määrää selittää ainakin se, että päiväkirja (ja siitä uudempana julkisena versiona blogi) on viimeisen vuosisadan aikana muotoutunut feminiiniseksi itseilmaisun muodoksi (Jokinen 2005; Hogan 1991). Lisäksi kodin piiri mielletään kulttuurisesti naisten alueeksi (esim. Young 1997).

Muuttokirjoitukset ja muuttopäiväkirjat tiedon lajina

Omaelämäkerrallisia tekstejä (Vilkko 1997) ja päiväkirjoja (Jokinen 2004) on kuvattu vakaviksi kerronnan muodoiksi, joissa vältetään ”postmoderneja” identiteettileikkejä ja pyritään tekemään omaa elämää ja elämänvalintoja ymmärrettäviksi toiselle. Muuttopäiväkirjat noudattavat tätä vakavaa kirjallista konventiota. Ne eroavat perinteisistä päiväkirjoista siinä, että ne ovat tilaustöitä, jo kirjoitushetkellään minulle suunnattuja. Siten niiden sisältöä on ohjannut ennalta määrätty tehtävänanto ja tieto tekstin lukijasta. Myös kirjoituskilpatekstit noudattelevat osittain vakavaa omaelämäkerrallista konventiota, mutta toisaalta kilpailu tarjoaa areenan myös kirjalliseen kokeiluun ja kielellä leikittelyyn. Kirjoitusten joukossa on runoja ja novelleja ja jopa romaanikäsikirjoitus, jotka erkanevat pyrkimyksestä dokumentoida omaa elämää ja joissa on enemmänkin kaunokirjallisia tavoitteita.

Susan Bernstein (2000, ks. myös Jokinen 2005, 43) on esittänyt jaottelun tunnustukselliseen ja todistukselliseen puheeseen. Tunnustuksellisessa puheessa paljastetaan ”totuuksia” ja kerrotaan intiimejä asioita, kun taas todistuksellisessa puheessa selostetaan tekemisiä kertojan näkökulmasta (Jokinen 2005, 43). Sekä kirjoituskilpailun tekstit että päiväkirjat sisältävät molemmanlaista puhetta. Yhtäältä saatetaan luetella hyvinkin todistusmaisesti vaikkapa tavaroiden sijoituspaikkoja tai pakkaustekniikoita, kun taas toisaalla kerrataan traumaattista eroa tai öttökkäkammoa. Useimmissa kirjoituksissa todistuksellinen ja tunnustuksellinen puhe vaihtelevat. Tekstityyppinä päiväkirjat eroavat kirjoituskilpateksteistä erityisesti siinä, että kirjoituskilvan tekstit ovat syntyneet muuttokokemuksia jälkikäteen mieleen palauttaen, kun taas muuttopäiväkirjat dokumentoivat toimintaa, tunteita ja ajatuksia muuttoprosessin aikana. Muuttopäiväkirjat ovat suurelta osin todistuksellista, riisutun raportoivaa kuvausta. Raportinomaisen tekstin lomassa reflektoidaan tottuneesti omaa elämänkulkua, valintoja ja identiteettiä (esimerkiksi *Sarin* pohdinta ”superkierrättäjäidentiteetistään”), suhdetta tavaraan ja kotiin. Päiväkirjatekstit on myös kirjoitettu ja osoitettu suoraan minulle, henkilölle, jonka kirjoittajat ainakin etäisesti tunsivat tai tiesivät, ei Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kaltaiselle henkilöitymättömälle muistiorganisaatiolle. Myös tämä on vaikuttanut päiväkirjojen luonteeseen siten, että ne ovat joiltakin osin hyvinkin avoimia ja intiimejä.

En kuitenkaan voinut ajatella pääseväni kiinni ruumiilliseen ja aistimelliseen esineiden kanssa elämiseen pelkästään tekstin välityksellä. Niin käytännöllisen toiminnan arkisuus kuin esineiden kanssa elämisen affektien ohikiitävyys pakenevat sanallistamista (esim. Jokinen 2005). Tutkimusongelmani pakotti minut menemään vielä lähemmäs esineiden kanssa elämisen sotkuisuutta. Minun oli tultava osalliseksi ja koettava muutto itse. Minun oli tunnettava esineiden painavuus käsivarsillani ja pohdittava esineiden sijoituspaikkoja yhdessä tutkittavieni kanssa.

Etnografinen osallistuminen (KT)

Etnografisesti tiheintä aineistoani ovat kirjallinen ja kuvallinen materiaali seitsemästä muutosta, joihin olen osallistunut.

Alun perin olin kiinnostunut esinesuhteiden näkökulmasta mullistavimmista muutoista, kuten muutosta ensimmäiseen omaan kotiin tai pitkäaikaisesta kodista vanhuuden asuntoon, mutta lopulta mielenkiintoni kiinnittyi elämänkulussa arkisempiin muuttoihin. Etnografisen kenttätöyön kohteeksi on fokusoitunut jossain määrin vakiintunutta, aikuista elämänvaihetta elävien ihmisten muutot asunnosta toiseen. Tätä vaihetta Eeva Jokinen (2005) kuvaa elämänvaiheeksi, jossa arkea eletään ”sakeimmillaan”.

Länsimaisten kotien tarkkaan varjeltu yksityisyys on koteja tutkiville etnografeille tuttu ongelma. Esimerkiksi brittiläisissä kodeissa etnografiaa tehneet Miller (2001, 5; 2008) Pink (2004, 29) ja Gregson (2007, 6) kirjoittavat kukin vaikeudesta ylittää englantilaisten kotien huolella ylläpidetty yksityisyys. Vierailijan statuksen ylittäminen on Gregsonin (2007) mukaan kotietnografian suurin haaste ja edellytys saada erilaista tietoa, kuin mitä on mahdollista kerätä esimerkiksi syvähaastatteluin. Englantilainen ja suomalainen koti muistuttavat toisiaan siinä, että ne ovat yksityisyyden linnakkeita, jonne yhä harvemmin tututkaan tulevat etukäteen ilmoittamatta (ks. myös amerikkalaisen kodin yksityisyydestä Nippert-Eng 2010, 212). Jos tutkija toivotetaankin tervetulleeksi kotiin, hänen on vaikea poiketa vieraisilla olemista määrittävistä kulttuurisista konventioista. Satunnaiset vierailijat pääsevät vain etutiloihin kuten keittiöön tai olohuoneeseen, joissa heille mahdollisesti tarjotaan Englannissa teetä ja

keksiä, meillä suomalaisittain kahvia ja pullaa. Kohteliaan varautunut suhtautuminen vieraisiin myös keskeyttää kotien arkisen hyörinän (Gregson 2007, 7).

Oletin virheellisesti pystyväni ohittamaan kysymyksen vierailijuuden ongelmasta sijoittamalla kenttätyöni sellaiseen hetkeen, jossa kodin rajat ovat hetkellisesti avautuneet. Olin etukäteen ajatellut, että koska Suomessa useimmat muuttavat talkooavulla ja talkooavusta on aina pulaa, olisi muutossa avustava tutkija tervetullut apukäsi. Sain melko pian huomata, että ihmiset kokivat kiusallisena ajatuksen vieraasta tarkkailijasta kiireisen muuton keskellä. Muutot hoidetaan usein muun arjen pyörittämisen välissä, joten aika napataan sieltä mistä pystytään – varsinkin työssäkäyvien pienten lasten vanhempien tapauksessa se aika on usein yöllä. Usein jo sovitutkin käynnit peruuntuivat tai siirtyivät yllättäen, tai sain ilmoituksen, ettei muutto ollut sujunutkaan ihan suunnitelmien mukaan. Esittäessäni pyynnön osallistua muuttoon tutkivana avustajana, minut kutsuttiin usein muuttoavun sijaan vierailemaan uudessa kodissa muuton jälkeen. ”Sotkun keskelle” – sinne mikä minua eniten kiinnosti – en kuitenkaan ollut tervetullut. Helpoimmin pääsin muuttoavuksi suosittelijan avulla, kun muuttaja oli vähintäänkin tutun tuttu, ja siten muuttaja tiesi minut jo entuudestaan luotettavaksi henkilöksi.

Tiedon muuttokohteista olen saanut lumipallomenetelmällä, yleensä tuttavien vinkistä tai sosiaalisesta mediasta. Olen pyrkinyt ottamaan etnografisen kenttätyön kohteeksi erilaisissa tilanteissa ja erilaisista taustoista olevia ihmisiä. Siksi en ole sisällyttänyt itselleni läheisten ihmisten muutoista kuin yhden aineistooni, vaikka perheestäni isääni lukuun ottamatta kaikki ovat muuttaneet useammin kuin kerran tutkimusprosessini aikana. Olen siis vuosien varrella ollut mukana useammassa kuin aineistoon sisällytetyissä muuttotalkoissa, ja nekin kokemukset ja niiden aikana käydyt keskustelut ovat omalta osaltaan lisänneet ymmärrystäni.

Olen valinnut etnografisen kenttätyön kohteeksi erilaisissa elämäntilanteissa olevia sakeaa arkea eläviä ihmisiä ja perheitä. Opetuksen ja hallinnon tehtävissä työskentelevät *Jaana* ja *Jukka* muuttivat kolmine lapsineen kerrostaloasunnosta omakotitaloon. Myös kolmatta lastaan odottavat yrittäjät *Silvia* ja *Peter* muuttivat rivitaloasunnosta omakotitaloon. Matkailualalla työskentelevät *Meri* ja *Juha* sekä heidän taaperoikäinen lapsensa joutuivat muuttamaan vuokratkolmiosta toiseen putkiremontin vuoksi. *Jarkko* puoles-

taan muutti taideopintojen perässä Rovaniemelle. Opettajana työskennellyt *Erkki* muutti koiransa kanssa takaisin opiskelukaupunkiinsa viimeistelemään opintojaan loppuun. Akateeminen kulttuurialan sekatyöläinen *Taika* muutti kämppäkaverin kanssa jaetusta asunnosta useamman asukkaan kommuuniin. Sairaanhoidajana työskentelevä *Tiina* oli asunut teini-ikäisten tytärten kanssa ja muutti nyt itsekseen työn perässä toiseen kaupunkiin.

Muuttajat olivat monenlaisissa elämäntilanteissa ja tulivat monenlaisista taustoista. He olivat perheellisiä, itsekseen eläviä, eronneita ja naimisissa olevia, opiskelijoita, päätkäyöntekijöitä, yrittäjiä ja virkasuhteessa olevia, hetero- ja homoseksuaaleja, suomalaisia ja vastikään maahan muuttaneita. Otos ei kuitenkaan ole eikä edes tavoittele kattavaa otosta suomalaisesta yhteiskunnasta.

Olen seurannut muuttoprosessia yleensä kolmessa eri vaiheessa käymällä auttamassa pakkaamisessa ennen muuttoa, toimimalla muuttotalkoapuna itse muuttopäivänä sekä vieraillemalla uudessa kodissa muuton jälkeen. Osa muutoista tapahtui Rovaniemen sisällä, osa suuntautui pois Rovaniemeltä ja yksi muutti Rovaniemelle muualta Suomesta. Käynnit muodostuivat kussakin tilanteessa luonteeltaan erilaisiksi, ja myös osallistumisaste oli erilainen riippuen muuttoprosessin vaiheesta. Useimmiten ennen muuttoa tapahtuva pakkaaminen oli tavaroiden laatikoihin laittamista yhdessä muuttajien kanssa. Tämä vaihe muuttui välillä haastattelumaiseksi keskusteluksi. Varsinainen muuttopäivä puolestaan oli silkkaa toimintaa; laatikoiden ja huonekalujen kantamista, vimmaista viime hetken pakkaamista ja toisinaan myös asunnon loppu- tai alkusiivousta. Muuton jälkeinen käynti oli useimmiten luonteeltaan lähimpänä vierailun konventioita noudatteleva kyläilykäynti, jonka aikana joimme kahvia tai teetä, keskustelimme muutosta ja elämästä ja asettumisesta uuteen kotiin ja kiersimme asunnon.

Olen dokumentoinut muuttotilanteita kirjaamalla keskustelut, tekemiset ja havaintoni muistinvaraisesti ylös välittömästi kenttätyön jälkeen. Puhtaaksikirjoittamisen jälkeen olen antanut kirjoittamani muistiinpanot luettavaksi ja kommentoitavaksi muuttajille itselleen. Muuttajat ovat halutessaan täydentäneet ja kommentoineet tekstiäni sekä korjanneet mahdollisia asiavirheitä²³,

---

23 Olen ohjeistanut lisäämään täydennykset ja huomiot selvästi erottuvasti kommentitityökalulla tai erivärisellä tekstillä. Muuttajat eivät siis ole muuttaneet minun kirjoittamaani tekstiä.

minkä lisäksi olen itse täydentänyt ja laajentanut alkuperäisiä vaillinaisia muistiinpanojani jälkikäteen. Tarkastuskierroksen jälkeiset tekstimassat ovat monikerroksisia tekstejä, joissa muuttajien kommentit keskustelevat alkuperäisten huomioideni kanssa. Raymond Madden (2010) käyttää tällaisista täydennetyistä kenttäpäiväkirjoista termiä vahvistettu kenttämuistiinpano (*consolidated fieldnotes*)²⁴. Olen käyttänyt analyysissäni aineistona monikerroksista, vahvistettua kenttäpäiväkirjaa, ja siitä ovat myös peräisin suorat lainaukset. Viitataan tekstiin nimellä ”kenttätarina” (KT) korostaakseni sen monikerroksista ja vahvistettua luonnetta.

Kenttäpäiväkirjan kirjoittamisen lisäksi olen dokumentoinut tilanteita valokuvaamalla rajaten kuitenkin ihmiset ulos kuvista. Valokuvaamisen tarkoitus on lähinnä ollut toimia oman muistini tukena. Valokuvien ja yhdessä tuotettujen kenttätarinoiden lisäksi olen koonnut aineistooni muuttajien kanssa käymäni sähköposti- tekstiviesti- ja sosiaalisen median keskustelut ja kerännyt muuttajien muuttoon liittyviä päivityksiä sosiaalisessa mediassa. Aineistoon kuuluvat myös muuttojen yhteydessä lahjaksi saamani esineet. Valokuvat, kirjalliset muistiinpanot ja tutkittavilta saadut esineet toimivat analyysivaiheessa ”reitteinä tutkijan ruumiilliseen tietoon”: ne palauttavat tutkijan kenttätöön aikaisiin tunnetiloihin ja aistihavaintoihin. (Pink 2009, 122, 124; Aromaa & Tiili 2014, 277.)

Suojatakseni tutkimukseen osallistuvien identiteettiä olen antanut heille joko heidän toiveidensa mukaiset tai itse keksimäni pseudonyymit. Pseudonyymit on valittu siten, että ne edustavat samantyyppistä nimeä kuin alkuperäinen nimi.²⁵ Pseudonyymit tunnistaa nimen kursivoinnista. Lisäksi olen muuttanut tai poistanut tarvittaessa epäsuoria tunnistetietoja, kuten paikannimiä tai ammattinimikkeitä.

Tutkimuseettiset periaatteet edellyttävät, etteivät tutkimuksen ”kohteet”, tutkimukseen osallistuvat ihmiset, saisi olla välineitä. Siksi on tärkeää pohtia myös, mitä tutkimukseen osallistuvat saavat tutkimuksesta. Millä tavalla he hyötyvät? *Silvialle* ja *Peterille* oli odottamaton ilo kenttäpäiväkirjoista, sillä he

---

24 Vahvistettu kenttämuistiinpano on Jere Niemisen suomennos (2015, 37).

25 Ikäryhmälleen tyypillisen nimen olen korvannut toisella vastaavan tyypillisellä nimellä ja vastaavasti ikäryhmälleen erikoisemman nimen olen korvannut toisella erikoisella nimellä.

kommentoivat vuotta myöhemmin, että päiväkirjani palautti muuton yksityiskohdat elävästi heidän mieliinsä. Se toimi päiväkirjamaisena dokumentaationa heidän muutto- ja kotiutumisosastaan, jonka pienet yksityiskohdat he olisivat muutoin ehtineet jo unohtaa.

Välineellisyttä pyritään välttämään sillä, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja varmistetaan, että tutkittavat ovat tietoisia millaisiin tarkoituksiin tutkimusta käytetään (Guillemín & Gillam 2004, 271). Antamassani tai sähköpostitse lähettämässäni yhden sivun mittaisessa tiedotteessa olen kertonut tutkimukseen osallistuville tiivistetysti tutkimuksen tavoitteen, aineiston käyttötarkoituksen, sen säilyttämisen ja tietojen anonymisoinnin sekä antanut omat yhteystietoni.

Tutkimus ei saa tuottaa fyysistä tai emotionaalista haittaa tutkimukseen osallistuville. Lääketieteellisessä tutkimuksessa vahinko ja haitta on ehkä helpompi määritellä, mutta miten tämänkaltaisessa tutkimuksessa voidaan määritellä vahinko. Mitä jos aiheutan vaikkapa mielipahaa tuomalla mieleen traumaattisia ja unohdettuja asioita menneisyydestä? Entä jos tiputan ja rikon perintövaasin? Eettisen neuvottelukunnan ohjeet edellyttävät tutkijalta paitsi menettelytavallisten periaatteiden noudattamista myös eettistä reflektiokykyä ja affektiivista pelisilmää käytännön tutkimustilanteissa. Käytännöllinen tutkimusetiikka voi tarkoittaa pieniä ja hienovaraisia valintoja kenttätöön aikana. Se voi tarkoittaa esimerkiksi oikeita sanavalintoja tai äänensävyjä, joilla tutkija kommunikoi tutkittavien kanssa, tai se voi tarkoittaa haastattelutilanteessa tasapainoilua sen välillä, miten olla hienotunteinen, mutta säilyttää kuitenkin oman tutkimuksen fokus. Ohjeiden mukaan vuorovaikutuksen pitää olla ihmisarvoa kunnioittavaa ja kohteliasta, vaikkakin se voi aiheuttaa ”normaaleja” tunneskaaloja, kuten pettymystä, häpeää, iloa, surua, vihaa tai turhautumista. Tutkijan tulisi kuitenkin huomata keskeyttää tutkimustilanne, mikäli tutkimukseen osallistuva vaikka vain sanattomastikin viestii liiallista kiusaantuneisuutta, pelokkuutta tai fyysistä väsymystä. (TENK 2009, 7.)

Käytännön kenttätötilanteessa olen yrittänyt olla mahdollisimman vähän tiellä ja auttaa muuttajia konkreettisesti esineidensä kanssa. Tästä ollut kaksinaiminen etu tutkimukselleni. Ensinnäkin paikantunut, ruumiillinen etnografia jo menetelmänä edellyttää osallistumaan itse tilanteisiin ja oppimaan ruumiillisen toiminnan kautta. Toiseksi tutkittavat hyötyivät minun läsnäolostani,

koska olen ollut apuna pakkaamassa, siivoamassa ja kantamassa tavaroita. Kertaakaan en seurannut toimintaa etäännytetysti, muistilehtiön tai kameran takaa vaan aina toimintaan itsekin osallistuen. Tämä oli minulle myös sikäli toimiva ratkaisu, että olen haastattelutilanteissa helposti hätäinen ja tartutan hätäisyyteni myös haastateltaviin. Siksi haastattelut tahtovat jäädä lyhyiksi ja pinnallisiksi. Muuttotilanteessa kenelläkään ei ole kiire, koska teemme juuri sen mitä tehtävä on. Ruumiillinen työskentely pakottaa pysähtymään tavaroiden äärelle. Tavaroita käsitellessä niistä myös luontevasti puhutaan. Vaikka muuttajat yhtäältä kokivat tunnistettavia ja voimakkaitakin häpeän ja paljastumisen sekaisia tunteita, he olivat toisaalta ilahtuneita siitä, että saivat käydä lävitse omia esineitään ja niiden tarinoita sekä muuttamisen ja asumisen käytäntöjään. Minusta oli toisinaan noloa olla todistamassa ihmisten turhautuneisuutta ja ahdistuneisuutta muutossa, mutta en kokenut kertaakaan sellaista oloa, että kenttätyö olisi pitänyt keskeyttää tai että en olisi ollut tilanteeseen tervetullut. Häpeän, turhautumisen ja väsymyksen tunteet kuuluvat olennaisesti muuton vaiheisiin, ja minun poistumiseni tuskin olisi mainittavasti muuttanut tilannetta.

Koska suomalaisissa kodeissa vaalitaan yksityisyyttä, vaaditaan kodeissa tutkimusta tekevältä etnografilta erityistä sensitiivisyyttä. Vielä tavallistakin enemmän herkkyyttä vaaditaan muuton kaltaisessa tilanteessa, jossa kodin järjestys on purkautunut asujen hallinnan ulottumattomiin. Tämä emotionaalisesti hauras tilanne edellytti minulta hienotunteisuutta siinä missä muuttajilta luottamusta, avoimuutta ja vieraanvaraisuutta. Tutkijanpositioni teki minusta ”vieraan” ja ”toisen”, vaikka muuttajat olisivat olleet tuttujakin. Minä olin kuitenkin vieraalla maaperällä ja muuttajat omallaan. Käsitelimme tavaroita heidän käytännöillään ja heidän säännöillään. Kiitollisuuteni siitä, että ihmiset avasivat ovensa minulle, teki minusta nöyrän ja kiinnostuneen, valmiin likaisiinkin töihin.²⁶ Huolimatta refleksiivisistä ja tarkkailevasta tutkijan asenteestani yritin omaksua nöyrän kisällin asenteen osallistuessani toimintaan. Muistutin itselleni, ettei minulla ole parempaa tai oikeampaa etukäteistietoa, vaan menen kentälle oppimaan muiden tietoa, muiden tapoja

---

26 Tosin *Erkille* sanoin, että en haluaisi osallistua samaan aikaan muuttotalkoiden kanssa suoritettuun asunnon jälkisiivoukseen vaan toivoin saavani olla kantamassa ja käsittelemässä tavaroita.

olla esineidensä kanssa. Minä olin oppimassa heiltä, en kertomassa salattuja totuuksia. Tämä oli aika ajoin hankalaa, koska tutkijan oletettiin asiantuntijana tietävän jotain enemmän. Esimerkiksi mennessäni auttamaan *Tiinaa* pakkaamisessa ensimmäistä kertaa, hän tuntui olettavan minun olevan jonkinlainen muuttamiskäytäntöjen asiantuntija, ja oli aluksi hyvin varovainen puuttumaan tekemisiini.

Gomart ja Hennion (1999, 230) tähdentävät kuitenkin, ettei tutkimukseen osallistuvien omien näkemysten ja asiantuntemuksen kunnioittaminen tarkoita heidän pitämistään ”kollegoina”. Tällainen asennoituminen jättäisi huomiotta tekniikat, joiden avulla sosiologi kääntää tutkittavat päteviksi todistajiksi (*competent witness*). Toiminnan harjoittaja ei ole neutraali opas tai suodatin, vaan ennemminkin ”kanssatietäjä” tai ”kanssakokeilija”²⁷, joka osallistuu tutkijan kanssa todellisen elämän tieteelliseen kokeeseen kokeillen erilaisia hypoteettisia vastauksia tutkimuskysymyksiin. Olen ottanut huomioon tutkittavien oman tiedon antamalla kirjoittamani kenttäpäiväkirjat luettavaksi ja kommentoitavaksi muuttajille itselleen ja tarjonnut heille mahdollisuuden lisätä tekstiin vapaasti myös omia ajatuksiaan, jos sellaisia on tullut mieleen tekstiä lukiessa tai asioita, jotka ovat tapahtuneet minun lähtöni jälkeen. Tavoitteena on ollut ottaa tutkittavat tutkimuskumppaneiksi ja luoda yhdessä tutkimusaineisto, joka paitsi dokumentoi itse muuttotilannetta, myös haaroittuu ja laajenee ohi varsinaisesta kenttätyötilanteesta. Näin muuttajat eivät ole pelkästään tutkijan informanteja vaan ”kanssatietäjiä” ja joskus jopa ”kanssakokeilijoita”. Näin olen vahvistanut tiedon yhteistuotannollista luonnetta (ks. Gilmore & Kenny 2015, 59). Kaikki eivät kuitenkaan käyttäneet tilaisuutta hyväkseen ja kommentoineet tekstiä, enkä millään tavalla siihen painostanut. Esimerkiksi *Jaanan* kanssa kävin hänen omasta pyynnöstään päiväkirjan lävitse yhdessä ja tein tekstiin hänen suullisesti ehdottamansa korjaukset.

Sarah Gilmore ja Kate Kenny (2015) ovat todenneet, että etnografiseen tutkimukseen liittyä paljon enemmän epävarmuuksia ja epäselvyyksiä, huolta ja soveltamista kuin mikä välittyy akateemiselle kielelle käännettyistä tutki-

---

27 *Co-experimenter* – englanninkielinen termi on osuvampi, koska experimenter viittaa sekä tieteellisen kokeen tekijään että samalla myös kokijaan.

musraporteista. Usein kenttätööhön sekoittuu monimutkaisia ja ristiriitaisia tunteita liittyen ulkopuolisuuden tunteeseen ja toisaalta pikkuhiljaa syvenevään emotionaaliseen kiintymykseen. Kenttätöössään tutkijat ovat usein kaiken aikaa eräänlaisessa liminaalitulassa, samanaikaisesti sisäpuolisia ja ulkopuolisia. Gilmoren ja Kennyn (emt. 67) mukaan liminaalitulassa olemiseen liittyvät ristiriitaisuudet ja turhautumisen tunteet voi hyväksyä omaksumalla uteliaan ja avoimen odottavan asenteen. Minä ajattelen, että tutkijan ammattitaitoa onkin juuri kyky kääntää liminaalitulaa epävarmuus vahvuudeksi ja analyttisen ajattelun työkaluksi. Sen avulla on mahdollista ”tarkentaa lähelle ja kauas” (Nicolini 2009): tarkastella tilanteita ja toimintaa samanaikaisesti sisäpuolisen ja ulkopuolisen näkökulmista, sekä arjen ruumiillistuneiden käytäntöjen tasolta että tunnistaen niiden laajempia kytköksiä ja riippuvuuksia. Esimerkiksi Pilvi Hämeenaho ja Eerika Koskinen-Koivisto painottavat, etteivät vuorovaikutteinen osallisuus ja analyttinen tarkkailu sulje toisiaan pois, vaan sisäpiiriläisen ja ulkopuolisen näkökulmat ja jatkuva reflektointi ovat samanaikaisesti läsnä etnografisessa tutkimuksessa: ”Etnografiasta muodostuu näin monikerroksinen, osallisuuden ja vuorovaikutuksen, tutun ja vieraan vuoropuheluista hahmottuva dialektinen prosessi.” (Hämeenaho & Koskinen-Koivisto 2014, 26.)

5. Analyysi ja kirjoittaminen

Sosiologisen mielikuvituksen lihallistaminen

Etnografisen tutkimuksen yksi tärkeä käännekohta on ilmiön uudelleenrakentaminen kirjoitusprosessissa (Moisander & Valtonen 2006, 54–55). Kirjoittaminen on etnografisen työn näkyväksi tekemistä. Perinteisesti sosiologian tehtäväksi on määritelty sekavalta ja hahmottomalta näyttävän sosiaalisen todellisuuden jäsentäminen ymmärrettäväksi. Kun analyysin avulla on tarkoitus nimenomaan tehdä selkoa monimutkaisesta maailmasta ja tavasta elää maailmaa, helpoin tapa tehdä sitä ymmärrettäväksi on tyypistä todellisuuden kaoottisuus selkeäksi kokonaisuudeksi. Tämä tapahtuu usein sulkeistamalla jäsenyksistä pois esimerkiksi tunteet ja malleihin ja luokitteluihin mahtumattomat ”mutat”, ”entäpä jossit” ja ”sitä paitsit”.

Perinteisiä yhteiskuntatieteitä on syytetty luonnontieteitä imitoivasta skientismistä, joka on tavoitellut neutraaliutta ja objektiivisuutta riisumalla ilmaisusta henkilökohtaisuuden, tutkijan ruumiineen ja tunteineen (Richardson & St. Pierre 2011). Hiottuja tutkimusraportteja on pidetty todellisuutta ”sanitoivina” ja maailman moninaisuutta laatikoivina (esim. Haraway 1997; Law 2004; Richardson 2000). Muun muassa kulttuurintutkimus ja feministinen tutkimus ovat eri tavoin pyrkineet ylittämään ristiriitaa todellisen elämän sotkuisuuden ja tieteellisten tekstien välittämän jäsenytyneisyyden ja lopullisuuden illuusion välillä. Tutkijat ovat kyseenalaistaneet vaatimukset niin tutkimusraportin kuin tutkimusmenetelmien selkeydestä ja täsmällisyydestä ja alkaneet etsiä uudenlaisia tapoja tavoittaa epämääräinen, liukas todellisuus yrittämättä määritellä sitä liian ahtaasti (Law 2004). Tulkinnoissa on yritetty tehdä näkyväksi elämän keskeneräisyys, muuntuvuus ja sekavuus. Esimerkiksi Maggie MacLure (2013, 172–173) on haastanut koodaamiseen perustuvat etäännyttävät ja aineistosta vieraannuttavat analyysimenetelmät ja ehdottaa *affektiivista* lähestymistä aineistolle (ks. myös Ringrose & Renold 2014).

MacLurelle tämä tarkoittaa laadullisen aineiston ja erityisen ”tekstuurin ja affektiivisen monitahoisuuden huomioimista”. MacLuren mukaan analyysia tehdessä ei pidä kiiruhtaa jäykkiin yleistyksiin vaan viivähtää ihmetellen ja tunnustellen aineiston äärellä. Prosessuaalisuuden ja sotkuisuuden tunnistavat tutkimusmenetelmät edellyttävät myös uudenlaisen ilmaisun kehittämistä, esimerkiksi tapoja esittää moniäänisyyttä tutkimustekstissä (esim. Helin 2015).

Onnistunut etnografinen tulkinta on parhaimmillaan hyvää kirjallisuutta. Kielen avulla tutkija välittää tulkintansa todellisuudesta lukijalle. Siten kirjoittaminen on muutakin kuin vain tulosten muuntamista tekstuaaliseen muotoon: etnografinen analyysi seisoo ja kaatuu oman ilmaisunsa varassa. Jos teksti ei ole havainnollista eikä vakuuta lukijaansa, se voi jäädä tärkeästä aiheestaan huolimatta lukematta. Haluan välttää hygieenistä ja jähmettävää tutkimuskieltä ja kirjoittaa vaikuttavasti niin, että lukija tuntee esineiden painon omista munaskuissaan asti.

Tutkimusprosessin aikana on syntynyt ymmärrys analyysin ja kehollisen kirjoitustyön välisestä erottamattomasta yhteydestä. Kirjoittaminen on tutkimista ja tutkimus kirjoittamista mitä suurimmassa määrin. Sosiologi Laurel Richardson (2011) ehdottaa, että jos kielen ja kirjoittamisen hahmottaakin tietämisen tavaksi eikä mekaaniseksi todellisuuden raportoinnin välineeksi, on kirjoittaminen otettava mukaan koko tutkimuksenteon prosessiin (myös esim. Moisander & Valtonen 2006, 157–169). Richardson (2011) nimeää kirjoittamalla tietämisen ”luovaksi, analyyttiseksi prosessiksi” (*Creative analytical process* eli *CAP-etnographies*). Ymmärrys tietämisen paikantuneisuudesta, osittaisuudesta ja tilanteisuudesta vapauttaa CAP-etnografin etsimään mahdollisimman täsmällistä ja havainnollista ilmaisua, joka ei kuitenkaan voi koskaan olla muuta kuin tulkinta tai osatotuus todellisuuden moninaisuudesta ja rikkaudesta (Richardson 2011, 962).

Organisaatiotutkijat Anna Essén ja Sara Winterstorm Värlander (2012) koettelevat tutkimuskirjoittamisen käytäntöjen ruumiillisuutta ja emotionaalisuutta tarkastelevassa artikkelissaan akateemisen kirjoittamisen jäykkiä säännönmukaisuuksia. He kritisoiivat kartesiolaisen mieli/ruumis -dikotomiaan pohjautuvaa käsitystä tutkimustyöstä ruumiittomana rationaalisen ajatteluna. Essénin ja Winterstorm Värlanderin omiin kokemuksiin ja laajoi-

hin haastatteluihin perustuvat havainnot vahvistavat, että tutkimusanalyysin tulkinnat syntyvät ”fyysisestä kontaktista tekstin, materiaalien välineiden ja muistojen kanssa” (Essén & WinterstormVärlander 2012, 407), eivätkä ne ole valmiina odottamassa kirjoittamistaan. He painottavat kaiken tieteellisen tutkimuksen olevan läpeensä ruumiillista ja aistimellista, minkä merkitys akateemisessa kirjoittamistyössä on syytä ottaa vakavasti (samalla kuitenkin välttämällä narsistista, oman navan ympärillä pyörivää tekstiä, ks. myös Hyvärinen 2002). Tutkijan työskentelyä kuvataan usein siten, ettei ajatus ole valmiina ennen kirjoittamisen aloittamista vaan tutkija ”kirjoittaa tiensä johtopäätöksiin” (Essén & Winterstorm Värlander 2012, 407). Minunkin parhaimmat oivallukseni ovat syntyneet kirjoittamalla tietäen, mitä voisi kutsua Jean-Pierre Warnieria (1999) seuraten jopa ”sormilla ajatteluksi” (lainattu Lehtonen 2009, 276). Tällaisessa prosessissa pelkkä pää ei enää olekaan ajattelun koti, vaan koko keho sormista vatsaan ajattelee.

Olen hahmottanut omaa tutkimusprosessiani sosiologi C. Wright Millsiltä (2015 [1959]) lainaten *intellektuaalisena käsityönä*. Olen tulkinnut Millsin ajatuksen älyllisestä käsityötaidosta niin, että kuten käsityöläisen täytyy hallita lukuisia menetelmiä ja työkaluja ennen kuin hän voi valmistaa vaikkapa hyvälaatuista lankaa, samalla tavoin tutkijan on hallittava erilaisia menetelmiä ja teorioita ennen kuin hän voi tuottaa laadukasta tutkimusta. Millsin mukaan älyllistä käsityötaitoa oppii parhaiten käytännön tutkimusta seuraamalla, ei kuuntelemalla abstraktia puhetta teorioista ja menetelmistä. Kuten vakaan käsityöläisen ammattitaidonkin oppii vain kokeilemisen, yrittämisen ja erehtymisen kautta, myös konkreettisen tutkimuksen tekemistä täytyy harjoitella käytännön työssä – siis kirjoittamalla.

Millsille tutkimus on intellektuaalista käsityötä etenkin siinä mielessä, että käsityöläisen tavoin myös tutkijan on hallittava työnsä käytännöt ja työvälineet ennen kuin syntyy ammattimaista jälkeä. Tutkijan työkalupakkiin kuuluvat erilaiset tutkimusmenetelmät ja -teoriat. Sormilla ajattelemisen kokemuksen kautta kielikuvalla on kuitenkin myös syvällisempi tasonsa: samoin kuin käsillä valmistaessa tekijä uppoutuu syvään keholliseen yhteyteen työstämiensä materiaalien kanssa, myös intellektuaalinen käsityöläisyys on kuvailtavissa samankaltaiseksi yhteensulautumiseksi aineiston, teorian ja kirjoittamisen välineiden kanssa. (ks. Klemola 2004, 40.)

Pink (2009, 119) huomauttaa, että aistimellisten, emotionaalisten ja kokemuksellisten ulottuvuuksien analyysi moninaisesta etnografisesta aineistosta on sekavaa ja intuitiivista, usein sattumanvaraistakin puuhaa. Siksi etnografista analyysiä leimaa tietty epämääräisyys. Vaikka etnografit kuvailevat vuolaasti kenttätöön kokemuksiaan, aineiston analyysistä ollaan usein paljon vaiteliaampia. Etnografisessa menetelmässä analyysivaihe on usein mahdoton erottaa kenttätöövaiheesta. Analyysi alkaa jo kenttätöössä esimerkiksi valitsemalla, mitä havaintoja merkitään muistiin. Sosiologi Nina Eliasoph (2011) hahmottaa omaa tutkimusprosessiaan samanaikaiseksi kenttälöölöksi ja analyttiseksi aineiston järjestämiseksi, missä intuitiolla ja affektiivisilla reaktioilla on tärkeä osuus. Hän pelkistää analyysinsä neljään vaiheeseen, joista ensimmäinen alkaa jo kentällä havaintojen kirjaamisesta. Toisessa vaiheessa hän lukee kenttämuistiinpanojaan omia reaktioitaan ja tunteuksiaan tunnustellen. Voimakkaita tunteita, kuten vaikkapa pelkoa, inhoa tai hämmennystä, herättävät kohdat sytyttävät sosiologisen uteliaisuuden vaatien selitystä ja tarkempaa perehtymistä. Alkuperäisistä raakahavainnoista ja niiden ympärille kehittyvistä erilaisista yrityksistä teoretisoida ja selittää niitä Eliasoph järjestele intuitiivisesti ja kokeilemalla erilaisia yhdistelmiä, sommittelee eräänlaista ”teoreettista pohjapiirrosta”. Eliasophin mukaan etnografian yksi vahvuus onkin tässä elävän elämän kokeellisuudessa: omia teorioita ja havaintoja on mahdollista koetella ja haastaa kentällä. Kolmantena vaiheena hän kuvaa omien havaintojen ja teorioiden suhteuttamista tutkimuskirjallisuuteen. Viimeisenä vaiheena on mahdollisen yhteiskunnallisen sanoman muotoileminen. (Emt, 261–263.)

Eliasophin rehellinen kuvaus analyysiprosessin intuitiivisesta kulusta korostaa, kuinka merkittävä tietämisen perusta affektit ovat (ks. myös Knudsen & Stage 2015). Eliasophin tapaan tunnistin myös omassa prosessissani omat tai kanssatietäjien voimakkaat tunnereaktiot murroskohdiksi, joiden äärelle oli syytä pysähtyä. Analyysin alkuvaiheessa tulkitsin muuttopäiväkirjoista ja kenttäpäiväkirjoista välittyvät tunteet analyysin lopputulemina. Esimerkiksi monissa muuttotilanteissa sanoitettu ja koettu häpeä oli ensimmäisessä analyysiluonnoksessa nostettu yhteenvedon otsikoksi. Kesti pitkään ennen kuin ymmärsin, etten ole tekemässä tutkimusta tunteista, mutta sen sijaan on olennaista, että tunteet kietoutuvat esineisiin ja esineiden kanssa elämi-

seen. Ne ovat tärkeä osa vyyhdistöä. Tutkijan ja tutkimuskumppaneiden voimakkaat affektit ovat eräänlainen tutkijaa häiritsevä ja kirvelevä *punctum* (Barthes 1980, 25–28, ks. myös Salo 2015, 187). *Punctumin* häiritsevyyys kertoo tilanteessa olevan jotakin erityisen voimallista ja tärkeää, johon on syytä paneutua tarkemmin. Siten tunteet ja tuntemukset ovat analyysissani vähän niin kuin metallinpaljastimen piippaus, jonka ansiosta aarteen etsijä osaa ryhtyä kaivamaan oikeasta kohdasta. Affektit ovat reittejä tietoon.

Analyysivaiheessa olen siis lukenut tekstejä ja tilanteita tiheästi ja affektiivisesti (MacLure 2013). Affektiivisella luennalla tarkoitan ensinnäkin sitä, että olen kiinnittänyt analyysissani huomioni affektiivisiin kohtiin. Voimakkaat tunteet ja aistikokemukset kehottavat pysähtymään ja tarkastelemaan kohtia erityisellä huolella. Olen koettanut huomioida aineiston ”tekstuurin ja affektiivisen monitahoisuuden” (MacLure 2013) kiinnittämällä huomion muutossa koettujen tunteiden moninaiseen kirjoon tunteiden laatua etukäteen olettamatta. Eräs affektiivinen *punctum* on ollut esimerkiksi kaikkien muuttajien jakama ahdistus tavaran määrästä. Lisäksi karsimisen yhteydessä muuttajat kokivat voimakasta tuskaa ja surua itselleen tärkeistä esineistä luopuessaan. Samalla luopumiseen sekoittui iloa ja suurta keveyttä ja huojennusta, toivoa ja optimistista tulevaisuudenodotusta.

Kuten Eliasoph (2011) kuvaa, etnografinen analyysi on aina tulkintaa, ja olisi harhaanjohtavaa esittää se objektiivisena ja puhtaasti intellektuaalisena projektina. Essén ja Winterstorm Värlander (2012, 414) ehdottavat filosofi Maurice Merleu-Pontya soveltaen, että aistimellisiä havaintoja muovaavat ruumiillistuneet tavat, jotka puolestaan juontuvat osallisuudesta käytäntöihin. Havaitut empiiriset faktat, tunnistetut teoreettiset aukot ja vedetyt johtopäätökset ovat kaikki riippuvaisia siitä, mikä käy ajattelijan omaan ”käytännölliseen järkeen”²⁸. Tutkimuksen tekemisen tavoitteena on tolkullistaa²⁹ – ”make sense” – tutkimus ei ole pelkkää järjestämistä ja luokittelua vaan

---

28 Kirjoittajat käyttävät ilmausta ”makes practical sense”, mikä on vaikea kääntää suomeksi. Englanninkielinen sana ”sense” viittaa sekä aisteihin että älyyn, kun taas suomenkielisessä vastineessa ”käydä järkeen” ehkä ennemminkin siihen, että asiat ovat oikeassa järjestyksessä. Järki-sana kun juontuu sanasta ”järjestys”. Jos suomenkielinen ”järki” viittaa järjestykseen, englanninkielinen ”sense” puolestaan sisältää ajatuksen aistihavainnoista.

29 ks. Riddell 1998

moninaisuuden ymmärrettäväksi tekemistä kokonaisvaltaisen aistimellisesti. Minun kokeva, tunteva kehoni sekä elämäntilanteeni ja -historiani on ohjannut sitä, mitä olen kentällä havainnut ja mihin olen osannut kiinnittää huomioni aineistossa. Samalla avoimuus häiritseville *punctumeille* avaa mahdollisuuden uudelleenlaisille tulkinnoille.

Ihmettelyn taide, tarinoiva tieto

O'Dell ja Willim (2011) ehdottavat, että analyysiprosessissa syntyvää tekstiä voi hahmottaa myös tarinan ”koostamisena” (*composing*) kirjoittamisen sijaan. Koostaminen ei ensinnäkään tyypistä lopullista tuotosta pelkäksi kirjalliseksi teokseksi, vaan se voi olla prosessoitu ja välitetty yleisölle myös muilla tavoin, esimerkiksi tanssin, kuvan tai äänen keinoin. Lisäksi koostamiseen sisältyy ajatus moninaisuuden pelkistämisestä ja valintojen tekemisestä, mutta ei kuitenkaan ainoana totuutena vaan yhtenä tulkintana, yhtenä mahdollisena kokoonpanona moninaisuudesta. Tiheä kuvaus ei tarkoita naiivin empirististä oletusta, että kaikki olisi mahdollista sisällyttää kuvaukseen. Todellisuus on aina liian moninaista tullakseen tavoitetuksi kokonaan. (O'Dell & Willim 2011, 29–30.)

Ingold (2013, 6–7) kuvaa antropologista³⁰ tutkimusmenetelmäänsä *ihmettelyn taiteeksi*³¹: jokainen tutkimus on kokeilu, vaikkakaan ei luonnontieteellisessä mielessä hypoteesin koettelua. Pikemminkin antropologia on uusien avausten tekemistä ja seuraamista uteliaalla tarkkaavaisuudella, minne ne johtavat. Ingoldin mukaan ihmettelyn taidetta voi verrata maailman hahmottamiseen piirtämällä. Se ei tavoittele lopullista, valmista maalausta vaan luonnosmaisuudessaan ja tilapäisyydessään elämää hahmottelevaa viivapiirrosta. Elämä on aina syvempi, monitasoisempi ja rikkaampi kuin sitä ihmettelevä

---

30 Ingold asettaa tekstissään kärjistäen vastakkain antropologian ja etnografian, joista ensimmäisen hän ymmärtää elävänä viivapiirroksena ja jälkimmäisen pysähtyneenä maalauksena. Tässä yhteydessä ymmärrän etnografian antropologian(kin) menetelmäksi, joka mahdollistaa niin elävän kuin jähmättävänkin tarkastelutavan.

31 Käännän Ingoldin käyttämän termin *art of inquiry* vapaasti ihmettelyn taiteeksi. Yhtä hyvin menetelmää kuvaava käännös voisi olla *tutkimuksen taito*.

tutkija pystyy hahmottamaan. Näkökulman valitessaan piirtäjä samalla sulkee luonnoksestaan pois muita mahdollisia tarkastelukulmia. Omassa tutkimuksessa luonnostelen esineiden kanssa elämisen moninaisuutta muutaman tarkkaan rajatun hetken kautta. Olen valinnut tarkastelupisteikseni katkokset asumisen arjessa, joissa esineiden kanssa elämisen rikkaus tulee erityisen hyvin näkyväksi. Olen syventynyt näiden katkosten äärelle ja jäänyt ihmettelemään, mitä katkos paljastaa ihmisten ja esineiden puuhakkaasta yhteiselosta. Olen koettanut saada kuvaukseeni niin paljon tiheyttä ja kerroksellisuutta, että lukija pystyy tunnistamaan siitä ainakin jotakin tuttua (vrt. Klemola 2004).

Jenny Helin (2015) on kehittänyt ”viimeistelemätöntä” kirjoittamista Bakhtinin moniäänisen romaanin hengessä. Hän pohdiskelee, millä tavoin tekstissä voidaan välittää mahdollisuuksien auki oleminen, tilanteiden elävyys, keskeneräisyys ja epävarmuus. Tällaisen kirjoittamisen Helin tunnistaa potentiaalisuuden tuottamiseksi (*production of potentiality*). Koska teksti elää vasta luettuna, on tärkeää miettiä, millä tavoin se avautuu lukijalle. Avoimuutta tavoitteleva tutkija ei siis voikaan miettiä pelkästään ”mitä” kirjoittaa, vaan ”kuinka” kirjoittaa. Tärkeää ei ole pelkästään se informaatio, jonka lukija omaksuu tekstiä lukiessaan vaan se, mitä hänessä tapahtuu lukemisen aikana. (Helin 2015.)

Kuten Ingold painottaa, asioiden luonteen ymmärtäminen edellyttää niiden suhteisiin liittymistä ja niiden tarinoiden kertomista. Siksi tehtäväni on myös kaunokirjallinen. Tutkimuksen tuloksena syntyy ”tarinoivaa tietoa” (Ingold 2011), joka ”syntyy ja kasvaa reitin kulkemisesta” (Paju 2013a, 298). Tarinoiva tieto asettuu vastakohdaksi luokittelevalle tiedolle, joka nojaa ajatuksen staattisesta ja valmiista maailmasta. Tarinoiva tietäminen huomioi maailman jatkuvan tulemisen, jossa ihminen kietoutuu kulkiessaan yhteen muiden elollisten ja elottomien olioiden kanssa. Tutkimuksessani kerron tarinaa muuttomatkasta, jonka olen kulkenut yhdessä tutkittavieni ja heidän tavaroidensa kanssa.

Ihmettelevä asento on ollut minulle jatkuvaa harjoittelua, sillä olen taipuvainen tietämään ennalta, älyllistämään, pilkkomaan ja selittämään. Affektiivinen lukeminen ja lähelle katsominen eivät ole tapahtuneet itsestään, vaan olen joutunut tekemään töitä luopuakseni tarpeestani luokitella ja viipaloida todellisuutta selkeisiin kategorioihin. Vaikka sanoittaessani ja jäsentäessäni

tutkittavieni kokemuksia olen väistämättä joutunut yksinkertaistamaan ja karrikoimaan, toivon onnistuneeni jättämään tekstiin edes häivähdyksen elämän pyörteisestä sotkuisuudesta ja keskeneräisyydestä.

Etnografisen analyysiprosessin tuloksena on syntynyt kahdentasoista tiheää kerrontaa: ensinnäkin kenttäpäiväkirjojen pohjalta tiivistettyjä muutotarinoita, joiden kautta lukija voi eläytyä erilaisten muuttokäytäntöjen ja esineiden kanssa elämisen kirjoon ja toiseksi analyyttisempaa kerrontaa, jossa yhdistelen ja tulkitsen esineiden kanssa elämistä yleisemmällä, käytännöllisellä ja teoreettisemmalla tasolla. Yhdistelemällä kuvailevaa narratiivia teoreettisempaan tekstiin saattelen lukijan moniaistisiin, affektiivisiin tilanteisiin, joissa ihmiset ovat esineidensä kanssa muutossa.

Tarinoiva tieto tavoittelee totuudellisuutta välttämällä yhtä jähmeää totuutta tai tulkintaa. Lukijalle annan ohjeeksi lukea analyysilukua avoimena polkuna tai reitin hahmotelmana, ei valmiina karttana. Tarkoitus on, että tarina synnyttää uusia kysymyksiä tai oivalluksia omasta elämästä sen sijaan, että tarjoaisi pelkästään valmiita, loppuun saakka hiottuja vastauksia.

Kukin analyysiluku alkaa neljällä kenttäpäiväkirjojen pohjalta koostetulla muuttotarinalla, joista siirryn koko aineistoa hyödyntävään analyyttiseen kerrontaan. Lukujen loppua kohti liu'un tulkinnallisempaan tekstiin, jossa vastaan tutkimuskysymyksiin aineistoa ja tutkimuskirjallisuutta keskusteluttaen.

II ASUMISEN KATKOKSESSA

NÄR MAN VÄL PACKAT KLART INSER MAN ATT
MAN INTE KOMMER ATT FÅ PLATS I SITT NYA
BOENDE KELLER.

Kuva 2. "Kun tavarat on pakattu, huomataan ettei uudessakaan asunnossa tule riittämään tilaa niille". Lotta Sjöberg (2011) *Family Living. Den Ostädade Sanningen*. © Lotta Sjöberg.

6. Karsiminen

Tässä luvussa kiinnitän huomioni muuttoa edeltävään karsimiseen ja kysyn, miten esineistä luovutaan. Seuraan miten esineistä tulee asumisen katkoksesta ei-haluttuja ja jäljitän esineistä luopumisen käytäntöjä ja sitä, millaisia luopumisen kanavia ja keinoja otetaan käyttöön muuttamisen yhteydessä. Minua kiinnostaa siis, miten materiaallinen ylijäämä syntyy, miten sitä hallitaan ja millä tavoin muutto mahdollistaa luopumisen moninaisin sidoksin asutun kodin vyyhdistöön kietoutuneista esineistä.

Muuttoprosessi alkaa tavaroiden pakkaamisella. Suomessa pakkaaminen hoidetaan useimmiten itse, mikä pakottaa muuttajat kohtaamaan kaikki arjessa piiloutuneet esineet ja ”kellariin tai lipaston pohjalle” hautautuneet rojut. Jos hyödynnetään muuttofirmaa tavaroiden pakkaamisesta alkaen, arjessa näkymättömiä esineitä ei välttämättä kohdata tässäkään yhteydessä.³² Suomessa muuttofirmojen hyödyntäminen pakkaamisvaiheessa on edelleen melko harvinaista. YLE-uutisten haastatteleman *Suomen Muuttopalvelut ry:n* puheenjohtaja Kai Lagerin mukaan jopa 80 prosenttia suomalaisista muuttajista hoitaa koko urakan itse ilman muuttofirmojen apua, ja vieläkin harvinaisempaa on antaa pakkaaminen ammattilaisten tehtäväksi (YLE kotimaa 22.11.2016).

Olen nimennyt muuton ensimmäisen vaiheen *karsimiseksi*, koska se käytetään usein tilaisuutena ”heittää ulos turha krääsä” ja pohtia ”mitä oikeasti tarvitsee ja mistä on aika luopua”, kuten naiskirjoittaja tiivistää:

Ehdottomasti paskinta muutossa on vanhan kämpän tavaroiden pakkaaminen ja samalla turhan krääsän ulosheitto – ja jos et henno heittää vuoden 2003 lu-

---

32 Itse olen muuttanut Etelä-Afrikassa asuessani vuonna 2003 niin, että muuttofirma hoiti koko muuton puolestamme alusta loppuun. Meidän tarvitsi vain poistua paikalta odottelemaan tavaroiden siirtymistä kuin itsestään huoneistosta toiseen.

entopapereita ja artikkelikopioita, tai olet joutunut säilömään nurkissasi jotain suurempaa roinaa, olet lirissä. Muuton yhteydessä joutuu tekemään tiliä menneisyytensä kanssa, palaamaan asioihin jotka oli jo haudannut kellariin tai lipaston pohjalle, miettimään mitä oikeasti tarvitsee ja mistä on aika luopua. (N, KRA³³ muuttokokemukset, 126–129.)

Samalla kun valikoidaan, mitä viedään uuteen asuinpaikkaan, joudutaan päättämään myös, mitä tapahtuu niille tavaroille, joita ei haluta enää kantaa mukana. Kiinnitän tässä luvussa erityistä huomiota empiirisessä kulutustutkimuksessa ja materiaalisen kulttuurin tutkimuksessa melko usein sivuun jäävään kuluttamisen osaan: luopumiseen. Luopuminen merkitsee irtipäästämistä, mutta ei määrittele irtipäästämisen keinoja tai motiiveja. Luopuminen jättää myös avoimeksi kysymyksen esineen arvosta tai sen ”jätteisyydestä”: se voi tarkoittaa niin hävittämistä kuin perinnöksi jättämistäkin (Gregson, Metcalfe & Crewe 2007b.) Luopuminen sisältääkin Hetheringtonin (2004, 159) esittämän ajatuksen poisheittämisestä *sijoittamisena*, ylimäärän siirtämisenä eteenpäin.

Esineistä luopuminen on yhtä olennainen osa kulutusta kuin niiden hankkiminenkin, ja se tapahtuu usein huomaamattomasti arkisten rutiinien lomassa. Monet kotien läpi virtaavat materiaaliset esineet, kuten pullot, kertakäyttöastiat ja pakkausmateriaalit, on jo valmistamisvaiheessaan suunniteltu siirtymään rutiininomaisesti kodeista erilaisiin jätevirtoihin. Silti suurin osa tavaroista on suunniteltu kestäviksi – pidempiaikaiseen käyttöön ja säilytettäväksi, eikä niistä luopuminen ole yhtä helppoa. Muutossa myös kestävät esineet ovat asumisen katkoksessa. Kestävästä esineistä voi tulla hankalia (Gregson 2007): Hankalat esineet ovat niitä, joita ei enää haluta pitää osana kodin vyyhtiä mutta jotka eivät ole suoranaisesti roskiakaan. Hankalat esineet aiheuttavat päänvaivaa, koska niitä ei rutiininomaisesti luokitella säilytettäväksi tai poisheitettäväksi. Niistä luopuminen vaatii vaivannäköä ja neuvotteluita.

Kuten luvun alussa lainatusta kuvauksesta voi lukea, karsimisvaihe on usein emotionaalisesti raskas, koska pakottaessaan kohtaamaan ja käsittelemään

---

33 Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran arkisto, perinteen ja nykykulttuurin kokoelma (ent. Kansanroutousarkisto).

elämän aikana kertyneen ”vanhan romun” se usuttaa käsittelemään myös niiden kantamia muistoja eletystä elämästä. Lopuksi otankin näkökulman karsimiseen arjen inventaariona ja menneisyyden ja tulevaisuuden hallintana.

Tiina

Uusi elämä uudella paikkakunnalla

Toiselle paikkakunnalle työn perässä muuttava *Tiina* on jo aloittanut muuttopakkailun monta kuukautta aikaisemmin tyhjentämällä varastonsa ja kaapinsa kaikesta ylimääräisestä. Hän on myynyt tavaroitaan nettikirpputoreilla ja lahjoittanut niitä Facebookin Roskalava-Rovaniemi -ryhmän kautta. Tulen auttamaan pakkailussa paria viikkoa ennen muuttoa. Minun saapuessani *Tiina* on jo ehtinyt viedä osan tavaroista uuteen kotikaupunkiin, joten asunnossa on väljää ja tyhjää.

Tiina on ajatellut, että voisimme tyhjentää asunnon yläkaapit, koska ne ovat niin korkealla, että niiden tyhjentämiseen tarvitsee toisen ihmisen apua. Toinen seisoo tuolilla ja ojentelee kaapista tavaraa lattiatasolla odottavalle pakkaajalle. Yläkaapit paljastuvat olevan täynnä astioita. Ensimmäisessä kaapissa on vuodenaikakoristeita, kynttilänjalkoja ja kukkaruukkuja. *Tiina* huomauttaa, että suurin osa purkeista on ”jos vaikka joskus tarvis” -osastoa. Hän päättää pakata ne vielä mukaan. Osan hän lajittelee eri pinoon lahjoitettavaksi Roskalavan kautta.

Seuraavat kaksi kaappia on täynnä astioita, jotka on säilytetty edellisessä muutossa eron yhteydessä: viinilaseja, posliiniastioita, kuppeja ja kippoja. Monet astiat ovat *Tiinan* ”siniseltä kaudelta”. *Tiinan* ja ex-puoliso *Matin* kodissa päävärinä oli sininen; sinistä oli astioissa, verhoissa, kylpyhuoneessa. Häälahjaksi he olivat saaneet Pentikin Mansikka-astiaston. *Tiina* antaa astiastosta puolet tämän muuton yhteydessä *Matille*. Itse hän on alkanut kerätä eron jälkeen uuteen valkoiseen tyyliinsä soveltuvaa Arabian mustavalkoista Taika-sarjaa. Kysyn, halusiko *Tiina* tarkoituksella tehdä eronjälkeisestä kodistaan erilaisen kuin aikaisemmasta vai oliko aika vain ajanut sinisen värimaailman ohitse. *Tiina* vastaa, että saattoi siinä olla vähän kumpaakin. Hän oli jo pitkään haaveillut valkoisuudesta, ja eron jälkeen hän pystyi toteuttamaan valkoisenkaipuutaan.

Tiina on keräillyt pitkään myös Muumi-mukeja ja kertoo hetken harkinneensa niiden myymistä. Mutta ei hän sitten raaskinutkaan. Hän arvelee, ettei hän tule koskaan raaskimaan myydä niitä. *Tiina* näyttää mustajalkaista kuohuviinipikaria ja toteaa sen sopivan nykyiseen sisustustyyliinsä, jos hän vaikka alkaa ”uudessa elämässään siemailla samppanjaa”. Hän naureskelee, että täytyy merkitä hyvin mistä viinipikarit löytyä, jotta voi nautiskella viiniä uutta kotia suunnitellessa ja järjestellessä.

Tiina on aikaisemmalta koulutukseltaan kokki, ja hänellä on yläkaapeissaan tallella kokkiaikaisia tarvikkeita, kuten kokkiveitsisarja ja edellisestä työpaikastaan saamansa joululahjalautaset. Kaapissa on lasten vauva-aikaisia astioita, joita *Tiina* on säästänyt voidakseen antaa ne heille sitten, kun heillä itsellään on omia lapsia. Siellä on myös hääpikari, jossa lukee *Tiinan* ja *Matin* nimet ja hääpäivä. *Tiina* vitsailee, että hänen nimestään voisi helposti täydentää *Matin* nykyisen tyttöystävän nimen *ANNASTiina*.

Lapset tulevat jossain vaiheessa kotiin ja alkavat pakkailla omia huoneitaan. Heidänkin täytyy raivata tavaroitaan Roskalavalle. Nuorempi tytöistä löytää äitinsä Roskalavalle hylkäämän meikkisalkun ja pelastaa sen omaan käyttöönsä. *Matti* tulee kaverinsa kanssa auttamaan hyllyjen ruuvailussa. He saavat auttaa myös perimmäisten astioiden ottamisessa kaapista, koska me emme yllä sinne edes jakkaran avulla. Miehet päivittelevät astioiden määrää. ”Kuka tarvii näin monta pikaria”, he ihmettelevät. *Tiina* tarjoaa muun muassa häälahjaksi saatua kakkulapiota (johon on kaiverrettu heidän nimensä) *Matille*, koska hänellä itsellään on jo riittävästi kakkulapioita. *Matti* ei kuitenkaan tällä kertaa tarvitse *Tiinan* tarjoamia tavaroita. Hän antaa silti tytärten ottaa mukaansa pari äidin roskalavalle hylkäämää mukia mukaansa.

Taika

Kommuunista toiseen

Taika on asunut kerrostalokolmiassa kämpäkaverin kanssa. Asuintoveri on jo muuttanut pois, ja *Taika* on saanut uuden kommuuniasunnon keskustasta. Hän on muuttamassa kuukauden sisällä. *Taika* on perustanut Facebookiin tapahtuman ”*Taika* raivaa”. Minäkin saan kutsun *Taikan* raivausjuhliin. Rai-

vausjuhlissa yhdistyvät syntymäpäiväkekkerit ja kotikirpputori. Ajatuksena on, että kukin maksaa sen verran kuin haluaa, ottaakin saa. En pääse paikalle varsinaisena juhlapäivänä, mutta tulen muutamaa päivää myöhemmin kylään ja ostoksille. Kämppekaverin tyhjään huoneeseen on taiteltu lattialle asetelma lahjoitettavista vaatteista. Vaatteita on seinän vierustoilla ja keskellä lattiaa, välissä on polku, jota pitkin voi kulkea hypistelemässä vaatteita.

Olohuoneessa ovat puolestaan kiertoan menevät keittiötarvikkeet, kirjat, DVD:t, vyöt, huivit ja laukut. Saan lahjaksi *Taikan* väitöskirjan. Lisäksi ostan Peter Pan -elokuvan tyttäätä varten. Sovitan myös vaatteita ja päädyn ostamaan muutamia paitoja. Kiertoan menevistä vaatteista suurin osa on sellaisia, jotka ovat periytyneet *Taikalle* esimerkiksi kämppikseltä ja muilta ystäviltä. Ne ovat vain jotenkin päätyneet hänen kaappiinsa, mutta hänellä ei ole tullut käytettyä niitä. Joistakin mielenkiintoisista, itse hankkimistaan vaatteista *Taika* huomauttaa, että olisi kiva kun tämä menisi hyvään kotiin. Uudessa asunnossa on hyvin vähän säilytystilaa, joten hän joutuu karsimaan sellaiset vaatteet, joita ei käytä aktiivisesti.

Taika aikoo ensisijaisesti lahjoittaa vaatteet ystävilleen. Keskustaan muutettuaan hän voi viedä loput vaatteet läheiselle itsepalvelukirpputorille. *Taika* haluaa säilyttää lukuisista kirjoistaan vain sellaiset, jotka ovat esineinä jotenkin merkityksellisiä. Siis lähinnä vanhat kirjat sekä sellaiset, joiden kirjoittamisprosessissa on itse ollut mukana. Mielenkiintoisia romaaneja tai tutkimuksia voi aina lainata kirjastosta uudelleen. Tekemäänsä taidetta hän on ajatellut antaa ystävilleen säilöön. Kysyn, mistä *Taika* ei luopuisi. Sellaisia ovat suvussa kulkeneet perintöesineet, kuten taikinatiinu sekä ne esineinä merkitykselliset kirjat. Lundia-kirjahyllyt alkavat jo olla perintökalleuksia, sen sijaan sängyt ja kirjoituspyödyt ovat korvattavia.

Jaana & Jukka

Lapsiperhe muuttaa omakotitaloon

Jaana ja *Jukka* ovat asuneet lasten syntymästä asti tilavassa kerrostaloasunnossa, mutta ovat nyt remontoineet itselleen vanhan rintamamiestalon. Minä menen auttamaan muuttopakailussa *Jaanaa*, joka on kipeän esikoululaisen sekä

vaunuissa nukkuvan kuopuksen kanssa kotona. *Jaanan* päivät kuluvat perheen talouden ja lasten hoitamisessa, illat uuden talon remonttityömaalla. Hän ei ole ehtinyt missään välissä pakata muuttotavaroita. Muuton pitäisi tapahtua saman viikon loppupuolella. *Jaana* ehdottaa, että aloitan pakkaamisen keittiön astioista. Hän itse joutuu keskittymään nuorimmaisen hoitoon ja ruoanlaittoon. Kaikilla pinnoilla lainehtii värikkäitä pahvin- ja paperinpalasia, lasten askartelutöitä, kyniä ja muita askarteluvälineitä. *Jukka* on saanut työpaikaltaan lainaksi isoja muuttolaatikoita, joita on asunnossa korkeina pinoina. *Jaana* osoittaa ensin korkeita lasituoppeja, jotka on sijoitettu lasivetriiniin. Hän vitsailee, että ilmeisesti *Jukan* mielestä heidän perheensä tarvitsee runsaasti oluttuoppeja. Tuoppeja on monta kymmentä. *Jaanan* mukaan ei yhtään haittaa, jos niitä menee ”vahingossa” jokunen rikki. Käärin tuopit pyyheliinan sisään ja pakkaan laatikkoon. Samalla tavoin pakkaan muutkin astiat, joita ei enää tarvita viikon aikana.

Karsin jonkin verran lasten piirustuksia ja laitan paperinkeräykseen. Loput pöydillä ajelehtivat paperisilput heitän huoletta roskiin. Joudun osittain arvailemaan, millä saattaisi olla tunnearvo ja millä taas ei. Lasten askarteluiden suhteen olen aika ronski, mutta piirustuksia ja kortteja säästän varmaan liikaakin siinä pelossa, että heitän jotain arvokasta vahingossa menemään. Välillä kyselen ja valmistan *Jaanalta* näyttäen piirustusta, josta olen epävarma.

Lajitteluni jälkeen minulla on kasa lasten askartelutarvikkeita, jotka menevät lasten omaan laatikkoon, pieni läjä lasten piirustuksia, maalauksia ja aikuisten kirjaamia runokatkelmia, joiden olen arvellut olevan mahdollisesti tärkeitä ja säilyttämisen arvoisia. Ne *Jaana* laittaa ”muistojen laatikkoon”. Lisäksi kerään pussillisen kaikenlaista pahvi- ja paperiroskaa, jotka vien mennessäni roskikseen.

Erkki & Karo-koira

Takaisin opiskelemaan

Erkki on muuttamassa opiskelukaupunkiinsa viimeistelemään työn vuoksi kesken jääneet opintonsa. Olemme sopineet, että tulen auttamaan muuttopak-kailussa muutamaa päivää ennen muuttoa. Heti kun tulen sisään ja olen saanut

päällystakin riisuttua, *Erkki* esittelee minulle esineitä, joita hän on varannut annettavaksi minulle: pari kirjaa, Lapsang Souschong -teetä sekä Teneriffalta tuodusta siemenestä kasvatetun palmun. *Erkki* on valtavan innostunut kasveista, hänen huoneistonsa parveke, ikkunat ja pöydät rönsyävät viherkasveja.

Aloitamme juomalla teetä ja keskustelemalla kaikenlaisesta, kuten esimerkiksi Muumi-mukeista, jotka *Erkki* on kattanut pöytään valikoiden mielestään vieraansa persoonaa parhaiten täydentävän. Minulle hän kattaa mustavalkoisen Seikkailu-mukin. *Erkki* rakastaa tavaraa. Hänelle mieluisassa, kotoisassa tilassa on paljon esineitä, väriä ja rönsyä. Heidän perheessään onkin sanonta: ”Se voittaa, jolla on lopussa enemmän tavaraa, ja vain tasatonnit lasketaan!”

Huonekasvit ovat *Erkille* tärkeitä asuinkumppaneita. Kasvit olisivat viimeinen, mistä hän kodissaan luopuisi. Niistä lähes jokaisella on tarina, useimmat niistä hän on itse kasvattanut, joskus ulkomailta ”salaa pihistetystäkin” pistokkaasta tai siemenestä. Huonekasveja alkaa kuitenkin olla niin paljon, ettei kaikkea ole mahdollista viedä mukana uuteen asuntoon. Ensin *Erkki* luopuu ”taviskasveista”: helposti korvattavista kasveista, joilla ei ole erityistä tarinaa. Hän aikoo antaa kasveja esimerkiksi ystävälleen, joka on joutunut muutossa luopumaan omistaan. Kiinanruusu menee ystävän äidille, joka on pyytänyt siitä pistokasta. Nyt hän saakin sitten koko kasvin.

Mieluummin kuin heittää roskeen tavaraa *Erkki* lahjoittaa niitä muille tai säilyttää kaiken varalta (tai korkeintaan vie kierrätykseen). Hän aikoo testata tässä muutossa ystävältään kuulemaansa konstia ja kysyä jokaiselta esineeltään: ”Tuottaako tämä minulle iloa?” Jos vastaus on kielteinen, esine saa mennä. *Erkki* tietää kuitenkin, että luopuminen tulee olemaan vaikeaa: ”Minä olen vähän hamsteri.”

Pakkaamme *Erkin* kirjahyllyä pieniin Alkon laatikoihin. Kirjahylly on korkea lasiovinen malli, jossa kirjat ovat aihealueen mukaisessa järjestyksessä, sillä *Erkki* on ollut joskus kirjastossa töissä. *Erkki* esittelee kirjoja pakatessamme. Monet niistä ovat kirpputorilöytöjä, joissa on jokin hassu juju. Yleensä kirjat liittyvät ammattiin tai harrastuksiin. Osa *Erkin* esittelemistä teoksista on mummolta perittyjä. *Erkki* kertoo muistavansa esineiden, erityisesti kirjojen, kasvien ja astioiden kautta ihmisiä, aikoja ja paikkoja.

Kun olemme valmiit sillä erää, *Erkki* pakkaa palmun sanomalehteen ja antaa hoito-ohjeet. Vien sen pyöräni etukorissa varovasti kotiin. Minulla on

matkassani yksi palmu, kaksi kirjaa ja pussi teetä. Näiden lisäksi kieltäydyin minulle tarjotuista ruotsinkielisestä lastenkirjasta ja englanninkielisestä humoristisesta kulttuurioppaasta.

Luopumisen kanavat

Muuttopäiväkirjoja kirjoittaneet *Sari* ja *Reetta* ovat molemmat muuttamassa perheineen työn perässä uusille paikkakunnille. Heidän on mahduttettava vuosien asumisen aikana kertynyt tavaramäärä yhteen muuttoautoon. *Sari* kiteyttää muuttokarsinnan tavoitteeksi ”kadottaa kaikki omaisuus” ilman että tarvitsee ostaa uutta tilalle. Hän aloittaa muuttokarsinnan miettimällä, mikä on ehdottomasti säilytettävää yhtäältä tunteiden ja toisaalta käytettävyyden näkökulmasta. Lopusta hän koettaa luopua ”Kill your darlings” -periaatteella:

Ydin tässä on: mikä on pakollista säilytettävää? Tunnepohjalta sellaisia ovat valokuvat, hyvät kirjat ja elokuvat, persoonalliset astiat ja aidot retrovatteet, kalliit hankinnat kuten tv, blueray-soitin, kamerat ja huonekalut. Sitten tietysti mitään järkeä ei ole hävittää muuttokuormaa pienentääkseen arkikäytössä olevia vaatteita, astioita ja vastaavia, joita pitäisi ostaa uusia heti tilalle. (*Sari*, MPK).

Sarille pakollista säilytettävää ovat emotionaalisesti merkitykselliset sekä identiteettiä tukevat esineet, kalliit hankinnat sekä arkea kannattelevat käyttöesineet. Pienten lasten vanhempina *Sari* ja *Reetta* hallitsevat rutiniinomaisesti arjessaan jatkuvasti lisääntyvää tavaramäärää hyödyntämällä moninaisia luopumisen kanavia. *Reetta* pitää kirpputoripöytä useamman kerran vuodessa ja vie tavaroita taloyhtiön keräyshuoneeseen. Muutossa ”turhista esineistä” luopuminen ei kuitenkaan onnistu yksinomaan tuttuja, vakiintuneita kanavia pitkin, vaan *Sari* ja *Reetta* joutuvat käyttämään aikaa, vaivaa ja kekseliäisyyttä päästäkseen eroon ei-halutuista esineistään. *Sari* myy ylimääräänsä kirpputorilla ja lahjoittaa sosiaalisen median kautta. *Reetta* aloittaa karsimisen hyvissä ajoin ennen muuttoa perustamalla Facebookiin ”Muuttomyynti”-nimisen kansion, jossa hän myy ja lahjoittaa tarpeettomia tavaroita pois. Omalle sosiaaliselle verkostolle myyminen on hänen mukaan-

sa nopeampaa ja vaivattomampaa kuin internetin virallisemmissä käytetyin tavaran myyntifoorumeissa:

Kauppa alkoi käydä heti. Mukavaa vaihtelua kirppispöytäilylle; sitäkin harrastan n. neljästi vuodessa, mutta näköjään näinkin toimii. Huuto.nettiin en jaksa tässä vaiheessa vaivautua; tutut tai tutututut ovat reippaampaa ja luottavaisempaa ostajistoa. Jaoin kuvakansion omalla ja puolison FB-seinällä sekä naapuruston omassa FB-ryhmässä. (*Reetta*, MPK.)

Myymisen lisäksi *Reetta* vie naapuritalon asukastoimikunnan kierrätyshuoneelle ”kassillisen vaatteita, erityisesti miehen kirpputorilta ostettuja pikkutakkeja ja puhallettavan nojatuolin”. Fidan keräyslaatikkoon viedään vaatteita ja tavaroita, koska kaikkea ei ”viitsi viedä kierrätyshuoneelle”. Lastenvaatteet ja -tarvikkeet *Reetta* myy ja lahjoittaa kavereilleen, ”lasti lehtiä ja oman alan kirjallisuutta” menee työpaikalle. *Reetta* ja hänen miehensä lainaavat peräkärriä ja vievät *Reetan* äidille muutaman sadan kilometrin päähän kangaspakan sekä vanhan kaapin, joka ei enää mahdu uuteen kotiin. Taloyhtiön pihaan tuodaan sopivasti jätelava, jonne *Reetta* vie muun muassa toimimattomia kodinkoneita, rikkiäisiä soittovälineitä rumputuolista sähköurun jalkoihin, selkänojattoman työtuolin, rikkiäisiä kenkiä sekä ”tästä teen vielä joskus jotain” -lumppua. Vielä ennen lähtöään entisestä kodista *Reetta* toteuttaa ”hasun päähänpiston” ja käy istuttamassa kuivahtaneen kaktuksen lähimetsään:

Kasvi on ollut vuoden tai pari kastelematta hyllyn päällä, mutta näyttää samalta kuin ennenkin. En raaskinut nakata sitä biojätteeseen. (*Reetta*, MPK.)

Niin muuttopäiväkirjoissa kuin kirjoituskilpailun teksteissäkin kuvaillaan yksityiskohtaisesti pitkän asumisen aikana kertyneiden tavaroiden pakkaamista, lajittelua ja siirtämistä erilaisia reittejä pitkin pois kodista. Esimerkiksi eräs pienempään asuntoon muuttava nainen kirjoittaa muuton vaatineen kahden viikon ajan jokapäiväistä läpikäymistä, pakkaamista, organisoimista ja jaottelua. Osa ylimääräisistä huonekaluista sijoitetaan mökille ja ystäville, muistoesineitä varastoidaan kodin ulkopuolelle siinä toivossa, että ne joskus vielä mahtuvat oman kodin varastoon:

Kaikki lasten koulukirjat askartelut vihot yms oli jo vuosien saatossa jokaisen kouluvuoden jälkeen käyty läpi ja ne jouduttiin tietysti varastoimaan isoon varastoon kuten kaksi nojatuolia, ystävälle menevä arkkupakastin ja valitettavasti tilan puutteen vuoksi noin 8000 diaa projektoreineen sekä 8 lehtileikekansioita, jotka toivon joskus saavani kotiin tai asunnon varastoon, myös laatikollinen Tupperwarea päätyi organisoinnin jälkeen isoon varastoon. Kaikki valokuvakansiot joita on tehty viimeiset 7 vuotta on tietysti kotona. Mm samovaari, takkahuoneen sohva ja saunajakkarat menivät mökille sekä 20 Aku Ankan kansioita jotka täynnä lehtiä mm vuodelta 1969. (N, KRA, muuttokokemukset 109–111.)

Yksityiskohtaiset kuvaukset erilaisten ylimääräisten esineiden sijoittelusta muutossa havainnollistavat, kuinka moninaisia keinoja ja kanavia ihmiset kehittelevät tavaramäärien karsimiseen. Muutoissa hyödynnetyt luopumisen kanavat vaativat paitsi vaivannäköä myös muun muassa tietoa, aikaa, välineitä ja verkostoja sekä kuljettamista, valokuvaamista, soittelemista, kuljetusvälineiden lainaamista ja jopa satojen kilometrien ajoa äidin ja appivanhempien luo. *Reetan* yksityiskohtainen luettelo rikkinäisistä tavaroista, jotka hän heittää muuttokarsinnassa roskiin, havainnollistaa, että muuton yhteydessä käyttöesineitä virtaa tavallista enemmän roskiin. Sen lisäksi niitä siirretään eteenpäin monin kekseliäin konstein. Niitä myydään kirpputoreilla, pihakirpputoreilla, nettihuutokaupoissa sekä omissa sosiaalisen median verkostoissa. Niitä kuljetetaan kierrätyspisteisiin, mökeille, mummolaan, itsepalvelukirpputorille, ystäville, isompaan varastoon ja pienempään varastoon, roskalavoille ja kierrätykseen. Muuttoprosessissa omat rutinoituneet poisheittämissä tavat eivät useinkaan riitä, vaan niitä on laajennettava ja kehiteltävä uusia luopumisen kanavia. Hyödynnettävät luopumisen kanavat muuntuvat myös muuton vaiheiden mukana.

Olen tunnistanut aineistostani neljäkymmentäviisi hiukan erilaista kanavaa, joiden kautta ei-halutut esineet poistuvat kodeista muuttokarsinnan yhteydessä:

Roskalava Rovaniemi (Facebook), kotikirppis, oma Facebook-tapahtuma, Facebook-kirpputoriryhmät, Tori.fi, roskis, H&M:n vaatekeräys, ekotori, hyväntekeväisyyskeräykset, Kontti, Fida, lähetystori, räsymatto, vaate, roskakatos,

kaverit, uuni, kaatopaikka, työpaikan kierrätyspäivä, lapsuudenkoti, huuto.net, asukastoiminnan kierrätyshuone, työpaikka, roskalava, serkku, appivanhemmat, metsä, kollega, muovin/paperin/metallinkeräyspiste, jäteasemien lajittelupisteet, mökki, varasto, lato, aitta, sukutalon navetan vintti, lastenlasten kodit, lasten kodit, vanhempien kodit, keräilijät, museo, kirjasto, päiväkoti, autotalli, rojuhuone, vintti.

Muutettuna toiminnaksi esineet virtaavat seuraavien käytäntöjen ja kanavien kautta pois kodeista:

Taulukko 1. Luopumisen käytännöt ja kanavat

Luopumisen käytäntö	Kenelle/minne	Luopumisen kanava
Lahjoittaminen	Läheisille	Sukulaiset ja ystävät, omat työpaikat ja työkaverit
	Vieraille kasvokkain	Sosiaalisen median lahjoitusryhmät (Facebookin roskalava Rovaniemi, ostetaan, annetaan, myydään -ryhmät)
	Muille organisaatioille	Museot, kirjasto, päiväkoti
	Anonyymisti epävirallisiin keräyksiin	Työpaikan kierrätyspisteeseen, asukastoimikunnan kierrätyshuoneeseen, taloyhtiön keräyshiin
Myyminen	Läheisille	Yksityiset ryhmät sosiaalisessa mediassa, kutsuvieraskirpputori
	Anonyymisti vieraille	Kirpputori, sosiaalisen median kirpputori-ryhmät, nettikirpputorit ja -huutokaupat.
Siirtäminen organisoituun jätehuoltoon	Pihalla sijaitseva	Roskalava, taloyhtiön roskis, jätekatos
	Muulla sijaitseva	Kunnallinen lajittelupiste tai keräyskaatopaikka
Säilöminen	Varastoihin	Rujuhuone, vintti, mökki, varastot, autotallit, lapsuudenkodit, sukunavetta, aitta, lato, appivanhempien koti, vanhempien kodit
Tuhoaminen	Silppuriin, uuniin, nuotiossa pihalla	Polttaminen, repiminen, silppuaminen
Muuntaminen	Omaan käyttöön tai lahjaksi	Räsymatoksi, piknikhuovaksi, vaatteeksi, yllätykseksi, askarteluksi
Vapauttaminen	Minne tahansa	Metsään istuttaminen, "unohtaminen" jonkun löydettäväksi.

On ilmeistä, että vaikka tavaraa heitetään muutossa tavallista enemmän roskiinkin, huomattavan suuri osa materiaalisesta ylimäärästä siirretään jatkamaan elämäänsä toisaalla. Tarkastelen seuraavaksi tarkemmin näitä erilaisia luopumisen muotoja.³⁴

Lahjoittaminen

Tarpeeseen antaminen

Muuttoa valmisteleivassa karsinnassa niin arkinen elektroniikka, vaatteet kuin kirjat, astiat ja viherkasvitkin virtaavat lahjoina esimerkiksi ystäville, sukulaisille, vanhemmille, lapsille ja hyväntekeväisyyteen. Liikkuvaa elämää viettävät ihmiset lahjoittavat muuttojen yhteydessä asumisen aikana kertyneitä tavaroitaan pois. Lapsiperheen arjessa pieneksi menneitä vaatteita ja tarpeettomaksi jääneitä lastentarvikkeita annetaan tai myydään eteenpäin seuraaville tarvitsijoille. Erityinen luopumisen paikka on niillä, jotka valmistelevat muuttoa pitkän yhdessä talossa asumisen jälkeen esimerkiksi vanhuudenasuntoon. Vuosikymmenten asumisen aikana on huomaamatta ehtinyt kertyä tavaraa, ja yleensä niiden selvittämiseen tarvitaan paljon apua ja aikaa. Eräs kirjoittaja kuvailee muuttoaan ”vanhustentaloon” 34 vuoden asumisen jälkeen:

Poikani kuljettivat mustissa muovisäkeissä kanssani keräyslaatikoihin vaatteita, peräkärryllä vietiin kaupungin maksulliselle kaatopaikalle puutavaroita, rauta roinaa sekalaista jätettä 15 e kuorma. Sen kahden viikon aikana lahjoitin käyttökelpoisia huonekaluja kierrätykseen, mm. nahkasohvakaluston n. 35 vuotta vanhan, kirjahyllyjä, kirjoituspöytä, 40 vuotta sitten kutoma koristeen. Pojilleni eivät juuri mitkään vanhat kalusteeni ole käyttökelpoisia. Autotallista jotkut työkalut ottivat vaikka arvelivat onko niillä isän vanhoilla työkaluilla käyttöä. Muistaakseni höyläpenkki kelpasi. (N, KRA, muuttokokemukset, 182–187.)

---

34 Tarkastelemme institutionaalista jätehallintaa ja sen kiertoutumista kodin jätehallinnan rutiineihin *Jätteen yhteiskunta* -hankkeen muissa julkaisuissa (ks. esim. Valkonen ym. 2017).

Kirjoittaja raivaa asuntoaan kahden viikon ajan lastensa avustamana. Kaatopaikalle viedään kymmenen peräkärreilyä, kierrätykseen kuusi, ja lisäksi erilaisiin keräyksiin lahjoitetaan monenlaista vaatetta ja huonekaluja. Kirjoituksesta on luettavissa surua siitä, etteivät esineistä muut kuin höyläpenkki ole lapsille käyttökelpoisia. Toinen puolestaan kuvaa muuttoaan pienempään eläkeasuntoon elämänsä rankimpana, ”melkein hengen vievänä”: ”yli 30 vuoden asumisen jäljiltä asuntoon on kertynyt kolmeen kerrokseen kaikenlaista tavaraa, jonka selvittelystä on selvittävä yksin. Kirjoittaja tunnustaa luopumisen olevan hänelle vaikeaa, koska hänellä on ”outu tunneside” käytön pyhittämiin esineisiin:

Pakkasin tavaroita voimieni mukaan, jotain meni kirpputorille, jotain kaatopaikajätteisiin lähinnä lasten tahdosta, mutta luopuminen oli minulle vaikeaa. Osa huonekaluista oli jo annettu lasten perheisiin, samoin astioista, liinavaatteista, kutomistani lattiamatoista, kirjoista ja sen sellaisista. Koin aina antaessani iloa siitä, että esineet olivat löytäneet uuden kodin. (N, KRA, muuttokokemukset, 95–101.)

Koska kirjoittajan on vaikea luopua esineistään, varsinkin tavaroiden vieminen kaatopaikalle tapahtuu vain lasten toiveesta. Hän lahjoittaa tavaroitaan mieluummin kirpputoreille tai varsinkin omien lastensa perheille ja iloitsee esineen löytäessä ”uuden kodin”.

Hyväntekeväisyyteen, varsinkin erilaisiin vaatekeräyksiin, lahjoittaminen on tapaistunutta toimintaa, jolla monet hallitsevat tavaraylimääräänsä rutiinomaisesti arjessaankin, mutta jonne muuttoon yhdistetyssä intensiivisessä karsinnassa virtaa säkeittäin tavaraa: vaatteita, pehmoleluja, kirjoja, astioita. Aineistossani näitä usein mainittuja rutiiniomaisia luopumiskanavia tarpeettomille esineille ovat SPR ja UFF -kehitysyhteistyöjärjestöjen ylläpitämät vaatekeräyslaatikot sekä uskonnollisten lähetysyhteistyöjärjestöjen ylläpitämät kirpputorit Fida ja Lähetystori. Hyväntekeväisyysjärjestöille lahjoittaminen muuttaa oman ylimäärän poisheittäminen jaloksi hyvän tahdon eleeksi. Se myös mahdollistaa anonyymien luopumisen, koska yleensä vaatteet ja tavarat jätetään ekopisteiden yhteydessä oleviin keräyskontteihin muovipusseissa. (ks. myös Gregson & Crewe 2003.)

Hyväntekeväisyysorganisaatioiden keräyksiin viemisen lisäksi muuttajat lahjoittavat ylimääräänsä erilaisille muille järjestöille ja organisaatioille, joiden voivat ajatella niitä tarvitsevan. Kuten eräs kirjoittaja ”hävittää surutta kaikenlaista tavaraa”, mutta huolehtii kuitenkin kirjoista ja korteista viemällä niitä kirjastoon ja päiväkodeille askartelutarpeiksi:

Kortteja vein Hervannan kirjastoon, vaatteita keräykseen ja kirjeitä revin ja hävitin kaikenlaista tavaraa surutta. (N, KRA, muuttokokemukset, 74–77.)

Sosiaalisen median kehittyminen on monipuolistanut lahjoittamisen käytäntöjä ja synnyttänyt uusia luopumisen kanavia. On nettikirpputoreja, nettihuutokauppoja, vaihtorinkejä ja erilaisia ryhmiä, joissa tavara vaihtaa omistajaa. Sosiaalisessa mediassa luontevasti liikkuvat osaavat tehokkaasti hyödyntää sen nopeasti muuntuvia ja lisääntyviä kanavia myös tavaraylimäärän hallinnassa.

Eilen lähti Roskalavan kautta Lundian TV-taso, josta maksoin pari vuotta sitten 10 euroa nettikirppukseltä ja sekin meni tyytyväiselle uudelle omistajalle, kaltaisensa joukkoon. (*Sari*, MPK.)

Yleistyväksi tavarasta luopumisen muodoksi ovat tulleet erilaiset virtuaaliset ”roskalavat”, joiden kautta tavaraa on mahdollista lahjoittaa tuntemattomille. *Reetta* myy ja lahjoittaa tavaroitaan omille Facebook-ystävillään, *Tiina* ja *Sari* taas karsivat ylimääräänsä lahjoittamalla tavaroita Facebookin alueellisessa Roskalava Rovaniemi -ryhmässä. ”Roskalava Rovaniemi ja lähikunnat” on suljettu ryhmä, jonka kautta ihmiset voivat lahjoittaa omaa ylimääräänsä toisille ryhmän jäsenille ryhmän käyttösääntöjen mukaisesti ja lahjoittajan itse määrittämien ehdoin. Roskalava Rovaniemen ylläpitäjän kuvauksen mukaan ryhmä on tarkoitettu kaikille niille, joiden ”nurkat ja kaapit pursuilevat ylimääräistä tavaraa tai ’romua’ ja haluavat lahjoittaa ne etiäppäin.” Ryhmän säännöt kieltävät jyrkästi myymisen ja kaikenlaisen vaihtokaupan, vastalahjoja ei saa pyytää eikä odottaa.

Koska esineet täytyy noutaa paikan päältä, tavaroiden vaihdosta syntyy paitsi sähköistä kommunikaatiota digitaalisissa paikoissa myös kasvokkaisia kohtaamisia fyysisissä paikoissa. Vaikka vastalahjan odottaminen on kiellettyä,

syntyy näissä kasvokkaisissa tavaranvaihtotilanteissa kuitenkin spontaania vastavuoroisuutta. Vastalahjaksi riittää vaikkapa hyvän mielen tuova kiitosviesti tai jouluinen suklaa- ja glögiyllätys:

Eilen lähti pussillinen lastenvaateetta Roskalavan kautta eteenpäin ja tuli vielä iloinen kiitosviestikin perästä. Äsken kävi joku hakemassa vitriinin ja toi vaihdossa glögiä ja suklaata. (*Sari*, MPK.)

Lahjoittaja ei edellytä vastalahjaa, mutta sen sijaan hän saattaa tarkastikin määritellä lahjanantamisen ehtoja. Hän voi määritellä paitsi mistä ja milloin tavara pitää hakea, myös kenelle hän tavaransa antaa. Usein tavaran lahjoittaja ilmoittaa antavansa esineen ”eniten tarvitsevalle”, arpovansa sen tai antavansa ilmoittautumisjärjestyksessä ensimmäiselle. Monesti myös ilmoitetaan, että tavaraa ei lahjoiteta jälleenmyyjille tai varsinkaan ”hamstereille”.

Ei riitä, että materiaalisesta ylimäärästä päästään eroon, tärkeää on usein myös, *miten* niistä luovutaan ja jopa millaiseen käyttöön esineet tulevat. Vaikuttaakin olevan tärkeää, että lahjoitetut esineet ovat uusille omistajilleen tarpeellisia ja arvostettuja. *Reetta* iloitsee, että heille tarpeettomalle kaapille löytyy paikka ja käyttötarkoitus äidin kodissa. Hän kuvailee, kuinka he purkavat eteistään ison vaatekaapin, joka ajetaan lainaperäkärjellä äidin luo 270 kilometrin päähän: ”Iso vaatekaappi sopi äitini eteiseen mainiosti. Olen niin iloinen, että sille löytyi käyttötarkoitus.” (*Reetta*, MPK.)

Myös David Ekerdt (esim. Ekerdt, Luborsky & Lysack 2012; Smith & Ekerdt 2011) on tutkimushankkeessaan ikääntyvien ihmisten luopumisprosesseista huomannut, että esineiden suojeleminen (turvallinen siirtyminen omistajalta toiselle, *safe passage*) on usein olennaisempaa kuin niiden myymisestä saatava taloudellinen hyöty. Samoin kulutustutkijat John Lastovicka ja Karen Fernandez (2005) ovat etnografisessa tutkimuksessaan pihakirpputorista huomanneet, että näissä myyntitapahtumissa ihmiset saattavat jopa lahjoittaa ilmaiseksi itselleen tarpeettomia mutta emotionaalisesti tärkeitä esineitä, mikäli he kokevat vastaanottajan tarvitsevan ja arvostavan niitä. Kirjoittajat kuvaavat, kuinka kirjanpainaja lahjoittaa kotikirpputorilla kävijälle omat vanhat työkalunsa – jotka eivät olleet edes myynnissä – kun käy ilmi, että vieras on juuri aloittanut samalla alalla. Kirjanpainajalle on tärkeää,

että työkalut pääsevät käyttöön ja kannattelemaan katoavaa ammattitaitoa. (Lastovicka & Fernandez 2005, 819–820.) Lastovicka ja Fernandez selittävät tätä merkityksellisen esineen siirtymistä jaetun identiteetin ajatuksella. Kahta toisilleen vierasta ihmistä yhdistää yhteinen ammatti, joka tarjoaa jaetun kokemushorisontin ja mahdollistaa me-tunteen syntymisen. Samalla lahjan vastaanottaja ottaa vastuulleen esineiden säilymisen ”elossa” niille tarkoitettussa tehtävässään.

Itsensä lahjoittaminen

Ihmisten on yleensä varsin helppo luetella kysyttäessä, mistä he eivät ainakaan luopuisi. Korvaamattomia esineitä ovat *Jarkolle* viherkasvit, *Erkille* ainakin muistorikkaat kasvit, astiat ja kirjat. *Taikalle* tärkeitä ovat taikinatiinin ja Lundian kaltaiset ”perintökalleudet” ja esineinä tunnearvoiset kirjat. *Sari* puolestaan luettelee korvaamattomiksi tavaroikseen hyvät kirjat ja elokuvat, persoonalliset astiat ja aidot retrovatteet, kun taas hänen miehelleen *Kaille* ”pyhää ja koskematonta” on viihdeteknologia. Muuton yhteydessä myös nämä emotionaalisesti merkitykselliset esineet joutuvat asumisen katkokseen. Myös ne käydään lävitse ja niiden tarpeellisuus tulevan kodin vyyhdistössä punnitaan aina uudelleen. Joskus myös merkityksellisistä esineistä on luovuttava.

Esimerkiksi ulkomaille, vanhuudenasuntoon tai muuten huomattavasti pienempään asuntoon muuttaessa on usein välttämätöntä karsia myös merkityksellistä materiaalista omaisuutta vähemmäksi. Samoin uuden puolison kanssa yhteen muutettaessa voi olla välttämätöntä luopua itselle tärkeistä esineistä toisen hyväksi. Millä tavoin on mahdollista luopua tiiviisti omaan elämänhistoriaan ja kodin vyyhtiin kiinnittyneistä perintö- ja muistoesineistä tai muuten elämän aikana merkityksillä latautuneista esineistä?

Vaikka *Erkki* määrittelee itsensä ”hiukan hamsteriksi”, joka rakastaa kaikkia tavaroitaan, hän on päättänyt muutossa luopua joistakin sellaisista tavaroista, jotka eivät ole ”aarteita”. *Erkin* ystävältään oppima keino luopua tavaroistaan kysymällä ”tuottaako tämä minulle iloa” kuuluu tutkimuksentekohetkellä maailmaa innostaneen japanilaisen Marie Kondon kehittämään rojunhallintamenetelmään. *Konmari*-menetelmän noudattamisen luvataan paitsi saavan tavarakaoksen kuriin myös muutenkin muuttavan elämää kaikin puolin paremmaksi (Kondo 2015.) Vaikka Marie Kondo nimenomaan kieltää op-

paassaan lahjoittamasta tavaroita eteenpäin – ja siten siirtämällä ”ongelmaa” muille – *Erkki* karsii tavaraylimääräänsä ilahduttamalla niillä ystäviään ja palkitseamalla niillä muuttoapulaisiaan.

Vanhemmat säästävät merkityksellisiä tavaroitaan siirrettäväksi materiaalisena perintönä jälkipolvilleen. Esimerkiksi *Tiina* säilöö kaapeissaan astioista koostuvaa sedimenttikerrostumaa omia lapsiaan varten. Tulevia sukupolvia varten säilötty materiaallinen perintö siirtyy usein juuri muuttojen yhteydessä seuraavalle sukupolvelle (Marcoux 2001a&b; Ekhardt ym. 2011). Monet ikääntyneet ihmiset kuvailevat lahjoittavansa lapsilleen vanhoja huonekalujaan, tarve-esineitä sekä perintökalujaan muuttojen yhteydessä. Kirjoituskilvan teksteissä silmiinpistäväntä on kuitenkin ikääntyvien kirjoittajien suru siitä, että jälkeläiset eivät huoli heidän materiaalista perintöään: ”Jos tyttäret joskus tappelevat perinnöstäni, niin siitä kumman ei tarvitse sitä vastaanottaa.” (N, KRA, muuttokokemukset, 446–451.)

Ne, jotka ovat joskus kokeneet suuren kuolinpesän selvittämisorakan, eivät halua samanlaista taakkaa omille lapsilleen. Esimerkiksi kuolemansairaaksi itseään kuvaava ja muuttoa valmisteleva kirjoittaja kertoo toivovansa, että saisi rojuhuoneisiin kertyneet tavaransa järjestykseen ja vähäisiksi ennen kuolemaansa. Hän kirjoittaa olleensa kolmen kuolinpesän tyhjennyksessä, ja ”tavaraa on”. Lapset ovat luvanneet tuoda pihalle ison jätelavan, johon muuton yhteydessä tyhjenetään ”kaikki tavarat”. (N, KRA, muuttokokemukset, 306–310.)

Antropologi Anamaria Depner (2013) huomasi tutkiessaan ikääntyvien ihmisten muuttoa palvelutaloon, että jotkut esineet olivat niin tiiviisti kietoutuneet ihmisten omiin elämäkertoihin, että he mieluummin hävittivät esineen kuin antoivat sen jatkaa elämäänsä heidän jälkeensä.

Etenkin valokuvien järjestäminen ja niistä luopuminen nousee iäkkäiden kirjoittajien teksteissä tärkeiksi aiheiksi. He pohtivat omasta elämästään kertovien valokuvien kohtaloa ja murehtivat sitä, etteivät omat lapset niitä halua:

[V]alokuvia olen aikonut jo monta vuotta järjestää ja hävittää vanhat kuvat, jotka eivät enää kerro minullekaan mitään, saati sitten ”nauraville perillisille”. (N, KRA, muuttokokemukset, 130–135.)

Kirjoittaja on ratkaissut ongelman päättämällä hävittää valokuvat, joiden merkitys yhteys on katkennut ja joita ei siksi arvele perillistenkään arvostavan. Toinen kirjoittaja puolestaan suree jo etukäteen tulevaa valokuvien polttamista³⁵:

Meille on kertynyt tuhansia paperikuvia ja toinen mokoma dioja. Lapset ei halua niitä, sillä niillähän on ne tietokoneet! Olen antanut lapsille, etenkin lapsenlapsille kuvia vuosien varrella. Olen soittanut Keski-Suomen museoon ja he ottavat jotain. Siis opetuksesi - älä kerää kuvia eikä muutakaan ainakaan lapsillesi! Tyttäreni sanoi, että sehän on ollut teidän harrastus, mutta eipä tuo auta. Suren jo nyt niiden polttamista. (N, KRA, muuttokokemukset, 48–55.)

Antropologian perinteessä lahjanvaihdon ja hyödykkeiden vaihdon erona pidetään usein sitä, että antajan persoona kietoutuu erottamattomasti lahjaan (*inalienability*) ks. esim. Thomas 1991, 15). Lahja ei ole neutraali, sillä se luo aina suhteen antajan ja vastaanottajan välille. Lahjan mukana antaa samalla jotain itsestään, tai jopa tekee itsestään lahjan (Pyyhtinen 2014a, 43, mukailee Marcel Maussia). Muutossakin kiertävät esineet luovat ja vahvistavat sidoksia ihmisten välille. Esimerkiksi muuttamista etnografisesti tarkastellut materiaalisen kulttuurin tutkija Jean-Sébastien Marcoux (2001a) pitää muuton yhteydessä annettavia lahjoja yrityksenä jatkaa omaa elämää säilyttämällä esineen mukana itsensä osana ihmisten elämää ja muistoa.

Huoltovastuun siirtäminen

Perinteinen käsitys siitä, että lahjasta ei saa kieltäytyä eikä antaa eteenpäin, on selvästikin tavaramäärien lisääntyttyä lakannut olemasta voimassa tai vähintäänkin liehtynyt (esim. Marcoux 2001a, 228). *Sari* harmittelee, että lahjaksi saadut esineet ovat usein rumia, ”vievät tilaa, painavat, ovat kummallisen muotoisia ja muutenkin turhia omistettavia.” Hän kirjoittaa säilyttävänsä epämieluisia lahjoja noin vuoden ja sitten myyvänsä, antavansa kavereille tai jättävänsä roskakatonseen jonkun löydettäväksi.

---

35 Kuvien mahdollista digitoimista ei aineistossani mainita, vaikka ”niillähän on ne tietokoneet” -huomautus voisi vihjata siihenkin suuntaan.

Edes suvun kollektiivista muistia kantavia merkityksellisiä perintöesineitä ei välttämättä ole mahdollisuutta tai halua vastaanottaa ikääntyneiltä sukulaisilta. Esinevyyhdin merkitykset eivät sellaisenaan siirry lahjan mukana lahjan vastaanottajalle. Eräs kirjoittaja kuvaa säilyttäneensä itselleen merkityksettä ja huonokuntoisia muistoesineitä ”pieteettisyyistä”. Kun esineet eivät enää kestä uusia muuttoa, niistä on tullut velvollisuudentuntoiselle huoltajalleen ongelma:

Esineet ovat olleet tärkeitä muistoja omistajilleen, mutta eivät enää minulle. Pieteettisyyistä olen niitä säilyttänyt. Esineiden kunto on jo niin huono, että yhtään muuttoa ne eivät enää kestä. Saa nähdä, jaksanko niitä edes hävittää. Muille tarjoaminen on työlästä. Museoidenkin varastot ovat jo täpötäynnä. (M, KRA, muuttokokemukset, 7–10.)

Jos materiaalistien muistojen ja perinnön siirtäminen omille läheisille ei onnistu, mainitaan vaihtoehtoina usein niiden hävittäminen esimerkiksi polttamalla tai lahjoittaminen museoon. Museoon lahjoitetaan paitsi valokuvia myös esimerkiksi kouluaikaisia käsitöitä: ”Koulukäsitöitä on tallella ja olen ajatellut, jos siirtäisi ne käsityömuuseoon.” (N, KRA, muuttokokemukset, 102–106.)

Hetherington (2004, 166) ehdottaa provokatiivisesti, että museoiden arkistoja voi pitää yhtenä luopumisen kanavana. Monia museoiden arkistoihin säilytyistä esineistä ei ole tarkoitettu julkisesti esillä pidettäväksi vaan tarkoitus on yksinomaan säilöä ne mahdollisimman muuttumattomina tulevaisuuteen. Näin museot tarjoavat erään ratkaisun yksilöiden kunniallisen luopumisen ongelmaan. Museoon tai arkistoon lahjoitettaessa vastuu esineen säilyttämisestä ja huoltamisesta siirtyy lahjoittajalta instituutiolle. Museoon lahjoitettaessa esineistä luopuminen muunnetaan yhteiskunnallisesti merkittäväksi teoksi ja henkilökohtaiset muistot osaksi institutionaalisesti ylläpidettyä ja tuotettua kulttuurista muistia.

Jos muuttunut elämäntilanne pakottaa luopumaan itselle tärkeistä esineistä, on huojentavaa ajatella, että ne menevät jollekin, joka on niistä kiinnostunut ja kohtelee niitä niiden edellyttämällä kunnioituksella. Luovuttaessa itselle arvokkaista esineistä toivotaan usein, että esineet menevät ”hyvään kotiin”. Eräs kirjoittaja (M, KRA, muuttokokemukset, 369–387) kuvailee, kuinka

heidän oli muuton yhteydessä luovuttava ”perinneaitastaan”. Luopumista kuitenkin helpotti, että talon uudetkin asukkaat olivat kiinnostuneita vanhoista tavaroista, ja siksi suuri osa perinneaitan tavaroista sai jäädä aittaan paikoilleen. Vaikka kirjoittajan oma suhde esineisiin siis purkautui, häntä lohdutti ajatus, että esineiden kokonaisuus sai uuden, arvostavan huoltajan.

Siitä, että ihmiset haluavat sanella, kenelle esine menee ja jopa millaiseen käyttöön se tulee, voi päätellä, ettei ole yhdentekevää, mitä ei-halutuille esineille tapahtuu. Vastuusta kertoo tarve huolehtia siitä, että esineet ovat ”hyvässä kodissa” ja että ne ovat tarpeellisia ja arvostettuja uudessa kodissaan. Lahjanannon hetkellä vastuu esineestä siirretään uudelle omistajalle.

Muuton yhteydessä lahjoittaminen poikkeaa olennaisesti tavanomaisista, usein juhlatilanteisiin liittyvistä lahjanantamiskäytännöistä kauniine paperikääreineen ja saatekortteineen. Muuttolahjat ovat usein arkisia esineitä, joita annetaan niitä tarvitseville ihmisille tai läheisille, jotka osuvat syystä tai toisesta kylään muuttokarsinnan aikana. Muuttolahja on siinä mielessä jo lähtökohtaisesti vastavuoroinen, että vastaanottaessaan esineen lahjan saaja lahjoittaa samanaikaisesti lahjoittajalle kunniallisen keinon päästä eroon ylimäärästään. Kun esineitä on loputtomasti mutta tilaa rajallisesti, lahjan *vastaanottamisesta* tuleekin anteliaisuutta (vrt. Marcoux 2001a, 229). Erityisesti vanhemmat antavat lapsilleen näitä tavaransäilyttämislahjoja tarjotessaan oman kotinsa luopumisen kanavaksi. Usein vanhemmille ja muille läheisille annetaankin esineitä pelkästään ”hoitoon”, odottamaan että muuttaja joskus tarvitsee esinettä uudelleen. Esimerkiksi *Jarkko* on monien muiden tavoin jättänyt viherkasvinsa äitinsä hoitoon ulkomailla asumisensa ajaksi. Tähän perheiden sisäiseen tavarankiertoon viitataan aineistossani usein: kirjoittajat raportoivat vievänsä säilöön ja lahjoittavansa ylimääräisiä tavaroitaan esimerkiksi vanhemmilleen ja appivanhemmilleen. Iäkkäämmät kirjoituskilpailun kirjoittajat puolestaan viittaavat lasten taipumukseen tuoda tavaroitaan lapsuudenkotiin säilytettäväksi melko epämieluisana ilmiönä. Eräskin kirjoittaa pahinta olevan, kun lapset tulevat ja sanovat, että pitää säilyttää heidän leikkikalujaan ja ensimmäisiä tietokoneitaan, mutta kukaan ei koskaan vie mitään matkassaan: ”Kun tyttäreni on muuttanut useampaan kertaan, hänen ylijäämätavaransa kasautuvat meille hävitettäväksi. Juuri nyt yksi autotalleistamme on täynnä hänen kalusteitaan, kuukaudeksi, hän lupasi.

Taitaa venyä.” (N, KRA, muuttokokemukset, 306–310.) Kirjoittaja vaikuttaa olettavan tavaroiden olevan vain odottamassa ”viilenemistään” (Lastovicka & Ferdandez 2005) ennen lopullista luopumista: hän kirjoittaa ylijääneiden tavaroiden kasautuvan heidän kotiinsa nimenomaan ”hävitettäväksi”. Lasten jättämistä esineistä huolehtimisen voi myös tulkita sidoksen ylläpitämisenä: jättämällä esineitään vanhemmilleen hoitoon lapset vahvistavat sidosta vanhempiansa ja lapsuudenkotiin. Varsinkin lapsuudenkodin ”omuutta” vahvistavat sinne jätetyt itselle kuuluvat esineet. Samalla vanhempien hoivavelvoitteen voi nähdä jatkuvan jälkeläisten esineistä huolehtimisen muodossa.

Säilöminen

Arjen virrassa tavarat kuluvat ja rikkoutuvat, niitä myydään, lahjoitetaan ja unohtetaan. ”Liiat tavarat” liikkuvat usein rutiininomaisesti tuttuihin sijoituspisteisiin ja väliasemille, kuten mökille tai vanhempien ja appivanhempien koteihin. Jos totuttua väliasemaa ei enää ole, saattaa tavaroiden sijoittelusta tulla ongelma muutossa:

Muutossa tietenkin tulee aina jotain poisheitettävää. Tavaraa on kulunut, rikkoutunut, lahjoitettu, myyty ja unohtettu. Väliavarastoina ovat toimineet vanhempien ja appivanhempien asunnot. Kesämökillekin on huonekaluja ja astioita kulkeutunut. Nyt, kun mökki on lahjoitettu tyttärelle, on pieni ongelma liioista tavarosta. Nuori sukupolvi haluaa kalustaa mökin oman makunsa mukaan, joten tulevan juhannuskokon tarpeet saamme aivan omasta takaa. (M, KRA, muuttokokemukset, 271–278.)

Erityisen häiritseviä ovat esineet, joille ei ole osoitettavissa selvää käyttötarkoitusta mutta joista on kulttuurisesti mahdoton luopua. Esimerkiksi muistoesineet ja lahjat ovat tällaisia hankalia esineitä, jotka muuton yhteydessä paljastuvat säilytyspaikoistaan, vaativat huomiota ja aiheuttavat sekavia tunteita. Muistoesineet ovat usein sellaisia, että ne halutaan säilyttää, vaikka niitä hyvin harvakseltaan otetaan esille tai katsotaan. Niitä saatetaan säilöä tulevia sukupolvia varten tai vain siksi, että niin kuuluu tehdä. Esimerkiksi

Hilla päivittelee muuttopäiväkirjassaan ”turhan kaman” ja etenkin ”muistojen laatikoiden” määrää:

Voi älytön miten paljon turhaa kamaa täällä on. Ja sitten nuo varastosta toiseen kulkeutuvat muistojen laatikot, muuttuuko ne joskus arvokkaiksi vai onkohan ne vaan aina yhtä turhia? (*Hilla*, MPK.)

Muutossa nämä varastosta seuraavaan kulkeutuvat muistojen laatikot tuntuvat tarpeettomalta, tilaa vievältä painolastilta, joita jostain merkillisestä syystä kuljettaa mukanaan muutosta toiseen. Itsekin kuvailen muuttopäiväkirjassani ristiriitaisia tunteitani vanhoja päiväkirja- ja kirjelaatikoita kohtaan. Ihmettelen, ketä varten niitä säilytän, ”tulevaisuuden antropologeja vai sukupolvია varten”, koska itse en halua palata niihin enkä liioin toivo jälkipolvienkaan lukevan niitä. Minulle kirje- ja päiväkirjalaatikot autotallin perällä muodostavat henkilökohtaisen arkiston, jota ylläpidän jostain määrittelemättömästä velvollisuudentunnosta:

Viisi laatikollista päiväkirjoja ja vanhoja kirjeitä vie paljon tilaa autotallin perällä. Tilan voisi käyttää niin paljon hyödyllisemminkin. Minä en koskaan avaa laatikoita, en halua muistella niiden sivuilla [sic] kuvattuja tapahtumia. (Veera, MPK).

Muutossa ”muistojen laatikot” tuntuvat minusta ja *Hillasta* tilaa vievältä turhalta ”kamalta”. Silti me emme luovu niistä, vaan siirrämme ne yhä uudelleen katseilta pois seuraavan varaston perimmäiseen hyllyyn. Henkilökohtaisten muistojen laatikot sisältävät ehkä kivuliaita todisteita eletystä elämästä, mutta ne ovat kulttuurisesti pyhitettyjä esineitä, joista ei sovi luopua, puhumattakaan niiden tuhoamisesta. Säilytämme päiväkirjojamme varastojen perällä, koska niiden tuhoaminen olisi symbolisesti latautunut, jopa väkivaltainen teko:

Kun sanon ääneen että harkitsen kirjeiden ja päiväkirjojen polttamista, se aiheuttaa vastalauseiden myrskyn äidiltäni ja ystäviltäni (mieheni tosin ei panisi pahakseen muutamasta lisämetristä autotallin hyllyillä). Miksi? Miksi omien kirjeiden polttaminen on niin kiellettyä? (Veera, MPK).

Muuttopäiväkirjoissa kuvaamamme ratkaisu kuljettaa päiväkirjalaatikoita avaamattomina varastosta varastoon toistuu aineistossa usein³⁶. Päiväkirjojen ja kirjeiden erityislaatuisuus fyysisinä tilaa vievinä objekteina, joita ei saa hävittää mutta joiden ei kuulu näkyä, aiheuttaa muuttajille runsaasti päänvaivaa. Nämä kaikista yksityisimmät muistiesineet säilötään yleensä tilaan, jonne arkielämän hyörintä ja virta eivät ulotu. Ne ovat kotien tavaroista kaikkein jähmeimpiä liikkeessään, vaikka tunnelataukseltaan ehkä kaikkein vahvimpia.

Näitä muistin arkistoja ei aina kuljeteta mukana muutosta toiseen, vaan ihmiset kuvailevat säilövänsä muistiesineitään ylimääräisiin varastoihin, sukutilojen aittoihin, navettoihin ja vinteilille. Esimerkiksi ulkomaille muuttanut taiteilija kirjoittaa keräävänsä rakkaita esineitä mökilleen. Hän pohdiskelee laajemminkin vanhojen latojen ja aittojen merkitystä sukhistorian säilöjinä:

Olen muuttanut useasti. Nyt kun tarkemmin asiaa ajattelen, en ole lapsuuden jalkeen koskaan asunut samassa talossa, tai edes kaupungissa neljaa vuotta pidempään. Tasta johtuen olen kerannyt paljon rakkaita esineitä mökilleeni. Olen usein miettinyt, miten paljon henkilöhistoriaa haviaa nyt kun suvuilla ei ole vanhoja latoja ja aittoja. Niihin keräytyivät kouluvihot ja vanhat rakkauskirjeet sukupolvien takaa. (N, KRA, muuttokokemukset, 417–418.)

Kotien ulkopuolelle varastoidaan sukupolvien materiaalista muistia, joka ei pieniin kaupunkiasuntoihin mahtuisi ja jota usein muuttavat eivät voi kuljettaa mukanaan. Hetherington (2004) on laajentanut käsitystä hävittämisestä (*disposal*) huomauttamalla, ettei poisheittämisessä olekaan aina kyse hävittämisestä vaan usein *unohtamisesta*, asioiden säilyttämisestä unohtuksissa (*in a state of abeyance*), pitämisestä eräänlaisessa tapahtumattomuuden tai käyttämättömyyden tilassa. Ymmärrys unohtamisesta yhtenä luopumisen muotona on tärkeä, sillä se paljastaa, että luopuminen ja säilyttäminen eivät ole vastakkaisia, vaan usein toisiinsa kietoutuneita ja toisiaan täydentäviä käytäntöjä. Varastoihin, talleihin, vinteilille ja ullakoille arkistoidut muistiesineet on

---

36 Toisaalta eräs käsikirjoitusta lukenut kollega huomautti, että hän juuri muuton yhteydessä käy lävitse myös vanhat päiväkirjat ja kirjeet ja silläkin tavalla kertaa muutoissa oman eletyn elämänsä aina uudelleen.

hävitetty unohtuksiin. Siellä ne odottelevat ehkä niiden arvonnousua, ”mahdollista tulevaa käyttöä” tai niihin kiinnittyneiden tunteiden laantumista:

Muutoissa on aina luovuttava joistakin tavaroista, joilla ei ole enää käyttöarvoa taikka sitten niille ei uudessa paikassa ole säilytystilaa. Monilla esineillä on muistoarvonsa, joka luovutushetkellä on tuntuva mutta aikojen myötä se näyttää himmenevän ja unohtuvan. (M, KRA, muuttokokemukset 369–387.)

Kuten yllä lainattu kirjoittaja huomioi, muistoarvo tuntuu himmenevän, kun esine on riittävän pitkään säilöttyä. Joskus nämä tavaroiden säilömiset erilaisissa varastoissa ovatkin luopumisen ensimmäinen vaihe. Vajat, mökit ja ullakot toimivat merkityksellisen tavaraylimäärän väliasemina, joista tavarat jatkavat taas matkaansa. Usein esineiden merkitystä hahmotetaan käyttö- ja muistoarvoina. Eri tavoilla arvokkaiden esineiden ylimäärä siirretään jonnekin arjen eletystä tilasta erilliselle väliasemalle odottamaan arvon ”himmennemistä ja unohtumista” ajan kuluessa. (Ks. esim. Lastovicka & Fernandez 2005; Hetherington 2004.) Monet muuttajat kertovat löytävänsä varastoja tyhjentäessään avaamattomia laatikoita aikaisemmista muutoista. Yleensä tähän mainintaan liittyy jatkohuomautus, etteivät he ole kertaakaan kaivanneet varastoon hautautuneita tavaroita. Eräs kirjoittaja muistelee seuloneensa tavaroita ”ankaralla kädellä” väliaikaisen muuton yhteydessä ja huomanneensa pärjäävänsä vähemmälläkin tavarella, tarvitsehan vain yhtä kapustaa kerrallaan:

Paljon pakkasin tavaroita ja vein vintille säilöön. Suurin osa vintille viedyistä tavaroista on siellä vieläkin. Osa tavaroista odottaa kesämökille vientiä, kunhan ensin löydämme sellaisen. Huomasin tässä yhteydessä, että paljon vähemmälläkin tavaramäärällä (esim. keittiötarvikkeet) tulee vallan hyvin toimeen. Vain yhtä kapustaa tarvitsee kerrallaan. Kaappeihin oli kertynyt kaikenlaista kippoja ja kuppia, joilla ei ole ollut käyttöä moneen vuoteen. (N, KRA, muuttokokemukset, 48–55.)

Heatherington (2004, 167) on todennut tavaroista luopumisen olevan usein tällä tavalla kaksivaiheista. Hän rinnastaa tavaroiden hävittämisen antropologi Robert Herzin (1960) hautaamisrituaaleja käsittelevään tutkimukseen.

Herzin mukaan monissa kulttuureissa vainajan yhteisö on vastuussa paitsi vainajan ruumiin hautaamisesta myös hänen sielunsa hävittämisestä. Tämä prosessi vaatii kaksivaiheisen hautaamisen, jossa ensimmäisessä vaiheessa haudataan vainajan sielu, ja ruumis on vielä yhteisölle läsnä. Vasta toisessa vaiheessa hävitetään vainajan ruumis. Hetherington huomauttaa, että asioiden ja vainajien luopumisrituaaleissa on joissain kulttuureissa samankaltaisuutta: esimerkiksi Japanissa hautajaisia pidetään myös arkipäiväisille käyttöesineille. Hautajaisriittejä (*kuyō*) järjestetään, kun esineet lakkaavat olemasta hyödyllisiä tai kun ne rikkoutuvat. Eri esineryhmille, esimerkiksi silmälaseille, neuloille ja tietokoneen kovalevyille, on omat uurnansa. Esineet viedään uurnaan ja lausutaan kiitosrukous (ensimmäinen hautaaminen), myöhemmin pappi tyhjentää uurnan ja lausuu toisen rukouksen (toinen hautaaminen). Riitissä hävitetään paitsi aineellinen esine myös sen sieluun rinnastuva arvo. (Hetherington 2004, 167.)

Joskus esineet voivat hautautua väliasemille pitkiksikin ajoiksi. Johdannossa lainattu vanhuuden asuntoon muuttoja valmisteleva nainen kirjoittaa perheensä säilöneen paitsi lastensa tärkeät tavarat myös muun muassa elektroniikkaromun ja tärkeät paperit aina kuusikymmenluvulta asti kotinsa eri tiloihin: ”[j]okainen paikka on täynnä tavaraa, myös kolme autotallia. Olemme nimenneet kirjaston ensimmäiseksi rojuhuoneeksi ja askarteluhuoneen toiseksi rojuhuoneeksi.” (N, KRA, muuttokokemukset 306–310.) Lopulta jopa kodin käyttöhuoneista on tullut luopumisen väliasemia. Vasta nyt muuton yhteydessä heidän on kohdattava ja käytävä uudelleen läpi nämä väliasemille unohdetut tavarat.

Ne, jotka kirjoittavat kokeneensa raivauksen, jossa ihmisiän ajan kertyneet tavarat on pakko käydä kerralla lävitse, eivät halua samaa omille jälkeläisilleen. Esineistä luopuminen väliasemille säilömällä ei koskaan olekaan lopullista, vaan edellyttää (jäähmeydessäänkin) aktiivista *pitämistä* unohduksissa. Tavaroiden on taipumus valua kaapeistaan (Hetherington 2004, 166). Pienikin muutos tilanteessa, muutto, ero tai vaikkapa vain perusteellinen siivous, voi heittää unohdetun tavarat takaisin tietoisuuteen ja asumisen katkokseen. Joskus väliasemille säilötyt esineet ovat kadottaneet esinevyyhdin ominaisuudet ja muuntuneet joksikin muuksi, esimerkiksi valokuvat ja kirjeet voivat kostua tunnistamattomaksi paperimassaksi.

Muuntaminen

Silvia näyttää pientä kartongista ja pumpulista tehtyä tontun päätä ja kertoo, että lasten askartelut ovat hänelle erityisen ongelmallinen säilytettävä. Toisaalta niitä ei haluaisi heittää poiskaan, mutta toisaalta sitä tulee niin paljon, ettei kaikkea voi säästää. Kysyn mitä hän sille tekee. *Silvian* ratkaisu on käyttää askartelut uudelleen esimerkiksi lasten joulukalenterissa: lapset löytävät adventtiaikaan pieniä yllätyksiä ympäri asuntoa. Yllätykset ovat monesti heidän aikaisempina vuosina itse tekemiään jouluisia askarteluita. (*Silvia & Peter*, KT.)

Lasten askartelut ovat yksi lapsiperheiden loputtomasti lisääntyvä materiaallinen ylimäärä, joka tuottaa vanhemmille sijoitusongelmia. Lapsilla on ehtymätön kyky ainutlaatuistaa ympäristöönsä lukemattomin eri tavoin. Esimerkiksi ollessani pakkaamassa *Jaanan* ja *Jukan* luona minun piti päättää, onko kaksi kiikareiksi yhteen liimattua vessapaperirullaa roska vai säilytettävä ”aarre”. Sillä kertaa uskaltauduin heittämään ”kiikarin” roskiin, koska päättelin kiikarimateriaalia tulevan jatkuvasti lisää ja koska niihin ei selvästikään ollut uhrattu kovin paljoa aikaa eikä materiaalia. Askartelujen karsiminen on vanhemmille vaikeaa, sillä vaikka lapset ovat sijoittaneet niiden valmistamiseen rakkautta ja vaivannäköä, ei kaikkea ei ole mitenkään mahdollista säilyttää. *Jaana* kertoo, että hänen esikouluikäinen esikoisena oli yhtenä päivänä askartelumateriaalia polttopuukorista etsiessään ihmetelty, minne kaikki valmiit askartelutyöt menevät. *Jaana* ei ollut suoraan myöntänyt niiden päätyvän roskiin, mutta hän oli yhdessä esikoisensa kanssa nauranut, miltä koti sitten näyttäisikään, jos siellä roikkuisi esillä kaikki eri vuodenaikojen askartelutyöt pääsiäiskoristeista joulukoristeisiin. *Jaana* on ratkaissut ongelman hävittämällä vaivihkaa osan askarteluista, kun *Silvia* puolestaan säästää vuoden aikana syntyneet askartelut seuraavan vuoden joulukalenterin yllätyksiksi. Mitä niille sen jälkeen tapahtuu, jää arvoitukseksi. *Silvialle* askarteleminen itsessään on myös luopumisen kanava, sillä hän säilyttää tarkoituksella monenlaista ”askarteluun kelpaavaa ainesta” lasten askartelumateriaaliksi.

Joskus ylimääräisistä esineistä voidaan luopua muuntamalla ne joksikin muuksi, joko etsimällä sille uusia käyttötarkoituksia asettamalla se uuteen yhteyteen tai muokkaamalla esineen fyysistä olomuotoa. *Meri* olisi halun-

nut heittää roskiin tarpeettomaksi käyneen kaksoispussilakanan, koska heillä ei ollut parisängynpeittoakaan. Puoliso *Juhalle* lakanaan oli kuitenkin kiinnittynyt tärkeitä muistoja aikaisemmista elämänvaiheista, eikä hän olisi halunnut luopua siitä:

Mies oli edellisenä iltana istunut lattialla, halannut lakanaa ja katsonut ”koiranpennun syyttävin ilmein” vaimoaan. Käymme yhdessä keskustelua siitä, mihin lakanaa voisi enää hyötykäyttää – voisiko siitä tehdä yhden hengen pussilakanan, tai voisiko sitä käyttää piknikhuopana. Tai pitäisikö siitä tehdä räsymatto, jolloin sen muisto säilyisi uudessa esineessä? *Meri* aikoo miettiä vielä mitä tehdä lakanalle. (*Meri & Juha*, KT.)

Merille lakana on pelkästään käyttökelpoton, ruma ja tilaa vievä pala kangasta mutta *Juhalle* tunnearvoinen esine, joka kantaa mieluisia muistoja menneestä elämästä. Neuvottelut johtavat *Merin* pohtimaan, millä tavoin lakanan voisi kiinnittää osaksi tulevaa asutun kodin vyyhdistöä. Lakanan kohtalo jää toistaiseksi avoimeksi, ehkäpä se saa uuden elämän piknikhuopana. Tai vielä todennäköisemmin neuvottelujen tuloksena lakana siirretään uuden asunnon vaatekaapin perälle, kunnes sen kohtalosta keskustellaan taas seuraavassa muutossa.

Samanlaisia eletyn elämän materiaaliisiin muistoihin liittyviä neuvotteluja käyvät *Jaana* ja *Jukka* oman muuttonsa yhteydessä. Melko kypsällä iällä toisensa tavanneelle parille on ehtinyt kertyä koko joukko henkilökohtaisia muistoesineitä ajalta, jolloin he eivät vielä olleet yhdessä. Puolison vanhat esineet, esimerkiksi keikoilta kerätyt festivaalipaidat ja vaihto-oppilasvuonna tuodut kirjat voivat olla parisuhteen toiselle osapuolelle täysin yhdentekeviä. Niistä saattaa olla jopa pikkuisen mustasukkainen, *Jaana* tunnustaa. *Jaana* kertoo olleensa heittävässä pois pientä, vaatimattoman näköistä savikippoa, kun *Jukka* oli kauhistunut: ”ei sitä voi heittää pois, sen on se ja se tyyppi tuonut Guatemalasta aivan minua varten”. Kun kipolle on tarina, se lakkaa olemasta *Jaanellekaan* mitä tahansa rojua. *Jaana* keksii käyttäjä kippoa saippuansäilytysastianä. Kun hyödyttömältä ylimäärältä näyttänyt saviesine tuli näkyväksi erityiseksi esineeksi kodin täyttävän rojun joukossa, sille keksittiin tehtävä ja se sai jatkaa elämäänsä osana kotivyyhtiä. Esineet ovat sillä tavalla mykkiä, että

ilman neuvotteluja toiselle tärkeitä esineitä on lähes mahdoton tunnistaa, ja ilman niihin kiinnittyvää tarinaa ne voivat näyttäytyä toisille turhana ylijäämänä. Tästä hyvänä esimerkkinä ovat *Jaanan* matkoiltaan tuomat maustepurkit, joita minä erehdyin pitämään roskina ja heitin huolettomasti roskasankoon.

Jätehuoltoon siirtäminen

Gregson, Alan Metcalfe ja Louisa Crewe (2007a, 18) kuvaavat osuvasti, kuinka kodin materiaallinen ylimäärä muuntuu muuttopakkausten kiihtyessä ensin potentiaaliseksi kauppatavaraksi, sitten ylimääräksi ja lopulta täysin arvottomaksi ja häiritseväksi jätteeksi, josta on päästävä eroon keinolla millä hyvänsä. Kirjoittajat toteavat, että muuttaminen ei vain kiinnitä huomiota kotien tavaroiden arvoon, vaan myös muuntaa osan tavaroista tarpeettomaksi ylimääräksi. Siksi muuttaminen on aina liitoksissa poisheittämiseen: se pakottaa päättämään mitä säilytetään ja mistä luovutaan.

Gregson, Metcalfe ja Crewe kiinnittivät huomiota siihen, että luopumisen kuvio toistui melko samanlaisena muutosta toiseen huolimatta yksittäisten ihmisten arvoista ja eettisistä periaatteista. Muuttokarsinnan yhteydessä pyritään usein ainakin aluksi lajittelemaan tavaroita niin, että elinkelpoisiksi määritellyt ei-halutut esineet jatkaisivat elämäänsä toisaalla. Kaatopaikalle lajitellaan käyttöön kelpaamattomat, ”rumat ja rikkinäiset” tavarat.

Reetta ja *Sari* raportoivat heittävänsä jätelavalle yksittäisiä rikkinäisiä ja muille kelpaamattomia tavaroita. Roskiin viedään muun muassa toimimattomia kodinkoneita ja soittovälineitä, vanha ja muodoton patja, selkänojaton tuoli, rikkinäisiä kenkiä sekä vaatelumppua.

- Jos kaksi vuotta vanhaan 120cm vaahtomuovipatjaan on painautunut kaksi täysin joustamatonta ihmisen mallista painauma, sitä ei kannata muuttaa [--]:n saakka vain sen takia, että se voitaisi heittää siellä roskiin. Heitämme siis patjan roskiin [--]:lla. (*Sari*, MPK.)

Reetta vie pahoilla mielin jätelavalle myös oman ompelupöytänsä, koska se ei mahdu uuteen asuntoon eikä ole yrityksistä huolimatta kelvannut kenellekään.

Laura puolestaan kirjoittaa, että hänen vanhojen ”halpionhuonekalujensa” uusi osoite on kaatopaikka.

Kun tavaraa on hallitsemattoman paljon ja aika ja jaksaminen vähissä, ei jokaista esinettä ole mahdollista kohdata ja pohtia tarkoin sen sijoituspaikkaa. Silloin ylimäärä lakkaa koostumasta yksittäisistä esineistä ja siitä tulee ylijäämäainesta, jonka määrä hahmottuu jätessäkillisinä tai kaatopaikkakuormallisiin: ”Täytin kymmeniä jätessäkkejä vietäväksi kirpputoreille tai kaatopaikalle.” (N, KRA, muuttokokemukset, 393–402). Tällaisia tilanteita ovat esimerkiksi ne, joissa pitkään samassa paikassa asumisen jälkeen muutetaan pienempään asuntoon. Monet ikääntyneet kuvailevat muuttoja, joissa sukulaiset raivaavat heidän tavaroitaan kierrätykseen ja kaatopaikalle, kun he itse eivät pysty:

Poikani kuljettivat mustissa muovisäkeissä kanssani keräyslaatikoihin vaatteita, peräkärryllä vietiin kaupungin maksulliselle kaatopaikalle puutavaroita, rautaroinaa sekalaista jätettä 15 e kuorma. [- -] Kierrätykseen pojat hakivat muistaakseni 6 kuormaa ja omat pojat veivät kaatopaikalle, siis kaupungin maksulliselle 10 kuormaa ja päivittelivät että kalliiksi tuli kaatsille vieni. (N, KRA, muuttokokemukset, 182–187.)

SKS:n muuttokirjoituksissa kuvailtiin tilanteita, joissa muistiesineiden säilömispaikat menetetään ja joudutaan tyhjentämään, usein esimerkiksi isovanhempien kuoleman vuoksi. Monet varastoihin unohdetut tavarat, aikanaan säilömistä arvoisiksi katsotut, päätyvät näissä tilanteissa roskalavalle:

Kun mummini kuoli ja ukkini muutti kaupunkiin raivasin sukutilamme tallin, pois heitettävää kertyi useamman roskalavan verran. (N, KRA, muuttokokemukset, 417–418.)

Onnen toiveikas performatiivi

Viimeistään kodin esineiden kertyessä erilaisina röykkiöinä nähtäville kaikine kolhuineen, tahroineen ja puutteineen iskee ”muuttoahdistus”, jolloin esineet alkavat näyttää vierailta, epämääräisiltä ja tarpeettomilta. *Janne*

kirjoittaa kokevansa fyysistä hengenahdistusta turhalta tuntuvan tavarain määrästään. Hän vangitsee päiväkirjaansa samaa tahtia tavarakasan kanssa kasvavan ahdistuksensa:

Maanantaina ahdistus alkoi olla jo melkoinen. Tuntui, että tavarain määrä vain lisääntyy, vaikka pakkaamme tavaraa koko ajan. Tuntui siltä, että en edes enää tiedä mitä kaikkea tavaraa meillä on. Yksinkertaisten pakkaamiskohteiden jälkeen alkaa paljastua epämääräisen tavarain paljous, jota on vaikea luokitella ja järjestää. (Janne, MPK.)

Kun elämiseen välttämättä tarvittavat ja tunnearvoiset tavarat on pakattu, paljastuu muun sillä hetkellä tarpeettomalta vaikuttavan tavarain paljous. Luokittelua pakenevan rojun ja lumpun hallitsemattomuus synnyttää ahdistusta ja tuo samalla esineisiin ja materiaaleihin uponneen maailmassaolemisen tavoin silmiin pistävästi esiin (Heidegger 2004 [1926]). Kokemus synnyttää eettisesti virittyneen kysymyksen, jota minäkin muuttoahdistuksessani itseltäni kysyin: Miksi minä elän näin niin kuin elän – tai laajemmin, miksi me ylipäättään olemme maailmassa tällä tavoin kuin olemme? Muuttamiseen liittyvä tavaroiden karsinta ja järjestäminen ovat monelle elämän kokonaisvaltaista koulumista: tuskallisen ja hankalan muutosvaiheen seurauksena on parempi elämä.

Muutossa tehtävä karsiminen näyttäytyy päiväkirjoissa ja kirjoituskilpateksteissä jonkinlaisena rituaalisena puhdistautumisena, tilaisuutena puhdistaa elämä rikkiäisestä, toimimattomasta, unohtuneesta ja rumasta ja tehdä itselle uusi ja parempi elämä: ”Tavarain myötä puhdistaa vanhoja muistoja ja siivoaa päätään. Olen säilyttänyt vanhasta hyvät muistot ja kauniit esineet.” (Hilla, MPK.) Esimerkiksi itsensä elämäntapamuuttajaksi määrittelevälle kirjoittajalle usein toistuva asunnon vaihto on raikastava kokemus, jota ilman ”olisimme tukossa ja juuttuneita” (N, KRA, muuttokokemukset, 320–323). Kuten lainaamani kirjoittaja luvun alussa huomauttaa, muutossa tehdään tiliä menneisyyden kanssa, palataan ”kellariin tai lipaston pohjalle” haudattuihin asioihin ja mietitään mitä oikeasti tarvitsee ja mistä on aika luopua. Näin muuton tavarain inventaario on laajemminkin eletyn elämän ja arjen inventaario.

Muuton yhteydessä on mahdollista karsia ja koulia kodin vyyhdistöä ja samalla tavoitella omia hyvän elämisen ideaaleja:

Oon myös näemmä super nihilisti kaiken suhteen, haluan kaiken olevan nyt kaunista ja hyvää. Kaikki vanha ja ruma pitää saada pois. (Hilla, MPK)

Hilla kirjoittaa heittävänsä pois kaiken ”vanhan ja ruman”. Toimimaton, vanha ja ruma esinevyöhyke ei ole vain fyysisesti rikki vaan se ei enää toimi omassa tehtävässään: se ei kannattele muistia, käytäntöä, identiteettiä tai ideaalia.

Sarille ja *Hillalle* uusi, parempi elämä alkaa vähentämällä tavaraa ja elämällä vähemmän ”materiaalista” elämää. ”Ekohipiksi” itsensä identifioiva *Sari* kirjoittaa ambivalentista suhteestaan tavararaan. Hän on toisaalta aina halunnut olla ”joogahippi Goalla”, mikä hänelle tarkoittaa tavaroista vapaata elämää. Hän kuvailee tuntevansa aina muuttaessaan raivokasta kateutta tuota hänen materiasta vapaaksi ajattelemaansa ihmisryhmää kohtaan. *Sari* arvelee, että ”joogahipille” kukaan ei antaisi lahjaksi rumia tuikkulyhtyjä tai lelukrääsää. Vaikka hän kuvaa suurta vihamielisyyttä hallitsemattomasti kasvavia tavararöykkiöitä ja ei-toivottuja lahjoja kohtaan, hän kuitenkin keräilee kirpputorilta retrokuppeja ja kauniita kankaita ”jos näistä joskus jotain tekis”. *Sari* pohdiskelee keräilemistään esineistä luopumisen olevan vaikeaa, koska hänen ”ekohippimäinen” ”kierrättäjäidentiteettinsä” kiinnittyy kankaisiin.

Kun identifioi itsensä jonkinlaiseksi ekohipiksi niin ehkä nämä kierrätyskangas(rätti)vuoret sitten ovat sille superkierrättäjäidentiteetille niin tärkeitä. Mutta on sitä identiteettiään vaan rasittava muuttaa mukanaan. Ehkä jätän pois vain absoluuttisen rumat kankaat... (*Sari*, MPK).

Muutossa ainakin osa näistä ”jos näistä joskus” -tavaroista saa lähteä. Tätä tulevaisuuden tarkentamista tehdään muutossa paljonkin – päätetään mitkä ”jossit” hylätään ja mitkä säilytetään. Joskus tulevaisuuteen suuntaavista ”jos näistä joskus” -esineistä luopuminen voi tarkoittaa elämän rajallisuuden myöntämistä, elämää kannattaneista unelmista luopumista. Pienempään vanhuuden asuntoon muuttoa valmisteleva kirjoittaja kertoo joutuvansa

hävittämään muutossa itselleen tärkeää kangastavaraa ja käsityölehtiä, koska terveys ei enää kestä käsitöiden tekemistä:

Ompelu on ollut mieleinen harrastus, siihen on liittynyt paljon unelmia, sen huomaa säilytettyjen lehtien ja leikkeiden määrästä. Nekin pitää hävittää. Eniten suren sitä, että en voi koskaan enää kutoa, vaikka ostin kangaspuut eläkepäiviä varten. Ei tullut eläke- vaan sairaspäiviä. (N, KRA, muuttokokemukset, 306–310.)

Ihmiset eivät siis karsi pois muuttokuormastaan vain ”rumaa ja toimimatonta” vaan myös rakkaita ja arvokkaita esineitä. Joskus itselle tärkeistä esineistä voidaan luopua toisen vuoksi – kuten *Reetta* luopuu miehensä pyynnöstä ompelupöydästään, vaikka se tuntuukin hänestä palalta.

Esineet, ihmiset ja käytännöt ovat keskinäisriippuvaisessa, toisiaan muovaavassa suhteessa toisiinsa. Materiaaliset kokoonpanot muovaavat käyttäjiään ja mahdollistavat ja suuntaavat tietynlaiseen toimintaan. (ks. esim. Shove, Watson, Hand & Ingram 2007; Shove, Pantzar & Watson 2012.) Muuttaminen tulevaisuuteen orientoituneena tapahtumana ohjaa tarkastamaan näitä suhteita ja kysymään, tukevatko esineiden kokoonpanot sellaista elämää, jota haluan – tai saan ja voin – elää.

Onnellisuutta kriittisen feminismin näkökulmasta analysoineen Ahmedin mukaan filosofit ovat hämmästyttävän yksimielisiä siitä, että inhimillisen elämän tavoitteena on onnellisuus. Erimielisyyttä on vain siitä, millä tavoin onnellisuuden voi tai miten se pitäisi saavuttaa. Filosofien mukaan haluamme olla onnellisia, ”mitä se sitten ikinä onkaan”. (2010b, 31; myös Ahmed 2010a.)

Ahmed kirjoittaa onnellisista objekteista ”onnellisuutta kohti suuntaavina objekteina”. Onnellisiin objekteihin sisältyy lupaus onnesta. Onni kiertyy objekteihin yleensä jonakin saavuttamattomana. Esineet ovat viittoja kohti onnellisuutta, jota kohden ihminen kulkee sitä koskaan tavoittamatta. (Ahmed 2010b, 34.) Jotkin erityiset esineet on Ahmedin mukaan kulttuurisesti liitetty hyväksyttävään tapaan olla onnellinen, ja samalla ne rajaavat toisia ulos onnellisuuden piiristä. Tällainen objekti on esimerkiksi ”onnellinen perhe”: kaikkien tunnistama porvarillinen ideaali hyvinvoivasta ydinperheestä. Ydinperhe ei ole onnellinen objekti siksi, että se väistämättä tuottaisi kaikille onnellisuutta, vaan koska sitä leimaa jaettu ymmärrys perheestä hyvänä ja

tavoiteltavana asiana. Onnellinen perhe on sekä itsessään objekti, jota kohti suuntaudutaan että jotain, joka tuottuu esineiden välityksellä. Esimerkiksi perhevalokuvien pitäminen lipaston päällä tuottaa onnellista perhettä. (Ahmed 2010a, 45.) Simone de Beauvoirin mukaan onnellisuuden ideaali on aina ottanut materiaalisen muotonsa talossa. Seinien sisällä perhe muodostaa yksikön, joka siirtyy huonekalujen ja perhemuotokuvien muodossa sukupolvelta toiselle, luvaten tuttua, turvattua tulevaisuutta. (Beauvoir 2011 [1949], ks. Ahmed 2010a, 45.)

Käytännöllisen toiminnan ja aistimellisen kokemuksen alue on Ahmedille ”ydinpiiriä”³⁷. Kotoisaa ydinpiiriä muovataan onnellisuutta tavoitellen keräämällä ydinpiiriin tuttuja, tärkeitä ja onnellisuutta tuottavia esineitä. Onnellisuutta vähentävien objektien läheltä puolestaan vetäydytään kauemmaksi. Ahmedin mukaan juuri vetäytyminen määrittelee ydinpiirin reunat: kieltämällä joidenkin objektien läheisyyden määritellään esineet, joita ei haluta koskettaa, paikat, joissa ei haluta olla ja asiat, joita ei haluta muistaa. Näin Ahmed määrittelee onnellisuuden yhtäältä intentionaaliseksi (objekteja kohti suuntautuvaksi) ja affektiiviseksi (objektien kanssa kosketuksissa olemiseksi). (Ahmed 2010a, 45.)

Kodin ja kodin esineiden merkitys onnellisina objekteina paljastuu muu-
ton yhteydessä. Koska muutettaessa ollaan matkalla johonkin uuteen, vielä tuntemattomaan vaiheeseen omassa elämässä, suuntaudutaan tavallista tietoisemmin myös kohti mahdollista onnea. Muutto tapahtumana on eräänlainen onnellisuuden ”toiveikas performatiivi” (Ahmed 2010a, 200): työstämällä, järjestämällä ja valikoimalla esineitä ja ympäristöä tavoitellaan määrätietoisesti entistä parempaa elämää.

Onnellisuuden tavoittelua edeltää aina evaluaatio eli arvio siitä, mikä on hyvää (Ahmed 2010a). Muuttoa edeltävä karsinta on onnellisuuteen tähtäävää evaluaatiota: onnen objektit ovat arvioitavina samalla, kun tulevaisuutta ja menneisyyttä määritellään uudelleen. Tulevaan kotiin halutaan vain se, mikä on ”hyvää ja kaunista”, kuten *Hilla* muotoilee.

Onnen toiveikas performatiivi on erityisen näkyvää isoissa elämänmuu-
tostilanteissa, vaikkapa erojen yhteydessä. *Laura* kirjoittaa kivuliaan eronsa

---

37 Ahmed lainaa käsitteen filosofi Edmund Husserlilta.

yhteydessä päättäneensä, että ”tämä on hyvä asia ja mahdollisuus, vaikka kuinka saatanasti sattuisi”. Hän rakentaa uuteen väliaikaiseen asuntoonsa onnea keräämällä ympärilleen vain juuri sellaisia esineitä, joita itse rakastaa: kirjoja, vanhoja huonekaluja, kauniita perintöliinoja. Kaikki entisestä puolisosta muistuttava on karsittu pois.

Muistin suursiivous

Tavaroiden lajitteleminen muutossa voi olla terapeutista työtä, jolla elämänmuutosta tehdään konkreettiseksi ja todeksi. Eräs eron vuoksi muuttanut kirjoittaja muistelee heittäneensä paljon muistoista raskaita tavaroita pois:

Muutto miesystävän kanssa yhteen oli ihana asia. Ja kauhein muuttoni oli heti se seuraava, kun hän jätti minut ja piti kiireellä etsiä itselle uusi asunto. Ensimmäisen kämpän otin, kesti kauan kotiutua, erosta toipuminen oli rankkaa. Heitin paljon tavaroita pois... muistot olivat muuten liian raskaita. (N, KRA, muuttokokemukset, 403–404.)

Esineisiin kiinnittyneinä muistot ovat konkreettisuudessaan painavia, fyysisyydessään ja aistimellisuudessaan tunkeilevia. Iäkäs kirjoittaja kertoo hävittäneensä miehensä kuoleman jälkeen heidän yhdessä ostamansa tummansävyiset huonekalut: mustan pöydän ja tuolit sekä nahkaisen kulmasohvan, koska ei kestänyt mustaa ympärillään, kun ”mieli ei tervoa parempi, syän ei syttä valkeampi” (N, KRA, muuttokokemukset, 130–135). Kirjoittaja ei myöskään ole pystynyt miehen kuoleman jälkeen enää nukkumaan heidän yhdessä jakamassaan parivuoteessa vaan on siirtynyt äitinsä vanhaan sivustavedettävään sänkyyn. Myös *Tiina* on piilottanut entisen avioliittonsa ”sinisen kauden” astiat sedimenttikerrostumaksi asuntonsa yläkaappeihin. Näissä luopumisissa ei ole kyse siitä, etteivätkö esineet olisi merkityksellisiä ja niihin liittyvät muistot tärkeitä vaan pikemminkin siitä, että ne ovat *sietämättömän* merkityksellisiä. (ks. myös Depner 2013, 86.) Esineet sitovat kiinni taakseen jääneeseen ja mahdottomaan, niistä on luovuttava, jotta elämä voi jatkua.

Myös pienempään asuntoon ja ulkomaille muuttaessa on pakko tiivistää

ja kiteyttää materiaalisia muistoja. Silloin tärkeiden esineiden ylimäärää säilötään monenlaisiin välivarastoihin ja mukaan otetaan vain muutamat kiteytyneet muistiesineet, mementot. Muuttotilanteessa saatetaan myös tietoisesti *tehdä* mementoja valitsemalla mukaan helposti mukana kulkevia esineitä. Tällaisia mementoja ovat esimerkiksi kirjat tai astiat. Eräs ulkomaille muuttanut opiskelukaverini kertoo kantavansa mukanaan vain Muumi-mukia muistona kotimaasta. Mukin muumiaiheinen kuviointi viittaa sekä omaan lapsuuteen että laajemmin suomalaiseen kulttuuriin, ja toistuva kahvinjuonnin käytäntö tutusti käteen kupertuvasta kupista saa olon tuntemaan kotoisaksi kaikkialla. Ulkomaille muuttaneille erityisesti kirjoilla on konkreettinen kyky kantaa mukanaan taakse jääneen kotimaan kieli ja kulttuuri. Italiaan muuttanut taiteilija kuvailee saaneensa viedä mukanaan Suomesta vain kuusi kuutiometriä tavaraa. Ensimmäiset kaksi kuutiometriä täyttyivät lasten leluista ja vaatteista. Sen jälkeen hän pysähtyi miettimään: ”Ei kannata raahata huonekaluja, kun Ikeasta saa kaiken niin edullisesti, tai ainakin edullisemmin kuin kuljettamalla tavaroita läpi mantereen. Lopulta päädyin täyttämään muuttokuorman kirjoilla”. (N, KRA, muuttokokemukset, 417–418.) Ulkomaille on vaikeaa löytää kirjallisuutta omalla kielellä ja lisäksi kirjat ovat kirjoittajalle henkilökohtaisia muistoesineitä, joita hän kuljettaa mukanaan. Hän päätyy siis jättämään korvattavat käyttöesineet kotiin ja täyttämään muuttokuormansa kirjoilla niiden kaksoistehtävän vuoksi: käytännöllisen kielen ylläpitämisen funktion lisäksi ne ovat mukana kulkevia henkilökohtaisia, affektiivisia muistoesineitä. Myös Espanjaan eläkepäiviksi muuttanut kirjoittaja huomauttaa ”raahaavansa” uuteen asuinmaahansa lähinnä suomenkielistä kirjallisuutta, vaikka hänen kirjahyllyssään ainoat pysyvät teokset ovatkin ”La Biblia” ja ”Der Bibel” (N, KRA, muuttokokemukset, 226–228).

Tiloihin ja jokapäiväisiin käyttöesineisiin kiinnittynyt toiminnallinen, ruumiillinen muistikin on muutoksessa muutettaessa asunnosta toiseen. Pitkään asutussa kodissa reitin kylpyhuoneeseen ja sieltä kahvinkeitinille osaa kulkea aamuisin vaikka silmät suljettuina, ruumiin muistin varassa (Dovey 1985). Uudessa asunnossa nämä ajan saatossa ruumiin muistiin tallautuneet polut korvautuvat uusilla. Ehn ja Löfgren (2010) huomauttavatkin rutiini-sanana juontavat etymologisesti sanasta route – reitti. Heidän mukaansa rutiinit tarkoittavat sananmukaisesti ”pieniä polkusia”. Nimi kuvaa

rutiinien luonnetta toimintatapoina, jotka kaivertuvat ajan ja toiston kanssa. Osa tutuista rutiineista kulkeutuu uuteen kotiin tavallisten arkisten käyttöesineiden mukana. Kahvinkeittimen kahva tuntuu samalta uudessa kodissa kuin vanhassakin, vaikka keitin, kahvikupit ja kahvinpurut löytyvätkin eri paikoista. Muuttotilanteessa arvioidaan kuitenkin myös huomaamattomasti jokapäiväistä toimintaa kannattelevien esineiden käyttökelpoisuus osana asutun kodin vyyhdistöä.

Kun käyttöesineet lakkaavat tukemasta toimintaa, johon ne on tarkoitettu, lakkaavat ne samalla olemasta nöyriä ja hiljaisia mahdollistajia. Kuten *Sarin* ja *Kain* hylkäämä patja joustamattomine ihmisen mallisine painaumiineen, ne alkavat joskus kivuliaastikin muistuttaa olemassaolostaan ja vaatia jatkuvaa huomiota. Tällaiset sopimuksensa irti sanoneet esineet saavat usein mennä muuttoa edeltävässä raivauksessa. Sohvat ja sängyt ovat arjen sujuvuuden mahdollistajia, jotka usein vaihdetaan muuttojen yhteydessä. Esimerkiksi liikkuvaa elämää viettävä *Jarkko* luopuu hyvästä sohvaan, koska se on liian painava ja vaivalloinen usein muutettavaksi.

Samalla muuttokarsinta avautuu jälleen uudelleenlaiseksi muutuskohdaksi, jossa on mahdollista uudistaa ruumiin muistiin kaivertuneet käytännöt, totunnaiset tavat toimia ja käyttää esineitä.

Esimerkiksi vanhentunut teknologia, ja toimimattomat esineet saavat usein muuton yhteydessä lähteä. Viime vuosina yhä kiihtynyt teknologinen muutos on tuonut jatkuvasti uusia teknologioita koteihin (ks. esim. Peteri 2004) ja samalla kyseenalaistanut myös monen aikaisemmin itsestään selvän esineryhmän tarpeellisuuden ja oikeuden jatkaa elämäänsä osana kotien vyyhdistöä. Kun muun muassa kirjat, musiikki ja elokuvat on mahdollista säilöä ja kulluttaa digitaalisesti, niiden aineellinen läsnäolo kodeissa nousee neuvottelun kohteeksi. Tätä neuvottelua käydään erityisesti muutoissa. Muuttoyritysten kokemuksen mukaan kirjahyllyt ovat katoamassa suomalaisten kodeista (YLE 17.11.2015) kirjojen muututtua nopeasti kiertäviksi taskukirjoiksi ja kirjahyllyjen materialisoituessa tietokoneiden virtuaalisiin tiloihin (Kajander 2015). *Janne* kirjoittaa päiväkirjassaan pohtineensa levykokoelmansa tarpeellisuutta ja päättäneensä lopulta jättää kaikki CD-levynsä vanhempien luo säilöön. *Sari* taas haastaa miehensä *Kain* kirjoittamaan suhteestaan DVD-kokoelmaansa. Heidän välisessään dialogissa kiteytyy luopumisen ja säilyttämisen välinen

jännite. Vaimonsa ”mediaihmiseksi, joka tekee, harrastaa, kuluttaa ja omistaa mediaa” luonnehtima *Kai* pitää DVD-kokoelmaansa yhtä ”järjettömänä muutettavana” kuin CD-kokoelmaansakin. Toisin kuin painettu kirja, joka on ”siitä helppo media, että se toimii vuodesta toiseen, jos vain sivut pysyvät ehjinä, eikä mitään ylimääräistä tarvita”, levyjen toimiminen edellyttää tuekseen sähköä ja erilaisia laitteita, kuten esimerkiksi ”tietokoneen tai television ja soittimen”. Siksi levyjen ”ikuisesta toimivuudesta” ei ole mitään varmuutta. Lisäksi levyt muovikoteloineen vievät runsaasti tilaa, eikä *Kai* ole vielä keksinyt keinoa, jolla ne saisi ”taiottua pienempään tilaan”.

Kailla kirja on helppo ja järkevä, ikuisesti muuttumaton käyttöliittymä, ja siksi niiden säilyttäminen ei vaadi enempiä perusteluita. Sen sijaan kirjoihin verrattuna aikansa teknologiasta riippuvaiset DVD:t ja levyt koteloineen ovat aikaa kestävämmät mediaina järjenvastaisia säilytettäviä. Käyttöliittymän järjettömyydestä huolimatta *Kai* luettelee monia syitä, miksi hänen on vaikea luopua levyistä: Ensinnäkin hän on investoinut elokuvien hankkimiseen aikaa ja harkintaa. Hän kelpuuttaa hyllyyn vain sellaiset nimekkeet, joita hän haluaa katsoa useaan kertaan. Elokuvat eivät siis vain seiso ”hyllyssä pölyttymässä”. Lisäksi ajatus DVD:n ”taikomisesta pienempään tilaan” digitoimalla tuntuu *Kaista* hankalalta. Kun elokuvat on järjestetty hyllyyn materiaalisessa muodossa, elokuvan valinta yhdellä silmäyksellä on helppoa:

Hyllystä näkee nopealla vilkaisulla, mitä elokuvia siellä on – samalla tavalla kuin kirjoistakin. Digitoituja nimikkeitä pääsisi selaamaan vasta kun laitteet on laitettu päälle ja kaikki valintaa tekevät kerääntyneet ihmettelemään listaa. (*Kai*, MPK.)

Elokuvan muuttaminen digitaaliseen muotoon ei pelkästään tarkoittaisi muovikoteloiden häviämistä vaan elokuvan katsomiseen liittyvien käytäntöjen suurta muutosta. Ei niinkään itse elokuvan katsominen vaan sitä edeltävät toimet muuttuisivat uudenslaisiksi. Elokuvan valitseminen ei onnistuisi enää hyllyjä silmäilemällä, kansia hypistelemällä ja takakansitekstiä lukemalla, vaan ensin täytyisi avata laitteet, joilla selata elokuvien listaa ja sitten kaikkien täytyisi kerääntyä näiden laitteiden ympärille listaa ”ihmettelemään”. Elokuvien digitoiminen johtaisi myös tietokoneiden ja kovalevyjen virittelemiseen olohuoneeseen, mikä ennestään lisäisi television takaista ”johtohelvetiä”.

Digitointi hävittäisi siis kyllä levykotelot hyllystä, mutta voisi johtaa uudenlaiseen ei-toivottuun materiaaliseen ylimäärään, kun erilaiset johdot ja lukulaitteet valtaisivat olohuoneen.

Vastaavanlaista keskustelua käydään monien muuttojen yhteydessä myös kirjojen osalta. Painettu kirja ei ole enää tietolähteenä ainoa mahdollinen eikä kirjojen kerääminen siis ole entisellä tavalla (tieto)pääoman keräämistä. Tässä mielessä kirjoista on tullut tavaroita tavaroiden joukossa ja niiden säilyttämisestä perusteluja vaativa valinta. Esimerkiksi itseään ”moderniksi päimmentolaiseksi” kutsuva, usein muuttava kirjoittaja kritisoi itseään siitä, että joissain elämänvaiheissa kirjat ovat olleet pelkkiä hyllyissään pölyä kerääviä ”sisustusesineitä” (N, KRA, muuttokokemukset, 221–223).

Mukanani kulkee edelleen kirjoja. Tosin niiden määrääkin olen ajan mittaan karsinut, kun olen riittävän monta kertaa kantanut painavia pahlilaatikoita ja antanut kirjojen pölyttyä sisustusesineinä eri paikoissa. (N, KRA, muuttokokemukset, 221–223.)

Myös *Meri* ja *Juha* keskustelevat joka muuton yhteydessä olohuoneen täyttävän kirjahyllyn tarpeellisuudesta, siitä pitäisikö kolmea kirjahyllymetriä ehkä vähentää:

Kirjahyllyä pakatessa *Meri* kertoo, että aina muuttaessa he ovat käyneet keskustelua kirjojen tarpeellisuudesta. Kirjat vievät niin paljon tilaa, ja kaikki voisi olla sähköisenä tabletilla. Mutta ei se olisi sama. (*Meri ja Juha*, KT)

Tähän mennessä kirjat ovat kuitenkin säilyneet, koska digitaalisenä kirjasto ”ei olisi sama”. *Meri* ja *Juha* eivät tässä yhteydessä täsmennä, miksi heille on tärkeää omistaa kirjat ja säilyttää niitä kirjahyllyissä olohuoneessaan. Saan *Meriltä* muuttoiltana tekstiviestin, jossa hän kertoo kysyneensä mieheltään, mikä hänelle tekee kodin. *Juha* on vastannut: ”Kirjat. Vaatteet tulevat ja menevät, ne heitetään surutta pois. Mutta kirjat säilyvät.” *Juhalle* kirjat ovat siis jotakin pysyvää, joka on olennaisesti osa häntä.

Valintoja tehdessä, tavaroita karsiessa ja säilyttäessä, valitaan mitä menneisyydestä halutaan muistaa ja mitä unohtaa. Muuttoa ei ole turhaan kutsuttu

”muistojen pintaremontiksi” (*refurbishment of memory*, Marcoux 2001b), sillä materiaalisen ympäristön järjestäminen on myös muistin järjestämistä ja koulumista. Esineiden karsiminen ja valikoiminen muuttaessa avautuuakin mahdollisuutena paitsi muovata tulevaisuutta uudelleenlaisiksi myös menneisyyden muokkaamiseen. Muuton yhteydessä valitaan mitä materiaalisia muistuttajia menneisyydestä halutaan kantaa mukana. Koska muistot kiinnittyvät esineisiin, kuten päiväkirjoihin, kovalevyihin, muistoesineisiin ja perintökaluihin, niitä karsimalla voidaan työstää menneisyyttä uusiksi – tai ainakin päättää keitä tai mitä siitä halutaan muistaa. Esineet eivät ole pelkätään muistojen passiivisia kantajia. Päiväkirjat ja kirjeet samoin kuin vaikkapa tahattoman muistikokemuksen laukaisevat esineet voivat olla aktiivisia ja jopa välttämättömiä toimijoita muistamisen tapahtumassa. Muuttokarsinnassa on mahdollista aktiivisesti valita, millaisia materiaalisia muistoja kotiin kerätään, päättää ”mitä muistoja tai suhteita vahvistaa, mitä hylätä tai jättää sivuun” (Marcoux 2001b, 83). Muuton yhteydessä myös tietoisesti tehdään mementoja valitsemalla yksittäisiä esineitä, jotka saavat kantaakseen erityisiä muistoja. Joistakin esineistä siis tulee tärkeitä karsimisen seurauksena (ks. myös Marcoux 2001b, 85). Esineiden merkittävyys ei siis aina edellä muuttokarsintaa, vaan on prosessin tulosta. Tavaroiden karsiminen on tulevaisuuteen suuntautuvaa menneisyyden muokkaamista.

Esineestä jätteeksi?

Kun muuttokarsintaa tarkastellaan vyyhtimäisen ontologian näkökulmasta, ei ole niinkään olennaista, onko esine kauppatavaruuden (Kopytoff 2006 [1986]) piirissä tai onko se käyttö- vai tunne-esine vaan ennemminkin se, millaisin ja kuinka moninaisin sitein ja solmuin yksittäinen esinevyyhti kietoutuu asujaan ja asutun kodin laajempaan vyyhdistöön. Niin kyky kannatella arkea kuin ruumiinmuisti, rutiinit, tarinat ja tunteet kiinnittävät esinettä vyyhdistöön. Siten vyyhtimäinen ontologia purkaa vahvan kulttuurisen erottelun korvaamattomista muistiesineistä ja korvattavista käyttöesineistä (vrt. Gregson 2007).

Asutun kodin purkamisen yhteydessä esineistäkin tulee kodittomia. Irrotessaan kodin vyyhdistä ne menettävät osan kokonaisuudesta saamastaan

voimasta. Kasautuessaan laatikoiduiksi tavaramalliksi esineet irtoavat hetkeksi elämän pyörteistä ja samalla menettävät osan esineisyydestään. Siksi myös tunnearvoisista esineistä on muuton yhteydessä helpompi luopua. Kuten edellä on kuvattu, luopuminen toteutuu usein esineen lahjoittamisena tai siirtämisenä erilaisiin säilytyspaikkoihin. Siten luopuminen ja säilyttäminen eivät olekaan toisilleen vastakkaisia jatkumon ääripäitä, kuten usein ajatellaan, vaan monisyisesti toisiinsa kietoutuvia ja jopa toisiaan täydentäviä ja samanaikaisia käytäntöjä.

Luopumisen ja pitämisen kysymykset kietoutuvat yhteen karsimisen prosessissa myös siksi, että samalla kun pohditaan mistä luovutaan, päätetään myös mitä pidetään. Appadurain ja Kopytoffin metodologisen fetisismin mukaisessa esineen elämäkerta-ajattelussa on usein tulkittu niin, että biografiassaan poisheitettäväksi joutuva esine kokee ”sosiaalisen kuoleman” määrittäessään ainakin väliaikaisesti arvottomaksi ja merkityksettömäksi³⁸, toisin sanoen jätteeksi (ks. esim. Depner 2013).

Jäte on sananmukaisesti ylijäämää, jotain joka *jätetään* pois. Tilastokeskuksen jätelakiin pohjautuvan määritelmän mukaan ”jätteeksi nimitetään sellaisia aineita ja esineitä, jotka niiden haltija on poistanut käytöstä, aikoo poistaa käytöstä tai on velvollinen poistamaan käytöstä.” (Tilastokeskus/käsitteet.) Näin laaja jätteen määritelmä mahdollistaa sisäänsä kaikki ainekset, joista ollaan luopumassa riippumatta siitä, millä tavoin niistä luovutaan. Filosofit Olli Lagerspetz (2008, 267) kirjoittaa, ettei jätteen poisheitämisen ”pois” ole mikään erityinen paikka, vaan ennemminkin pois heitetään ihmisen ja esineen välinen suhde: katkaistaan yhteys esineeseen ja vetäydytään vastuusta ja vaatimuksista. Kun siis ratkaistaan, onko jokin jätettä vai ei, arvioidaan samalla asemaa, joka esineellä on ihmisen elämässä. Roskaidentiteetin saaminen ei Lagerspetzin mukaan riipu niinkään tavaran käyttökelpottomuudesta kuin tilanteisesta ja käytännöllisestä *tunnistamisesta*. Roskaksi määrittyvän esineen vyyhti purkautuu, mielekkäät merkitysyhteydet kumoutuvat ja elämä erkaantuu esineestä. Jos esimerkiksi valokuvien omistaja kuolee, valokuvat saattavat muuttua välittömästi jätteeksi, koska niillä ei ole enää mielekästä yhteyttä mihinkään. Kappaleen aineellisessa rakenteessa ei välttämättä tapah-

---

38 Vaikkakin se voi jälleen saada arvon eri kehyksessä, ks. myös Thompson 1979.

du mitään muutosta, mutta jätteesi muuttunut esine on ”langennut sivuun elämän virrasta”. (Lagerspetz 2008, 269.) Samoin kuin esine vaatii esineistäjän tullaakseen esineeksi, niin myös jätteen synty on riippuvainen tilanteista, joissa neuvottelut materiaan asemasta käydään asumisen ja elämisen käytännöissä.

Muuton yhteydessä ei kuitenkaan luovuta vain sellaisista esineistä, joiden kaikki mielekkäät merkitysyhteydet ovat kumoutuneet. Joskus esineet ovat sietämättömän merkityksellisiä tai joskus merkityksellisiä esineitä on vain yksinkertaisesti liikaa. Kaikki esineet ulottuvaisina ja aineellisina kappaleina vaativat tilaa, ja jos tilaa on vähän, on keksittävä erilaisia konsteja, joiden avulla esineistä on mahdollista luopua. Varsinkin ei-halutuista mutta ei kuitenkaan jätteesi määrittyvistä esineistä tunnetaan vastuuta, ja niistä luopuminen edellyttää monimutkaisia toimenpiteitä.

Susan Strasser (1999) kuvaa amerikkalaisen jätteen sosiaalishistoriassa *Waste and Want*, kuinka ennen kulutusyhteiskunnan syntyä ihmisen suhdetta ympäristöönsä määritteli eräänlainen vastuuhenkilön asema tavaroihin nähden. Strasser ajattelee teolliseen tuotantoon perustuvan kulutuskulttuurin hävittäneen huolehtivan tavarasuhteen. Huolehtiva suhtautuminen kuvaa kuitenkin osuvasti aineistossani läpäisevää suhdetta ”käytön pyhittämiin” esineisiin. Ei-haluttujenkaan esineiden ei anneta langeta elämästä sivuun, vaan niitä pyritään pitämään sinnikkäästi elämässä kiinni lahjoittamalla, säilömällä ja muuntamalla. Materiasta tunnetaan erityistä vastuuta nimenomaan senhetkessä aineellisessa olomuodossaan, merkityksiä kuhisevana elävänä vyyhtinä. Siksi niitä lahjoitetaan ja myydään käyttöön tai ne kertyvät varastoihin ja ullakoille vieden tilaa, kunnes vyyhti on purkautunut ja siteet hapertuneet. Myös kulutustutkija Helene Brembeck (2013) on todennut etnografisessa tutkimuksessaan lastentarvikkeista, että vanhemmat hallitsevat kaaoksen tunnetta pitämällä tavarat aktiivikäytössä. Jos esimerkiksi vauvanvaatteet jäävät pitämättä, niistä tulee hallitsemattomuuden tunnetta lisäävää, kuormittavaa ylimäärää.

Gregson ja Crewe (2003) tunnistavat poisheittämisen osaksi hyvän taloudenpidon käytäntöjä. Rutiininomainen esineistä luopuminen arjessa liittyy heidän tutkimuksensa perusteella säännönmukaisesti konkreettiseen tilan tekemiseen. Tilan tekemisen motiivi on olennainen myös muuton yhteydessä. Ihmiset luopuvat esineistään mahdollistaakseen tavaransa muuttoautoon, pie-

nempään asuntoon tai puhdistukseen ympäristöään ylimääräiseltä rojulta. Samalla karsinta on kuitenkin laajemmin ”elämän buuttaamista”³⁹, päättäväistä suuntaamista onneen, menneisyyden ja tulevaisuuden muokkaamista, oman materiaalsen historiakulttuurin muovaamista ja rutiinien uusimista.

Kun tavarat on karsittu ja pakattu muuttolaatikoihin, niitä aletaan kantaa muuttoautoon. Seuraavaksi kiinnitän huomioni tähän erityiseen hetkeen muuttoprosessissa: siirtymävaiheeseen kahden asunnon välillä. Tarkastelen lyhyttä välivaihetta, jonka aikana tavarat kannetaan vanhasta asunnosta ulos ja tuodaan uuteen.

---

39 Eräässä yksityisessä sosiaalisen median muuttotapahtumassa esitetty ”tsemppiruno” muuttotalkoolaisille: ”Ei oo kivaa muuttaa mut se elämän buuttaa ja tekee siitä parempaa”.

7. Kynnyksellä

Viimeisenä iltana istuin parin ystäväni kanssa riisutun talon paljaalla lattialla. Olo tuntui yhä tyhjältä – kuin olisin pelkkä astian paino! (N, KRA, muuttokokemukset, 393–402.)

Tässä luvussa tarkastelen siirtymähetkeä kahden asunnon välillä, joka hahmottuu vapaapudotuksena ennen asettumisen alkua. Kysyn, millainen kohtaaminen esineiden kanssa muuttotapahtuma on. Miten esineet osallistuvat muuttotapahtumaan mahdollistaen, estäen, kutsuen ja ohjaten tapahtumien kulkua?

Kenttätyötä aloittaessani ajattelin, että esineiden kanssa elämisen näkökulmasta kiinnostavaa ovat pakkaus- ja asettumisvaiheet, enkä ollut lainkaan kiinnostunut muuttotalkoista. Olin tarjoutunut tulemaan talkoisiin lähinnä siksi, että ajattelin ihmisten suhtautuvan minuun positiivisemmin, jos osallistuisin kaikista työläimpään vaiheeseen. Vasta *Erkin* muuttotalkoissa tajusin, että juuri muuttotalkoissa esineiden materiaalisuus on kaikista paljaimmin havaittavissa. Jos muuttoa valmistellessa ”tehdään tiliä menneisyyden kanssa” tulevaisuuden onnea tavoitellen, niin kantamisvaiheessa esineitä käsitellään tyystin toisenlaisessa kehyksessä.

Hahmotan siirtymävaihetta kynnyksellä olemisena. Kun ollaan kynnyksellä, ollaan kahden erilaisen tilan välissä – matkalla tilasta toiseen – ulkoa sisälle tai päivänvastoin. Muuttajat ovat kynnyksellä varsin konkreettisesti. He ovat astumassa vanhan asunnon ovesta ulos ja uudesta sisään. He ovat omaisuuksineen kahden todennäköisesti kodiksi kutsumansa tilan välissä. He ovat jo jättäneet entisen mutta eivät ole vielä asettuneet uuteen. Kynnyksellä oleminen on myös epävarmuutta, häilyvää kahden vaiheilla olemista. Se on hetki, jolloin on aikaa katua tehtyä päätöstä, mutta josta ei enää voi perääntyä.

Muuttajille siirtymähetki on usein stressaava ja affektiivinen tilanne, jossa koetaan monenlaisia latautuneita tunteita. Olen kirjoittanut *Erkin* muutto-

talkoisiin osallistuttuani kenttäpäiväkirjaani, että muuttotalkoiden tunnelmaa on vaikea siirtää sanoiksi. Sitä kiristää ”sietämätön stressi, vain vaivoin hillityt tunteenpurkaukset, alastomuuden ja häpeän tunne, kun koko maallinen omaisuus on levitetty esille. Järkytys tavarain määrästä, päätös siitä, ettei koskaan enää hanki mitään. Riippuvaisuus muista ihmisistä, koska kantamisesta ei ikinä selviäisi yksin.” (*Erkin* muutto, KT). Kysyn jälkikäteen, tunnistaako *Erkki* näitä kuvailemiani tunnetiloja. *Erkki* vastaa:

Tunnistan hyvinkin ja samat tunteet ovat yleensä aina muutoissa mukana (ainakin tähän asti olleet). Vieläkin hirvittää koko syksyinen muuttoruljanssi, enkä ole edelleenkään saanut kaikkea kuntoon täällä. (*Erkki*, KT.)

Vasta kenttätöiden jälkeen – koettuani muuttopäivän voimakkaat tunteet ja esineiden painavuuden omassa kehossani – osasin tunnistaa niitä muuttopäiväkirjoista ja kirjoituskilpailun kirjoituksista.

Tiina

Uusi elämä uudella paikkakunnalla

Tiina on karsinut tavaroitaan järjestelmällisesti useamman kuukauden ajan. Hän on käynyt lävitse varastonsa ja kaappinsa luopuen kaikesta ylimääräisestä. *Tiinan* muuttovalmistelua on voinut seurata Facebookista, jossa hän on lahjoittanut tavaroitaan Roskalava-ryhmässä. Muuttopäivänä kaikki tavarat on huolellisesti pakattu valmiiksi työpaikalta lainattuihin muovilaatikoihin. *Tiina* on jopa siivonnut asunnonkin jo etukäteen, enää ei ole tehtävänä muuta kuin kantaa tavarat autoon ja luututa lattiat perässä.

Muuttoavuksi saapuu yksi mies ja kolme urheilullisen oloista *Tiinan* ikäistä naista. Oletan heidän olevan työkavereita. Ensimmäiseksi autoon pitäisi saada mahtumaan valtava, valkoinen divaanisohva. Sohva suojataan leikkaussalimuovilla, jottei sen valkoinen kangaspinta likaantuisi. *Tiinan* asunto on kolmannessa kerroksessa, rakennuksessa ei ole hissiä. Odottelemme hetken miespuolista vahvistusta kantoavuksi. Kun miestä ei kuulu, naiset tarttuvat hommiin. Miespuolinen apuri ottaa toisesta päästä, minä ja *Tiinan* kaima,

toinen *Tiina*, toisesta päästä. Sohva painaa helvetillisesti. Sohva joudutaan nostamaan ensin pystyyn, jotta se saadaan pois asunnosta. Jäntevä *Tiina* näyttää vahvalta, mutta silti hänkin ähkii ja hikihelmet tippuvat otsalta hänen kantaessaan sohvia sen alapäästä. Minä yritän auttaa keskeltä. Käännöksissä sohva joudutaan nostamaan käsivarsien yläpuolelle kaiteen päälle, jotta se saadaan taittumaan mutkissa. Sohva sekä toinen kahden hengen istuttava sohva vievät suurimman osan 17 neliön ”Vuokrapakun” lattiapinta-alasta. *Tiina* alkaa epäillä, mahtuvatko kaikki tavarat autoon. Hänelle on onneksi luvattu peräkärri lainaksi, mikäli tila käy ahtaaksi. Alamme reippaasti kantaa autoon isoimpia tavaroita, keittiön pöytiä, tuoleja ja hyllyjä. Yksi naisista kantaa ihan yksin melko hankalan muotoisen kokopuisen lipaston. Kolme kerrosta on pitkä matka kantaa lipastoa, jossa ei ole mitään kohtaa, josta saada otetta ja joka siksi lipsuu näpeistä. Lipastosta tulee kunnia-asia. Nainen ähkii ja puhisee, pitää taukoja, mutta ei ota tarjottua apua vastaan. Selvittyään alas asti hän manaa nauraen, että pitikin suostua tulemaan muuttoavuksi.

Toinen mies saapuu paikalle. Hän nauraa, että pahus vie vielä on kannettavaa, mutta sai sentään laistettua painavimpien kantamisesta. Miehet saavat tehtäväkseen pesukoneen kantamisen. Onneksi käytössä on edes nokkakärryt. Alhaalta kuuluu pahaenteistä kolinaa. Joku heittää huulta, että Oulussa on kohta roskalava-ryhmässä haettavana pesukone, jonka rumpu on rikki.

Yksi naisista menee pakettiautoon järjestämään tavaroita niin, että ne mahtuvat mahdollisimman hyvin. Hän mainostaa olevansa perheen Tetriksen pelaaja ja vitsailee, että puuttuu enää tunnusmusiikki taustalta. Sohvan päälle kootaan hyllyjä ja muuta tavaraa ja päälle pehmeät vaatesäkit. Kun tavaroita järjestetään ja siirrellään ja puljataan riittävästi, ne yllättäen mahtuvatkin pakettiautoon. Vain pyörää varten pitää hakea lainaksi pyöräkoukku.

Käytävällä tulee vastaan nainen, joka käy asunnossa ja tulee heti takaisin pari taulua kainalossaan. Oletan hänen tulleen Roskalava Rovaniemen ilmoituksen vuoksi. *Tiina* laittaa vielä viime tingassa mikroaaltouunin Roskalava Rovaniemeen. Joku on tulossa ennen lähtöä hakemaan sitä. Jälkeenpäin Roskalava Rovaniemellä on ilmoitus, että mikro haettavana roskakatoksesta. Ensimmäinen ottaja ei siis ollut joko huolinut tai hakenut sitä.

Kukat ja taulutelevision *Tiina* aikoo pakata omaan autoon. Kukat on pakattu muuttolaatikoon, ja ne peitetään sukulaiskukkakaupiaan ohjeiden

mukaisesti viltillä. Taulutelevisiokin aiotaan pakata oman auton ”hyttään”, koska se ei mahdu Vuokrapakuun.

Erkki ja Karo-koira

Takaisin opiskelukaupunkiin

Muuttopäiväksi *Erkki* on kutsunut ihmisiä avuksi Facebookin kautta. Vaikka pakkausta on aloitettu jo aikaisemmin, paljon pakattavaa on jäänyt muuttopäivällekin. Muutto tapahtuu arki-aamupäivänä, mikä rajoittaa mahdollisen talkooväen määrää. Paikalla ovat eläkeikäiset vanhemmat sekä kaksi ystävää, mies ja nainen. Veljeltä on saatu pakettiauto lainaan. Muut ovat aloittaneet jo aamupäivästä, minä saavun lounasajan jälkeen. Äiti ja naispuolinen ystävä siivoavat ja pakkaavat tavaroita sisällä, miehet kantavat tavaroita paketti-autoon ja kuomuperäkärryyn. Helposti kannettavat tavarat on jo ehditty kantaa autoon, jäljellä ovat epämääräiset, pakkaamatta jääneet tavarat sekä hankalimmat kannettavat, kuten pesukone ja häkkivaraston ”larppikat”. Erkin tavoin ainakin toinen muuttoopureista harrastaa liveroolipelejä. Hän kommentoi larppaajien muuttojen olevan aina vaikeimpia, koska roolipelivarusteita kertyy niin paljon. He päätyvät ehdottamaan, että larppaajilla pitäisi olla joku yhteisvarasto, johon jokainen saisi säilöä omalla nimellään varustettuun häkkikoppiin omat kamansa. Silloin roolipelivarusteita ei tarvitsisi siirtää jokaisen muuton yhteydessä.

Tunnelma on hiukan kireä, mikä ilmenee huokailuna ja *Erkin* suusta yleensä harvoin pääsevinä kirosanoina. Stressistä huolimatta *Erkki* säilyttää kohteliaan käytöksensä. Hän on kuitenkin hetkellisesti kadottanut positiivisen suhteensa maalliseen omaisuuteensa. Hän heittää ohimennen: ”Välillä sitä ihmettelee, miksi helvetissä tätä tavaraa pitää haalia”. Enää ei ole puhuttakaan, että tavaroita käsiteltäessä kerrottaisiin tarinoita tai muisteltaisiin yhtään mitään. Niistä puhutaan vain tiukan käytännöllisessä kehyksessä: minne ja miten esine sijoitetaan. Esineiden koko, herkkyyks ja paino määrittävät, miten ne on mahdollista pakata muuttokuormaan. Tämä vaatii pohdiskelua, keskustelua ja kokeilua. Kuomuperäkäräy pakataan lopulta erehdyksessä niin leveästi, että kuomu ei mahdu sulkeutumaan. Reunoille pehmusteeksi laitettut patjat täytyy

poistaa ja yrittää suojata lasti jollain toisella tavoin. Myös *Erkki* kommentoi, että muuttopakkaaminen on eräänlaista Tetristä.

Jäljelle jääneistä hankalista esineistä valtaosa viedään välisijoitukseen hiukan vastahakoisten vanhempien kotiin. Muun muassa liveroolipelivarusteet sijoitetaan väliaikaisesti vanhempien varastoon, samoin tyhjät kukkaruukut ja muu sillä hetkellä tarpeeton tavara. Vanhempien luo menee lopulta kolme pikkuautollista tavaraa. Minäkin lupaan palauttaa tavaroita yhteisille tuttavillemme: peilipallon, kirjan ja yrtin, ja saan samalla itsekin lankakorijärjestelmän lainaksi. Biojätteeseen viedään parvekkeen kuihtuneet kukat, taloyhtiön roskapönttöön erinäisiä dyykattuja kukkalaitteita, rikkiäinen matto ja *Erkin* mielestä kaamea lastulevytaso.

Sisällä on kaikki valmista, vain jääkaappi on tyhjentämättä, sen *Erkki* haluaa tehdä itse, koska tietää itse parhaiten, mikä pitää heittää pois ja mikä pitää säilyttää.

Silvia & Peter

Perhe kasvaa

Silvia ja *Peter* ovat vaihtaneet omistusrivitaloasuntonsa omakotitaloon. Jään paitsi varsinaisista muuttotalkoista, koska muutto tapahtuu yllättäen aiottua aikaisemmin. Tulen kuitenkin avuksi seuraavan päivän muuttosiivoukseen. *Silvia* ja minä siivoamme entistä asuntoa, *Peter* kantaa vielä jäljelle jääneitä viimeisiä tavaroita peräkärriin. Lapset ovat mummon kanssa ulkona. Tiskialtaan reunalla on mietoa pesuainetta, mutta siivousvadissa on tarjolla erikseen muuttosiivousta varten hankittuja uusia siivousvälineitä: hankaussieniä, kumihanskoja, luutuja sekä tehokasta Gillit Bangia. *Silvia* sanoo, että he käyttävät yleensä pesuun vain soodaa ja vettä, mutta nyt tuntui, että tällaiseen erikoispesuun pitää olla voimakkaammat aineet.

Silvia pesee keittiön kaappeja valkoisella tuoksuttomalla hankaustahnalalla. Itse puhdistan tiskikaappia ja hellan ympäristöä, joihin on iskostunut keittiön rasvaa. Käytän voimakasta tiskiainetta ja ”ihmesientä”. Kaakeleiden välit eivät tule puhtaiksi, ja otan lopulta Gillit Bangin kokeiluun. *Silvia* huomauttaa voimakkaasta kloorin hajusta ja kertoo, että edellisenä päivänä

heidän sitä käyttäessään nuorempi lapsista oli ihmetelty, miten siellä haisee uimahallilta.

Seuraavana päivänä menen *Silvian* kanssa uudelle asunnolle. Uusi talo sijaitsee minulle tutulla alueella, joten löydän helposti perille. Talo on tasa-kattoinen kuusikymmenluvun omakotitalo, jossa on sijaintiin nähden valtava piha. Koputan ja soitan ovikelloa, mutta ovikello ei toimi eikä sisällä näy mitään liikettä. Kello on jo yhdeksän, joten tiedän, että *Silvian* pitäisi olla kotona. Lopulta soitan hänelle. *Silvia* ei ollut kuullut koputteluani, koska on ollut alakerrassa. Hän päivittelee rikkinäistä ovikelloa ja toteaa, että täällä on NIIN paljon asioita, joita pitäisi korjata, että ei tiedä mistä päästä aloittaisi. ”Kädet ovat liian lyhyet”, *Silvia* sanoo.

Silvia pyytelee anteeksi, että talossa on niin kylmä ja varmistaa, että minulla on villasukat jaloissani. Patterit ovat jo lämpimät, mutta lämmityksessä on ilmeisesti edelleen jotain ongelmaa, koska talo ei meinaa lämmitä riittävästi. Eteinen avautuu isoon, valoisaan olohuoneeseen. Olohuoneen ikkunoihin on jo ripustettu verhot, koska koko perhe nukkuu toistaiseksi olohuoneessa. Perhe aikoo pitää leiriä olohuoneessa, kunnes makuuhuoneet on ehditty pintaremontoida. Olohuoneessa on retkitunnelma, kolme sänkyä, kaksi pientä ja yksi suuri, rinnakkain. ”Se on ihanaa”, *Silvia* huokaisee. Oletan hänen tarkoittavan sitä, että koko perhe nukkuu yhdessä.

Lapset nauttivat muuttotunnelmasta. Toinen tanssii olohuoneen tyhjässä avaruudessa, toinen ilmaa isänsä kanssa tohkeissaan pattereita. Molemmat ovat saaneet jouluyllätyskalenterista luutut, joilla hekin ovat voineet osallistua muuttoosiivoukseen. Ja miten heistä onkaan hauskaa nähdä työnsä tulokset, kun uuden uutukaiset luutut tahriintuvat pintoihin pinttyneestä liasta!

Jaana & Jukka

Lapsiperhe muuttaa omakotaloon

Talkoopäivänä saavun tilanteeseen, jossa ulkopuolista apua ei vielä ole. *Jaana* on juuri lähdössä uudelle kodille nukuttamaan sinne nuorinta lastaan ja *Jukka* alkaa täyttää työpaikalta lainattua peräkärriä. Myöhemmin on tulossa vielä pakettiauto. Olen siis vaihteeksi yksin lajittelemassa ja pakkaamassa *Jaanan* ja

Jukan tavaroita. *Jukka* ei suhtaudu siihen ihan yhtä rennosti kuin vaimonsa. Hän vaikuttaa selvästi harmistuneelta ajatuksesta, että pakkaaisi hänen työhuoneensa tavaroita: ”kansiot menevät epäjärjestykseen”. Huoli on sinänsä ymmärrettävä, koska *Jukalla* on päivätyön lisäksi yritys kotona, ja kansiot liittyvät luottamukselliseen yritystoimintaan.

Jukka on myös ihmetellyt, miksi olemme pakanneet laseja suuriin muuttolaatikoihin, kun varastossa olisi ollut säästettynä pahvilaatikoita niiden kuljetusta varten. Pahvilaatikot on haettu varastosta ja pakkaan niihin aikaisemmin pakkaamatta jääneet viinilasit. *Jukalle* tulee miehiä kantoavuksi, ja minäkin saan pakkausavuksi *Jaanan* ja *Jukan* ystävän *Samin*, jonka polvi on kipeänä, joten hän ei voi osallistua painavien esineiden kantamiseen. *Samilla* on varovaisempi asenne tavaroiden pakkaamiseen. Edellisellä kerralla pakasin *Jaanan* silmien alla ja pystyin kysymään mielipidettä, jos en osannut päättää, oliko jokin esine roska vai tarpeellinen. Tällä kertaa olemme täysin omillamme, emme voi kysyä talon varsinaisilta asukkailta lainkaan neuvoa. *Sami* ratkaisee asian päättämällä, että parempi pakata aivan kaikki mukaan, ja jättää poisheittämisspäätös *Jaanelle* ja *Jukalle*. *Sami* tyhjentää keittiön kaappeja ja laatikoita, joissa on erilaisia askartelutarpeita ynnä muuta. Hän toteaa, ettei edes voisi heittää mitään pois, koska ei ollenkaan ymmärrä, mitä kaapissa säilötyt tavarat ovat.

Pakkaamme laatikoihin mekaanisesti aivan kaiken. Vain tyhjät maustepurkit laitan pois. Tyhjennän myös kylpyhuoneen kaappien sisällön mekaanisesti muuttolaatikkoon. Osa tavaroista on melko suurella varmuudella roskia, mutta koska ottamamme linjan mukaisesti emme tee itse arviota esineen ”roskuudesta”, pakkaan esimerkiksi vanhat sähköhammasharjan päät muovipussiin ja muuttolaatikkoon.

Samanaikaisesti miehet kantavat laatikoita ulos ja pakettiautoon. Kasvit viedään varovaisesti toisen farmariauton perässä. Kantoapuna on muutama *Jukan* kaveri. *Jaanan* hyvä ystävä on lupautunut avustamaan laittamalla ruokaa. Lisäksi naapurit auttavat hoitamalla lapsia. Perheellä ei ole sukulaisia paikkakunnalla, mutta *Jaanan* sisko on ollut edellisellä viikolla kylässä auttamassa pakkaamisessa.

En ole syönyt enkä muista juodakaan kunnolla, koska olen pakannut lasit. Hyydyn viiteen mennessä niin, etten jaksa enää mitään. Luulen jo,

että meidän pakkausosuutemme on tehty, kunnes menen *Jaanan* ja *Jukan* makuuhuoneeseen ja huomaan, että aikuisten käyttövaatekaapit ovat täysin tyhjentämättömät. Jälkeenpäin itsellä vähän nolottaa: pakkaamme kaikkea epäolennaista mekaanisesti edeten huoneesta toiseen. Kuitenkin aika olennaiset asiat eli vaatteet ovat pakkaamatta sekä jääkaappi ja pakastin tyhjentämättä. Ruoat on tarkoitus viedä viimeisenä (olen laittanut sitä varten kylmälaukun valmiiksi), mutta hyydyn, ennen kuin saan tehtyä sitä. Ehkä en ollut mikään ihannemuuttoapuri tällä kertaa, ajattelen. Viime töikseni otan herkkiä käsin tehdyn oloisia laseja mukaan korissa, koska emme ole uskaltaneet pakata niitä laatikoihin. Lasit ovat vitriinissä olohuoneessa, joten sijoittelusta päättelemme niiden olevan perheelle arvokkaita.

Esineet tuovat ihmisiä yhteen

Viimeistään muuttopäivän totaalisessa asumisen katkoksesta esineet lakkaavat toteuttamasta nöyrästi ja huomaamattomasti omaa tehtäväänsä osana kodin vyyhdistön kokonaisuutta. Sohvilla ei istuta, viinipikareista ei juoda, kirjoja ei lueta eivätkä matkamuiستot ja keräilyesineet korista olohuoneen hyllyjä, vaan sen sijaan niitä kaikkia paketoidaan, kannetaan ja siirretään. Muuttotalkoiden keskellä ei ehdi ”ruveta muistelemaan mummojen olkihattuja”, kuten eräs kirjoittaja (N, KRA, muuttokokemukset, 393–402) huomauttaa viitaten Tapio Rautavaaran tunnettuun Isoisän olkihattu -iskelmään.⁴⁰ Sen sijaan esineet tuovat muuttopäivänä ihmisiä yhteen hyvin konkreettisesti: fyysisesti ja kasvokkaisesti, tässä ja nyt. Painavat, hankalat ja tilaa vievät esineet ovat niitä, jotka täytyy siirtää paikasta toiseen. Ilman siirrettäviä esineitä ei olisi muuttotalkoitakaan.

Muuttotalkoisiin liittyy yhteisesti jaettu käsitys ”hyvästä muutosta”, kulttuurinen muuttamisen ideaalimalli, johon omaa muuttoa verrataan. Usein muuttava opiskelijanainen tiivistää oman ystäväpiirinsä jakamat kirjoittamattomat ”hyvän muuton” käytännöt:

---

40 Iskelmän kertoja löytää ullakolta isoisänsä vanhan olkihatus ja muistelee sen kautta isoisän rakkaustarinan hattukaupan tytön kanssa.

[M]uuttokuorma on helppo kantaa ja mieluusti laatikoissa jopa lukee, mitä niissä on ja mihin huoneeseen ne tulee viedä uudessa asunnossa, muuttoon ei sisälly ikäviä yllätyksiä, kuten viime hetken pakkaamista, muuttoavulta ei odoteta muuta kuin laatikoiden kantamista, ellei ole erikseen sovittu, että joku auttaa siivoamisessa, muuttoapulaisia kunnioitetaan ja kiitetään kustantamalla muuttoavulle ruokaa ja juotavaa suhteessa käytettyyn aikaan ja vaivaan. Vastineeksi tästä muuttoapulaiset tulevat sovittuna aikoina eivätkä peru saman päivän aamuna, tuovat mukanaan tarvitsemansa hanskat, liinat ja kuusikulmioavaimet sekä muuta muutossa helpottavaa tavaraa, kantavat asioita reippaasti ja kitisevät vain aiheesta, kuten siitä, miten on järkevintä lastata auto. (N, KRA, muuttokokemukset, 126–129.)

Hyviin muuttokäytäntöihin kuuluu siis tavaroiden huolellinen pakkaaminen ja merkitseminen ennen varsinaista muuttopäivää sekä riittävän ruoan ja juoman tarjoaminen kantoavuksi tulleille ihmisille. Talkoolaiset puolestaan saapuvat täsmällisesti ja ovat varustautuneita sopivalla asenteella ja tarpeellisilla välineillä.

Kuten ideaalimallit yleensäkin, myöskin muuton ideaalimalli harvoin toteutuu oikeassa elämässä ihannemuodossaan. Edellä kuvatun kaltainen ideaalimalli kuitenkin tiivistää jaetun ymmärryksen normaalista, johon muuttajat vertaavat omaa meneillään olevaa yksilöllistä muuttoprosessiaan. Milloin asuntoon päästään muuttamaan odotettua aikaisemmin, milloin terveys tai hankala elämäntilanne estävät pakkaamisen ja siivoamisen itse. Esimerkiksi *Jaana* kirjoittaa jakamassaan muuttotalkookutsussa: ”Tämä ei tule olemaan niitä muuttoja, joissa kaikki on etukäteen fiksusti pakattu ja paketit hyvin merkitty, mutta mikäpä siinä, eiköhän homma jotenkin hoidu.” *Jaanan* ja *Jukan* muutossa, kuten usein todellisen elämän muutoissa, ”hommat hoituvat jotenkin”. Tavaroiden pakkaamista hoidetaan kiireellä toisessa päässä, kun toisesta päästä jo kannetaan tavaraa muuttoautoon. Jos uuteen asuntoon on jo päässyt aikaisemmin ja se sattuu olemaan kulkuetäisyyden päässä, on muuttoa usein jo aloiteltu kantamalla tavaraa ajan mittaan pikkuhiljaa sisään ja siivoamalla uutta asuntoa muuttokuntoon. Usein kuitenkin lopullista muuttoa varten on varattu kokonainen päivä, jolloin omistaudutaan kokonaan sille, on ehkä otettu vapaata töistäkin.

Muuttotalkoissa paljastuu ihmisten riippuvaisuus toinen toisistaan, ”koska kantamisesta ei ikinä selviäisi yksin”. Harva pystyy muuttamaan ilman toisten ihmisten – ystävien, sukulaisten tai palkattujen muuttoapulaisten – apua: ”Muutoissa pääsee yleensä tutustumaan kavereiden vanhempiin ja sukulaisiin, mikä on aina hauskaa.” (N, KRA, muuttokokemukset, 126–129.)

Vaikka talkootyötä pidetään yleisesti katoavana kansanperinteenä, pitävät yhteisölliset muuttotalkoot vielä pintansa muuttamisen ideaalimallissa. Valtaosa suomalaisista muuttaa edelleen talkoovoimin ilman muuttoyritysten palveluita (YLE kotimaa 22.11.2016). Muuttofirmojen hyödyntäminen erityisesti muuttokuorman siirtämisvaiheessa on kuitenkin jatkuvasti yleistyessä, mikä näkyy kirjoituskilpa-aineistossakin. Esimerkiksi muuttamista perheensä harrastuksena pitävä kirjoittaja kuvailee pakkaavansa tavarat huolellisesti itse mutta jättävänsä kantamisen ja siirtämisen kokonaan muuttofirman vastuulle:

Muuttofirma tulee pihaan ja kiittelee hyvinpakattua ja niukkaa muuttokuormaa. Muuton ajaksi perheemme asettuu johonkin kahvilaan tai ravintolaan syömään ja jutustelemaan. Kiertelemme uuden kodin lähimaastoa ja aistimme tunnelmia. Hyvästelemme muuttofirman ja siitä se ihanuus alkaa. (N, KRA, 320–323.)

Tätä kirjoittaessa pelkästään Rovaniemen alueella toimii yksitoista kilpailevaa muuttofirmaa, Etelä-Suomen suuremmissa kaupungeissa useita kymmeniä. Muuttofirmojen käytön yleistymistä on perusteltu muun muassa arvokkaan ja herkän kodinteknologian lisääntymisellä. Osansa saattaa olla myös sosiaalisten verkostojen muuttumisella: talkoot ovat vastavuoroisen lahjatalouden muoto, joka väistämättä jättää saajansa kiitollisuudenvelkaan. Esimerkiksi *Meri* on ennen lapsen syntymää hoitanut omat muuttonsa pitkälti omin voimin, koska ei ole halunnut olla riippuvainen muista ihmisistä. Marcoux (2009) onkin esittänyt muuttotalkoot lahjatalouden muotona, jonka vastavuoroista velvoittavuutta ja emotionaalista taakkaa vältellään ostamalla muuttoapu vapailta markkinoilta. Marcoux huomauttaa, ettei muuttotalkoiden kuormittavuus johdu yksinomaan velasta, sillä velka on mahdollista maksaa pois, vaan läheissuhteisiin perustuvien palvelusten vastaanottaminen voi olla myös muilla tavoin emotionaalisesti kuormittavaa. Eräs kirjoittaja

muistelelee yllättävän eron seurauksena tapahtunutta elämänsä ”hirveintä muuttoa”. Muuttopäivänä hän on ”samanaikaisesti helpottunut ja hirvittävän surullinen” ja kantaa tavaroitaan kahden asunnon välillä jalkaisin; fyysinen ponnistelu pitää ajatukset kurissa. Painavien tavaroiden kanssa hän joutuu kuitenkin vastaanottamaan apua entiseltä poikaystävältään. Painavimpien esineiden kantaminen pakotetussa yhteistyössä entisen poikaystävän kanssa tuo muuttotilanteeseen lisää ristiriitaisia tunteita:

Sain muuttoapua ystävältäni ja entiseltä poikaystävältäni. Tunnelma oli melko erikoinen. Raahasimme pari painavinta huonekalua kimpassa. (N, KRA, muuttokokemukset, 224–225.)

Marcoux’n mukaan ihmiset ”pakenevat lahjataloutta markkinatalouteen”, toisin sanoen välttelevät vastavuoroista talkootyötä säästääkseen läheisiään raskaalta työltä ja suojellakseen itseään vaikeilta muistoilta ja emotionaaliselta myrskyltä, jonka lahjanvaihtosuhteeseen ryhtyminen heidän kanssaan voisi synnyttää (Marcoux 2009, 680). Eräs kirjoittaja toteaaakin, että vanhempien läsnäolo muuttotalkoissa on aiheuttanut ylimääräistä stressiä: ”aina se on sitä, että joku on huonotuulinen”. Kirjoittaja on yrittänyt lievittää kireää tunnelmaa olemalla mahdollisimman reipas ja sovitteleva. Hän kirjoittaa-kin ottaneensa opikseen ja hoitaneensa viimeisimmän muuton ”maailman kivuttomimmin muuttofirman avustuksella”:

Muuttofirma maksoi tietysti rahaa, kolmesataa euroa siitä, että elämäni siirrettiin 41 neliömetrin asunnosta toiseen samanmoiseen kolmensadan metrin päähän lähtöpaikasta. Mutta voi sitä ihanuutta, kun pesukoneet, sohvapöytä, hankalan muotoinen kaappi ja kaikki muu painava siirtyi ammattitaidolla ja ilman, että minun piti miettiä, että onnistuuko. Se oli elämäni helpoin muutto. Ja illalla sain ystävästä kirjahyllynkasausapua ja apua muihin, pieniin asioihin. (N, KRA, muuttokokemukset, 229–232.)

Aineistossa kuvataan myös muuttoja, jotka kertoja on hoitanut kokonaan ilman apua, kantaen esineen kerrallaan asunnosta toiseen. Yksinhuoltaja-opiskelijäjäiti kirjoittaa saaneensa hädän vuokratilasta, jonka vuokraan

hänen tulonsa eivät riittäneet. Hän kuvailee värikkäästi, kuinka kuljettaa lastenvaunuilla yksin pienimpiä tavaroita uuteen asuntoon:

Roudatessani tavaroita yksin vantaalaisessa lähiössä, jossa minulla ei ollut ainutakaan ystävää, jota olisin voinut pyytää apuun, jouduin tekemään tiliä elämäni realiteettien kanssa. Muuttaminen oli puhdistautumista ja hiljaista ripittäytymistä samaan aikaan. (N, KRA, muuttokokemukset, 210–212.)

Tällaiset kertomukset korostavat yksin pärjäämistä ja muista riippumattomuutta, mutta myös yksinäisyyttä ja yhteisön tuen ulkopuolelle jäämistä tai tahallista jättäytymistä.

Kun muuttaminen muuttajille itselleen on usein yksi stressaavimpia elämäntilanteita, muuttoapuna oleminen voi olla jopa hauskaa. *Ervki* kirjoittaa pitävänsä toisten muutoissa auttamisesta – ”pakkaamisesta, kantamisesta, organisoimisesta, muuttoauton ajamisesta”. Samoin eräs kirjoituskilpailun osallistuja huomauttaa, että ystävien muutot ovat ihania:

Tykkään siitä, että voin olla apuna ja kantaa tavaroita selkä vääränä. Ei tarvitse mennä harrastamaan liikuntaa niinä päivinä ja tuntee tehneensä jotain konkreettista. Muutoissa istutaan lattialla, juodaan pullokaupalla vissyä ja syödään milloin sitä pizzaa ja milloin ihania salaatteja ja piiraita, joita on varjeltu muuttokuormassa tai jotka löytyvät valmiina uuden kodin jääkaapista. Ystävi-en muutoissa voi kuoria kermat päältä: nähdä sen muodonmuutoksen, jonka tyhjä, kolkko asunto kokee, kun sinne viedään huonekalut ja elämä, ja nauttia fyysisestä työstä ilman ahdistusta siitä, että ”apua, ei tästä tule mitään”. (N, KRA, muuttokokemukset, 229–232.)

Muuttotalkoisiin osallistuminen on talkooväelle stressitöntä, koska muuttamiseen liittyvät käytännöt ovat jaettuina. Muuttotalkoolainen tietää mitä hänen odotetaan tekevän: ennen muuta kantavan tavaroita autoon ja autosta uuteen asuntoon. Toiminnallisesta tuttuudestaan huolimatta muuttotalkoot ovat tapahtumana poikkeustila tavanomaisesta ja arkisesta: istutaan lattialla, juodaan olutta ja limpparia kertakäyttömukeista ja syödään muuttajien tarjolle asettamaa ruokaa, useimmiten ”muuttopizzaa”. Yhteinen ponnistelu ja

kiperien ongelmien selvittäminen yhdistää usein toisilleen ennestään vieraita, melko sattumanvaraisesti yhteen kerääntyneitä ihmisiä.

Ja kaupan päälle tulee kuski, joka myös kantaa tavaroita ja hallitsee PakunpakkausTetrikseenTim. Minua ainakin stressaa ihan huomattavasti, miten kaikki tavarat mahtuu kyytiin, kun on kaikkea epämuotoistakin kuljetettavaa; polkupyörät jne. (*Sari, MPK.*)

Muuttotalkoissa esineet ovat talkooväelle läsnä ja esittävät vaatimuksia ennen kaikkea fyysisten ominaisuuksiensa kautta, hyvin käytännöllisessä kehyksessä. Esineiden muoto, painavuus, väri, koko ja herkkyys määrittävät miten niitä on mahdollista kantaa ja mihin sijoittaa. Esimerkiksi *Tiinan* valkoinen, tilaa vievä ja painava sohva saa aikaan monenlaista kollektiivista toimintaa, koska se ensinnäkin muotonsa ja painavuutensa vuoksi on vaikea kuljettaa alas kolmannelta kerroksesta ja toiseksi se kokonsa puolesta vie lähes koko lattiapinta-alan pakettiautossa. Lisäksi sen valkoisuus edellyttää, että se suojataan hyvin leikkaussalimuovilla, jotta sen päälle pinottavat muut esineet eivät sotke sitä. Näin sohva fyysisine ominaisuuksineen tulee määrittäneeksi koko pakkausprosessin alusta loppuun asti. Kaikki loput tavarat on pakattava sohvaa ulottuvuudet ja pintamateriaalin herkkyys huomioon ottaen. Sen alle ja päälle pakataan tavaraa: alle etsitään riittävän litteitä objekteja, päälle puolestaan pinotaan puhdaspintaisia pöytiä nurin päin, joiden päälle saadaan taas kasattua lisää tavaraa. Talkoissa muuttamista verrataan useaan otteeseen palapeliin ja varsinkin Tetrikseen, tietokonepeliklassikkoon, jossa erimuotoisia palikoita kasataan toistensa päälle mahdollisimman tiiviisti. Muutoissa saattavat tehtävät jakautua paitsi perinteisten sukupuoliroolien mukaan – naiset siivoavat, pakkaavat ja purkavat, miehet kantavat, kokoavat ja korjaavat – myös muuttajien fyysisten ominaisuuksien, kykyjen ja taitojen mukaan. *Tiinan* muutossa vahvat naiset eivät jää odottamaan miesvoimia, vaan kantavat painavimmat esineet sinnilläkin itse. Kolmiulotteisesti hahmotettava naispuolinen ”insinööri” ja ”tetrisvelho” ottaa tehtäväkseen pakettiauton pakkaamisen mahdollisimman tiiviisti. Hän seisoo pakettiauton sisällä, ja muut ojentavat hänelle halutunmuotoisia objekteja: ”Nyt tarvitaan jotain litteää” tai ”Nyt jotain pehmeää, vaikka vaatesäkkejä”.

Ahdistuminen

Vaikka talkoolaisille muuttotalkoot voivat olla mukava poikkeustila arjen tavanomaisuudesta, muuttajalle itselleen se on usein muuton kuormittavin vaihe. Aineistossani puhutaan ”muuttoahdistuksesta” ja ”muuttostressistä”. Muuttoahdistusta aiheuttaa lukuisten käytännöllisten tehtävien kasaantuminen. Muuttamiseen liittyy usein muitakin suuria elämänmuutoksia, kuten ero, läheisen kuolema, uusi työpaikka, uuteen kaupunkiin tai maahan muuttaminen. Muutokset edellyttävät usein muuttopäivän lähestyessä kiihtyvää pitkäjänteistä valmistelua, joka on hoidettava töiden, lasten ja muiden arkisten velvollisuuksien lisäksi. Varsinkin lapsiperheissä nämä ylimääräiset velvollisuudet hoidetaan tavallisesti öisin. Esimerkiksi *Reetta* on valmistellut muuttoa useita kuukausia ennen varsinaista muuttopäivää. Hän kuvaa päiväkirjassaan ”ensimmäistä romahdustaan” pari päivää ennen muuttoa. Kuukausien stressi purkautuu näennäisen pieneen asiaan, päiväkodin henkilökunnan jäähyväislahjoihin. Romahdus päättyy itkuiseen korttien askarteluun keskellä yötä yhdessä myötätuntoisena valvovan esikoisen kanssa:

Ensimmäinen romahdus ja stressi, kun päiväkodin henkilökuntaakin pitää muistaa jollain tavalla. Käytiin iltapäivällä ostamassa karkkia ja kahvia, sekä johtajalle kukkia. Korttiaskartelua klo 23 illalla vanhoista lahjapapereista, isompi lapsikin auttaa, kun ei saa unta itkuni takia. Hienot kortit tuli. (*Reetta*, MPK.)

Kasautuvien ylimääräisten tehtävien lisäksi ihmiset ovat ahdistuneita muutossa kasautuvan tavarain painosta. Eräs ”sinkkuna” muuttava kirjoittaja pohtii, että osa hänen muuttoahdistuksestaan kulmineoituu ajatukseen, että hän on ystävien ja sukulaisten avusta huolimatta yksin vastuussa muuton onnistumisesta. Hän kuvailee, kuinka esineiden paino tuntuu lepäävän hänen hartioillaan:

Ja vaikka kuinka sanon itselleni, etten ole yksin, että ystävät auttavat, niin silti tuntuu siltä, että kaikki lepää minun harteillani: sohva, kirjahylly, ruokapöytä, sänky... Ja huonekalujen lisäksi se, että kenenkään selkä ei katkea pesukonetta roijattessa, tai että ylipäättään muutto tapahtuu. Että selviydyn siitä. Ja aina muuton jälkeen olen liikuttunut saamastani avusta. (N, KRA, muuttokokemukset, 229–232.)

Ahdistusta aiheuttaa myös hallinnan tunteen kadottaminen: useimmiten pakattavaa tavaraa on huomattavasti enemmän kuin etukäteen on ennakoitu, ja se kaikki pitää saada pakattua erilaisiin laatikoihin tai säkkeihin yleensä melko tarkkaan rajatun ajan sisällä. *Jannen* tapaan myös muut kirjoittavat samaa tahtia tavarakasojen kanssa kasvavasta ahdistuksestaan. *Meri* yhdistää muuttostressinsä hallitsemattomuuden tunteeseen:

Äitin kanssa tänään mietittiin muuton Feng Shuita ja järjesteltiin laatikot sitä mukaa kun saatiin pakattua ja pidettiin paikat siisteinä. Tilanne (muutto) tuntui hallittavalta. [*Juhan*] kanssa illalla laatikot valtas kaaosmaisesti kaiken lattiatilan ja muuton fiilis oli heti paljon stressaavampi. (*Meri*, tekstiviesti 31.7.2014.)

Merin kokemuksen mukaan muutto on sitä stressaavampi mitä vähemmän hallinnassa tavarat ovat. Myös pakkauksen edetessä yhä ahdistuneemmalle *Jannelle* helpotusta tuo järjestyksen ylläpitäminen:

Haluaisin sen [makuuhuoneen]ensimmäisenä tyhjäksi, jotta tulisi järjestyksen tunne. Että olisi yksi huone tyhjänä. Mutta se on täynnä kamaa. [- -] Makuuhuoneen tyhjentäminen ei onnistu. Sängyn silti siirsimme olohuoneeseen, kun saimme sohvan purettua. Pientä helpotusta ahdistukseen. (*Janne*, MPK.)

Muuttotalkoissa olen joskus kuullut sanonnan: ”jos tunnet olosi köyhäksi, muuta”. Ymmärrän sanonnan viittaavan siihen jokaisen muuttajan tunnistamaan kokemukseen, että vähäiseltäkin vaikuttava tavaramäärä tuntuu valtavalla, kun sitä pakataan laatikoihin ja pusseihin muuttoa varten. Olen lähes jokaisessa muutossa kuullut jonkun ihmettelevän, miten tällainen määrä tavaraa on koskaan mahtunut asuntoon tai miten se on ikinä mahdollista saada mahdutettua muuttoautoon. Kokemus tavaroiden määrästä synnyttää päiväkirjan kirjoittajissa tarpeen luopua ylimääräisestä tavarasta ja päätöksen olla koskaan enää hankkimatta lisää tavaraa. Muuttajat ihmettelevät *Erkin* tapaan, miksi ”helvetissä tätä tavaraa oikein pitää haalia” tai pohtivat *Sarin* tavoin keinoja, joilla ”hävittää kaiken omaisuuteni ilman, että joudun ostamaan uuteen kotiin mitään hävitettyjen tavaroiden tilalle”. *Sari* kummastelee odottamatonta häpeän tunnettaan tavaroiden määrästä: ”Vähän hävettikin

(miksi?!), että onkohan se ihan normaalia, että ihmisellä on kolme metriä kirjahyllyjä” ja jopa tunnustaa salaa pikkuisen toivovansa, että muuttofirma katoaa rajan taakse vieden heidän omaisuutensa mennessään.

Paljastuminen

Jaana kirjoittaa tekstiviestissään, että ”sitä on muutossa tavallaan aika paljaana”. Hän yhdistää paljaana olemisen siihen, että kaikki erilaisiin säilöihin piiloutuneet tavarat tulevat näkyville: ”kertoohan se jotain ihmisestä, mitä kaikkea säilyttää!” Paljastumisen aiheuttamaa häpeän tunnetta kuvaa osuvasti vanhojen hammasharjojen ympärille kiertyvä episodi *Jaanan* ja *Jukan* muutosta. Hammasharjaepisodiin tiivistyy jotain olennaista muuttoon liittyvästä vyyhdin purkautumisen aiheuttamasta paljastumisen ja kontrollin menettämisen kokemuksesta.

Jaana ja *Jukka* eivät olleet ehtineet pakata tavaroita ennen muuttoa, joten minä ja *Sami* pakkaamme tavaroita sitä mukaa kun niitä kannetaan autoon. Pakkaamme kaiken tekemättä lainkaan karsintaa. Jätteisyyden määritelmän subjektiivisuutta ja suhteellisuutta kuvaa hyvin se, että ainoat esineet, jotka heidän roskina menemään – tyhjät maustepurkit – ovatkin *Jaanan* reissuiltaan keräämiä tärkeitä mementoja. Sen sijaan tunnollisesti mukaan pakkaamamme rojut aiheuttavat jälkepäin häpeäntunteita *Jaana*ssa ja *Jukka*ssa heidän tyhjentyessään laatikoita uudella asunnollaan. Tekstiviestissään *Jaana* kirjoittaa, että häntä hävettävät vanhat sähköhammasharjat ja ”kaikki moska”, jota olemme keränneet asunnosta muuttolaatikoihin. Palaamme vanhoihin hammasharjoihin useampaan kertaan tavatessamme. Niihin tuntuu kiteytyvän muutossa koettu ”paljaana oleminen”, kuten *Jaana* viestissään kirjoittaa. Muuttotalkoissa vieraat ihmiset käsittelevät tavaroita, jotka arjen pyörteissä ovat intiimejä ja omia. Varsinkin silloin, kun esineet eivät ole, *Jaana*a edelleen lainatakseni, ”etukäteen fiksusti pakattu ja paketit hyvin merkitty”, kaikista henkilökohtaisimmatkin tavarat ovat toisten katsottavina ja koskettavina, hallitsemattomasti levällään ja väärissä paikoissa. Omassa muutossani tällaisen nolostumisen tunteen aiheuttavat muuttoapulaisen kylpyhuoneen laatikostoon purkamat kuukupit ja muut intiimihygieniatarvikkeet. Lisäksi kirjoitan

muuttopäiväkirjassani häpeäväni tyhjennetyn asunnon huonekalujen alta paljastunutta likaisuutta, tunnen itseni ”kehnoiksi emännäksi, kun meillä on näin paljon pölyä ja roskaa”. Kodin vyyhdistön purkautumisen synnyttämä paljastumisen kokemus muiden ihmisten edessä aiheuttaa häpeää. Huomionarvoista onkin, että *Tiina*, joka on pakannut ja siivonnut kaiken etukäteen ennen muuttotalkoolaisten saapumista, säilyttää vyyhdin purkautumisesta huolimatta kontrollinsa, sillä esineet on piilotettu laatikoihin ja asunto siivottu jo ennen muuttotalkoiden alkamista.

Keskustellessamme myöhemmin hammasharjaepisodista *Jaana* kysyy, olenko huomannut, että joihinkin esineisiin ”liittyy enemmän tunnetta kuin toisiin”. Hän oli pohtinut asiaa, kun olin tulossa auttamaan häntä pakkaamisessa ensimmäisen kerran. Hän oli pyytänyt edellisellä viikolla avuksi tullutta siskoaan aloittamaan pakkaamisen kirjoista, koska ilman niitä pystyttäisiin elämään seuraavat kaksi viikkoa. Lisäksi kirjat ovat neutraali pakkauskohde, koska ”kirjoihin liittyvät tunteet ovat niiden sisältämässä tarinoissa, eivät esineissä itsessään”. Myös *Erkki* ehdottaa kirjojen pakkaamista samasta syystä.

Kysyn *Jaanalta* miksi erityisesti vanhat hammasharjat aiheuttivat häpeän tunteen, miksi niihin hänen mielestään liittyy ”enemmän tunnetta”. Hän vastaa, että ovathan ne nyt aika henkilökohtaisia, koska ”ne ovat olleet suussa”. Henkilökohtaiset hammasharjat ja kuukupit ovat muiden käsittelemänä häpeällisiä, koska ne ovat olleet ruumiin sisäpuolella, ylittäneet ruumiin rajat. Vanhat sähköhammasharjan päät ovat erityisen häpeällisiä siksi, että sen lisäksi että ne ovat tällaisia ruumiin rajat penetroivia intiimejä esineitä, ne ovat myös hylättyjä ja siten jätteenkierrätyneitä. Niiden oikea paikka ei ole kylpyhuoneen kaapissa vaan roskakorissa, tai korkeintaan siivouskomerossa laatanpuhdistimena. Olemalla väärässä paikassa ne rikkovat räikeästi kodin symbolista ja käytännöllistä järjestystä. (ks. Douglas 2000 [1966].)

Sosiologi Christina Nippert-Eng (esim. 2009; 1996) on tutkimuksissaan tarkastellut kulttuuristen kategorioiden, kuten yksityisen ja julkisen tai kodin ja työn välisten rajojen säilyttämisen arkisia käytäntöjä. Hänen käyttämänsä ”rajatyön” käsite kuvaa osuvasti rajojen ylläpitämisen työläyttä: se edellyttää jatkuvaa konkreettista, materiaalista ja diskursiivista työstämistä ja järjestämistä. Rajatyötä tarvitaan erityisesti kulttuuristen kategorioiden hämärillä rajoilla, joita Nippert-Eng hahmottaa metaforisesti meren ja maan välisenä

ranta-alueena. Yksityisen ja julkisen välinen raja on yksi tällainen jatkuvasti työstettävä ja hallittava ”ranta-alue”. Jatkovaa yksityisyystyötä hän kutsuu ”valikoivan paljastamisen ja peittämisen” prosessiksi. Nippert-Eng osoittaa, että yksityisyys toteutuu harvoin täydellisesti, vaan ennemminkin ihmiset pyrkivät säätelemään saavutettavuuttaan erilaisin toimenpitein luomalla ”yksityisyyden taskuja” arkeensa. Yksityisyystyötä on esimerkiksi kylpyhuoneen oven lukitseminen, päiväkirjan piilottaminen lukittuun laatikkoon tai kaoottisten rojuhuoneiden sulkeminen vierailta. Tärkeimmäksi ”hyvän yksityisyyden” kokemuksen tunnusmerkiksi Nippert-Eng nostaa hallinnan tunteen. Yksityisyyden tunteen saavuttamisessa on hänen mukaansa pitkälti kyse siitä, että yksilö kokee voitavansa itse määrittellä oman saavutettavuutensa asteen. (Nippert-Eng 2009, 6–8.)

Muuttoa edeltävässä pakkausvaiheessa kodin vyyhti on yhtenäinen ja tunteet ja esineet vielä kontrollissa. Tässä vaiheessa minä olen ulkopuolinen, jota ei päästetä tunkeutumaan kodeissa ylläpidettyjen yksityisyyden rajojen ylitse. Muuttotalkoissa, vain muutamaa päivää myöhemmin, kodin vyyhti on purkautunut ja sen myötä myös sen yksityinen luonne on kyseenalaistunut. Päädyn pakkaamaan aivan kaikkea hammasharjoista partakoneisiin. *Jaana* on onnistunut säilyttämään yksityisyyden taskun pakkaamalla omat intiimit kylpyhuonetarvikkeet etukäteen. Hän kertoo tehneensä sen nimenomaan ylläpitääkseen edes jonkinlaista intimiteettiä, mutta varmaankin myös käytännöllisistä syistä löytääkseen ne tarvittaessa. *Jukka* ei ole niin tehnyt, ja siksi partakonetta etsitäänkin muuton jälkeen epätoivon vimmallalla. Partakoneen sijaan löytyy kaikenlaista epäolennaista, kuten edellä kuvatut, kaakeleiden välien puhdistamista varten säilytetyt hammasharjat.

Yksityisyystyön epäonnistuminen synnyttää nolostumisen ja häpeän tunteen, joka tulee muutossa moneen kertaan sanallistetuksi erityisesti kynnyksellä olemisen yhteydessä. Häpeä on voimallinen affektiivinen reaktio, jota on kutsuttu antropologien ja sosiaalipsykologien lempiaffektiksi. Häpeä on kulttuurintutkimuksellisesti kiinnostava affekti, koska se yhtäältä aiheuttaa voimakkaan ja tunnistettavan esikielellisen reaktion. Samalla häpeä kietoutuu olennaisesti kulttuuriseen järjestykseen, sillä siellä, missä on häpeää, siellä on rajanvetoja ja neuvotteluja (Douglas 2000 [1966]). Siksi häpeää on pidetty joskus myös kulttuurisimpana kaikista tunteista: häpeä auttaa suunnistamaan

ja arviomaan, kuinka kussakin tilanteessa kuuluisi toimia (Ronkainen 1999b). Näillä häpeänsekaisilla, epämuikavilla raja-alueilla, rannoilla, kynnyksillä ja välitiloissa on aina myös uudenlaisten rajanvetojen ja moraalisuusien mahdollisuus.

Jaana kirjoittaa tekstiviestissään ihmisten olevan ”paljaana” muutossa. Häpeä (*shame*) sana juontuukin useissa kielissä sanasta ”peittää” (Schneider 1992[1977], 34). Häpeä liittyy jonkin peitetyn paljastumiseen. Karl Schneider jäljittää englannin kielen paljastumista tai altistumista merkitsevän *exposure*-sanan etymologiaa latinan *exponere*en (*to put out, to place out*). Sana-kirjakäännös englannin kielen *exposelle* tarkoittaa suojattomuutta, avoimuutta tai ”asettamista suojattomaan asemaan”. *Exposure* sisältää tilallisen ulottuvuuden, ajatuksen sopimattomuudesta ja kuulumattomuudesta. Paljastuminen aiheuttaa häpeää, kun jokin on paikassa johon ei kuulu. Siksi häpeää koetaan, kun ollaan *out of place*, poissa sijoiltaan. (Emt, 35.) Häpeää synnyttää kokemus sijoiltaan olemisesta suhteessa johonkin laajempaan kokonaisuuteen. Häpeä on aina sosiaalista, koska se edellyttää toiset ihmiset, joille paljastutaan – tai vähintäänkin ajatuksen paljastumisen mahdollisuudesta. Häpeää aiheuttaa se, että jotain sellaista, mikä tavallisesti on piilossa, on tullut kaikkien tarkkailtavaksi ja arvioitavaksi (ks. Ronkainen 1999b, 135). Paljastettu on suojaton. Tällaisessa suojattomuuden ja sijoiltaan joutumisen tilassa ollaan muutossa, kun koko intiimi ja yksityinen elämä kaikessa banaalissa materiaalisuudessaan, kolhuineen ja tahroineen, on paljastunut muiden tarkkailun kohteeksi. Toisin sanoen häpeä johtuu paljastumisen kokemuksesta, joka saa tarkastelemaan itseä Toisen näkökulmasta. Minä tutkijana olen läsnäolevana tarkkailijana potentiaalinen häpeän synnyttäjä, koska pakotan kohtaamaan omat esineet ja paljastuneen, purkautuneen kodin Toisena. Olen tutkijan roolissani muukalainen, joka saa kohtaamaan itselle tutun vieraana. Tämä selittää myös sitä, miksi minua ei mielellään otettu avuksi muuttotilanteisiin, vaikka olin kuvitellut, että siinä tilanteessa kaikki apu olisi tervetullutta.

Muutossa koetut häpeän ja nolostumisen tunteet paljastavat moraaliset odotukset ja ihanteet, joihin on yksilöllisesti ja kulttuurisesti kiinnittynyt. Siten ne paljastavat myös oman suhteen esineisiin. Muutossa ihmisiä hävettää esimerkiksi se, että tavaroita on liikaa tai liian vähän, ettei kaikki ole kaunista tai laadukasta, että tavara on likaista tai vanhaa tai että ne eivät ole hyvässä

järjestyksessä. Paljastaessaan miten me *elämme* tavaroidemme kanssa muuttaminen pakottaa myös pohtimaan, miten meidän *pitäisi* elää niiden kanssa. Muutossa sijoiltaan joutumisen ja paljastumisen kokemuksen voi siten ajatella olevan häiritsevyydessään ruumiillinen eettinen kohtaaminen (Diprose 2002). Avoimuus tällaisille affektiivisille kokemuksille mahdollistavat itsereflektion ja jalostumisen mutta eivät riisu ihmisarvosta (ks. Ronkainen 1999b). Näin muuttotilanteessa koettu häpeä on eettisesti tärkeä hetki (Guillemin & Gillam 2004), joka kutsuu itsereflektioon.

Omistussuhteen purkaminen

Ennen uuteen asuntoon asettumista puhdistetaan vanha asunto itsestä ja oman elämän jäljistä. Tämä tapahtuu varmistamalla, ettei asunnossa ole enää asumisesta muistuttavia esineitä, hajuja tai tahroja. Useimmiten tyhjäksi kuviteltu asunto onkin täynnä monenlaisia pieniä esineitä, joiden olemassaololle oli muuttotalkoiden aikana sokeutunut. Esimerkiksi *Reetta* päätyy viettämään hikisen nelituntisen lähes tyhjäksi luulemallaan asunnolla:

Sain espoolaiselta työmatkailevalta kaverilta kyydin Tampereelle siivoamaan vanhaa asuntoa. Siellä oli määrä olla "imuri, kaksi ruukkukasvia ja jotain pientä" mutta vietin hikisen nelituntisen kantaessani tavaraa pois kämpästä. Parinsadan metrin päässä seisovan autolle (johon pääsee sisään mutta joka ei ajoneston takia lähden käyntiin) [avaimet ovat muutossa kadonneet] tein viisi reissua: vein sinne keittiötavaroita, lasten pyöränistuimen, pulkan, kellarivarastosta puolison taulut ja taulupohjat sekä viininvalmistustarvikkeet. (*Reetta*, MPK.)

Kun asunto lopulta on tyhjä, se puhdistetaan kullekin muuttajalle ominaisella tarkkuudella. Muuttosiivouksissa käytetään usein eri pesuaineita kuin tavallisessa arjessa. *Silvia* ja *Erkki* ovat hankkineet muuttojen "erikoispesuun" tavallista voimakkaampia aineita. Myös *Meri* puunaa vanhan asunnon huolellisesti puhtaaksi käyttäen pesuun voimakkaammin tuoksuvia aineita kuin normaalioloissa. Hän haluaa, että huoneisiin leviää "puhtaaseen" yhdistetty tuoksu: tunnetun pesuainemerkin sitruunainen haju.

Tehokkaalla pesuaineella varmistetaan, että tilat on taatusti puhdistettu näkyvistä ja näkymättömistä itsen jäljistä, kuten bakteereista, ihonjäänteistä tai väritahroista. Voimakkaalla ja yleisesti tunnistetulla puhdistusaineen hajulla viestitään samalla asunnon seuraaville käyttäjille sen muuttumisesta kenellekään kuulumattomaksi *res nulliukseksi*⁴¹. Itselle epätyypillisen tuoksun käyttämisen voi myös tulkita keinoksi siirtää tila pois omistuksesta vaihtamalla sen ominaishaju toiseksi. Uuden tuoksun avulla tutusta ja omasta tehdään vieras.

Jos asuttu koti ymmärretään moniaineksiseksi vyyhdeksi, vierailta pesuaineilla kuuraamalla tämä ”solmujen kudος” (*tissue of knots*, Ingold 2011) puretaan lopullisesti. Paikasta tehdään persoonaton, säikeetön epäpaikka; arkkitestuuri palautetaan arkkitehtuuriksi. Kun entinen koti on palautettu neutraaliksi *res nulliukseksi* ja sen ovi lyöty kiinni, loppuu stressi ja jäljellä on asettuminen⁴²:

Omat muutot ovat hirveän stressaavia, mutta ahdistukseni loppuu siihen, kun vanha koti on tyhjä ja kaikki tavara on uuden kodin kynnyksen sisäpuolella. Sitten on aikaa ja hermoja ja kaikki on uutta ja jännittävää. Sitten muutto on ohi ja jäljellä on vain asettautuminen. (N, KRA, muuttokokemukset, 229–232.)

Arki laatikoissa

Laatikoihin piilotettuina esineet eivät tue arjen rutiineja, ja ilman esineiden tukea arkipäivän kulussa joudutaan soveltamaan, kokeilemaan ja keksimään uutta. Asumisen katkoksesta ”kaikki on uutta ja jännittävää”. Poikkeustilan tuntu leikkaa muuton irralleen arjen virrasta. Se horjuttaa tapaistuneen tuttuuden tasapainoa ja synnyttää anarkiaa, jännitteitä ja jännitystä. *Reetta* kuvailee eloisesti muuttotalkoiden jälkeistä tunnelmaa ”opiskelija-asunto-meininkinä”: puhelimet ladataan ja aamukahvit keitetään rappukäytävästä

---

41 Roomalainen oikeustermi, joka merkitsee kirjaimellisesti ei-kenenkään omaisuutta, Serres 2011, 71.

42 Muuton ideaalimallissa. Useimmissa muutoissa nämä vaiheet ovat päällekkäisiä, esimerkiksi vanhan asunnon loppusiivousta lykätään myöhempään ajankohtaan.

vedetyllä ”luvattomalla sähköllä” ja kylään piipahtaneille ystäville tarjotaan mehua eriparisista kupeista. Sohvien sijaan istutaan epämuodollisesti lattialla:

Illalla kokosimme tv-kaluste-kirjahyllyn ja kävimme kaupassa ostamassa mm. tiskiainetta ja vessapaperia. Lähistöllä asuvat ystävämmme kävivät kylässä ja nauroivat ”opiskelija-asuntomeiningille”, kun tarjoilimme mehua kahdesta lasista ja kahdesta mukista, lattialla oli kaksi patjaa ja keittiössä uusi pullo Fairy. (*Reetta*, MPK.)

Poikkeustila mahdollistaa totunnaisen arjen karnevalisoimisen ja hulluttelun. Käydessäni kylässä *Silvian* luona hän muistelee vuoden takaista leirielämää olohuoneessa ”ihanana aikana”, kun koko perhe nukkui siskonpedillä olohuoneessa. Jouluksi lapset pääsivät jo omiin huoneisiinsa, mutta vanhemmat jatkoivat leirielämää. Joulukuuselle raivattiin tilaa pahvilaatikoiden keskeltä ja toinen patja käännettiin ”sohvaksi” kuusen eteen.

Kynnyksellä oleminen on mahdollisuuksien auki olemista, kun arkea kannattelevat esineet eivät ole vielä jähmettäneet arjen rutiineja tietynlaisiksi. Mutta entä jos muutos ei ole ollut toivottu tai asiat eivät menekään niin kuin on suunniteltu? Moni muuttaa pakon edessä, vaikkapa avioeron, hädän tai kuoleman vuoksi. Tällaisiakin kuvauksia on aineistossani. Silloin kynnyksellä oleminen voi olla surullinen, ahdistava tai jopa pelottavakin kokemus. Eron kokenut kirjoittaja kertoo alkaneensa itkeä suljettuaan kodin oven viimeistä kertaa:

Itkin kaikkea tapahtunutta, elämän yllättävyyttä ja ihmisten hyvyttä. Taululle löytyi heti paikka ja naula sängyn yläpuolelta. Sänky oli 80-senttinen, vanha, reunallinen ja jatkettava laatikko, johon tein pedin. Ensimmäinen yö oli rankka: makasin laatikossa kuin ruumisarkussa ja olin lohduton. (N, KRA, muuttokokemukset, 224–225.)

Kirjoittaja makaa ruumisarkkumaisessa sängyssään kuin vanhan elämänsä hautajaisissa. Itku on kuitenkin huojentunutta ja vapauttavaa: itkua siitä, että on saanut apua ja että elämä erosta huolimatta jatkuu. Kirjoittaja alkaa tehdä pieniä kodiksi asettumisen tekoja etsimällä paikan taululleen ja hakemalla asunnosta valoisia, toivoa antavia piirteitä:

Aamulla herätessäni katsoin seinää, joka näytti auringossa aivan kultaiselta. Tuona aamuna päätin, että tähän asuntoon en laita koskaan verhoja, vaan annan valon tulla. (N, KRA, muuttokokemukset, 224–225.)

Vaikuttaisi siltä, että hankalissakin elämäntilanteissa muutto koetetaan päätäväisesti kääntää positiiviseksi elämänmuutokseksi. Muutossa suunnataan sinnikkäästi kohti onnea. Esimerkiksi juuri eronnut *Laura* päättää, että ”muutos on hyvä, vaikka kuinka saatanasti sattuisi”. Samoin edellä lainattu hädön saanut opiskelijaäiti kuljettaa perheen tavaroita lastenvaunuilla ”psykykten” itsensä uskomaan, että muutosta seuraa parempi elämä:

Irtaimisto liikkuu vaunuilla, minä poltan tehokkaasti kaloreita. Näin psyykkaan itseni uskomaan, että edessä on muutto kohti parempaa. (KRA, muuttokokemukset, 39–41.)

Joskus usko parempaan elämään voi olla koetuksella. Eräs perheenäiti kertoo homevaurion aiheuttamasta katastrofaalisesta muutosta, joka johtaa pitkään remonttipakolaisuuteen ja kiertolaiselämään, milloin asuntovaunussa, milloin vuokramökissä, ja lopulta kirjoittajan loppuun palamiseen. Homevakkolaisten omaisuus pahvilaatikoissa hahmottuu visuaalisesti loputtomalta tuntuvana laskutoimituksena:

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100 IKEAN ruskeaa pahvista ja 25 punaista muovista muuttolaatikkoo ja 6 keltaista postin muovilaatikkoo, muuta muovi ja pahvilaatikkoo täynnä tavaraa, sivussa numerot ja luettelot - epätoivoinen pyrkimys sisällön muistamisesta ja miljoonana kuvana kamerassa. Komeat laatikkopinot muurattuna olohuoneeseen. Silti olimme ihan pihalla kuin aika ajon piti käydä hakemassa jotain tavaraa jostain laatikosta. (N, KRA, muuttokokemukset, 58–63.)

Uuteen, ongelmattomaan asuntoon muutettuaankin perheellä on avaattoimia muuttolaatikoita olohuoneessa vielä vuosia muuton jälkeen. Niin kauan kuin laatikot ovat tiellä, kirjoittaja ei koe kunnolla toipuneensa ja asettuneensa kodiksi. Hän kuvailee, kuinka häntä hävetti, etteivät hänen voimansa riittäneet laatikoiden tyhjentämiseen, vaikka ystävätkin tarjosivat apua. Muuttolaatikot olivat kuin Pandoran laatikoita, jotka aukaisemalla vaivoin hillitty paha olo purkautuisi ilmoille:

Väillä sanoin niitä (muuttolaatikoita) Pandoraboxeiksi, mihin ei saanut koskea. Niitä avatessa - tutkiessa ”pahuus” – paha olo ja salatut tunteet ihan oikeasti pääsivät taas irti. Joskus yritin, mutta ahdistus sekä henkisesti - sieltä löytyvien tavaroiden, että fyysisesti – niiden tavaroiden kautta ilmaan leijuvat homeitiöt estivät sen. Mutta tiesin kyllä, että joku päivä, kun siltä tuntuu, kun olen valmis siihen, niin laatikot lähtee nurkista, en meinaa jäädä asumaan niiden kanssa ikuisuudeksi. (N, KRA, muuttokokemukset, 58–63.)

Olemalla avaamatta laatikoita kirjoittaja pysyttäytyy kynnyksellä, säilyttää elämänsä jonkinlaisessa välitilassa, hauraassa tasapainossa, joka laatikot avaamalla romahtaisi. Laatikot olohuoneessa vaativat kuitenkin huomiota, niitä pitää väistellä ja siirrellä, ne ovat tiellä. Vasta kolme vuotta muuton jälkeen hän kykenee lopulta purkamaan viimeisetkin pahan olon laatikot. Silloin hän kokee vapautuneensa ahdistuksesta ja tulleen kotiin:

Viimeisen muuttolaatikon sain purettua nyt kesällä, 3 vuotta sen home-vesivahinkokatastrofin jälkeen. Minä pystyin! Tuntui tosi ihanalta! Tuntui kun olisin vasta äsken muuttanut uuteen kotiin! Tuntuipa hyvälle tunnista se tunne ja ilo! Olin selviytynyt (hengissä) ja päässyt irti! Olin hereillä, sumu loppui. Uusi alku ja toivo hyvästä elämästä ja elämänilosta! (N, KRA, muuttokokemukset, 58–63.)

Poissa sijoiltaan

Kynnyksellä olemisen voi jakaa karkeasti kahteen toisiinsa limittyvän vaiheeseen. Näitä vaiheita värittävät hyvin erilaiset tunnelmat. Ensimmäinen vaihe

on kohta, jossa puhutaan ”muuttoahdistuksesta”, ”muuttostressistä”, katumuksesta, häpeästä, kauhusta ja jopa ”romahduksesta”. Toinen vaihe alkaa, kun tavarat on saatu kannettua pois ja oman elämisen jäljet puhdistettua vanhasta asunnosta. Toinen vaihe on usein vapauttavaa ja karnevalistista hulluttelua, kun esineet eivät vielä tue elämisen arkisia käytäntöjä.

Erään komediasarjan jakson alkutekstinä oli seuraava lause: ”Niin kauan kuin astiat olivat pakattuina paperiin kaikki oli hyvin. Kun ne otettiin esiin, alkoi syöminen, juominen, eläminen, kuoleminen.”⁴³ Lauseeseen kiteytyy jotain olennaista kynnyksellä olemisesta. Tässä kokonaisvaltaisessa asumisen katkoksesta koti ei ole vain ”horjahtanut” paikoiltaan, kuten itse tutkimusmatkani alussa ajattelin, vaan se lakkaa olemasta. Asuttua kotia ajassa ja paikassa levittäytyvänä, liikkeessä tapahtuvana solmukohtana, ei ole enää olemassa. Samalla asukkaat, niin ihmiset, esineet kuin eläimetkin ovat ”poissa sijoiltaan”. Kun tavarat ovat paljaina muutossa, leviteltynä kaikkien nähtäviksi ja arvioitaviksi, myös ihmiset kokevat olevansa paljaina. Paljaina olemisen tunne syntyy arjessa yksityisinä pidettyjen esineiden, kuten intiimihygienatarvikkeiden ja alusvaatteiden olemisesta väärissä paikoissa, muiden käsiteltävinä ja katseltavina. Niiden lisäksi muutkin esineet tulevat yksittäisinä esineinä tarkastelluksi irrotettuina käyttöyhteydestään ja kodin vyyhdistä. Kuten Boscagli kirjoittaa, asuntojen ulkopuolelle kasattuina ja käyttöyhteydestään irrotettuina kotien tavarat muuttuvat hetkessä arvokkaista arvottomiksi: ”jokainen esine näyttää hävitettävältä ja haavoittuvalta, niiden läsnäolo, pysyvyys ja merkitys yhtäkkiä epävarmalta” (Boscagli 2014, 227, käänös V.K.). Silloin ne asettuvat kehykseen, jossa niiden materiaaliset ominaisuudet, kuten paino, muoto ja herkkyys, tulevat räikeästi esiin ja niitä arvioidaan näiden ominaisuuksien perusteella.

Tarina pakkausvaiheessa tärkeiltä tuntuneista laatikoista, jotka lopulta unohtuvat vuosikausiksi avaamattomina varaston perälle, toistuu usein aineistossani. Kun esineet ovat elämästä sivussa, niistä on tässä katkoksesta helpompi luopua ja uudistaa esineiden tukemia arjen käytäntöjä, kuten esimerkiksi luopua kirjoista tai levyistä ja siirtyä lukemaan romaaninsa kämmentietokoneelta ja kuuntelemaan musiikin verkosta.

---

43 Norjalainen Dag-sarja kertoo ihmissuhdekammoisesta psykologista.

Erilaiset esineet kannattelevat asumista ja ohjaavat kehoja ja muovaavat elämää (ks. esim. Peteri 2014). Asuminen esimerkiksi erilaisten pöytien ja tuolien kanssa on Suomessa niin itsestään selvää, että eläminen ilman niitä on omituista ja vaatii perusteluja. Kun kodin vyyhdestä irrotetut esineet eivät enää kannattele tuttuja käytäntöjä, joudutaan kynnyksellä soveltamaan ja keksimään uutta. Juuri se kynnyksellä olemisen vaiheessa on vapauttavaa – muuttajat saavat kokea, miltä tuntuu pärjätä ilman arkea kannattelevia ja ohjaavia esineitä, kuten pöytiä, tuoleja, sänkyjä, kattiloita ja kapustoja, tietokoneita ja televisioita. Kun sohva toimiikin tikapuina ja laatikot tuoleina, tulee myös näkyväksi esineiden ylläpitämien tapaistuneiden käytäntöjen sopimuksenvaraisuus; kiitävän hetken ajan on mahdollista kuvitella, millaista olisi elää tyystin toisenlaista elämää tyystin toisenlaisten esineiden kanssa. Samalla myös paljastuu, mitkä ovat juuri omalle elämälle ehdottomat välttämättömyydet, jotka räytyy ensimmäisenä kaivaa esiin laatikoista, ehkä jo ennen kuin on päästy muuttamaan.

Esineiden puuttumisen aiheuttama toisin tekeminen synnyttää poikkeustilan tuntua ja vapautunutta hulluttelua. Kun tavarat ovat pakkauksissa, on koko arkinen elämä katkoksesta. Vasta kun muuttolaatikat aukaistaan ja otetaan arjen kulkua ohjaavat esineet takaisin esille ja aletaan hakea niille uutta järjestystä, voi kotoinen tuttuus palautua, ja alkaa taas arkinen ”syöminen, juominen, eläminen, kuoleminen”.

Analyysiosan viimeisessä luvussa siirryn tarkastelemaan hetkeä, jolloin muuttolaatikat aukaistaan, asumukseen aletaan asettautua ja tehdä siitä itselle asuttavaa. Seuraan, millä tavoin uuteen asumukseen asettaudutaan esineiden kanssa (*accommodating accommodations* ks. Gregson 2007) ja millä tavoin sattumanvaraisesta yhteenviskaumasta koulitaan erityistä, omaksi koettua kotivyyhtiä.

8. Asettuminen

Tässä luvussa tarkastelen moninaisia tekoja, joilla ihmiset liittyvät ympäristöönsä esineiden kanssa. Kysyn, miten vierasta muokataan omaksi. Omaksunani vyyhtimäisen ymmärryksen mukaisesti en rajaa tarkasteluani pelkästään asunnon seinien sisäpuolelle vaan laajennan sitä tarpeen mukaan pihamaalle ja lähialueelle. Pidän päähuomioni edelleen tavaroissa, vaikka tarkastelenkin laajemmin materiaaliseen ympäristöön liittymisen käytäntöjä. Etenen kronologisesti siten, että tarkastelen ensin muutonjälkeistä hetkeä, kun tilaa raivataan ja merkitään omaksi ja siirryn pikkuhiljaa kohti vaihetta, jolloin asuminen alkaa vähitellen muuttua jokapäiväistyneeksi ja huomaamattoman tapaistuneeksi.

Kun koti hahmotetaan vyyhtimäiseksi, koulitukseksi ja jatkuvalla työllä ylläpidetyksi virtojen tihentymäksi, se on jotain, joka muodostuu ja tiivistyy vasta ajan kanssa. Asunto seinineen ja rakenteineen on arkkitehtuuria, jonka sisään ja ympärille kasvaa eletyn elämän arkitekstuuri, arjen ainesten tapaistuneista liikkeistä muodostuva elävä kudelma. Kun asunnosta muutetaan, kodin vyyhti purkautuu ja se syntyy uudenaikaisena kokoonpanona uuteen paikkaan.

Ajattelen Ingoldia seuraten, että tilaan asettautuminen ei ole yksisuuntaista, ihminen ei yksin muokkaa ympäristöä omakseen tai sovittaudu sen valmiisiin tarjoumiin⁴⁴, vaan ympäristö ja sitä asuva ihminen muokkaavat ja sopeuttavat toinen toisiaan (ks. Ingold 2011, 80). Eräs kirjoittaja kuvaillee, kuinka he remontoivat ja muokkaavat asuntojaan mieleisikseen, mutta samalla hän tunnistaa myös ympäristön muutosvoiman: ”Muutot ja uudet ympäristöt muokkaavat meitä itseämme tässä muutoksen virrassa.” (N, KRA, muuttokokemukset, 320–323.)

---

⁴⁴ Ingold hyödyntää psykologi James Gibsonin (1966) käsitettä tarjouma (engl. *affordance*). Gibson viittaa tarjoumalla ympäristön ominaisuuksiin tai mahdollisuuksiin, joihin oliot mukautuvat sopeutuessaan ympäristöönsä. Tarjouma viittaa siis ympäristön ja olion väliseen suhteeseen. Muotoilun keskusteluissa tarjoumalla on sittemmin tarkoitettu muotoiltavan objektin havaittavia käyttöominaisuuksia. (ks. Norman 2013).

Kaupunkitutkija, filosofi Taina Rajanti (1999) on tutkinut vieraaseen kaupunkiin asettumisen fenomenologiaa oman perheensä asettumiskokemuksen kautta. Hän painottaa, että asumaan asettuminen on ehdottomasti verbi. Asettumisessa olennaista eivät ole niinkään asunnon fyysiset ominaisuudet vaan niihin sovitautuminen, erityisten ”paikan muovaamien asumisen tapojen muodostuminen”. Asumisen tavat muodostuvat vain tekemällä ja toimimalla: astelemalla portaat alas kadulle, ripustamalla pyykkejä, peseytymällä ja laittamalla ruokaa. Ympäristö muokkaa asumisen tapoja, ja asujalle paikka muodostuu juuri näistä tavoista: ”Olemassaoloni jokapäiväiset tavat sijoittuvat tähän paikkaan, ja muodostuvat tässä paikassa ja tästä paikasta- jolloin myös tämä paikka, Piazza Ischia, muodostuu, minulle, näistä tavoistani”, Rajanti (1999, 44) kirjoittaa.

Erkki & Karo-koira **Takaisin opiskelemaan**

Tulen kylään *Erkin* luokse uuteen kaupunkiin puoli vuotta muuton jälkeen. *Erkki* esittelee asuntoaan ja muistelee muuttohetkeä. Uudessa asunnossa *Erkki* on purkanut ensimmäisenä ”musiikkikamat”, niin kuin oli etukäteen aikonutkin. Hän oli koonnut muuttoa varten soittolistan nimellä ”Kotia laittaessa”. *Erkki* ei löydä sitä juuri nyt, mutta hän lupaa lähettää sen minulle jälkikäteen. Soittolista sisältää muun muassa Adelea. Sitten hän on pedannut sängyn valmiiksi yötä varten, koska hänellä on tapana reagoida unettomuudella stressiin ja uusiin tilanteisiin.

Kysyn, aloittiko hän heti purkamalla tavaroita vai pitikö hänen siivota ensin. Käy ilmi, että *Erkki* oli jo aikaisemmin käynyt asunnolla tekemässä perusteellisen muuttosiiivouksen isänsä kanssa. *Erkki* ei ole koskaan nähnyt niin törkyisessä kunnossa olevaa asuntoa ja hän ihmettelee, miten se on onnistunut pääsemään tarkastuksesta läpi. Ruokatahroja oli seinissä ja lattioissa. *Erkki* kuvailee itseään suorastaan neuroottiseksi muuttosiiivouksen suhteen, vaikka hän ei jokapäiväisessä siisteydessä olekaan turhan tarkka. Muuttosiiivouksessa pitää kuitenkin olla varmasti puhdasta, vaikka asunto ei olisi havaittavasti likainen. Isä on pyyhkinyt kaapit ja hyllyt. *Erkki* puolestaan

on vahannut lattiat ja pessyt seinät ja hellantaukset. Kylpyhuoneen hän on kuurannut Kloritilla, lattiat ”ihan tavallisella joutsenmerkityllä” pesuaineella. *Erkillä* on erityiset Klorit-pesuaine ja hankausneste, jotka hän on hankkinut jo kymmenen vuotta aikaisemmin muuttosiiivouksia varten. Ne ovat riittäneet pitkään, koska hän käyttää niitä ainoastaan muuttojen alku- ja loppusiivouksiin. *Erkki* pitää erityisesti sitrustuoksuista ja käyttää yleensä muutamaa tiettyä hyväksi havaitsemaansa merkkiä. Hän hakee siivouskomerosta kolme erilaista samanmerkkistä suihkepulloa, keittiöpesuaineen, kylpyhuoneen pesuaineen ja yleispesuaineen, ja pitää minulle ex tempore pesuaine-esittelyn.

Kierrämme asuntoa ja *Erkki* esittelee järjestystään. Asunnossa on valoisaa ja raikasta. Otan valokuvia, *Erkki* noukkii häiritseviä esineitä pois valokuvista. Makuuhuoneessa on kasa poismeneviä tavaroita, jotka on naamioitu kankaalla. *Erkki* kertoo suunnitelleensa jo etukäteen huonekalujen paikat, mutta käytännössä ne eivät kuitenkaan asettuneet siten kuin hän oli ajatellut. Tilavaan makuuhuoneeseen saatiin sovitettua suuri kirjahylly, minkä sijainti määritteli, miten muut isommat esineet voi sijoittaa.

Uusia esineitä ei juurikaan tarvinnut ostaa. Uuden TV-tason *Erkki* kuitenkin on hankkinut korvatakseen muutossa viime tingassa roskiin heitetyn ”ruman” vanhan tason. Uusi, lakkavalkoinen, on Ikeasta, samaa mallistoa josta hän aikoo seuraavassa muutossa hankkia myös ovelliset kirjahyllyt.

Olohuonetta hallitsee uusi, kaverin kautta saatu sohva. *Erkki* oli pelännyt etukäteen, että sen musta tekstiilipinta olisi liian hallitseva, mutta se sopiikin itse asiassa jopa paremmin kuin valkoinen vaihtopäällinen. Vanhassa asunnossa taulut oli joutunut sijoittamaan valmiina seinässä olevien naulojen mukaan. Tämänkään asunnon seiniin ei periaatteessa saisi kiinnittää taulujen koukkuja, vaan ne pitäisi asetella kiskoille. *Erkki* on päättänyt viitata kintaalla moisille säännöille, ja on ripustanut taulunsa juuri sinne, mihin on tuntunut hyvältä.

Erkki on tyytyväinen, että kukat ovat löytäneet paikan olohuoneen ikkunan äärestä. Parvekkeelle on tekeillä kesäpuutarha, mutta kylmän alkukesän vuoksi osa taimista on paleltunut ja henkiin jääneetkin ovat vielä pieniä ja hentoja.

Verhojen kanssa *Erkillä* on ollut ongelmia, koska asunnon ikkunat ovat tavallista matalampia. Hän ei ole kuitenkaan viitsinyt kääntää verhoja tavalliseen tapaansa verhoteipillä, vaan on taittanut ylimääräisen osan verhonipsujen avulla verhojen takapuolelle.

Istumme teellä pienen keittiön pöydän ääressä. *Erkki* rakastaa asunnossaan erityisesti valoisuutta ja olohuoneen ikkunasta avautuvaa avaraa maisemaa. Pitkän maan tasalla asumisen jälkeen avara maisema ja auringonlaskut tuntuvat ylellisyydeltä. Sen sijaan keittiön ikkuna on kummallisella kohdalla ihan kiinni jääkaapissa niin, ettei aamupalapöytää saa sijoitettua ikkunan eteen. *Erkki* epäilee, että vasta tehdyssä remontissa on muutettu keittiön järjestystä uusiksi.

Silvia & Peter

Perhe kasvaa

Tulen *Silvialle* avuksi uuden asunnon muuttosiivoukseen. Sähköt ovat jostain syystä poikki, ja kierrämme taloa taskulampun valossa. 1960-luvulla rakennettua taloa on vuosien varrella remontoitu ja muokattu rajusti. Jopa joitakin ikkunoita on remontoitu piiloon ja keittiön paikkaa on siirretty yläkerrasta alakertaan. Vaikka talo on ollut vain kahdella omistajalla ennen *Silviaa* ja *Peteriä*, heillä ei ole mitään tietoa talon historiasta, ei edes pohjapiirrosta. He ovat kuin löytöretkellä uudessa talossaan, jonka erikoisuuksiin he tutustuvat vasta nyt kunnolla kiertäessään ja tutkiessaan taloa sen uusina asukkaina. Kylpyhuoneessa ja vessoissa on ollut kosteusongelmia, joten ne pitää remontoida ensimmäisenä. Vaatehuoneessa tuntuu voimakas paloöljyn tuoksu. Se on ilmeisesti jotenkin yhteydessä pannuhuoneeseen. Sillekin on tehtävä jotain, ennen kuin siellä voi säilyttää vaatteita. Perhe aikoo asua olohuoneessa, kunnes makuuhuoneet on remontoitu asuttaviksi.

Tähän asti *Silvia* on kieltäytynyt ajattelemasta aikaisempien asukkaiden jättämää likaa, koska on ollut pakko keskittyä tavaroiden kantamiseen vanhasta kodista uuteen taloon. ”Pidin silmät kiinni”, hän sanoo. Nyt tartumme kuitenkin yhdessä toimeen, koska tavaroita ei voi laittaa paikoilleen ennen kuin paikat on puhdistettu. Aloitamme siivouksen keittiöstä. Aikaisemmista asukkaista kuulemiensa juttujen perusteella *Silvia* ei usko, että kaappeja on kovin huolellisesti puhdistettu. Hän haluaa olla varma, että heidän likansa on poissa, ennen kuin hän laittaa omat tavaransa kaappeihin. Minä otan yläkaapit, *Silvia* jääkaapin. Kaappien tasot on pakko irrottaa, koska ne ovat mustia piintyneestä liasta.

Vauvan synnyttyä *Silvia* ja *Peter* haluavat hieman rauhoittaa elämäänsä, minkä vuoksi vierailen tutkimuskäynnillä vasta lähes vuosi muuton jälkeen. *Silvia* ja *Peter* ovat remontoineet asuntoa koko vuoden ajan. Koska remonttia on tehty pikkuhiljaa ja jatkuvasti, *Silvia* on vaikea palauttaa mieleen, mitä kaikkea he ovat jo talossa tehneet.

Ihan ensimmäiseksi kaikkien makuuhuoneiden seinät on tapetoitu värikkäillä tapeteilla, jotka lapset ovat saaneet itse valita vanhempien hienovaraisella avustuksella. Kosteusvaurioinen kylpyhuone on kokonaan saneerattu. Alakerran vessaan on jätetty seinien alkuperäiset, kirkkaanoranssit laatat, mutta vessanpönttö ja lavuaari on vaihdettu. *Silvia* muistelee huvittuneena alkuperäistä pönttöä: vessa piti vetäistä narusta ja pöntölle istuessa se meinasi keikahtaa! Vessaa vetäessä vesi tulvi lattialle.

Asunnon lämmityksen kanssa on ollut muutosta alkaen monenlaisia ongelmia. Lopulta on käynyt ilmi, että koko lämmityskattila on alun perinkin asennettu väärin. Kun lämmitysjärjestelmä oli lopulta saatu kuntoon, oli putkiin virtaava vesi alkanut valua haljenneesta putkesta takahuoneen seinää pitkin. Onneksi huoneessa oli alkanut haista nopeasti, ja putkimies oli paikantanut kosteusongelman saman tien.

Kylpyhuone on edelleen keskeneräinen. Siellä ei vielä ole kaappeja, vain yksi naulakko, jossa roikkuu välikausivaatteita. Pesukone on keskellä lattiaa. Tilan pitäisi toimia myös kodinhoitotilana, mutta *Silvia* ja *Peter* eivät osaa päättää, millaisia kaappeja tai säilytysjärjestelmiä he tarvitsevat. Kun talossa on yksi pieni jääkiekkoilija ja toinen pieni taitoluistelija, koko sauna on harjoituspäivinä täynnä heidän kuivuvia varusteitaan.

Kurkistamme alakerran vaatehuoneeseen. *Silvia* kertoo, ettei siellä enää haise paloöljy. Nuuhkimme ilmaa, eikä se todellakaan haise miltään erityiseltä. Pannuhuoneen ja varaston välinen ovi oli ollut niin hatara, että haju on tullut pannuhuoneesta. *Silvia* ihmettelee, miten edellinen asukas on voinut säilyttää vaatteitaan vaatekaapin öljynhajussa.

Olohuonekin on saanut kokonaan uudet tapetit, koska edelliset olivat paitsi kamalat myös repeilleet ja reikäiset. *Silvia* muistelee lämmöllä vuodentakaista nukkumaleiriä olohuoneessa. Jouluna lapset pääsivät jo nukkumaan omiin huoneisiinsa, mutta vanhemmat jatkoivat leirielämää.

Autotaliin ja varastoon on jäänyt kaamea siivo edellisten asukkaiden jäljiltä, ja niiden raivaaminen on ollut suuri urakka. Piha on avartunut kun myrsky on kaatanut puolet isosta pihlajapuusta, ja *Peter* joutui kaatamaan toisenkin puolen. Ainakin näin syksyllä pihalta on esteetön näkymä naapurien pihoille. Keskelle pihaa *Peter* on rakentanut keinutelineen, jonka betonijalkojen valaminen saattaa jäädä tältä vuodelta pakkasten vuoksi. *Silvian* äiti on puutarhuri, ja hän on kylässä käydessään laittanut pihalle kukkaistutuksia. *Silvia* on saanut hyvän sadon pihaa reunustavista vadelmapuskista. Pihan ”huvilaa” ovat työtöt käyttäneet leikkeihin, esimerkiksi pitäneet siellä kauppaa, mutta muuten sitä ei ole vielä tänä vuonna saatu erityiseen käyttöön.

Meri & Juha

Remonttia pakoon

Menen kylään *Merin* luo pari viikkoa muuton jälkeen. *Juha* on lähtenyt työmatkalle heti muuton jälkeen ja *Merilläkin* on ollut työkiireitä, joita hän on yrittänyt saada hoidettua vauvan kanssa kahden. Hän valittelee, ettei ole ehtinyt saada tavaroita paikoilleen. Purkamattomat laatikot on kuitenkin piilotettu työhuoneeseen, joten asunnosta ei välity keskeneräisyyden tuntua. Verhot, matot ja huonekalut ovat paikoillaan.

Meri kertoo, että hänelle asunnosta tulee koti siivoamalla. Vasta sitten kun hän on puunnannut jokaisen kohdan, tulee kodista oma. Tällä kertaa hän ei ehtinyt siivota asuntoa tyhjillään, mutta hän on muuton jälkeen jo siivonnut ”kodin omaksi”.

Asunnossa on paljon *Merin* ja *Juhan* maulle vieraita visuaalisia elementtejä. He eivät voi remontoida vuokra-asuntoa, joten vieraan tyylin kanssa on vain elettävä. *Meri* on ajatellut koettavansa muokata niitä itselleen mieluisammiksi. Esimerkiksi eteiskäytävässä *Merin* silmää häiritsee kaarevin peilein koristeltu liukuovikaappi. Häivyttääkseen kaarevat peilit *Meri* aikoo tehdä vastakkaisesta seinästä ”taidegallerian”, jolloin kulkijan katse kiinnittyy peilien sijaan niihin.

Tupakanhajusta on tullut uudessa asunnossa ongelma, koska alakerran asukas tupakoi parvekkeellaan, ja haju kantautuu *Merin* ja *Juhan* kotiin.

Erityisesti heitä harmittaa pikkuvauvan puolesta. *Meri* on kysynyt asiasta lakimieheltäkin, mutta ilmeisesti asukasta ei voi kieltää tupakoimasta omalla parvekkeellaan.

Jarkko

Pesänrakennusvaihe

Jarkko on muuttanut vastikään vuokrayksiöön asuttuaan useamman vuoden ulkomailla. Ulkomaille muuttaessaan hän luopui hyvin tietoisesti lähes kaikesta materiaalisesta omaisuudestaan. Hän on myynyt osan äidilleen, osan kavereilleen ja joitakin jättänyt ”hoitoon” ystävilleen. Jonkin verran tavaroita on ollut säilytyksessä äidin työsuhteasunnon varastossa, josta ne on nyt tuotu uuteen asuntoon.

Mukana ovat kulkeneet lähinnä taulut: omat ja kavereiden ”duunit”. Seinillä on toistaiseksi omia teoksia, keskeneräisiä odottaa hattuhyllyllä työtilan löytymistä. Eteisen seinät ovat täynnä värikkäitä postikortteja ja kuulemma koko ajan tulee lisää. Aikaisemmin *Jarkko* on kerännyt itselleen huonekalujakin, mutta on sittemmin luopunut niistä. Esimerkiksi sohva, niin hyvä kuin olikin, oli painavana ja tilaa vievänä esineenä ”helvetin vittumainen” rasite, koska sen siirtäminen mukana muutosta toiseen oli niin hankalaa. Lopulta hän päätyi myymään sen.

Jarkko tunnustautuu esteetikoksi, esineiden pitää tuntua visuaalisesti ”omilta”, mukavuudesta tinkimättä. *Jarkolle* riittää, että esineet miellyttävät häntä tai että niissä on joku juju. Nojatuolin ei tarvitse olla ”mummon antama”. Esimerkkinä *Jarkko* kertoo nojatuolista, johon istahdan. Se on mukava, keinuva laiskanlinna, jonka päälle on heitetty oranssi-mustasävyinen villakangas. Hän kertoo kokeilleensa useita tuoleja ennen tämän löytymistä. Ensimmäisenä huomio kiinnittyi hintalappuun, jossa tuoli oli nimetty ”Lazy Boyksi”. Ja kun hän vielä huomasi tuolin reunassa olevan vivun, jota vääntämällä jalkatuki ponnahtaa auki ja selkänöjä kääntyy lähes makuuasentoon, oli valinta selvä.

Kaikista tärkeimpiä asuinkumppaneita *Jarkolle* ovat huonekasvit. Niitä on nyt kymmenkunta ikkunalaudalla, ja ikkunan läheisyydessä. *Jarkolla* on kotoisa olo, kun asunnossa on kokonainen viidakko. *Jarkko* pohdiskelee, että

kasvit kommunikoivat hänelle omalla tavallaan. Ne osoittavat, kun niillä on hyvä olla, ja ne pitävät jopa pientä ääntä, kun tarkasti kuuntelee. Ne ovat eläviä olentoja, joista on jopa seuraa. Osa *Jarkon* kasveista on todella vanhoja. Kun *Jarkko* on reissussa, kukat ovat äidillä hoidossa. *Jarkolle* kasvit hoitoa ja läsnäoloa vaativina olentoina edustavat myös aloilleen asettumista.

Jarkolla on omien sanojensa mukaan meneillään ”himmee pesänrakennusvaihe”, ja hän nauttii saadessaan pikkuhiljaa etsiä kotiinsa sinne sopivia asioita. Koti on hänelle yksityisyyden ja latautumisen paikka. Hän ei koe lainkaan rakentavansa kotiaan muita varten vaan ainoastaan omaa mukavuuttaan ajatellen.

Pohjatyöt

Usein muuttava perheenäiti kuvaa muuttamista ja asuntojen remontoimista perheensä harrastukseksi ja elämäntavaksi. Heidän perheensä on ehtinyt kokeilla ja kunnostaa parikymmentä erilaista kotia, muiden muassa ”modernin, romanttisen, perinteisen, ylellisen, vaatimattoman, suuren, pienen, käytännöllisen, epäkäytännöllisen, yhteisöllisen, yksityisen, etnisen, porvarillisen, hektisen, lintukodon, lapsirikkaan, huopatosutehtaan ja biletalon”. Hän kuvailee oman perheensä vakiintuneita asettumisen käytäntöjä seuraavasti:

Mies on siirtynyt tässä kohtaa pikkuisen takavasemmalle aputyövoimaksi, sillä herkkuvaihe on minun, perheen äidin.

Pesen ja pyyhin, jynssään ja kiillotan. Tarvittaessa käytän remonttifirmaa. Pohjatyöt ovat maailman tärkeimmät tässä kohtaa. Puhdasta, siistää ja raikasta pitää olla.

Sitten puhtaisiin ikkunoihin ilmestyy verhot, sänkyihin puhtaat uudet petivaatteet, valaistus asettuu kohilleen ja matot lentävät lattioille. Pienet astiapiinat ilmestyvät kaappeihin ja kattila alkaa porista liedellä.

Muuttolaatikat pinoutuvat rappuun oven viereen.

Sen tunteen vertaa ei ole kun perhe istuu pöytään syömään ja jokaisella on visioita siitä miten haluaa laittaa oman soppensa. (N, KRA, muuttokokemukset, 320–323.)

Lukuisat muutot ovat tehneet perheestä varsinaisia muuttamisen asiantuntijoita, ja muuttokirjoituksessa asettuminen kuvataan helppona ja kuin itsestään tapahtuvana. Erilaisiin asuntoihin asettumisessa tärkeintä ovat ”pohjatyöt”. Jonkinlainen raivaaminen toistuu asuntoon asettumisen ensimmäisenä tekona. ”Pohjatyöt” voi tulkita tilan puhdistamiseksi tyhjäksi ei-kenenkään tilaksi, johon voidaan alkaa asettua omine tavaroineen ja käytäntöineen. Kun pohjatyöt on tehty, voivat esineet ottaa paikkansa kodin järjestyksessä. Kirjoituksessa muuttopäivä huipentuu hetkeen, kun läheiset kokoontuvat syömään yhteistä ateriaa pöydän ääreen, kukin omaa tilaansa mieluisaksi suunnitellen.

Vaikka asunnot olisivat periaatteessa tyhjiä, niihin on jäänyt aikaisemmasta omistajuudesta kertovia monenlaisia jälkiä, kuten tahroja ja vieraita tuoksujia. Samoin kuin kodin purkaminen, myös asettuminen alkaa usein erilaisilla puhdistamisen teoilla. Jopa vastarakennetuissa asunnoissa on rakennustyöntekijöiden jäljiltä pölyä ja muuta ylimäärää, kuten eräs kirjoittaja huomauttaa:

Aivan ensimmäiseksi kannattaa kuitenkin pyyhkiä pölyt eri tasoilta ja imuroida, sillä pöly jää rakentamisen jäljiltä aina. (N, KRA, muuttokokemukset 242–243.)

Tila ”otetaan haltuun” ja tehdään ”asuttavaksi” usein juuri pesemällä ja sen rakenteita työstämällä.

Asumaan asettuminen on paikan perustamista. Rajanti (1999, 39) kirjoittaa, että perustaminen tehdään leikkaamalla erityinen kohta paikkojen yleisyydestä ja asettamalla ero asutun ja ei-asutun välille. Filosofi Michel Serres (1994) seuraten yhteisö perustetaan raivaamalla aukio, johon yhteisö voi kerätä itsensä ja alkaa kiertää suhteissaan (Pyyhtinen 2015). Tyhjä aukio on jollakin tapaa rajattava ja otettava haltuun merkitsemällä se omaksi. Serresin mukaan omaksi merkitseminen tapahtuu sotkemalla. Kuten eläimet virtsaavat pesäänsä viestiäkseen muille tilan olevan heidän hallinnassaan, siten myös ihmiset merkitsevät ja ”likaavat” heille kuuluvat esineet pitääkseen ne ominaan tai ottaakseen ne omikseen. Jos joku esimerkiksi asettaa käyttämänsä lusikan keittoastiaan, siitä tulee välittömästi hänen omansa, sillä se ei enää kelpaa muille. Lusikan merkitsemä astia on muille likainen mutta omistajalleen puhdas. (vrt. Serres 2011, 3.) Omiminen tapahtuu siis likaamalla; puhtaus merkitsee kenellekään kuulumattomuutta. Esimerkiksi

hotellihuone puhdistetaan asiakkaan vaihtuessa pesemällä se aikaisemmasta ”omistussuhteesta” (Serres 2011,4). Entisestä kodista lähdettäessä asunto palautetaan neutraaliksi arkkitehtuuriksi poistamalla tilasta omat tuoksut ja tahrat, ja samoin myös uusi asunto neutraloidaan pesemällä ja sitten omitaan omin tuoksuin ja esinein.

Aikaisempien omistajien omistussuhteesta kertovat tahrat ovat uusille asukkaille ällöttävää ”törkyä”, jota päivitellään antaumuksella niin muuttopäiväkirjoissa kuin osallistumisani muuttotalkoissa. Eräskin kirjoittaja kuvailee yksityiskohtaisesti, kuinka hän puunaa likaista keittiötä yhdessä äitinsä kanssa ennen kuin voi laittaa kaappeihin omat astiansa:

Asunto oli melkoisen likainen, enhän ollut päässyt siellä käymäänkään ennen muuttoa. Keittiön kaapit olivat törkyiset. Äitini tuli siivousavuksi päivällä, kuten olimme sopineet. ”Putsonomi saapui,” sanoi äitini ovella ja kuittasi krapulaanikin varmaan jotenkin. Pesimme yhdessä keittiön kaapit ennen kuin voin laittaa niihin astiat. Mies olisi todennäköisesti vain työntänyt astiat kaappiin siivoamatta niitä lainkaan. Uunikin oli täynnä kamalaa törkyä, en uskaltanut edes katsoa sinne ensimmäisenä päivänä. Vasta kun suurin kaaos oli selvitetty, puhdistin uunin. Siellä oli pelti, jonka päällä ritilällä oli paistettu ilmeisesti kanaa ja kaikki rasva oli jätetty sinne. Miten ihmiset laittavat ruokaa! Olen nähnyt niin likaisia uuneja, etten ikinä saa niitä itse siihen kuntoon. (N, KRA, muuttokokemukset, 405–416.)

Vieraan ”töryn” peittämät kaapit ja uunit ovat aikaisempien asukkaiden liallaan omimia, kunnes ne tehdään omaksi ”pesemällä, pyyhkimällä, jynssäämällä ja kiillottamalla” (N, KRA, muuttokokemukset, 320–323). Muiden muassa *Erkki, Silvia* ja *Meri* käyttävät omistussuhteen poistamiseen vahvempia pesuaineita, kuin mitä he käyttävät omassa jokapäiväisessä arjessaan. Muuttajille uunit ja keittiönkaapit ovat luotaantyöntävän törkyisiä, koska niiden lika on muiden omistuksesta kertovaa likaa. Lagerspetz (2008) huomauttaa, että käsitys jonkin asian likaisuudesta liittyy inhimilliseen vastuunottoon ja huolehtivaan vuorovaikutukseen esineiden kanssa. Puhdistamisen teolla asiat otetaan inhimillisen huolenpidon piiriin.

Tilan käyminen lävitse siivoamalla on monella tapaa haltuun ottamisen teko. Yhtäältä tila kuurataan puhtaaksi aikaisemmasta omistajasta mutta

samalla sitä myös merkataan tuoksujäljellä omaksi. Siivoaminen on myös tilan ottamista haltuun kinesteettisesti ja aistimellisesti. Kun tilan rakenteisiin ollaan tavallisesti ruumiillisesti kosketuksissa yleensä vain jalkapohjilla ja kämmenillä, sillä ”harvoin syleilemme seinää” (Kalanti 2009, 109), perusteellista siivousta voi pitää eräänlaisena ”seinien syleilynä”: aistimellisena, ruumiillisena sekaantumisenä tilan rakenteiden kanssa.

Kuten oman aikaisemman asunnon puhdistaminen omistajuudesta, myös paikan perustaminen ja haltuun ottaminen nimenomaan siivoamalla on aineistossani sitkeän naistapainen asettumisen käytäntö⁴⁵. Muuttotalkoissa naiset näyttävät usein ikään kuin luonnostaan ottavat siivoajan tehtävän⁴⁶. Esimerkiksi edellä lainattu kirjoittaja, joka puhdistaa kaappeja äitinsä kanssa, vahvistaa omaa sukupuolitapaista rooliaan perheen siivousvastaavana huomauttamalla, että mies olisi todennäköisesti työntänyt astiat kaappiin siivoamatta niitä lainkaan. Siivoamista ei välttämättä pidetä epämiellyttävänä velvollisuutena, vaan joskus naiselle sisustamisen ohella kuuluvana etuoikeutena, jopa ”herkkuvaiheena”. Tällaisissa muuttokertomuksissa siivoaminen näyttäytyy asettumisen välttämättömänä edellytyksenä. Esimerkiksi *Meri* kokee voivansa asettua kodiksi vasta sitten, kun on käynyt lävitse jokaisen kohdan siivoamalla. Myös *Erkki* kertoo olevansa muutoin siivoajana melko huoleton, mutta muuttosiiuouksen suhteen suorastaan ”neuroottinen”. Ennen siivousta ei voida asettaa tavaroita paikoilleen, vaan ne kasaantuvat läjiin olohuoneen ja keittiön lattioille ja vasta siivoaminen mahdollistaa kodin esineiden virtojen liikkeen. Edellä lainattu kertoja ei uskalla katsoa törkyiseen uuniin, ennen kuin on ehtinyt siivota muun asunnon. Samoin *Silvia* pitää ”silmät kiinni” ensimmäiset kolme päivää, ennen kuin hänellä on aikaa aloittaa muuttosiiuouus. Myös *Laura* siivoaa huoneen kerrallaan ”pohjia myöten”, ennen kuin hän voi siirtää huoneisiin niihin tulevat esineet:

Kolmisen päivää olen nyt enempi vähempi järjestellyt ja siivoillut. Anoppi kävi eilen onneksi auttamassa ikkunoiden pesussa, sain siivottua pari huonetta pohjia

---

45 *Erkki* isineen on ainoa miespuolinen asunnon siivoaja aineistossani. *Erkin*kin vanhan asunnon muuttosiiuouksen teki äiti.

46 Arjen taipumuksesta ylläpitää luonnolliselta vaikuttavaa sukupuolitapaisuutta ks. Jokinen 2005.

myöten ja siirrettyä niihin huoneisiin niihin tulevia tavaroita sisältävät muutto-laatikot. Keittiön lattia alkaa olla tyhjä, yhden päivän ajan lajittelin sinne tulevia astioita ja elintarvikkeita. [- -] (*Laura*, MPK.)

Jotta asunto on asuttava, sen on oltava riittävän turvallinen asukkailleen ja tukea asukkaidensa sujuvaa arkista elämää. Seuraava kirjoittaja kuvaa, kuinka hän ottaa tilan haltuun siivoamalla ja hänen veljensä puolestaan avustaa kodin rakentumisessa asuttavaksi erilaisten työkalujen ja muiden tarpeellisten materiaalien avulla:

Kului vettä ja saippuaa, kun seuraavasta aamusta alkaen otin kodin haltuuni pesemällä puhtaaksi kaikki pinnat. Pekka-veljeni puolestaan haki linja-autokyydillä kirkonkylästä lautta verholistoiksi, maalia, verhokiskot, rissoja, ruuveja, proppuja ja kaikkea muuta tarpeellista. Koti rakentui asuttavaksi tuossa tuokiassa. (N, KRA, muuttokokemukset, 95–101.)

Myös asunnon turvallisuuden ja asuttavuuden varmistaminen on siivousta vastaavaa raivaamista ja tilan haltuunottamista. Esimerkiksi *Silvian* ja *Peterin* talossa toinen vessoista on käyttökielossa siihen asti, että putkimies on varmistanut sen toimivuuden. Liian korkeat kynnykset, liukkaat portaat, terävät kulmat ja niin edelleen käydään huolella lävitse varsinkin lapsiperheissä. Meidän asunnossamme erityisesti liukkaat lattiat ja jyrkät portaat ovat vaarallinen yhdistelmä portaisiin tottumattoman taaperomme kanssa. Ennen muuttoa on kodin turvallisuus pitänyt varmistaa erilaisilla väliaikaisiksi tarkoitetuilla turvaratkaisuilla:

Ensimmäinen tehtävä ennen kuin lapsia voi tuoda tilaan, oli eliminoida vaaran paikat. Tärkein oli hengenvaarallisten, jyrkkien, metallisten kierreportaiden aitaaminen niin, ettei 1,5 vuotias kuopuksemme putoa portaista. Appiukko viritteli portaisiin vanhan pinnasängyn pinnoista ja nippusiteistä turva-aidan, jonka ylitse me aikuiset loikimme - - hengenvaarallisesti hoippuen painavat tavarat käsissämme. Onneksi alhaalta oli kulku sisään, joten painavat alakertaan vietävät tavarat voitiin viedä alakautta. (*Veera*, MPK.)

Siinä missä siivous on naistapaista asettumistyötä, niin tämä erilaisten vaaranpaikkojen neutralointi, korjailu ja ”viritteleminen” näyttää edelleen lankeavan yhä kuin luonnostaan miehille, jos ei asukkaille itselleen, niin putkimiehille, pojille, appiukoille ja veljille.

Usein aikaisemmilta asukkailta jää myös monenlaista irtotavaraa ja erikoisia hylättyjä ja unohtuneita rojuja uusien asukkaiden raivattavaksi. Omaan asuntoomme on jätetty pussillinen vanhoja leluja varmaankin yllätyslähjäksi meidän lapsillemme. Lapset ovat ilahtuneita, me aikuiset vähän vähemmän. Heitämme niistä osan vaivihkaa roskiin, osa on jäänyt lasten leikkeihin. *Reetalle* taas edellinen asukas on yhteisestä sopimuksesta jättänyt huonekaluja, jotka osoittautuvat pettymyksiksi:

Edelliset asukkaat olivat luvanneet jättää meille pienen parvekepöydän, keittiöön pirtinpöydän ja jonkin jalkalampun. Pirtinpöytää ei kuitenkaan näkynyt ja jalkalamppu osoittautui valtavaksi kullanväriseksi järkäleeksi, jossa oli marmorinen jalusta. Ei ihan meidän tyyliä. (*Reetta*, MPK.)

Lauran muutossa edelliset asukkaat kantavat samaan aikaan tavaroitaan ulos, kun *Laura* puolisoineen kantaa omiaan sisään. Tämän seurauksena pihamaa ja autotalli ovat täynnä entisten asukkaiden jättämiä tavaroita:

Puolessa tunnissa sai talon entinen väki koottua lopullisesti tavaransa (no, kun autotalliin ja pihamaalle vilkaisee niin ei. Tai ainakaan en tiennyt, että meillä on kolme venettä ja kaksi mopoa ja peräkärry ynnä muuta pientä sekalaista miehistä roipetta) ja minä jäin kissojen kanssa kolmisiin. (*Laura*, MPK.)

Myös *Silvian* ja *Peterin* autotalliin on jäänyt hävityksen kauhistus edellisten, huolimattomien asukkaiden jäljiltä. Näitä rojuja he joutavat raivaamaan vasta seuraavana keväänä. *Sarin* lapsuudenkotiin muuttavien *Sarin* ja *Kain* tilanne on vielä edellisiäkin kimurantimpi. Kun heidän on aikaisemmissa asunnoissaan tarvinnut vain ”lappaa tavarat kaappeihin ja alkaa asua”, nyt *Sarin* vanhemmat ovat muuttaessaan jättäneet ”isoja ihan kivoja ja käytännöllisiä huonekaluja” ja muuta tarpeelliseksi olettamaansa tavaraa:

Aiemmin muutot ovat olleet varsin helppoja, koska vuokra-asunnot ovat olleet hyvin siivottuja ja täysin tyhjiä - kunhan vain lappaa tavarat kaappeihin ja alkaa asua. Nyt on kuitenkin vieläkin kaikkea ihmeellistä romua, jotka jäivät minulle oletuksella, että ehkä niitä tarvitsen joskus. Esimerkiksi vanhojenpäiväpukuni ja kaikki ala-asteen kirjat löytyivät vaatehuoneesta... (*Sari ja Kai*, MPK.)

Sarin ja Kain pitää ensi töikseen selvittää, mihin asuntoon jääneet tavarat ovat menossa, vai ovatko ne kenties jäämässä heidän käyttöönsä. Lopulta he päätyvät suorittamaan kaksinkertaisen karsinnan. Ensin he käyvät lävitse omat tavaransa, ja muutettuaan uuteen asuntoon he raivaavat vielä vanhempienkin jälkeensä jättämän ylimäärän.

Sovittautuminen

Aistien tutkimuksen näkökulmasta on mielenkiintoista tarkastella hetkiä, joissa aistien tavanomainen hierarkia murtuu – toisin sanoen näköaistin hallitsevuus kyseenalaistuu. Usein kulttuuriympäristön vaihdos herkistää aistiympäristölle uudella tavalla, mikä ilmenee vaikkapa matkakuvauksia lukiessa (Johnson & Salmi 2012, 86). Muuton katkoksesta on kyse vastaavallisesta mikrotason ”kulttuuriympäristön” muutoksesta: ihmiset herkistyvät havainnoimaan ja muokkaamaan oman aistiympäristönsä arjessa itsestäänselvyyksinä pidettyjä ominaisuuksia. Visuaalisten ominaisuuksien lisäksi uusien asuntojen vieraat tuoksut, äänet ja materiaalien tunnut tulevat muokatuiksi, pohdituiksi ja sanallistetuiksi muutossa.

Sarah Pink (2004, 67) on korostanut tuoksujen hallinnan merkitystä osana kodin moraalityötä. Oman kodin tuoksut ovat asujilleen tuttuudessaan huomaamattomiksi totunneita, mutta muuton yhteydessä tuoksuihin suhtaudutaan erityisellä herkkyydellä ja varauksella. Oudot tuoksut aiheuttavat aversiota ja korostavat vierauden tunnetta. *Laura* kirjoittaa siivonneensa taloa kolme päivää muuton jälkeen ja koettaneensa poistaa keittiön kaappien ”mädäntyneen maustepurnukan” lemua:

Ja se yläkaappi, joka on astianpesukoneen yläpuolelle, johon on järkevintä sijoittaa päivittäinkäytettävät serviidit, haisee. Se haisee mädäntyneille maustepurnukoille. Puhdas se on, olen pessyt sen pariin otteeseen. Äsken irrotin ovet paikoiltaan ja yritän selvittää, josko ne töhnäiset saranat olisivat syypäät hajuun. (*Laura, MPK.*)

Lauralle ei riitä tieto siitä, että kaappi on puhdas. Sen on oltava *hajuton*. Epämiellyttävä haju estää häntä sijoittamasta arkiastioitaan kaappiin, mikä taas johtaa astioiden pinoutumiseen väärin paikkoihin ja muun elämisen tielle. Vaatekaapin paloöljyn tuoksu estää *Silviaa* säilömästä sinne perheen vaatteita. Näin tilojen aistimelliset ominaisuudet vaikuttavat siihen, millä tavoin esineet ”löytävät paikkansa” kodin vyyhdistössä.

Itse olen havainnoinut muuttopäiväkirjassani, että jo asuntoa etsiessämme yksi merkittävä asunnonvalintakriteeri on tuoksu. Asuntonäytöissä kuljimme sieraimet herkkinä, ummehtuneelta tai viemärltä haisevan asunnon hylkäsimme heti kättelyssä. Lopulliseen asunnonhankintapäätökseen vaikutti muun muassa se, että asunto ”ei haissut miltään”:

Puhumme monet kerrat kaikkien apulaisten ja perheen kanssa siitä, kuinka neutraali haju asunnossa on. Siellä ei tunnu minkäänlaista ummehtunutta tai kosteaa hajua, puhumattakaan homeesta. [- -] Minusta oli mukava ettei siellä myöskään ollut vahvaa pesuaineen tai muuta ominaisuuksua. (*Veera, MPK.*)

Ei pelkästään rakenteellisiin ongelmiin viittaava paha haju, vaan myös mikä tahansa voimakas ominaisuus on siis meistä vältettävä asia. Hajuttomaan tilaan meidän on helppo asettua asumaan ja vallata se omine tuoksuinemme. Muutettuumme pohdiskelemme meidän kotimme ominaisuuksia. Koetan jopa kysellä ystäviltäni miltä meillä tuoksuu, jotta voisin nopeuttaa kodin tuoksun tarttumista. Siivouksessa avustavat appivanhempani ovat tuoneet mukanaan omat pesuaineet, joten siivouskaan ei ole tartuttanut kotiin tuttua tuoksujälkeämme. Ystäväni koettavat sanallistaa tuoksumme ”luomukosmetiikaksi ja puhtaaksi pyykiksi”. Ripottelen eteeristä laventeliöljyä kriittisiin paikkoihin nopeuttaakseni tuoksun tutuksi muuttumista. Muuttopäiväkirjamerkinnästäni voi päätellä minun ajatelleen, että kotimme ominaisuus ei muutu vaihtaessamme asuinpaikkaa, vaan että tuomme mukanaamme vanhan

tuoksumme, joka pikkuhiljaa tarttuu uuden asunnon kudoksiin. Kirjoitan, että siinä vaiheessa, kun en enää haista kotiamme, olemme kotiutuneet. Samoin *Meri* pohdiskelee uudessa asunnossaan, kuinka outoa on astua sisään oman asunnon ovesta, kun ovelta tulvahtaa sieraimiin vieras tuoksu.

Uuden asunnon vieras tuoksu ja siihen mukautuminen sanallistuu muutotarinoissa paitsi siivouksen myös lemmikkieläinten yhteydessä. Eläimillä ottaa aikaa sopeutua uuteen, vieraan hajuiseen ympäristöön. *Laura* huomioi muuttopäiväkirjassaan uuden asunnon oudoksuttavan kissojaan: ”Ne [kissat] ovat onneksi tottuneet hakemaan turvaa saunasta, kun esimerkiksi imurointi pelottaa, joten ne löysivät mielestään turvallisenoloisen, mutta oudonhajuisen ympäristön turvapaikakseen.”

Kodin tuttu tuoksu kulkee mukana paitsi pesuaineissa, myös eläimissä ja ihmisissä, ruoassa ja esineissä. Esimerkiksi *Laura* kirjoittaa kodin tuoksun olevan hänen omien kirjojensa ”eri ikäiset pölyt”:

Mutta vaikka tavaraa alkaakin olla, rekvisiittaa siitä keitä me olemme, todellinen oma kotoisuuden tuntee alkoi kun viimein sain repiä kirjalaatikoni auki ja hengittää niiden eri ikäisiä pölyjä. Sama on tapahtunut kerran aikaisemminkin: kun muutin ensi kerran Kuopioon, vanhempani olivat pakanneet kirjani ja toivat ne perässäni. Ensihenkäisyini oli: ”Koti tuli!” (*Laura*, MPK.)

Laura korostaa, etteivät kirjat ole vain ”rekvisiittaa siitä keitä olemme” vaan juuri kirjojen aistimellinen kohtaaminen, niiden pölyjen hengittäminen, saa hänet tuntemaan olevansa kotona. Tarkemmin ottaen *Lauralle* kirjat pölyineen ovat koti.

Kotien äänten kokonaisuus on tuoksun kaltainen nopeasti huomaamattomaksi muuttuva osa kotoista vyyhtiä. Vielä kalustamattomassa asunnossa äänet kaikuivat oudosti ja kuulostavat luonnottoman kovilta. Uuden ympäristön ominaisäänet ovat aluksi vieraita ja vaativat totuttelua. Kotien äänten virran muodostavat paitsi intentionaalisesti tuotetut ja hallitut äänet, kuten soitinten, radion tai television äänet, myös ympäröivästä elämästä tahattomasti syntyvä äänimatto kuten lattian narinat, tuulettimen surinat, lemmikkieläinten ja ruoanlaiton äänet sekä ympäristön omat äänivirrat, kuten puiden suhinat, naapurusten ja liikenteen äänet ja niin edelleen (ks. esim. Pink

2004, 72). Muuttajat liittyvät omine äänineen ympäristön äänten virtaan: asunnon ulkopuolelta kantautuviin ääniin ja asunnon omiin ominaisääniin synnyttäen uuden kodin elävän äänitekstuurin. Uudet ja hallitsemattomat äänet ovat aluksi vieraita ja joskus jopa pelottaviakin. Eräs kirjoittaja pohtii, että hänelle kotiutumiseen liittyy voimakkaasti paperinen sanomalehti ja kirjajhyllä. Kotiutuminen alkaa siitä, kun edes muutama kirja on kirjajhyllässä ja kun sanomalehden aamuöiseen saapumiseen on tottunut niin, ettei enää herää paniikissa postiluukun kolahdukseen:

Toinen muuton merkki on paperinen Hesari. Sitten voin sanoa kotiutuneeni lopullisesti, kun en herää aamuyöllä sydän hakaten hirveässä paniikissa siihen, että joku yrittää tulla väkivalloin ovesta läpi. Se joku on aina tietenkin Hesari, jonka postinjakaja pudottaa luukusta mahdollisimman hiljaa. Muutaman ensimmäisen yön aikana herään siihen ja sitten aivot oppivat rekisteröimään, ettei ole mitään hätää, ja nukun Hesarista huolimatta. (N, KRA, muutkokemukset, 229–232.)

Meidän uudessa asunnossamme yksi kotiutumista merkittävästi hidastava tekijä on äänekkäästi nariseva ja kopiseva lattia. Se häiritsee aikuisiakin, mutta varsinkin lasten on vaikeata nukahtaa illalla, koska vanhempien jalkojen kopina pitää heitä hereillä. Myös ylä- ja alakerran välinen huono äänieristys aiheuttaa lapsille nukahtamisvaikeuksia asumisen alkuvaiheessa.

Ei ole sattumaa, että nämä vieraiden äänten aiheuttamat pelon kokemukset liittyvät nimenomaan nukkumiseen. Ympäristön äänet saavat erityisen merkityksen nukahtamisvaiheessa, koska ne ovat ainoita hetkiä vuorokaudessa, jolloin ihminen on silmät kiinni, ja siten enemmän muiden aistien kuin näkökyvyn varassa (Rantala & Valtonen 2015, 183). Nukkuessaan ihminen on myös haavoittuvimmillaan, ja siksi häiriintymätön uni edellyttää tunnetta turvassa olemisesta. Tutussa toistuvuudessaan rauhoittavaan äänten virtaan on turvallista lipua uneen (Rantala & Valtonen 2015).

Uuden asunnon auditiivista vierautta voi kesyttää täydentämällä sitä omalla äänimatolla, esimerkiksi soittamalla tuttua musiikkia. Monet muuttajat kertovat ensimmäisenä kokoavansa musiikintoistolaitteet voidakseen kuunnella musiikkia tavaroita purkaessaan. *Erkki* purkaa musiikkilaitteet viimeisenä ja virittää ensimmäisenä uudessa asunnossaan kuunnellakseen ”kotia laittaessa”

-soittolistaa. Kodin äänitilaa tarkastellut etnomusikologi Meri Kytö (2013, 22) puhuu äänitilan ”kotoistamisesta”⁴⁷, jolla hän tarkoittaa ääniympäristön tietoista tulkintaa ja muokkaamista miellyttäväksi ja tutuksi. Äänitilaa voidaan kotoistaa paitsi omassa asunnossa myös missä tahansa paikoissa, joissa kaivataan kodin ominaisuuksia, kuten hotelleissa tai asuntoautoissa. Äänitilaa kotoistetaan myös vaimentamalla: yksi merkki asunnon keskenräisyydestä ja epäkotimaisuudesta on tilan kaikuminen. Tekstiilejä tuodaan koteihin usein nimenomaan vähentämään hallimaista ja kolkkona pidettyä kaikumista. Esineiden avulla kodin vyyhden äänitilaa hallitaan ja muokataan. Yksi kirjoittajista akustoi elokuvahuoneen muun muassa paksujen sametti- ja satiinitekstiilien sekä pehmeiden itämaisten mattojen avulla:

Elokuvahuone on akustoitava hyvin, siellä on pehmeä sininen kiinalainen silkkimatto, sekin hieman jo käytössä kulunut, jonka isäpuoleni osti joskus huuto-kaupasta. (N, KRA, muuttokokemukset, 405–416.)

Aikaisempien asukkaiden jäljet eivät koskaan katoa asutuista tiloista täydellisesti, vaan niiden kudoksiin jää aina kerrostumia aikaisemmista elämänvaiheista (ks. Gregson 2007, 53; Hollows 2008, 90). Ei pelkästään aikaisempien käyttäjien jälkeensä jättämät, helposti poistettavat ja nopeasti haihtuvat pölyt, hajut ja tahrat ole kerrostuneita jälkiä asunnon aikaisemmasta elämästä, vaan sellaisia ovat myös esimerkiksi kolhut ja seinien värin tai kaakeleiden kaltaiset sisustukselliset valinnat, samoin kuin kiinteät kalusteet ja teknologia, kuten hellat, jääkaapit tai vessanpöntöt. Samalla nämä kiinteät ominaisuudet määrittävät, rajoittavat ja suuntaavat asumista. Uudet asukkaat mukautuvat ja sovittautuvat näihin tarjouiin muokaten niitä elämäntilanteidensa, resurssiensa, kykyjensä, mahdollisuuksiensa ja ihanteidensa mukaan. Jotkut remontoivat *Jaanan* ja *Jukan* tavoin koko asunnon mieleisekseen, toiset taas kiinnittävät *Jarkon* tapaan kortteja ja tauluja seinille, hankkivat kirpputorilta mukavan nojatuolin ja tuntevat olonsa kotoisaksi.

Jos uuden asunnon ominaisuudet ovat asukkaalleen epämieluisia tai vieraita

---

⁴⁷ Käännös domestication -verbistä, joka on käännetty myös mm. kotouttamisena, kotiuttamisena ja kesyttämisenä (ks. Peteri 2006).

eikä niitä ole mahdollista muuttaa, joutuvat muuttajat tekemään monenlaisia toimenpiteitä ”oppiakseen elämään” niiden kanssa:

En tiedä, kai tuon keittiön kanssa voi oppia elämään. Aika uudet kalusteet, mutta ihan hirveät hempeän vihreän ja olisko tuo nyt jalavan yhdistelmää. Lyijyglasia. Huh. (*Laura*, MPK.)

Lauran uuden talon keittiön kaapit ovat ”hirveän hempeän vihreää”, jalavaa ja lyijyglasia, siis materiaaleiltaan, muodoiltaan ja väreiltään *Lauralle* vieraita. *Laura* puunaa ja puhdistaa kaapit läpikotaisin, mutta koska kalusteet ovat melko uudet, hän ei halua vaihtaa niitä vaan tyytyy opettelemaan elämistä niiden kanssa. Myös *Sari* ja *Kai* kokevat vierautta uudessa asunnossaan, koska heidän tavaroidensa murretut värit riitelevät seinien kylmien sävyjen kanssa:

Täällä omassa kotona sen sijaan tuntuu vielä hieman ulkopuoliselta ja jännältä. Ihan kaikkea tosi pientä, mutta omituista: esimerkiksi se, että vanhempieni entisessä makuuhuoneessa eli meidän nykyisessä makuuhuoneessamme on sen väriset tapetit, että meidän huonekalumme ja verhomme näyttävät aika rumilta täällä. Kylmänsävyiset vaaleansiniset tapetit yhdistettynä lämpimän sävyisiin ja murretun värisiin huonekaluihin vain aiheuttavat sellaisen olon, että nämä tavarat eivät kuulu tänne ollenkaan. (*Sari ja Kai*, MPK.)

Keskenään riitelevät värit saavat aikaan tunteen, että *Sarin* ja *Kain* tavarat eivät ”kuulu” asuntoon, mikä puolestaan saa heidät itsensä tuntemaan olonsa ulkopuolisiksi omassa asunnossaan. Vaihtamalla keittiön boordit uusiin *Sari* tuntee pikkuhiljaa saavansa otetta asunnosta, tekevänsä siitä vähitellen omansa: ”nyt tuntuu ihan vähän enemmän siltä, että keittiö on omani. Hämmentävää, miten pieni asia voi häiritä kodiksi asettumista näin paljon!”

Aikaisempien asukkaiden tai suunnittelijoiden valitsemat värit ja muodot eivät ole ”meitä” eivätkä ”meidän”. Kyse ei ole vain siitä, etteivät värit kerro siitä, keitä me olemme, vaan vääränlaiset visuaaliset elementit hylkivät muuttajien omia esineitä saaden ne näyttämään tilaan kuulumattomilta. Hylkiessään esineitä seinät hylkivät myös asukkaita saaden heidät tuntemaan itsensä *Sarin* ja *Kain* tapaan ”ulkopuoliseksi ja jännäksi”. Miller (2001, 113–114)

ehdottaa, että asunnon omuuden tunteen saavuttaminen riippuu siitä, millainen suhde luodaan asunnon aikaisemman elämän kanssa. Millerille tarinat kummittelevista taloista ovat keino selittää asunnon omaa toimijuutta ja ongelmia päästä sopuun asunnon entisyyden kanssa. Miller jopa vertaa asunnon haltuun ottamista manaamiseen. Toden totta: huomaan itsekin käyttäväni samaa uskonnollissävytteistä verbiä päiväkirjassani raportoidessani muuttoa edeltävää jännittynyttä hermoiluani:

Ensimmäiseksi ajattelen siivousta. Aikaisemman omistajan karkottamista siivoamalla asunto lattiasta kattoon (excorsist... manaan aikaisemman omistajan pois). Pohdin jopa, pitäisikö kaapit myrkyttää siltä varalta että siellä on turkiskuooriaisia! (Veera, MPK.)

Useimmiten asuntojen visuaalista vierautta tehdään omiksi maalaamalla vieraanväriset seinät omanvärisiksi. *Reetta* maalaa olohuoneen keltaiseksi, *Silvia* ja *Peter* tapetoivat makuuhuoneiden seinät kunkin perheenjäsenen itse valitsemalla tapetilla, *Tiina* maalaa ruskean seinän valkoiseksi. Samalla seinien maalaaminen toimintana on tilan haltuun ottamista ja omaksi merkitsemistä.

Jos itseä häiritseviä visuaalisia elementtejä, kuten vieraita värejä tai muotoja, ei voi muuttaa, niiden kanssa voi *Lauran* tavoin ”oppia elämään” tai sitten niihin on *Sarin* tapaan päättäväisesti sopeuduttava:

Aion kuitenkin jäädä tänne, joten parasta vain sopeutua kaikkeen uuteen ja vanhaan. Jep, niin teen. (*Sari*, MPK.)

Epämieluisia värejä voi kesyttää vaikkapa yhdistämällä ne uudenlaiseen kontekstiin diskursiivisesti ja materiaalisesti. Esimerkiksi oman asuntonne seinät oli maalattu voimakkain värein: eteinen oli häränpunainen, tyttären huone turkoosi ja melkein koko yläkerran kattava olohuone lämpimän aavikonkeltainen. Tiesimme, ettei meillä olisi heti aikaa maalata siniä, joten meidän oli opittava sietämään niitä. Kuten *Sarin* ja *Kain* huonekalut, meidänkään tavaramme eivät kuuluneet yhteen seinien kanssa. Meille ratkaisu löytyi yhdistämällä värit yllättävään väripalettiin:

Kaivoin esiin sisustuslehden muutaman vuoden takaa, jossa oli ollut minua silloin inspiroinut juttu Le Corbusierin väriopista, ”purismista”. Ja sieltä löytyi ratkaisu! Le Corbusierin rakennuksissa (joista lehdessä oli kuvia) oli yhdistetty meidän seinämme väriä hurjiin smaragdinvihreisiin, taivaansinisiin, oranssiin ja... sitruunankeltaiseen! (Veera, MPK.)

Kun liitämme lämpimän keltaisen seinämme sitruunankeltaisiin, smaragdinvihreisiin ja taivaansinisiin tekstiileihin ja huonekaluihin Le Corbusierin hengessä, muuttuu mielikuva asunnostamme kertaheitolla keskiluokkaisesta ruotsalaiskodista anarkistisen ilottelevaksi ”hullun taiteilijan koetaloksi”, kuten uuden väripalettimme nimeämme. *Merin* taktiikka puolestaan on siirtää katse häiritsevästä visuaalisesta piirteestä muualle, vaikkapa siirtämällä huomio peilikaarista vastakkaisen seinän taulurykelmään. Muuttokirjoituksissa myös kuvataan uuden kodin ominaispiirteiden kytkemistä omiin entisiin tavaroihin hankkimalla kaikenlaista pientä tekstiiliä ja muuta sisustustavaraa ”vähän niin kuin tupaantuliaislahjaksi itselleen, oli se sitten uusia tyyntyjä sohvaa päälle tai seinän väriin sointuva päiväpeitto tai uusi suihkuverho”. (N, KRA, muuttokokemukset, 229–232.)

Vaikka muuttoahdistuksen ollessa pahimmillaan saatetaan vanhoja, ettei koskaan enää hankita yhtään mitään, tulee uuteen kotiin yleensä ostettua vähintään ”jotakin pientä uutta”, joilla edistetään omaa ja tavaroiden asettumista uuteen tilaan.

Tällä hetkellä haaveilen täydellisestä olkkarin matosta, täydellisestä keittiöpöydästä ja täydellisestä cd-hyllystä, tietämättä kuitenkin, millaisia nämä ovat. (Reetta, MPK.)

Uusi kotivyyhti saattaa myös uusine tarjouksineen ja asumiseen liittyvine kulttuurisine odotuksineen ja normeineen suorastaan vaatia monenlaisia uusia tavaroita tuekseen. Esimerkiksi omassa muutossani hankittavien tavaroiden ja tarpeiden lista kasvaa jatkuvasti. Ensimmäiset uudet esineet, eteismaton ja kenkäharjan, ehtii appeni hankkia ennen kuin muut muuttoapulaisetkaan ehtivät astuvat asuntoon:

Koska emme ole asuneet omakotitalossa, meiltä puuttuu paljon ”aikuisten kodin” (näin tästä kodista ajattelen) perustarpeita. Appiukko on käynyt ostamassa eteis-maton ja kenkäharjan, jotta muuttomiehet eivät kanno lunta sisälle. (Veera, MPK.)

Myös uudenlaiset toiminnalliset mahdollisuudet, uuden kodin tarjoumat, vaativat monenlaisia välineitä, kuten esimerkiksi saunakiulua ja kauhaa, takan-kohennusvälineitä ja pihagrilliiä. Tilan tarjoumiin sovittautuminen muokkaa lyhyessä ajassa oman perheeni asumiskäytännöt kokonaan uusiksi. Meille syntyy esimerkiksi arkisaunatraditio takassa paistettuine nakki-iltapaloiineen, illallisia valmistetaan pihagrillissä ja savustimessa, autotalli mahdollistaa pitkään haaveillun moottoripyörän ostamisen, talonmieskuukaudet edellyttävät ruohonleikkurin käytön opettelua ja viikoittaista ruohonleikkua.

Kodin tekstiilit muokkaavat kotivyyhdin visuaalista ja auditiivista mutta myös haptista tuntua. Huonekalujen ja kodin tekstiilien pintamateriaalit, joiden kanssa ollaan päivittäin suorassa ruumiillisessa kosketuksessa, määrittävät pitkälti kodin tunnun. Sen sijaan tilan rakenteiden tuntu välittyy jalkapohjista, lattiasta. Siksi lattiamateriaali jalkojen alla ei ole yhdentekevä, vaan se on asumista kannatteleva perusta, joka huomaamattomasti ohjaa esineiden sijoittelua sekä mahdollisuuksia ja tapoja toimia tilassa (Paju 2013b, 109). Varsinkin suomalaisissa kodeissa, joissa useimmiten kuljetaan kengittä, lattian tunnuilla on erityistä merkitystä. Lattioihin ja niiden materiaaleihin kiinnitetäänkin paljon huomiota uuteen kotiin tutustuttaessa. Muuttopäiväkirjoissa lattia saa huomiota myös sen kautta, millä tavoin tilassa on mahdollista liikkua ja miltä liikkuminen tuntuu. Esimerkiksi *Laura* nauttii uudessa kodissaan juuri avaruudesta ja mahdollisuudesta ”sukkaluistella” vapaasti törmäilemättä seiiniin ja tavaroihin:

Vaikka tavara on jossain määrin kivaa ja tarpeellista parasta nykyisissä kodissani on avaruus ja tila. Ei tarvitse väistellä, kierrellä tai kammertautua esineiden ja seinien välistä, voi vain edetä. Voi sukkaluistella törmäilemättä, voi vastaanottaa vieraita, ilman että seinät kaatuvat päälle. (*Laura*, MPK.)

Omassa uudessa asunnossamme on liukkaat laminaattilattiat, joilla lapset menevät jatkuvasti nurin ilman jarrusukkia. Avojaloin kulkeminenkin on

epämiellyttävää, koska lattia on talvisin ikkunoiden alla jäätävän kylmä. *Reetta* puolestaan kirjoittaa olevansa tyytyväinen uuden asunnon laminaatitilattioista, vaikka onkin pohjimiltaan ”puulattianaisia”, ovathan laminaatit positiivista vaihtelua aikaisempiin muovilattioihin:

[L]aminaatit lyödään myös makuuhuoneisiin. – En diggaa laminaatteja ihan kympeillä, mutta onpahan vaihtelua 40 vuotta vanhalle muovimatolle. Kuten kaikki tietää, olen puulattianaisia [- -] (*Reetta*, MPK.)

Silvian ja *Peterin* asunnossa taas on vielä jäljellä alkuperäiset 1960-luvun kokolattiamatot, joihin he suhtautuvat hieman epäluuloisesti ja aikovat vaihtaa ne heti muuttoremontin yhteydessä:

Vanhempien makuuhuoneessa koen jaloissa yllättävän aistimuksen: jalat uppoavat johonkin pehmeään. Lattiassa on kokolattiamatto. ”Tämä taitaa olla aika vanha ja likainen” Silvia sanoo lievästi inhoa äänessään. (*Silvia & Peter*, KT.)

Tila ja avaruus ovat olennaisia myös suhteessa muihin materiaaliisiin olioihin, joiden kanssa tila jaetaan. Se vaikuttaa siihen, millä tavoin esineet asettuvat tilaan ja tekevät asunnon asuttavaksi: kuinka niitä mahdollista sijoitella ja kuinka paljon niitä on mahdollista pitää välittömän asumisen yhteydessä. Oma aikaisempi asuntomme oli meille ahdas, joten mekin nautimme *Lauran* tapaan siitä, että lopultakin mahdumme ”kammertautumatta” kulkemaan tavaroidemme joukossa.

Kotiutuminen

Asuinkumppanien sopeutuminen. Kotiin asetutaan paitsi mahdollisten ihmiskumppanien, myös monien muiden materiaalistien olioiden kanssa, niistä tärkeimpinä elolliset asuinkumppanit kuten eläimet ja kasvit. Usein ihmiset puhuvat muutossa esineistä kuin ne itsestään etsiytyisivät sopiville paikoilleen, tavarat ”löytävät paikkansa” tai joskus tärkeätkään esineet, jotka saattoivat aikaisemmin olla koko asumisen ydinpisteitä, eivät välttämättä

uudessa asunnossa koskaan asetu vaan päätyvät olemaan aina tiellä (vrt. Epp & Price 2010). Muun muassa *Jannen* ja *Annukan* kissojen hiekkalaatikot eivät millään löydä paikkaansa uudessa asunnossa:

Kissojen vessalaatikot eivät ole vielääkään löytäneet oikein hyviä paikkoja, koska kylppärissä ei ole tilaa. (*Janne*, MPK.)

Erityisesti ihmisten elolliset asuinkumppanit, kasvit ja eläimet, vaativat huomiota ja sopeuttamista uuden asunnon tarjoumiin. Usein jo asuntoa etsiessä mahdollisten asuntojen valoisuus, pintojen arkuus ja lähialueen maaston sopevuus punnitaan asuinkumppanien tarpeiden näkökulmasta. Niiden sopeutuminen uuteen asuntoon on kotiutumisessa olennaista. Lemmikkieläinten ja huonekasvien kuljetus vaatii toimia jo muuttovaiheessa. *Laura* kuvailee elävästi ensimmäisiä hetkiään uudessa talossaan yhdessä kissojen kanssa. Kissat suljetaan aluksi saunaan turvaan entisten asukkaiden koirilta, mistä ne koirien lähdettyä pikkuhiljaa uskaltavat tutkimaan outoa ympäristöä yhdessä emäntänsä kanssa:

[M]inä jäin kissojen kanssa kolmisiin. Tyhmempi niistä hötkyili pöllämystyneen näköisenä nau’uskellen ja pomoppi oli loukkaantuneena saunassa tuhisten halveksivasti kohtelulleen. Vietin ensimmäisen tunnin itsekseni hiljaisesti liikkuskellen ympäriinsä ja yrittäen ymmärtää tilannetta. Reilut kolmekymmentä vuotta haaveksintaa ja tässä sitä oltiin. Pikkukissa uskalsi tulla saunasta ja hötkyili ja protestinaukuen tutkiessaan ympäristöä. (*Laura*, MPK.)

Kun kasvit ja eläimet hyväksyvät uuden kotinsa, myös ihmiset voivat alkaa tuntea oloaan kotoisaksi: ”Asetun kerralla taloksi, kunhan kissat ovat asuntoon tottuneet” (N, KRA, muuttokokemukset, 58–63). *Janne* kirjoittaa, että sekavakin koti alkaa tuntua kodilta kissojen hyväksytyä sohvan paikan:

Uusi sekava koti alkoi tuntua kodilta, kun kissat hyväksyivät sohvan paikan. Yhden illan aikana pystyimme olohuoneen, eli sohvan, TV-tason, kissojen kiipeilypuun ja ruokapöydän. Silloin asunto alkoi jo näyttää asutulta. (*Janne*, MPK.)

Minut yllätti kenttätöissäni kasvien merkitys muuttajille. ”Kukkaset” ovat paitsi esineitä, jotka tekevät ”kodista viihtyisän” (N, KRA, muuttokokemukset, 210–212) tai jopa ”tekevät kodin” (*Jarkko* ja *Erkki*), myös eläviä ja huolekasta hoitoa vaativia asuinkumppaneita, joiden asettuminen edellyttää toimenpiteitä ja jotka määrittävät millaiseen asuntoon on alkujaankaan mahdollista ajatella asettuvansa. Kasvien sijoittelussa täytyy ottaa huomioon ikkunalaudat, ikkunoiden suunnat, valon ja vetoisuuden määrä. *Erkki* on intohimoinen botanisti, jonka kasviharrastus leviää asunnosta parvekkeelle ja sukulaisten ja ystävien koteihin, pihoille ja puutarhoihin. Hän tuntee iloa siitä, että kasvit viihtyivät uuden olohuoneen aurinkoisella ikkunalaudalla.

Jarkolle puolestaan kasvit ovat asuinkumppaneita, jotka edellyttävät huolenpitoa ja läsnäoloa vaativina olentoina aikaisempaa sitoutuneempaa ja asettuneempaa elämäntapaa.

Hyllyn järjestäminen.

Laatikoiden purkaminen ja hyllyjen järjestäminen ovat monelle rituaalinen kodiksi asettumisen teko, jolla rakennetaan tai palautetaan kodin tuttu ja lainalainen ”kosmos”.

Eräs kirjoittaja muistelee toivoneensa, että kirjat pakataan samassa järjestyksessä kuin ne ovat hyllyssä, jotta edes yksi kohta uudesta kodista saataisiin heti järjestykseen:

Ystäväjoukko tuli myös pyynnöstäni yhtenä iltana pakkaamaan kirjani pieniin laatikoihin, aakkosjärjestykseen, jotta ne perillä tulevassa kirjakaapissani löytävät nopeasti paikkansa – edes ne! (N, KRA, muuttokokemukset, 393–402.)

Toinen kirjoittaa alkavansa kotiutua, kun ”kirjahylly on koottu ja edes muutama kirja on paikoillaan”. Samoin muuttopäiväkirjan kirjoittajat huomioivat laittaneensa ensimmäisten joukossa juuri kirjat paikoilleen. Keräilyesineet hyllyissään ovat ”tärkeitä kapineita kodin tunnun luomisessa” (N, KRA, muuttokokemukset, 221–223). Tässä yhteydessä ne luovat kodin tuntua nimenomaan ”kapineina”, osana kodin materiaalista järjestystä. Kuten *Lauralle* kirjat eivät ole pelkkää minuuden esittämisen rekvisiittia, vaan ne aistimellisine ominaisuuksineen, eri-ikäisine polyineen ja tuoksuineen tekevät *Lauran* kodin.

Hyllyihin järjestetään kotoisuutta tekeviä ja kodin vyyhdistöä vakiinnut-
tavia esineitä. Yksi kuvailee posliininorsukokelmaa, toinen Lundia-hyllyään,
joka on järjestetty täyteen erilaisia luluhevosia (N, KRA, muuttokokemuk-
set, 405–416). Posliinielefantit, hevos- ja oluttölkkipokoelmat, elokuvat,
levyt, lautapelit, kirjat, astiat, Muumi-mukit ja muut singularisoidut kodin
”kapineet” kulkevat ihmisten mukana osana asutun kodin vyyhdistön emo-
tionaalista tuttuutta.

Usein kodin järjestys vakiintuu nopeasti, eikä tavarajärjestystä tottumisen
jälkeen välttämättä huomaa enää kyseenalaistaa:

Laitan uudessa asunnossa tavarat aika nopeasti paikoilleen, että asunto näyttää
heti kodilta. Yleensä tavarat jäävät niille paikoilleen mihin ne alunperin laitoin.
Tähän järjestykseen tottuu nopeasti eikä tule edes miettineeksi, olisiko joku muu
järjestys parempi. (N, KRA, muuttokokemukset, 48–55.)

Annukka ja *Jannekin* toteavat kissojen ruokakuppien jääneen sille paikalle,
mihin ne puoli vuotta aikaisemmin muutossa tuli lykättyä, eli työhuoneen
nurkkaan, ”mikä on hieman oudolta tuntuva paikka, mutta siihen ne ovat
nyt jääneet” (*Janne & Annukka*, MPK). Tuttujen esineiden ympäröimänä ja
ohjaamana päivittäinen asuttavuutta ylläpitävä toiminta tapaistuu muuttuen
nopeasti itsestäänselvyydessään näkymättömäksi. Arkisia rutiineja kannattele-
va tila objekteineen ikään jähmettyy, kun kotivyyhdistön moninaiset virrat ja
virtojen jatkuva kouluminen ja hoitaminen totunnaistuvat huomaamattomiksi
(Ks. myös Paju 2013b, 159).

Janne reflektoi jälkikäteen, että vaikka muuttoprosessin keskellä tavarat tun-
tuivat ahdistavilta ja turhilta, hän ei enää jälkepäin kyennyt palauttamaan
mieheensä mitkä tavarat erityisesti häiritsivät. Kun tavarat ovat uudessa kodissa
ottaneet jälleen paikkansa vyyhdistössä ja muuttuneet huomaamattomiksi,
ne palaavat takaisin elämään, lakkaavat häiritsemästä ja olemasta ”turhia”.

Sänkyyn käpertyminen

Osa tutuista ruumiinmuistiin kaivertuneista, tapaistuneista asumisen tavoista
kulkeutuu uuteen kotiin tavallisten arkisten käyttöesineiden, kuten sohvan,
television ja sängyn mukana:

Myös ensimmäisten tavaroiden joukossa piti sänky laittaa siihen kuntoon, että siinä voi nukkua, televisio siihen kuntoon, että sitä voi katsoa. Kissojen tavarat piti myös laittaa joillekin paikoille. (*Janne & Annukka*, MPK.)

Ensimmäisenä purettiin keittiön välineistöä, kuten lasia ja lautasia, sillä muutto-apuna toimineille tarvittiin pitsaa ja juotavaa raatamisen päätteeksi. Seuraavana oli saatava nettiyhteys ja musiikkia. Päivän päätteeksi petattiin sänky ja käytiin väsyneinä nukkumaa. (*Annukka & Janne*, MPK.)

Janne ja *Annukka* järjestävät ensimmäiseksi musiikki- ja keittiötarpeet, sitten sängyn, television ja kissojen tavarat paikoilleen. Monelle juuri sänky on ensimmäisiä huonekaluja, jotka haluaa laittaa kuntoon uudessa kodissa, jotta nukkumaan meneminen olisi mahdollisimman vaivatonta ja mukavaa. *Silvia* ja *Peter* järjestävät väliaikaisen nukkumisleirin olohuoneeseen, jossa nukkuminen on koko perheen yhteinen, hauska seikkailu. Olohuoneessa nukkuminen on käytännöllinen ratkaisu, koska tulevat makuuhuoneet ovat vielä remontoimatta, mutta samalla perheen nukkumiskäytännöissä poikkeuksellisen vuoteen jakamisen voi nähdä myös erityisenä affektiivisena asettumisen rituaalina, jolla vierasta tilaa kotoutetaan yhdessä nukkumalla omaksi. Yhdessä nukkumalla saadaan turvaa toisten ihojen läheisyydestä.

Sänky on aivan erityinen huonekalu, joka hahmottuu kulttuurisesti rakkau- den, lämmön, läheisyyden, turvan ja yksityisyyden paikkana. Sitä on kuvattu ”huoneeksi huoneessa” tai jopa ”kodiksi kodissa” (Valtonen & Närvänen 2015, 1589). Koska nukahtaminen on haavoittuvaiseksi, alttiiksi asettumista, se edellyttää ainakin jonkinlaista turvallisuuden ja luottamuksen tunnetta ympäristössään. Lisäksi nukkumisen tilallista ja sosiaalista järjestystä määrittävät vahvat kulttuuriset normit, jotka säätelevät paitsi missä ja millä tavalla myös kenen kanssa nukutaan (Valtonen & Närvänen 2015; 2016). Kuten Gregson (2007, 83) huomauttaa, vasta mahdollistaessaan sekä fyysisesti että kulttuuri- sesti hyvän ja oikean nukkumisen, voi asunnosta tulla asuttava (*accomodation becomes accomodating*). Muuttajat edistävät asuttavuuden edellyttämää hyvää unta järjestämällä nukkumisolosuhteet sopiviksi mahdollisimman pian. *Erkki* etsii sängylle paikan ja laittaa petivaatteet paikoilleen ensimmäisten asioiden joukossa, sillä hän reagoi usein uusiin, vieraisiin tilanteisiin unettomuudella.

Myös omille lapsilleni nukahtaminen vieraassa tilassa, vaikkakin omissa sängyissään, tuttuihin vuodevaatteisiin kääriytyneenä ja omat turvalelut kainalossaan, on vaikeaa. Lapset vierastavat paitsi jo mainittuja outoja ääniä, myös suljettua tilaa ja verhottomia, avoimena ammottavia ikkunoita:

Vanhempi pelkää ovia ja ikkunoita (edelleen verhottomat), nuorempi ei voi nukkua liian suljetussa tilassa – huutaa öisin ja haluaa olohuoneeseen. Aikaisemman asunnon makuuhuone oli suuri tila suorassa yhteydessä olohuoneeseen. (Veera, MPK.)

Sänky voi olla paitsi turvan myös yöllisten valtataisteluiden, pelkojen, surujen, ja painajaisten paikka (Valtonen & Närvänen 2015, 1591). Juuri eronneelle kirjoittajalle sänky ei tarjoa lohtua ja suojaa, vaan ensimmäinen yö uudessa asunnossa on rankka. Hän makaa parivuoteen korvanneessa kapeassa sängyssään kuin ruumisarkussa. (N, KRA, muuttokokemukset, 224–225.) Myöskään leskeksi jäänyt kirjoittaja (N, KRA, muuttokokemukset, 130–135) ei pysty nukkumaan puolison kanssa jaetussa parivuoteessa vaan siirtyy äidin vanhaan sivustavedettävään sänkyyn. Parisuhteessa intiimisti jaettu sänky muistuttaa kipeästi menetetystä kumppanista ja entisestä ruumiillisesta läheisyydestä.

Pöydän ääreen kerääntyminen

Kotien huonekalut – pöydät, sohvat, televisiot – keräävät ihmiset äärelleen. Pöydät ovat hyvä esimerkki kotien materiaalisista ydinpisteistä (*focal points*), joiden käyttötavat muokkaavat ja määrittävät kunkin asuinyksikön erityistä identiteettiä ja yhdessäolemisen tapaa (Epp & Price 2010). Eppin ja Pricen (2010) mukaan kotitalouteen määritellään perinteisesti kuuluvaksi ihmiset, jotka aterioivat säännöllisesti yhdessä. Ruoan jakaminen liittää samassa taloudessa asuvat ihmiset yhteisöksi. Siinä missä sängyt ovat useimmiten kotien intiimeimpiä yksityisyyden paikkoja, jotka jaetaan vain kaikkein läheisimpien kanssa, niin pöydät keräävät äärelleen niin tutut kuin satunnaisetkin vierailijat. Pöytien äärellä syödään, kahvitellaan, työskennellään, juhliitaan ja suunnitellaan.

Luvun alussa lainaamani kirjoittaja ylistää, ettei sen hetken vertaa ole, kun perhe kerääntyy uuden kodin pöydän ympärille syömään. Ruoan valmista-

minen ja nauttiminen ovat tehokas kotiutumisen rituaali: ruokaa laittaessa uuden tilan materiaalisiin ehtoihin yhdistyvät ruumiillistuneet tavat, tutut työvälineet ja niiden taidokas käyttö, materiaalien tuntemus, perinnetieto ja aistimellinen muisti. Ruoka on voimallinen moniaistinen muistiväline (Sutton 2006): sen kyky kantaa (kodin) muistia tuoksuineen, makuineen ja ateriointikäytäntöineen sekä liittää vieras tila perinteeseen ja yhteisöön, on usein todettu maahanmuuttotutkimuksessa (Macdonald 2013). Esimerkiksi antropologi Elija Petridou (2001) on tutkimuksessaan havainnoinut, miten kreikkalaiset opiskelijat kotoistavat englantilaista opiskelija-asuntolaelämäänsä valmistamalla kreikkalaisen keittiön makuja ja tuoksua. Yhdessä syömisellä itsessään on tärkeä sosiaalinen merkityksensä. Monelle kirjoittajalle juuri toisten ihmisten läsnäolo tekee tilasta kodin. Tällä voidaan tarkoittaa sekä kotia asuttavia että myös siellä vierailevia ihmisiä: ”vieraat tekevät kodista lopulta kodin, eli kun ystävät tai perheen jäsenet vierailevat, se tuo kodikkuutta.” (N, KRA, muuttokokemukset, 221–223.) Pöytien ääreen kutsutut vieraat ja satunnaiset uteliaat ohikulkijat luovat kodikkuutta ja yhteisön tuntua, mutta samalla he ovat myös ”toinen”, joiden kautta omaksi tehtyä tilaa voidaan tarkastella ulkopuolisen silmin. Jos kotiin on jo asettauduttu ja kodin vyyhdistö on vakiintunut, ei toisen silmin tarkastelu (välttämättä) synnytä häpeää vaan ehkä jopa ylpeyttä. *Laura* on onnellinen siitä, että uuteen, aikaisempaa tilavampaan kotiin ystävät ovat tervetulleita ilman vaivaantumista. Itse pohdiskelen muuttopäiväkirjassani, että vieraat jollain tavalla todistavat paikkaa omaksemme:

Minusta tuntuu, että vieraat omalla tavallaan virallistavat tätä paikkaa meidän kodiksemme – mahdollisimman moni on todistamassa, että tämä on juuri meidän perheemme koti ja vakuuttamassa, että teimme oikean valinnan. Huomaan puolustelevani tätä vieraille. Osoittelen virheitä ja selitän miten ne aiomme korjata. Samalla en kuitenkaan kestä kuulla vieraiden arvostelevan tilaa. (*Veera*, MPK.)

Haluan vieraiden reaktioiden kautta tulla lopullisesti vakuutetuksi siitä, että olemme tehneet hyvän ja oikean valinnan. Samasta syystä en halua kuulla vieraiden arvostelevan asuntomme puutteita.

Sohvalla pötköttely

Kuten pöydät, myös sohvapöydät ovat monen kodin ydinpisteitä, joiden ympärille asuminen kiertyy. Monissa kodeissa sohvilla vietetään eniten valkeillaoloaika. Muutossa sohva on kuitenkin rasite.

Sohvat aiheuttavat muutossa paljon toimintaa ja puhetta siksi, että ne ovat usein suurin ja painavin yksittäinen esine, joka pitää siirtää asunnosta toiseen. Arvokkaiden sohvien herkkiä pintamateriaaleja joudutaan suojelemaan ja niiden kantamiseen tarvitaan yleensä enemmän kuin kaksi ihmistä. Jotkut päätyvät *Jarkon* tapaan luopumaan itselleen tärkeästäkin sohvasta siksi, että sen kantaminen asunnosta toiseen on niin vaikeaa. Toisaalta jotkut ovat luopuneet muista painavista huonekaluistaan saadakseen ”ihanan sohvasa” ja muut välttämättömät tavarat mahtumaan yhteen peräkärrylliseen:

Ihana sohvani on minulle tärkeä, siitä en luovu, vaikka esim. viime muuton yhteydessä myin sängyn ja pakastimen, jotta kaikki mahtui lopulta yhteen peräkärryyn ja farmariautoon. (N, KRA, muuttokokemukset, 221–223.)

Sohva tärkeänä ja tilaa vievänä esineenä myös määrää muiden huonekalujen paikan. Keskustelemme pitkään sohvien ja nojatuolien sijainnista ja tyylistä esimerkiksi *Jarkon* ja *Erkin* kanssa. Tero kirjoittaa, että hänelle sohva on kodin sydän, joka määrittää koko muun sisustuksen (Facebook-kommentti 16.10.2016). *Erkki* miettii sohvien suojausväriä ja Jarkko puolestaan kuvailee, kuinka on korvannut aikaisemman painavan sohvasa uudella kirpputorilta löydetyllä ”Lazy Boylla”.

Kulttuurihistorioitsija Minna Sarantola-Weissin (2009, 50) mukaan upottavat sohvapöydät ovat olleet 1970-luvulta asti perhekeskeisen kotikäsitteen keskus. Sohvasta tuli siis onnen objekti (Ahmed 2010), johon perheet ja pariskunnat käpertyivät sisustuslehdissä performoimaan yhteisyyttään. Samalla siitä tuli keskiluokkaisen mukavuudenhalun kiteytyminen, jonka äärestä vetäytymällä vetäydyttiin porvarillisesta elämästä. Joanne Hollowsin (2008) mukaan nykykodin tärkeimmäksi ominaisuudeksi nostetaankin lähes kulttuurista tai luokasta riippumatta ”mukavuus” (ks. myös Shove 2003). Sohva ei enää voi pitää vain keskiluokkaisen, perhekeskeisen elämän onnen objektina. Toiminnallisesti se kuuluu niin opiskelijoiden yhteiskämppeeseen

kuin lapsiperheen tai itsekseen asuvan vanhuksen kotiin. Sohva esineenä on nykykotien monitoimikeskus, jolla Teron tapaan ”katsotaan telkkaria, pelataan, luetaan, syödään, seurustellaan, surffaillaan netissä, nukutaan yms.” (Facebook-kommentti 16.10.2016.⁴⁸)

Verhojen sulkeminen

Kirjoituskilvan teksteissä puhutaan jatkuvasti verhoista. Muuton yhteydessä verhoja mietitään ensinnäkin käytännön syistä: ne ovat melko kallis hankinta, ja koska ikkunoilla ei ole standardikorkeutta eikä -määrää, verhot pitää joko muokata sopimaan uuteen kotiin tai on hankittava uusia. Jotkut vaihtavat verhoja vaihtamalla kodin tunnelmaa vuodenajasta toiseen, toiset taas ovat kerralla investoineet kalliisiin, nimekkäiden suunnittelijoiden verhoihin ja muokkaavat samat verhot asunnosta toiseen:

Verhoihin sentään investoin kunnolla ja hankin olohuoneeseen hyvin kalliit Helmi Vuorelman verhot. Makuuhuoneen ikkunaan pääsivät yksiöni alkovin verhot. (N, KRA, muuttokokemukset, 254–270.)

Eräs ikääntynyt kirjoittaja kuvailee, kuinka osti puolisoineen ensimmäiseen kotiinsa ”tuhottoman kalliit” paksut verhot, jotka ovat siitä lähtien olleet käytössä:

Ostimme kangasta runsaasti ja verhoihin tuli leveä alakäärne. Ompelin ne käsin, se oli ”hienompaa” kuin konetikki. Investointi on kannattanut, sillä verhot ovat edelleen siinä makuuhuoneessa, jossa minä nukun. Kangas on kuosissaan. Koska verhotangossa on kaksi eri paikkaa, sisäverhoja olemme vaihtaneet useammin. Alkuperäisten verhojen leveä päärme on sallinut samojen verhojen pidon eri korkuisissa huoneissa. (N, KRA, muuttokokemukset, 306–310.)

Erkki puolestaan kääntää verhot sopivan mittaisiksi verhonipsujen avulla. Hänen käytännöissään poikkeuksellinen ratkaisu tuntuu korostavan asumisen väliaikaisuutta.

---

48 Facebook-kommentit ovat reaktioita Helsingin Sanomissa 16.10.2016 julkaistuun haastatteluuni. Haastattelussa ei mainita lainkaan sohvia, ja useat kirjoittajat kommentoivat sen olevan kotiensa tärkein esine. Sen jälkeen olen ottanut sohvan mukaan analyysiini. Sain luvan lainata kommentteja.

Verhojen avulla säädellään asuntojen valoisuutta ja pimeyttä, mikä liittyy nukkumiseen ja turvallisuuden tunteeseen. Toiset ”kärsivät valosta” ja tarvitsevat turvallisuuden tunteen saavuttamiseksi täydellisen pimeyden, toiset taas kaipaavat valoa:

Olemme pariskuntana Päivänsäde ja Menninkäinen. Minä olin nukkunut lapsuuteni kesät kotitaloni yläkerran verannalla, jossa oli kolme seinää ikkunaa. Mieheni puolestaan nukkui ja nukkuu täyspimennetyssä huoneessa, jossa ”molotohvit” olivat jääneet olemaan, vaikka pommituslentopimennykset olivat loppuneet. Mieheni kärsii valosta. (N, KRA, muuttokokemukset, 306–310.)

Toiseksi verhoista puhutaan paljon siksi, että ikkunat ovat merkittävä yksityisen ja julkisen tilan raja-alue. Ne ovat kurkistusaukko kulttuurisesti yksityisenä pidettyyn kodin sisätilaan. Mahdollistaessaan ”valikoivan peittämisen ja paljastamisen” (Nippert-Eng 2009) verhot ovat yksityisen ja julkisen rajatyön tärkeä väline. Verhoja sulkemalla tai aukomalla voidaan hallita oman arkielämän julkisuutta. Verhot sulkemalla koti sulkeutuu sisäänpäin, mutta kiinni ollessaankin verhot väreineen ja kuoseineen myös kertovat ohikulkeijoille, ketkä paikkaa asuvat. Esimerkiksi ”Marjatta Metsovaarat” arvokkaina edustusverhoina ovat kulkeneet asunnosta toiseen ulkopuolelle näkyvinä verhoina. Sisäverhoja on vaihdettu useammin.

Nykykodeissa on tavallista, että verhoja ei ole ollenkaan. Verhojen ripustamatta jättäminenkin on valinta, joka usein mainitaan erikseen. Esimerkiksi erosta toipuva kirjoittaja saa lohtua auringon kultaamasta seinästä ja päättää jättää verhot ripustamatta ja antaa ”valon tulla” (N, KRA, muuttokokemukset, 224–225.) Verhojen ripustamatta jättäminen on päätös olla avoinna vailla mahdollisuutta valikoivaan peittämiseen.

Tutuksi askeltaminen

Auttaessani *Silviaa* uuden asunnon muuttosiiouksessa kiersimme aluksi koko asunnon ja *Silvia* esitteli sitä minulle. Sähkökatkoksen vuoksi tutkimusretkemme tapahtui kännykän taskulampun valossa kaamoksen iltahämärässä. Kiertäessämme asuntoa *Silvia* löysi siitä edelleen uusia tilaratkaisuja, joihin hän ei ollut kiinnittänyt huomiota aikaisemmin, kuten esimerkiksi

pienen hyllysyvennyksen kylpyammeen yläpuolella. Hän ja *Peter* olivat aikaisemmillä kerroilla asunnossa käydessään kiinnittäneet huomionsa aivan eri asioihin.

Laura kirjoittaa viettäneensä muuton jälkeisen ensimmäisen tunnin itseksensä hiljaisesti liiaskellen ympäriinsä ja yrittäen ymmärtää tilannetta. Tällainen hiljainen ja ihmettelevä liiaskelu on löytöretkeilyä vielä vieraaseen, vieraudessaan ehkä vähän pelottavaankin alueeseen.

Pikkuhiljaa liike kuroutuu seinien ulkopuolelle, ja löytöretkeily ulottuu pihalle ja lähiympäristöön. Ympäristöä voidaan tehdä omaksi monenlaisilla merkitsemisen ja hallinnan käytännöillä (Jokinen 2004), kuten muokkamalla pihaa tai pelkästään liikkumalla pihamaalla ja lähialueella, luomalla omia reittejä ja kulkemisen rutiineja. *Laura* siirtyy jo kolmantena muuton jälkeisenä päivänä pihamaalle raivaamaan pihaa omakseen puhdistamalla sen hirvenluista (antamalla ne naapurille) ja tupakantumpeista. Koko kevään hän sitten nyppii, siirtää, kaivaa ja raivaa ”tärviöllä olevaa pihamaata”. Myös puutarhanhoitoa harrastava kirjoittaja alkaa heti suunnitella työkonoiden jäljiltä ”saharanerämaalta” näyttävästä pihamaastaan puutarhaa:

Se oli todella mielenkiintoista ja hauskaa puuhaa, kun tiesi asuvansa 1-vyöhykkeellä. Tällä hetkellä olen täysin tyytyväinen puutarhaani. Kaikki mitä olen istuttanut, on kasvanut, ne arimmatkin, joita ei olisi voinut haaveillakaan entisen kotini puutarhaan. (N, KRA, muuttokokemukset, 393–402.)

Asettuminen edellyttää totuttautumista ja tutustumista omaa piha-alueetta laajemmaltakin alueelta. Pierre Mayol (2013) on ehdottanut asuinalueen (naapuruston, *neighborhood*) olevan arjen käytännöin omaksi tehty tila, joka koetaan ja omaksutaan parhaiten kävellen. Kävelijälle syntyy käytännöllistä, kulkijan askeltaessa muodostuvaa kokemuksellista tietoa reiteistä ja oikopoluista (Certeau 2013, 149). Reittien ja ruumin liikkeen rutinoituessa tilasta tulee tiedostamaton ja huomaamaton. (Paju 2013b, 159.) Rajanti (1999, 47) kuvaa, kuinka heidän osoitteensa Roomassa oli aluksi abstrakti piste litteällä kartalla, mutta ”jokainen aamulla noudettu sämpylä, nektariini ja sanomalehti ruokki osoitetta, jokainen kävelyretki lisäsi tilaa sen ympärille”.

Uudesta kodista tulee koti siinä elämällä. Nuorempana ei tarvinnut kuin saada tavarat paikalleen. Nyt täytyy saada elää kaikki vuodenajat läpi uudessa kodissa ennen kotiutumista. (N, KRA, muuttokokemukset, 1–4.)

Uuteen ympäristöön – kaupunginosaan, kaupunkiin tai maahan – kotiutuminen tapahtuu ajan kanssa. Pääkaupunkiseudulle muuttaneelle kirjoittajalle kotiutuminen uuteen, erilaiseen asuinpaikkaan vie vuosia. Hän tuntee kotiutuneensa vasta opittuaan kulkemaan eri liikennevälineissä ja löydettyään uusia harrastuksia. Kirjoittajalle asettumisessa on tärkeää olla ”kartalla”. Uuteen kaupunkiin muuttaessaan hän ottaa etukäteen haltuun asuinympäristönsä ”litteästi” kartan avulla selvittäen lähitienoon kulkuyhteydet ja nähtävyydet ja jopa alueiden asukasmäärät. Kiertämällä eri lähitienoon paikkakuntien kesäteattereissa hän – Rajantia lainatakseni – ”ruokkii osoitetta”, täydentää kartalta opittua abstraktia tietoa kokemuksellisella tuttuudella:

Katson kartalta asuinpaikkani sijainnin, lähitienoot ja nähtävyydet ja kartoitan kulkuyhteydet. Aika hyvin osasin paikallistaa eri kaupunginosia ja lähikuntiaakin. Täällä Kuopiossa vastaavasti tutkin kartasta kaupunginosat ja koko Pohjois-Savon kuntineen ja välimatkoineen. Tiedän myös paljonko asukkaita kussakin kunnassa asuu. Pyrimme käymään kesäteattereissa eri paikkakunnilla, jolloin ne tulevat vähän tutummaksi ja on jonkinlainen muistikuva ko. kunnan keskustasta. (N, KRA, muuttokokemukset, 48–55.)

Myös Helsingin kantakaupungista metsäiseen lähiöön muuttava kirjoittaja kertoo tutkineensa karttaa jo ennen muuttopäätöstä tutustuen erityisesti pyöräilyreitteihin tulevalle asuinalueellaan. Siten asuinalueen litteästi kartalta hahmottuvat tarjoumat, kuten meri, joenvarsi, metsä ja ulkoilumaastot ovat hänen tiedossaan jo ennen varsinaista muuttoa. Kuitenkin uusi asuinalue otetaan konkreettisesti haltuun vasta liittymällä paikkaan fyysisessä liikkeessä ja jokapäiväisessä toiminnassa. Lähialueen maastot jokivarren tiheikköineen ja luonnon äänineen muistuttavat kirjoittajaa lapsuudenkodin maaseutumaisesta ympäristöstä, mikä saa hänet tuntemaan olonsa kotoisaksi:

Muutos oli hyvä. Sieluni lepää, kun tulen keskustasta asioilta takaisin kotikulmilleni. Joen varren ulkoiluomaastoon pääsee suoraan kotipihalta. Voi lähteä ulos joutumatta ihmisten ilmoille, vain luontoon kävelemään, sitä kaipasin Kalliossa. Satakielet laulavat vimmatusti joen läheisissä tiheiköissä, aivan kuten Pitskussa silloin joskus. (N, KRA, muuttokokemukset, 405–416.)

Asettuminen kodin koulimisena

Kun kynnyksellä ollaan hilpeän karnevalistisessa tunnelmassa, kaikki mahdollisuudet vielä avoimina, laatikot purkamalla ja tavaroille paikkoja etsimällä synnytetään ”järjestyksen lievä yksitoikkoisuus”, jollaiseksi Walter Benjamin (1999 [1931], 61) kuvailee kirjahyllyjensä kodikasta järjestystä. Kodin tuntuun ajatuksena liittyykin olennaisesti järjestys. Esimerkiksi Kimberly Doveyn (1985) vaikutusvaltainen kodin jäsenitys alkaa kodista nimenomaan tilallisena järjestyksenä: ”Kotona oleminen tarkoittaa, että tietää *missä* on”. Kun tavarat ovat asettuneet paikoilleen, alkaa jälleen arkinen ”eläminen ja kuoleminen”. Tavaroita järjestelemällä luodaan kotiin väyliä ja reittejä ja vakiinnutetaan rutiinien ”polkusia”: esineet järjestetään tukemaan asujien ruumiillisia tapoja ja rutiineja. Samalla esineet palautuvat pikkuhiljaa kodin erilaisten aikakerrostumien, rytmien, tarinoiden, ruumiin tapamuistin ja toiminnan huomaamattomiksi muovaajiksi ja kannattelijoiiksi.

Kuten Rajanti kirjoittaa, asettuminen on ehdottomasti verbi. Kotiutuminen on moniaistinen taidokas käytäntö (Sutton 2006), joka tapahtuu elävän ruumiin vuorovaikutuksessa ja liikkeessä materiaalien välineiden kanssa. Tilaa otetaan ruumiillisesti ja aistimellisesti haltuun työstämällä sitä monenlaisin välinein ja ruumiin muistiin kaivertunein liikkein ja toimin sekä esineitä järjestämällä. Työn tuloksena arkkitehtuuri muuttuu pikkuhiljaa kotoiseksi arkitekstuuriksi.

Youngia (1997) seuraten asettumistyötä voi pitää affektiivisena ja aktiivisena *kodintekemisenä*.⁴⁹ Hänen mukaansa koti esineineen järjestetään itselle

---

49 Young pitää kodintekemistä naistapaisena asumisen muotona vastakohtana miestapaiselle rakentamiselle. Young kritisoi esimerkiksi Heideggerin tapaa pitää *rakentamista* ylläpitämistä merkittävämpänä asumisen muotona.

tolkulliseksi, lainalaiseksi maailmaksi järjestämällä esineet tukemaan omia ruumiillisia tapoja ja rutiineja. Koti ei ole vain rykelmä tavaroita, vaan se on olennaisesti esineiden kokonaisuus. Esineiden kokoonpanot kannattelevat arkea ja tukevat muistia ja kertovat johdonmukaista tarinaa siitä, keitä me olemme. Ne ovat meidän, koska juuri me olemme valinneet tai päättäneet pitää ne. Esineiden järjestys tarjoaa polkuja tapaistuneelle toiminnalle: nojatuoli juuri tässä, lukulamppu sen yläpuolella juuri näin, se tietty joltakin matkalta mukaan tартunut kuppi, jonka reuna kaartuu mukavasti huulille, tutut mausteet käden ulottuvilla tukemassa makutottumuksia ja keittotapoja. Esinevyyhdit kannatteleminen käytäntöineen, aistimuisteineen ja tarinoineen rakentavat jatkuvuutta menneisyyden ja nykyhetken välille. (Young 1997, 150–151.)

Vaikka jokapäiväisessä kodintekemistyössä korostuu ylläpitämistyön ikui- nen toisteisuus ja yksitoikkoisuus, niin erityisesti muuttovaiheessa korostuu kodin tekemisen uutta luova potentiaali. Kodin tekeminen ei ole vain puu- duttavaa kotityötä, vaan se on samalla aina myös tulevaisuuteen suuntautuvaa traditionsiirtoa – joka voi olla sekä perinteitä uusintavaa että niitä muuttavaa. (Young 1997.) Ihmisyyteen kuuluu yhtä olennaisesti menneisyyden tuntemi- nen kuin tulevaisuuteen suuntaaminen. Jotta menneisyys voi elää meissä, sitä pitää toistaa, ylläpitää, kertoa uudelleen ja siirtää eteenpäin, myös esineissä (Young 1997, 153). Esinevyhytejä karsimalla, huoltamalla ja koulimalla orientoidutaan myös ajassa.

Aineistossa toistuu ilmaus ”oppia elämään” vaikkapa epämiellyttävän hajun tai vieraan värin kanssa. Asettumisessa voikin ajatella olevan kyse op- pimisesta. Tilassa liikkumalla, sitä työstämällä ja havainnoimalla tutustutaan sen tarjoumiin ja opetellaan elämään – ei pelkästään siinä vaan sen kanssa. Ingoldia (2013, 31) soveltaen asettumista kodintekemisenä voisi verrata kas- vattamiseen. Ihmiset elävät asutun kodin vyyhdistöön liittyneinä ja vyyhdistö puolestaan muodostuu näissä liittymisissä. Aineiden yhteenviskaumasta tulee koti vasta, kun se on jollakin tapaa kotoistettu, koulittu ja merkitty omaksi. Asumus on koti vasta sitten, kun se *tuntuu* kodilta.

Rajanti (1999, 46) kirjoittaa, että kaupunki vailla asukkaita ei ole kaupunki vaan raunio, vastaavasti asunto ilman asukkaita ei ole koti vaan autiotalo. Ihmiset pyrkivät työstämään, muokkaamaan, kirkemään ja koulimaan kodin

vyhteä kuin itsepäistä puutarhaa. Kuten niitystä tulee puutarha vasta ihmisen ja ympäristön kohtaamisessa, niin myös ihminen tekee tilasta kodin liittymällä siihen omine esineineen, tunteineen, historioineen, lemmikkeineen, merkityksineen, rutiineineen, käytäntöineen ja muistoineen. Puutarhan tavoin myös kodilla on kuitenkin oma elämänsä ja kuriton toimijuutensa, se voi pistää hanttiin muokkausyrityksille ja hoitamatta jätettynä se saattaa villiintyä ja riistäytyä kokonaan ihmisen hallinnasta ja lakata tuntumasta kodilta. Samoin kuin puutarhan voi ajatella lakkaavan olemasta puutarha ilman ihmistä ja muuttuvan pelkäksi kasvustoksi, niin myös kotivyyhyti esineineen on olemassa vain suhteessa asujaan. Kotivyyhdistö vaatii jatkuvaa huoltoa ja ylläpitämistä. Se ei koskaan ole valmis vaan tapahtuu aina vaan. (ks. Ingold 2011, 212.)

Siksipä tavarat eivät myöskään lakkaa olemasta tiellä. Vaikka tavaroita olisi ankarasti karsittu muuttoa valmistellessa, ne ovat edelleen hankalia, niitä on liikaa ja ne ovat väärissä paikoissa.

Uudessa tilassa tavarat eivät usein löydä paikkaansa ja niiden virta on töksähtelevää. Pikkuhiljaa taloan remontoineet *Silvia* ja *Peter* eivät ole vielä vuoden asumisen jälkeen saaneet kylpyhuoneen säilytystiloja lopulliseen järjestykseen: pesukone odottelee sijoitustaan keskellä lattiaa, väärän vuodenajan vaatteet ovat jääneet odottelemaan käyttöään naulakoihin, harrastustavaroille ei ole vielä keksitty toimivia huoltoratkaisuja ja nekin täyttävät kylpyhuoneen. *Jaanan* ja *Jukan* eteinen on pinoutunut täyteen sijoittamista odottavia tavaroita, eikä naulakoita ole vielä saatu riittävästi kolmilapsiselle perheelle ja satunnaisille kävijöille. Jotkin tavarat eivät *Jannen* ja *Annukan* kisanhiekkalaatikon tavoin koskaan ”löydä paikkaansa” vaan päätyvät olemaan kulkureiteillä tai muuten vain jäävät omituisiin paikkoihin.

Tavarat eivät myöskään lakkaa yhä vain lisääntymästä. *Erkin* makuuhuoneen nurkkaan on ehtinyt kertyä kasa hylättyä tavaraa, joka odottaa jatkokesittelyä kankaan alle piilotettuna, *Reetta* puolestaan etsiskelee jo viisi viikkoa muuton jälkeen lastenvaatekirpputoria uudelta kotipaikkakunnaltaan, koska ”kaappien tyhjennys keventää sielua aina vaan”.

III ESINESUHTEET VYYHTIEN MAAILMASSA

9. Esinesuhteiden etiikka

Olen nyt johdatellut lukijan muuttomatkan lävitse tavaroiden kanssa. Olemme lähteneet matkalle karsimalla, pakkaamalla ja kantamalla esineet kynnyksen yli uuteen asuntoon. Sitten olemme osallistuneet uuden tilan rai-vaamiseen ja merkitsemiseen omaksi, ja lopulta seuranneet arjen vakiintumista ja esineiden painumista huomaamattomaksi osaksi asutun kohdin vyyhdistöä. Samalla olemme pohtineet, miten elämme esineiden kanssa, miten me niitä käsittelemme ja mihin me niitä tarvitsemme.

Tutkimusraporttini on – niin kuin ne aina ovat – narratiivi, jossa sotkuinen ja hämähäki tutkimuksenteon prosessi koetetaan välittää lukijalle mahdollisimman sujuvasti juoksevana tarinana. Kuulin hiljattain erään amerikkalaisen huippuyliopiston antropologian professorin sanoneen tuoreille jatko-opiskelijoilleen, että mikäli he tulevat kentältä samojen kysymysten kanssa kuin ovat sinne lähteneet, he ovat epäonnistuneet. Todellisuudessa tutkimuskysymykset muokkautuvat jatkuvasti työn edetessä. Minun tutkimusongelmani on säilynyt laajasti ottaen samana koko prosessin ajan – olen ollut kiinnostunut arkisesta esinesuhteesta aivan ensimmäisen tutkimussuunnitelmani kirjoittamisesta lähtien. Sen sijaan tutkimuskysymys, hyödynnettävät menetelmät ja aineistot ovat muuttuneet pitkän tutkimustaipaleen aikana. Jopa se, miten ymmärrän esineen ja minkäläisten teoreettisten tutkimusperinteiden kanssa asetun keskusteluun, ovat eläneet välillä radikaalistikin. Alkuperäinen esinesuhteen muutoksen kulttuurihistoria on vaihtunut posthumanistisesti virittyneeksi etnografiseksi aikalaistutkimukseksi elämästä esineiden kanssa.

Aloitin tutkimukseni kiinnostuneena ”nykyihmisen” esinesuhteen muutoksesta sillä oletuksella, että teollisen tuotannon mahdollistama tavaramäärien jatkuva kasvu olisi tehnyt rutiininomaisesta poisheitämisestä normin tai jopa hyveen. Halusin tutkia käytännönläheisesti, miten tavaroiden määrän kasvu vaikuttaa arkipäiväiseen esinesuhteeseen. Olin kiinnostunut siitä, tapahtuu, kun yhtäältä suuri osa esineistä on jo suunnittelupöydällä tehty

poisheitettäväksi ja korvattaviksi ja toisaalta merkityksellisiäkin esineitä on liikaa. Tunnistin ylenpalttisuuden kokemuksen tunnusomaiseksi arkiselle asumiselle esineiden kanssa. Ajattelin, että paitsi jatkuvasti lisääntyviä tavaroita aineellisena ylimääränä, niin ehkä myös esineiden kantamia muistoja, tunteita, unelmia ja viestejä on liikaa. Esinesuhteet vaikuttivat olevan niin tutkimuskohteena kuin arkisena kysymyksenä moraalisesti ja emotionaalisesti latautunut aihe. Arjessaan yhä lisääntyvien tavaroiden kanssa kamppailevia ihmisiä syytettiin ristiriitaisesti sekä esineistä vieraantumisesta että tuomittiin niihin kiintyminen materialistisena. Päätin tarkastella esinesuhdetta ylenpalttisuuden aikakaudella avoimena eettisenä kysymyksenä ilman ennalta tuomitsevaa asennetta.

Lopulta teoreettis-metodologiseksi tutkimusongelmakseni muodostui haaste *habmotella ei-ihmiskeskeistä näkökulmaa esinesuhteiden etiikalle*. Asetuin keskusteluun posthumanistisen ja relationaalisten teorioiden ja feministisen etiikan avausten kanssa ja kehin niiden pohjalta enemmän kuin inhimillistä ymmärrystä esineiden ja ihmisten välisestä arkisesta suhteesta ja siitä, millä tavalla sitä on mahdollista tutkia.

Lukemistoni ja kenttätöni ohjasivat minut ymmärtämään todellisuuden sotkuisen vyyhtimäisyyden ja tapahtuvan luonteen. Päädyin määrittelemään esineen todellistuvan vyyhtimäisessä suhteessa. Esitin, että kappale todellistuu esineeksi elämän pyörteessä – kytkeytyessään ihmiseen, toimintaan ja ympäristöön. Siten esineisyys on ihmisen ja kappaleen välisessä suhteessa tilanteisesti toteutuvaa ja tapahtuvaa, haurasta ja jatkuvasti neuvoteltavaa. Esimerkiksi metsässä lahoavaa kantoa harva pitäisi esineenä, mutta kun sen päälle istahtaa, kanto toimittaa ihmisen kanssa kohdatessaan hetken aikaa penkin virkaa. Kun samaisen kannon siirtää olohuoneeseen, siitä tulee designesine. Hylättyjen tavaroiden esineisyys puolestaan hapertuu ja ne liittyvät toisiin vyyhteihin, jätteiksi, raaka-aineeksi tai osaksi luonnon materiaaleja.

Tällaisen tapahtuvan esineymmärryksen näkökulmasta esinesuhdetta oli tarkasteltava elämän pyörteissä, niissä käytännöllisissä tilanteissa, joissa tavaroita käsitellään. Fokusoin tarkasteluni muuttoon ruumiillisena eettisenä kohtaamisena esineiden kanssa. Muuttotapahtumassa asutun kodin arkinen vyyhdistö purkautui. Arkisessa elämässä yhtenäiseltä ja itsestäänselvältä vaikuttava kokonaisuus näyttäytyi muuton katkoksesta irrallisista esineistä

ja muista elementeistä koostuvana, osin sattumanvaraisestikin yhteenviskautuneena kyhäelmänä.

Jaoin tutkimusongelmani kolmeen empiiriseen alakysymykseen, joiden kautta hahmottelin esinesuhteiden etiikkaa: Ensinnäkin tutkin esinesuhteita aikalaiseettisenä kysymyksenä tarkastelemalla sitä, **miten esineiden kanssa eletään juuri nyt**. Toiseksi kysyin sitä, **miten ei-haluttuja esineitä suljetaan ulos** kodin vyyhdistöstä muuton yhteydessä. Yhteisöt muodostuvat aina sulkemalla jotakin ulos. En ollut niinkään kiinnostunut rutiininomaisesti poisheitetystä jätteestä, vaan esineisyyden ja jätteisyyden rajamailla häilyvästä hankalasti ulossuljettavasta aineksestä. Kolmanneksi tarkastelin kotivyyhden uudelleenmuodostumista kysymällä, **miten esineiden kanssa asetutaan maailmaan**.

Tässä yhteenvetoluvussa kertaan tutkimuskysymykseni esinesuhteen näkökulmasta käänteisessä järjestyksessä. Kysyn, millä tavoin esinesuhde tulee esiin muuton eri vaiheissa. Aloitan esineiden kanssa asettumisesta ja jatkan niiden ulossulkemisen tapoihin. Lopuksi laajennan tarkastelemaan esinesuhteita säilyttämisen ja luopumisen, hoivan ja vastuun kysymyksiä.

Eliasoph (2011, 263) määrittelee tutkimuksen viimeiseksi vaiheeksi yhteiskunnallisen sanoman muotoilemisen. Tutkimukseni yhteiskunnallinen sanoma liittyy keskusteluun jätteistä. Asumisen katkoksesta jätteisyyden mahdollisuus on läsnä kaikissa esineissä, minkä vuoksi muutosta käsin tarkasteltuna esinesuhteiden etiikka kiinnittyy poisheittäminen ja jätteisyyden problematiikkaan. Kytken empiiriset tutkimustulokseni ajankohtaiseen keskusteluun jätteestä kiertotaloudessa. Ehdotan kiertotalouden haastavan ulossulkevan kieltämisen, hävitettävyyden ja etäisyyden eetosken. Tarjoan tilalle vyyhtiontologiasta kumpuavaa materiaalietiikkaa, jossa jätekin hahmottuu hoivanaiheena.

Maailmaan asettuminen esineiden kanssa

Muuttaminen on asumisen katkos, jossa esineiden arkisista rutiineista poikkeava käsitteleminen pakottaa ne tietoisuuteen. Muuton eri vaiheissa esineet tulivat kohdatuiksi hyvin erilaisina vyyhtinä. Kun tavaroita kannettiin kynnys-

ten yli uusiin asuntoihin, niiden kanssa asetuttiin touhukkaaseen suhteeseen, jota oli harvoin tarvetta sanallistaa. Kynnyksillä kanssakäyminen esineiden kanssa oli siitä huolehtimista, etteivät ne mene rikki, tärvelly tai likaannu matkallaan paikasta toiseen.

Kun tavarat kerääntyivät epämääräisinä kasoina olohuoneen lattialle, ne irtosivat asutun kodin kokonaisuudesta ja menettivät osan vyyhdistöstä saamastaan voimasta. Kun esineet hahmottuivat vähemmän esineinä vaan ennemminkin kasoina, pinoina ja tiellä olevina painavina, nuhjuisina kappaleina, niiden oma materiaalinen olemuksensa pilkahti esiin. Näinä hetkinä niiden lika ja kulumatkaan eivät olleet enää merkkejä omuudesta ja elämästä vaan joskus jopa luotaantöntävää vierautta. Tässä vaiheessa aikaisemmin tärkeiltä tuntuneetkin tavarat olivat ahdistavaa ylimäärää, jotka tulivat helposti sulloituiksi jätösäkkeihin, heitetyiksi roskiin tai ”unohdetuksi” jonkun löydettäväksi.

Arkea kannattelevien esineiden katoaminen pakkauksiin sai konkreettisesti kokemaan, millaista olisi elää ilman arjessa itsestään selviä tavaroita, kuten vaikkapa astioita, sänkyä tai sohvaa. Arkisten tavaroiden puute pakotti poikkeuksellisiin järjestelyihin ja kokemaan esimerkiksi, millaista olisi nukkua yhdessä huoneessa koko perhe. Se sai kysymään, olisimmeko toisenlainen yhteisö toisenlaisten esineiden kanssa. Samalla kävi selväksi, että muutettaessa myös *muututaan* yhdessä esineiden kanssa.

Kynnyksellä olemisen katkoksesta siis paljastui, millaisia välineitä ja välityksiä oma hyvä ja toimiva asuminen edellytti. Samalla tuli hyvin konkreettisesti näkyväksi, että arjessa pysyvältä vaikuttava kodin kokonaisuus olikin kokoonpano, jonka yhtenäisyys oli kovan työn tulosta. Asumaan asettumisen ”pohjatöillä” mahdollistettiin, että asutun kodin vyyhdistö saattoi alkaa kaivertua ajassa ja tilassa. Esineet ”löysivät paikkansa” kodin vyyhdistössä ja tempautuvat elämän pyörteisiin. Kun esineet olivat taas paikoillaan omissa tehtävissään, ne lakkasivat häiritsemästä olemassaolollaan. Ne saivat takaisin kykynsä huolehtia inhimillisestä asumisesta ja muuttuivat käsilläoleviksi huomaamattomiksi apulaisiksi. Samalla esineiden ja ihmisten vastavuoroinen vyhtimäinen suhde painui näkymättömiin.

Ulossulkeminen

Asutun kodin vyyhdistön yhtenäisyyttä ylläpidetään sulkemalla joitakin muita aineksia – esimerkiksi tuhoeläimet, pöly, vaihtelevat sääolosuhteet ja jätteet – ulos. Rutiininomainen ulossulkeminen on osa päivittäistä kotivyyhdistön huoltamista.

Muuton katkoksessa ulossulkeminen oli kiihkeämpää kuin tavanomaisessa arjessa. Muutto paljasti arkisen elämän jatkuvasti tuottaman materiaalisen taustakohinan, joka muuton katkoksessa muuntui arjessa siedetystä nöyhdästä häiritseväksi ylijäämäksi. Muutto käytettiin mahdollisuutena ”raikasta” oma elinympäristö kaikesta ei-toivotusta, ”rumasta ja rikkinäisestä”. Muutossa esineitä karsittiin tavoitellen hyvin tietoisesti uutta ja parempaa elämää. ”Rumat ja rikkinäiset” esineet eivät olleet vain fyysisesti epämiellyttäviä tai hajonneita, vaan ne eivät enää kyenneet kannattelemaan toimintaa sillä tavoin kuin pitäisi. Ne kantoivat ”rumaa” muistoa tai olivat ”rikki” ohjaamalla vääranlaiseen toimintaan. Rumat ja rikkinäiset esineet eivät enää suunnanneet onneen. Luopumalla esineistä hallittiin menneisyyttä ja suunnattiin (parempaan) tulevaisuuteen.

Karsimisvaiheessa jouduttiin päättämään, *millä tavoin* voitiin luopua ei-halutuista esineistä, jotka suljettiin ulos kodin vyyhdistöstä. Ei-halutustakin esineestä luopuminen vaati monenlaisia työläitä toimia. Ylimääräisiä esineitä säilöttiin erilaisille väliasemille odottelemaan tulevaa tarvetta tai vyyhdin sidosten heikkenemistä. Esineiden hoitovastuuta siirrettiin sukulaisille tai ystäville tai jopa arkistoille ja museoille. Niitä lahjoitettiin tarpeeseen niin ystäville, tuntemattomille kuin hyväntekeväisyyteenkin. Näissä tilanteissa lahjan *vastaanottamisesta* tulikin anteliaisuutta.

Miten esineiden kanssa eletään nyt?

Aikalaiskokemus esineiden kanssa elämisestä kiertyy takaisin kirjan alussa lainattuun kuvaukseen yhä vain lisääntyvien tavaroiden alle lyhyistymisestä. Esineisiin oltiin yhtäältä kiinnittyneitä ja niistä koettiin vastuuta, mutta samalla ne muuttuivat jatkuvasti häiritseväksi ylijäämäksi, josta oli päästävä eroon.

Vaikka kaikenlaisia esineitä suljettiin muutossa ulos kodeista, ihmiset näkivät kovasti vaivaa huolehtiakseen esinevyyhdeistään, luopuakseen niistä ”oikein” ja välttäläkseen niiden muuntumista joksikin muuksi, esimerkiksi jätteeksi. He pyrkivät säilömään esineet muuttumattomina erilaisilla väliasemilla tai siirtämään ne jatkamaan elämäänsä toisaalla. Huoli näytti kuitenkin kohdistuvan nimenomaan esineiden *esineisyteen*: esineitä hoivattiin vyyhtimäisinä kokonaisuuksina. Esineiden käsitteleminen, fyysinen kohtaaminen ja koskettaminen vaikuttivat pitävän esinettä elämän pyörteissä ja siten ylläpitävän vyyhtien sidoksia. Mitä enemmän kiinnikkeitä esinevyyhdyissä oli, sitä enemmän siitä kannettiin vastuuta ja sitä enemmän vaivannäköä siitä luopuminen edellytti.

Kun esinevyyhdyin sidokset purkautuivat, siitä saattoi tulla jätettä siinä mielessä, että se ”jätettiin pois”. Jätteisyudessa ei siis ollut välttämättä kyse muutoksesta esineen aineellisessa koostumuksessa vaan ennemminkin *tunnistamisesta*. Tavarat päätyivät poisheitetyiksi jätteinä vasta sitten, kun poisheittäjä ei enää tunnistanut niitä esineinä – tai vähintäänkin elämän pyörteissä olevien esineiden joutuminen roskiin aiheutti luopujissa pahaa mieltä ja syyllisyyttä. Joskus esineiden heittäminen roskiin oli lähes väkivaltainen teko, kuten esimerkiksi tilanteissa, joissa sukulaiset heittivät roskiin muuttajalle arvokkaita, ”käytön pyhittämiä” esineitä.

Jätteisyuden välttämisen touhukkuus on esinesuhteen kannalta kiinnostava ilmiö. Se osoittaa, ettei poisheittämisestä ole laajamittaiseen tuotantoon ja yhtä laajamittaiseen luopumiseen perustuvassa kulttuurissakaan tullut itseltään selvää. Esineistä luopuminen on huolen läpäisemää.

Esineet hoivanaiheina

Latour (2004) on huomauttanut, että toimijaverkostoteoreettisesti ymmärrettyinä luonnollisina pidety tosiasiat (*Matters of Fact*) paljastuvat kovalla työllä ylläpidetyiksi ”huolenaiheiksi” (*Matters of Concern*). Huolenaiheen käsite täydentää yhteiskuntatieteellisen tieteen ja teknologian tutkimuksen (STS) näkökulmaa, että ”faktat” ovat sosiaalisesti ja käytännöllisesti koostettuja, ja ne pysyvät hyväksytyinä tosiasioina vain jatkuvasti ylläpidettyinä. Vaikka huolenaiheet eivät olekaan ylihistoriallisia ja muuttumattomia, niillä on siitä

huolimatta konkreettisia ja käytännöllisiä vaikutuksia. Feministinen tieteen- ja teknologiantutkija Maria Puig de la Bellacasa (2011; 2017) on kehitellyt huolenaiheen käsitettä edelleen yhdistäen sitä feministiseen hoivan etiikan teoretisointiin. Hän ehdottaa eettis-poliittisen materiasuhteen perustaksi etymologisesti samasta latinankielisestä *cura*-sanasta juontuvaa sanaa *care* – hoiva (Puig de la Bellacasa 2011, 87). Siinä missä huoli voi toteutua passiivisena murehtimisena, niin hoiva edellyttää välttämättä aktiivista osanottamista ja affektiivista suuntautumista ympäristöön. Huoli voi olla yleistä, mutta hoiva on aina henkilökohtaista. Puig de la Bellacasan käsittelyssä vaivalla ylläpidetyt huolenaiheet kääntyvät *hoivanaiheiksi* (*Matters of Care*).

Puig de la Bellacasa esittää Joan Tronton yleistä hoivan määritelmää seuraten hoivan sisältävän kaiken mitä teemme ylläpitääksemme, jatkaaksemme ja korjataksemme maailmaamme, jotta voisimme elää siinä niin hyvin kuin mahdollista. Hänen ymmärryksessään maailma ”sisältää kehomme, itsemme ja ympäristömme, joista kudomme monimutkaisen, elämää ylläpitävän verkon” (käännös V.K, ks. myös Tronto 1993, 103.) Hoiva on siis *elämän ylläpitämisen* ontologinen *välttämättömyys*. (Puig de la Bellacasa 2011, 97, 100; 2012, 199.)

Ehdotan, että esinesuhteita voi ajatella vastavuoroisten hoivasuhteiden verkostona. Esineet tukevat meidän elämäämme, ja me antaudumme niiden hoivattaviksi. Ne puolestaan vaativat meitä huoltamaan ja hoivaamaan itseään, tai ne lakkaavat kannattelemasta inhimillistä yhteisöelämää. Esineistä huolehtiminen ei ole pelkästään esineiden fyysisen olomuodon ylläpitämistä vaan laajemminkin esinevyyhtien sidosten hoivaamista.

Tilanteisesti todellistuvina vyyhteinä ymmärrettynä esineet todellakin ovat olemassa meitä varten, tai ainakin meistä johtuen. Yksikään artefakti ei kuitenkaan ole pelkästään nöyrä, huoltoa tarvitseva instrumentti (vrt. Pyyhtinen 2016, 56). Niillä on myös oma materiaallinen, ihmisestä riippumaton ulottuvuutensa. (ks. esim. Introna 2013.) Kysynkin, olisiko mahdollista kohdella hoivanaiheina myös sellaisia aineiden vyyhtejä, jotka eivät ole meitä varten. Voivatko myös ulossuljetut jätteet olla hoivanaiheita?

Kuvaan seuraavaksi lyhyesti, millä tavoin ei-haluttujen aineiden käsittely on historiallisesti otettu haltuun yhteiskunnan teknologisesti hallinnoimana huolenaiheena ja mitä seurauksia sillä olisi, jos ulossuljettu jäte otettaisiin hoivanaiheeksi.

Huolesta hoivaan?

Jäte on kahdella tapaa huolenaihe. Ensinnäkin se on yhteiskunnallisesti sovittu ja määritelty aineskategoria, jonka käsittelyvastuu on siirretty yksittäisiltä kotitalouksilta yhteiskunnallisille toimijoille. Jätteestä huolehtiminen on moderneissa yhteiskunnissa ulkoistettu teolliselle infrastruktuurille, jonka tehtävä on siirtää ei-haluttu, häiritsevä ylijäämä pois kodeista. Hyvin toimissaan jätehuolto on huomaamaton järjestelmä, jota arkeaan elävien ihmisten ei tarvitse pohtia. Toiseksi jäte on aines, josta ollaan huolissaan. Jätehuoleen on halki kaupungistumisen historian kietoutunut suuria yhteiskunnallisia ongelmia esimerkiksi hygieniaan, köyhyyteen ja eriarvoisuuteen ja ympäristön saastumiseen liittyen. Jätehuoltoa seuraamalla voidaan jäljittää yhteiskunnallisia kipupisteitä ja muutosta laajemminkin.

Henry Nygårdin (2016) suomalaisen yhdyskuntajätehuollon historiikista on luettavissa, kuinka jätehuollon vakiintuminen nykyisenkaltaiseksi teknologisesti hallinnoiduksi huolenaiheeksi on ollut monenlaisten poliittisten, taloudellisten ja käytännöllisten valintojen seurausta. Historiikki tekee näkyväksi jätteenhuollon kehittymiseen liittyvät jännitteet ja epäonnistuneet kokeilut erilaisten vaihtoehtoisten teknologioiden välillä.

Nygårdin mukaan jätehuolto oli 1800-luvulta 1950-luvulle asti kasvavien suurkaupunkien terveydenhuollon kysymys. Jätteenkäsittelyssä oli kyse kaupungeissa syntyvän lannan (ihmisten ja eläinten ulosteiden) siirtämisestä maaseudulle ja hyödyntämisestä maanviljelyksessä. Kaupunkien tuottama orgaaninen aines pystyttiin hyödyntämään viljelyssä, mutta se edellytti soveltuvien infrastruktuurien, teknologioiden ja käsittelykäytäntöjen kehittämistä. Muu elämisessä syntynyt ylijäämäainesta, kuten luut, tekstiili, paperi ja metalli, hyödynnettiin pitkälti kotitalouksien sisällä tai kerättiin pienteollisuuden käyttöön (ks. myös esim. Strasser 1999). 1900-luvun kuluessa kaupunkien tuottaman jätelannan koostumus alkoi muuttua käyttökeltomaksi, kun autoistuminen hävitti hevosenlannan kaupungeista ja jäteaineksen joukkoon alkoi sekoittua yhä enemmän kulutustavaroita ja muuta epäorgaanista ainesta. Kun jäteainesta ei enää kelvannut maatalouden lannoitteeksi, alkoi kaupunkien ulkopuolelle kerääntyvistä tunkioista tulla pysyviä kaatopaikkoja. Väliaikaiseksi tarkoitettu kaatopaikkaaminen jähmettyi vallitsevaksi jätteenkäsittelyn

ratkaisuksi koko vuosisadan loppuvuosikymmeniksi. Jäteainesta kasattiin yhä laajeneville alueille pengerrerettyinä ja tuhkalla tai maalla peitettyinä. Jätteenpolttoa, kompostointia ja muita mahdollisia jätteenkäsittelytapoja etsittiin ja kehitettiin kuumeisesti, mutta muun muassa teknologian ja markkinoiden kehittymättömyys, poliittinen vastustus sekä lainsäädäntö estivät vaihtoehtoisten menetelmien käyttöönoton. (Nygård 2017.) Yhden vuosisadan aikana jätteenkäsittelyn ratkaisuksi normalisoitui viemärointi ja kaatopaikkaaminen. Samalla jätteestä tuli näkymätöntä: arkielämässä syntyvä ylimääräinen aines siirtyi yhteiskunnan organisoidusti hallitsemaksi tekniseksi ongelmaksi. (ks. Valkonen ym. 2017.)

Jätteet kuitenkin kieltäytyivät häviämästä. Ne alkoivat vaatia huomiota muodostamalla myrkyllisiä yhdisteitä, aiheuttamalla hajuhaittoja ja valtaamalla tilaa kaupunkien reuna-alueilla. 1960-luvulla jätevuoret suurkaupunkien ympärillä olivat kasvaneet jo niin suuriksi, että puhuttiin jo jätekriisistä. Samalla jätteestä tuli uudenlainen ympäristöllinen ja eettinen huolenaihe ja kasvavista jätevuorista yksi vihreän liikkeen voimakkaimmista symboleista. (Hawkins 2006, 103–108.) Jätehallinta siirtyi 1980-luvulla uuden ympäristöministeriön alaisuuteen ja siitä tuli yhä vahvemmin yhteiskunnan tasoinen, arkisen ymmärryksen tavoittamattomissa oleva teknologinen huolenaihe (Nygård 2016). Yksittäisten kotitalouksien velvollisuudeksi jäi jätteiden syntypaikkalajittelu. Kehittyvä kierrätysjärjestelmä vahvisti edelleen jätteiden käsittelyä läpäisevää ”etäisyyden, kieltämisen ja hävitettävyyden eetosta” (Hawkins 2006): kunhan vain lajitteli jätteensä oikein, ne hävisivät salaperäisesti ja siirtyivät pois yksilön vastuulta.

Viimeisten vuosikymmenten ajan jätehuollon kehittämisen tavoitteena on ollut taata kasvava kuluttaminen mahdollisimman vähän ympäristöä saastuttamalla. Euroopan unionin ympäristöpolitiikkaa on ohjannut pyrkimys kierrätykseen ja uusiokäyttöön. EU:n uusimpana tavoitteena on kiertotalous (*Circular Economy*), jonka taustalla on pyrkimys lopettaa uusiutumattomien luonnonvarojen käyttäminen ja siirtyä hyödyntämään jo käyttöön otettuja resursseja suljetussa kierrossa (European Commission 2015). Jätteissä olevien resurssien hyödyntämisen lisäksi kiertotalous tarkoittaa laajemminkin esineiden kanssa elämisen arkikäytäntöjen uudistamista, kuten jakamistalouden kehittämistä sekä tavaran korjaamisen ja uudelleenkäytön yleistymistä (Nygård

2016, 162). Kiertotalouden ihanteita on tavoiteltu säätämällä lakeja, jotka muun muassa kieltävät jätteen kaatopaikkaamisen ja velvoittavat tuottajat keräämään ja uusiokäyttämään materiaalit. Kuluttajat puolestaan asetetaan vastuuseen jätteidensä entistä tarkemmasta lajittelusta jo kotitalouksissa. Kotitalouksien materiaalisesta ylimäärästä on tullut yhteiskunnan potentiaalinen, joskin hankalasti hyödynnettävä materiaaliresurssi. (Kinnunen 2016; ks. myös Valkonen ym. 2017.)

Hawkinsin mukaan hyveellistettyihin kierrätyskäytäntöihin nojautuva, ympäristöhuolesta kumpuava jätehallinnan logiikka on kuitenkin ongelmallinen, koska se uusintaa luonnon ja kulttuurin vastakkainasettelua. Ympäristöhuolen läpäisemässä ajattelutavassa ihmisestä tulee turmeltunut jätteen tuottaja ja luonnosta passiivinen uhri. Ympäristöliikkeen tavoitteena on maailma ilman jätettä. Hawkins haastaa, eikö silloin uusinneta ajatusta jätteestä ulossuljettuna abjektina? Eikö maailmaan kaikessa monimuotoisuudessaan kuulu myös ei-halutut, hyödyttömät ja mahdollisesti vaaralliset asiat? Onko jätteen kieltäminen erillaisuuden, toiseuden ja ulossuljetun kieltämistä? (Hawkins 2006, 8–9.)

Hawkinsin (2006) mukaan jätteen teknologinen hallinta ylläpitää ”suverenisuuden fantasiaa” ja kieltämisen, poisheittämisen ja etäisyyden eetosta, jonka mukaisesti jäte on mahdollista eliminoida kokonaan. Suverenisuuden fantasia ei tunnista, että olemassaolomme on välttämättömästi kietoutunut yhteen myös jätteen kanssa. Toisin sanoen elämme aina myös sellaisten materiaalisuuksien kanssa, joita emme tarvitse tai halua. (ks. myös Kinnunen 2016.) Ennemmin kuin tavoitella jätteenontä maailmaa, pitäisi kysyä kuinka paljon ja millaista jätettä tuotamme ja mitä sille tapahtuu. Ehdotan Hawkinsia (2006) seuraten, että jätteen kieltäminen ei ole oikea tie uudenlaisen materiaalsen etiikan saavuttamiseksi. Olennaista olisi tunnistaa tarpeetoman ja ulossuljetun aineksen väistämättömyys ja oppia elämään sen kanssa.

Hawkins hakee ruumiillisen vieraanvaraisuuden (Diprose 2002) ajatuksesta avainta kestävään jäte-etiikkaan. Antautumalla ruumiilliseen kanssakäymiseen ulossuljetun kanssa asettaudutaan avoimeksi ei-inhimillisen maailman runsauden kanssa ja tunnistetaan oma riippuvaisuus maailman moninaisuudesta. Ruumiilliset eettiset kohtaamiset eivät tarkoita sitä, että niistä käsin olisi mahdollista kehittää normatiivista mallia hyvästä ja tavoiteltavasta esinesuhteesta.

Ei ole kyse siitä, miten voisimme huolehtia esineistä enemmän tai paremmin vaan ennemminkin mahdollisuudesta herkistyä hetkille, joissa esinesuhteet paljastuvat. Näissä kohtaamisissa on mahdollista tulla tietoiseksi siitä, millaisia sidoksia ja suhteita omat esineet kannattelevat ja millaisia suhteita itse ylläpitää omassa elämässään.

Hollantilainen muotoilijoiden kollektiivi *Eternally Yours* on pyrkinyt kehittämään ekologisia käyttötuotteita vastailmauksena yhä kiihtyvälle tavaroitten hylkäämisen ja hankkimisen kiertelle. Kollektiivin mukaan tuotteen funktionaalisuus ja kestävyys ei ole riittävää, vaan niitäkin tärkeämpää olisi estää tuotteen nopea muuntuminen ei-halutuksi. Tämä ei ollut tekninen vaan ennemminkin fenomenologis-psykologinen ongelma. Tavoitteena oli muotoiluesineen ja käyttäjän välisen kiintymyssuhteen vahvistaminen fyysistä vuorovaikutusta tukemalla. Käytännössä muotoilijat pyrkivät vahvistamaan esineen ja ihmisen välisiä sidoksia lisäämällä fyysistä kanssakäymistä ja vuorovaikutuksellista hoivasuhdetta. Heidän suunnittelupöydällään on syntynyt esimerkiksi sohva, jonka pintaan alkaa kulumisen myötä syntyä uusia kuvioita. (Verbeek 2005, 125–128.) Kiintymyssuhdetta edistävän muotoilun tukemana tavarat pysyvät pitkään hoivanaiheina, kun sidokset vahvistuvat ja tiivistyvät käytön mukana. Kaikkiin materioihin kiinnittyminen esinevyyhteinä ei kuitenkaan ole tarkoituksenmukaista. Eläminen esineiden kanssa kiertoyhteiskunnassa edellyttää sekä säilömistä että luopumista kykyä. Yhtäältä se edellyttää kiintymistä esineisiin – sitoutumista hoivasuhteeseen – että toisaalta kykyä jakaa ja lainata esineitä ja lopulta luovuttaa materiaalit raaka-aineiksi uusille vyyhdille. Jotta esineissä olevat materiaalit saadaan purettua resurssiksi, niiden on myös siirryttävä kotitalouksista takaisin kiertoon. Tämä on yksi kiertoyhteiskunnan pullonkaula, sillä esinevyyhdit eivät käskemällä purkaudu ja palaudu takaisin resurssiksi.

Kiertoyhteiskunnan toteutuminen on täysin riippuvainen kotitalouksien sitoutumisesta kiertotalouden käytäntöihin. Jotta kiertoyhteiskunta – tai joku muu uudenaikainen materiaalisesti etikkaan perustuva malli – on mahdollinen, tarvitaan paitsi poliittisen päätöksenteon tasoisia tuotannon infrastruktuurin, jätehallinnan ja lainsäädännön muutoksia, myös esinesuhteen syvällistä muutosta alkaen ihmisten arjen toiminnan tasolta. Se edellyttää muutosta arkisen elämän totunnaisessa syvärakenteessa, tavassa, jolla elämme yhdessä

esineidemme ja jätteidemme kanssa. (Esim. Shove, Pantzar & Watson 2012, 2.) Siksi ”suuren” ympäristöpolitiikan rinnalle tarvitaan ”pientä” käytännöllisen arkielämän ympäristöpolitiikan tasoa (Massa & Ahonen 2006). Juuri arjessa suuretkin yhteiskunnalliset muutokset toteutuvat ja muovautuvat elettäviksi. Parhaimmillaan suuri ympäristöpolitiikka – lainsäädännön ja poliittisten linjausten taso – muotoutuu arkista toiminnan tasoa ymmärtäen ja huomioiden ja sitä rakenteellisesti tukien. Esimerkiksi tavaroiden pitkäikäisyyden ja korjausmahdollisuuksien vaaliminen tai kokeilevien jäte- tai jakamiskäytäntöjen tukeminen eivät voi olla vain yksittäisten, asiasta kiinnostuneiden kuluttajien vastuulla, vaan niiden mahdollistaminen on yhteiskunnan tason velvoite.

Esitän, että kiertoyhteiskunta edellyttää toteutuakseen materiaalisuuden tunnistamista ja paitsi esineiden myös ulosuljettujen jätteiden hahmottamista arkisiksi *hoivanaiheiksi*. Tällaisella tunnistamisen käänöksellä on merkittäviä eettis-poliittisia seurauksia. Kun esineen materiaallinen ulottuvuus tunnistetaan, ei hoivaava suhde pääty siihen, kun esinevyyhti purkautuu ja esine lakkaa olemasta esine jotakin varten. Silloin on väliä paitsi sillä, millä tavoin aineen kanssa jaetaan elämä, myös sillä, miten aine jatkaa kulkuaan maailmassa.

10. Lopuksi

YK:n perheen vuoden kunniaksi vuonna 1994 julkaistussa teoksessa valokuvaaja Peter Menzel (1994) on koonnut poikkeuksellisen perhemuotokuvateoksen *Material World* kuvaamalla maailman perheitä kotiensa edustoilla kaikkine tavaroineen.⁵⁰ Teoksen pysähdyttävyyys perustuu keinotekoisesti luotuun asumisen katkokseen: kun kotien tavarat on kannettu pihamaalle, ne ovat irtautuneet jokapäiväisyydestään, muuttuneet outoudessaan näkyviksi.

Teokseen on valittu mahdollisimman erilaisista maista perheitä, jotka edustavat asuinpaikan, asuinmuodon, kokoonpanon, ammattien, tulotason ja uskonnon perusteella tyypillistä kyseisen maan keskiarvoa. Muotokuvat onnistuvat tavoittamaan kotivyyhdistöjen kulttuuriset erot: siinä missä savisissa rakennuksissa asuvien malilaisten esineistö näyttää koostuvan yksinomaan erilaisista savivadeista ja -ruukuista, on uzbekistanilaisen keskivertoperheen omaisuus puolestaan erilaisia kudottuja mattoja, vilttejä ja tyynyjä. Lähinnä suomalaista perhettä edustaa islantilainen tai saksalainen perhe, joiden omaisuus koostuu lukemattomasta määrästä hyvin erilaisista aineksista teollisesti valmistettuja tavaroita.

Vaikka tänä päivänä kuvattuina kotipihoille kootut tavaramäärät näyttäsivät erilaisilta kuin 20 vuotta sitten (niitä olisi luultavasti kaikkialla vieläkin enemmän), niin kuvat muistuttavat, että suomalaisissa kodeissa ongelmaksi koettu tavaroiden ylenpalttisuus ei koske samalla tavoin kaikkia ihmisiä kaikkialla maailmassa eikä edes koko Euroopassa. Suomessa tavaraa riittää kaikille, ainakin jos ei ole turhan tarkka: *Helsingin Sanomien* (HS, Viljanen 2016) haastatteleman kierrätyskeskustyöntekijän mukaan kierrätyskeskukset pursuavat tavaroita, jotka eivät kelpaa kenellekään. Tätä loppulukua kirjoittaessa *Helsingin Sanomat* (HS, Similä & Manner 2017) raportoi, että Afrikka haluaa kieltää eurooppalaisten ”hyväntekeväisyysvaatteiden” rahtaamisen mantereelle, koska niiden myyminen sekoittaa maanosan omat

---

50 Kirjan kuvitusta löytyy valokuvaajan internetsivuilta <http://menzelphoto.photoshelter.com>. Sivuille on lisätty myös joitakin 2000-luvulla kuvattuja uusintaotoksia. Osaan uusintaotoksista on koottu kaikki vuoden 1994 jälkeen hankitut esineet. Esimerkiksi malilaiseen perheeseen oli kahdenkymmenen vuoden aikana hankittu ainoastaan muutamia uusia tekstiilejä. Osa uusintakuvista on kuitenkin keskittynyt dokumentoimaan ihmisiä ja perhesuhteiden muutoksia ja jättänyt huomiotta tavarat.

tekstiilimarkkinat. Inhimillinen eläminen tuottaa aina materiaalista ylijäämää, mutta se, että teollisesti tuotettuja tavaroita on yksinkertaisesti niin paljon ja ne muuttuvat niin nopeasti ei-halutuiksi, ettei niiden kanssa meinaa selvitä, on ainutlaatuinen tilanne. Esineiden ylenpalttisuuden alle lyyhistyminen on historiallisesti ajatellen hyvin erityinen ongelma.

Ei ole olemassa yhtä vastausta kysymykseen, millainen on hyvä esinesuhde. Olisi yltiöromanttista ja naiivia olettaa, että olisi mahdollista palata johonkin ”oikeaan” ja ”todellisempaan” esinesuhteeseen, jonka kulutuskulttuuri ja ”poisheittoyhteiskunta” olisi tuhonnut. (vrt. Hawkins 2006, 28.) Tarkan määrittelyn asemesta olennaisempaa on avoimuus kohtaamisissa, joissa esineiden oman materiaalsen ulottuvuuden – ihmiselle kuulumattoman toiseuden – tunnistaminen tulee mahdolliseksi. Muuton kaltaiset lumouksen hetket, joissa materia paljastaa muuntumiskykynsä, laajentavat moraalista käsitystämme mahdollisesta (*moral sense of the possible*, Hawkins 2006, 90) eivät saarnaamalla jätetaakasta vaan tarjoamalla uusia mahdollisuuksia esineiden kehystämiseen uudella tavalla. Samalla kysymys ”kuinka elää esineiden kanssa” muuttuu kysymykseksi ”kuinka elää materioiden kanssa”. Se on kysymys, joka on esitettävä aina uudestaan.

Aineisto

- (KT). Kenttäpäiväkirjat osallistumisesta muuttoihin (*Erkki, Jaana & Jukka, Jarkko, Meri & Juha, Silvia & Peter, Taika* sekä *Tiina*). Veera Kinnusen hallussa.
- (KRA, muuttokokemukset). *Elämää muuttolaatikoissa* -kirjoituskeruu (2013). Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran perinteen ja nykykulttuurin kokoelma (entinen Kansanrunousarkisto) *Muuttokokemukset*-sarja.
- (MPK). Muuttopäiväkirjat (*Annukka, Janne, Hilla, Laura, Reetta, Sari & Kai* sekä Veera). Veera Kinnusen hallussa.

Kirjallisuus

- Aaltola, Elisa (2015) Moraalipsykologian järki ja tunteet. *Niin & Näin* 85 2/2015, 91–99.
- Ahmed, Sara (2010a) *The promise of Happiness*. Duke University Press, Durham.
- Ahmed, Sara (2010b) *Happy Objects*. Teoksessa Melissa Gregg & Gregory J. Seigworth (toim.) *The Affect Theory Reader*. Duke University Press, Durham, 29–51.
- Alaimo, Stacy & Hekman, Susan (2008) (toim.) *Material Feminisms*. Indiana University Press, Bloomington.
- Alaimo, Stacy & Peebles, Gustav (2010) *Bodily Natures: Science, Environment, and the Material Self*. Indiana University Press, Bloomington.
- Appadurai, Arjun (2008 [1986]) Introduction. Teoksessa Arjun Appadurai (toim.) *The Social Life of Things: Commodities in Cultural Perspective*. Cambridge University Press, Cambridge, 3–63.
- Aromaa, Johanna & Miia-Leena Tiili (2014) Empatia ja ruumiillinen tieto etnografisessa tutkimuksessa. Teoksessa Pilvi Hämeenaho & Eerika Koskinen-Koivisto (toim.) *Moniulotteinen etnografia*. Ethnos Ry, Helsinki.
- Atkinson, Paul, Coffey, Amanda, Delamont, Sara, Lofland, John & Lofland, Lyn (2001) Editorial Introduction. Teoksessa Paul Atkinson, Amanda Coffey, Sara Delamont, John Lofland & Lyn Lofland (2001) *Handbook of Ethnography*. Sage, Lontoo, 1–7.
- Attfield, Judy (2000) *Wild things: the material culture of everyday life*. Berg, Oxford.
- Barad, Karen (2007) *Meeting the Universe Halfway. Quantum Physics and the Entanglement of Matter and Meaning*. Duke University Press, Durham.
- Barthes, Roland (1980) *Camera Lucida. Reflections on Photography*. https://monoskop.org/images/c/c5/Barthes_Roland_Camera_Lucida_Reflections_on_Photography.pdf (Luettu 26.9.2017).
- Bauman, Zygmunt (2003) *Sosiologinen ajattelu*. Vastapaino, Tampere.
- Beauvoir, Simone de (2011 [1949]) *Toinen sukupuoli 2: Eletty kokemus*. Tammi, Helsinki.
- Benjamin, Walter (1999[1931]) *Unpacking my library – A talk on collecting*. Teoksessa Walter Benjamin (1999) *Illuminations*. Schocken books, New York.

- Bennett, Jane (2010) *Vibrant Matter. A political ecology of things*. Duke University Press, Durham.
- Bernstein, Susan David (2000) *Confessional Subjects: Revelations of Gender and Power in Victorian Literature and Culture*. University of North Carolina Press, Chapel Hill.
- Boscagli, Maurizia (2014) *Stuff Theory. Everyday objects, Radical materialism*. A&C Black.
- Bourdieu, Pierre (1984) *Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste*. Routledge, Lontoo.
- Bourdieu, Pierre & Vacquant, Loïc (1992) *Refleksiiviseen sosiologiaan*. Joensuu University Press, Joensuu.
- Braidotti, Rosi (2006) Posthuman, All too human: towards a new process ontology. *Theory, Culture & Society* 23:7–8, 197–208.
- Brembeck, Helene (2013) Managing inflows, throughflows and outflows: Mothers navigating the babystuff scape. Teoksessa Barbara Czarniawska & Orvar Löfgren (toim.) *Coping with Excess: How Organizations, Communities and Individuals Manage Overflows*. Edward Elgar Publishing, Cheltenham.
- Bruno, Dave (2010) *The 100 Thing Challenge: How I Got Rid of Almost Everything, Remade My Life, and Regained My Soul*. Harper Collins.
- Callon, Michael (1986) Some elements of sociology of translation: domestication of the scallops and the fishermen of ST Brieuc Bay. Teoksessa John Law (toim.) *Power, Action and belief: a new sociology of knowledge*. Routledge, Lontoo, 196–223.
- Carey, Seamus (2000) Cultivating Ethos Through the Body. *Human Studies* 23:1, 23–42.
- Casey, Edward (1999) How to get from space to place in a fairly short stretch of time. Teoksessa Steven Feld & Keith H. Basso (toim.) *Senses of Place*. Boydell & Brewer.
- Certeau, Michel de (2013) *Arkipäivän kekseliäisyys. Niin & Näin*, Tampere.
- Clough, Patricia & Halley, Jean (2007) *The Affective Turn: Theorizing the Social*. Duke University Press, Durham.
- Coffey, Amanda (1999) *The Ethnographic Self: Fieldwork and the Representation of Identity*. Sage, Lontoo.
- Czarniawska, Barbara, & Löfgren, Orvar (2012). *Managing overflow in affluent societies*. Routledge, New York.
- Czarniawska, Barbara, & Löfgren, Orvar (2013) *Coping with excess: How organizations, communities and individuals manage overflows*. Edward Elgar Publishing, Cheltenham.
- Dale Karen & Yvonne Latham (2014) *Ethics and entangled embodiment: Bodies, materialities, organisations*. *Organization*, 1–17.
- Deleuze, Gilles & Guattari, Félix (2004 [1987]) *EPZ Thousand Plateaus*. Continuum impacts. Impact Series. A&C Black, Lontoo.
- Depner, Anamaria (2013) *Worthless Things? On the difference between devaluing and sorting out things*. Teoksessa Hans Peter Hahn & Hadas Weiss (toim.) *Mobility, Meaning & Transformation of Things. Shifting contexts of material culture through time and space*. Oxbow Books, Oxford, UK.
- Diprose, Rosalyn (2002) *Corporeal Generosity. Corporeal Generosity: On Giving with Nietzsche, Merleau-Ponty, and Levinas*. Suny Press, Albany.

- Dolphijn, Rick & Van der Tuin, Iris (2012) *New Materialism: Interviews & Cartographies*. Open Humanities Press, Michigan.
- Douglas, Mary (1991) The Idea of a Home: A Kind of Space. *Social Research* 58:1, 287–307.
- Douglas, Mary (2000[1966]) *Puhtaus ja vaara. Ritualistisen rajanvedon analyysi*. Vastapaino, Tampere.
- Dovey, Kimberly (1985) Home and Homelessness. An introduction. Teoksessa Irwin Altman, & Carol M. Werner (toim.) *Home environments. Advances in Theory and Research*. Vol 8. Plenum Press, New York.
- Ehn, Billy & Löfgren, Orvar (2010) *The Secret World of Doing Nothing*. University of California Press, Berkeley, Lontoo & LA.
- Ekerdt, David J., Luborsky, David & Lysack, Catherine (2012) Safe passage of goods and self in residential relocation in later life. *Aging and Society* 32, 833–850.
- Eliasoph, Nina (2011) *Making Volunteers: Civic Life after Welfare's End*. Princeton University Press, Princeton.
- Emirbayer, Mustafa (1997) Manifesto for a Relational Sociology. *American Journal of Sociology* 103:2, 281–317.
- Epp, Amber M. & Price, Linda L. (2010) The Storied Life of Singularized Objects: Forces of Agency and Network Transformation. *Journal of Consumer Research* 36, 821–837.
- Erhard, Nancie (2007) *Moral Habitat. Ethos and Agency for the Sake of Earth*. Suny Press, Albany. <https://www.sunypress.edu/pdf/61464.pdf>
- Eräsaari, Leena (1995) *Kohtaamisia byrokraattisilla näyttämöillä*. Gaudeamus, Helsinki.
- Essén, Anna & Winterstorm Värlander, Sara (2012) The mutual constitution of sensuous and discursive understanding in scientific practice: An autoethnographic lens on academic writing. *Management Learning* 44:3, 395–423.
- European Commission (2015) *Closing the loop – An EU action plan for the Circular Economy*. 2.12.2015. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1453384154337&uri=CELEX:52015DC0614> (Luettu 19.9.2017.)
- Fingerroos, Outi (2003) Refleksiivinen paikantaminen kulttuurien tutkimuksessa. *Elore* 10:2, 1–12.
- Fingerroos, Outi & Jouhki, Jukka (2014) Etnologinen kenttätyö ja tutkimus: Metodien monimuotoisuuden pohdintaa ja esimerkkitapauksia. Teoksessa Pilvi Hämeenaho & Eerika Koskinen-Koivisto (toim.) *Moniulotteinen etnografia*. Ethnos Ry, Helsinki, 79–108.
- Fox, Nick & Alldred, Pam (2017) *Sociology and the New Materialism. Theory, Research, Action*. Sage, Lontoo.
- Gilmore, Sarah & Kenny, Kate (2015) Work-Worlds Colliding: Self-reflexivity, power and emotion in organizational ethnography. *Human Relations* 68:1, 55–78.
- Gibson, James (1966) *The senses considered as perceptual systems*. Houghton Mifflin, Boston & New York.
- Gomart, Emilie & Hennion, Antoine (1999) A sociology of attachment: music amateurs, drug users. Teoksessa John Law & John Hassard (toim.) *Actor Network Theory and after*. Blackwell, Oxford & Malden.

- Gregg, Melissa & Seigworth, Gregory J. (2010) (toim.) *The Affect Theory Reader*. Duke University Press, Durham.
- Gregson, Nicky (2007) *Living with things. Ridding, accommodation, dwelling*. Sean Kingston Publishing, Wantage.
- Gregson, Nicky & Crewe, Louisa (2003) *Second-hand cultures*. Oxford, Berg.
- Gregson, Nicky, Metcalfe, Alan & Crewe, Louisa (2007a) Identity, mobility and the throwaway society. *Environment and planning D. Society and space* 25:4.
- Gregson, Nicky, Metcalfe, Alan & Crewe, Louisa (2007b) Moving things along: the conduits and practices of divestment in consumption. *Transactions of the Institute of British Geographers* 2:32, 187–200.
- Gronow, Jukka & Warde, Alan (2001) (toim.) *Ordinary Consumption*. Routledge, Lontoo.
- Guillemin, Marilyns & Gillam, Lynn (2004) Ethics, reflexivity, and "Ethically Important Moments" in Research. *Qualitative Inquiry* 10:7, 261–280.
- Hahn, Hans Peter & Weiss, Hadas (2013) Introduction: Biographies, travels and Itineraries of Things. Teoksessa Hans Peter Hahn & Hadas Weiss (toim.) *Mobility, Meaning & Transformations of Things. Shifting contexts of material culture through time and space*. Oxbow books, Oxford, UK, 1–14.
- Haraway, Donna (1997) *Modest_Witness Second_Millennium.FemaleMan©Meets_Onco-Mouse™: Feminism and Technoscience*. Routledge, New York.
- Haraway, Donna (2003) *Companion Species Manifesto. Dogs, people, and significant otherness*. Prickly Paradigm Press, Chicago.
- Haraway, Donna (2008) *When Species Meet*. University of Minnesota Press, Minneapolis.
- Haraway, Donna (2011[1984]) *A Cyborg Manifesto*. Teoksessa Imre Zeman & Timothy Kaposy. *Cultural Theory: An Anthology*. Wiley & Blackwell, Malden & Oxford.
- Haraway, Donna (2016) *Staying with the trouble. Making kin in the Chtulucene*. Duke University Press, Durham.
- Hawkins, Gay (2006) *The Ethics of Waste: How We Relate to Rubbish*. Lanham, Rowman & Littlefield.
- Heidegger, Martin (2007 [1926]) *Oleminen ja aika*. Vastapaino, Tampere.
- Helin, Jenny (2015) Writing Process After Reading Bakhtin: From Theorized Plots to Unfinalizable "Living" Events. *Journal of Management Inquiry* 24:2, 174–185.
- Hemmings, Clare (2005) Invoking affect: cultural theory and the ontological turn. *Cultural Studies*, 19:5, 548–567.
- Hertz, Robert (1960) *A Contribution to the Study of the Collective Representation of Death*. Teoksessa Rodney Needham & Claudia Needham (toim.) *Death and the Right Hand*. Free Press, New York.
- Hetherington, Kevin (2004) *Seconhandedness: Consumption, Disposal and absent presence. Environment and Planning D. Society and Space* 22.
- Hollows, Joanne (2008) *Domestic Cultures. Issues in cultural and media studies*. McGraw-Hill Education, UK.
- Homanen, Riikka (2013) *Doing Pregnancy, the Unborn, and the Maternity Healthcare Institution*. Tampereen yliopisto, Tampere.

- hooks, bell (2014 [1990]) *Yearning: Race, gender, and cultural politics*. Routledge, Lontoo.
- HS. Viljanen, Kaisa (2016) Kierrätysvimmalla on ruma puoli – ”Jos tavara ei kelpaa minulle, onko realistista olettaa, että se kelpaa jollekin muulle?” *Helsingin Sanomat*. Elämä. 27.10.2016.
- HS, Similä, Ville & Manner, Maria (2017) Suomalaiset ostavat ja hylkäävät vaatteita yhä enemmän – Mitä käytetyille vaatteille pitäisi tehdä, kun niitä ei enää haluta edes Afrikassa? *Helsingin Sanomat*. Ulkomaat. 26.8.2017.
- Huttunen, Laura (2002) Kotona, maanpaassa, matkalla: Kodin merkitykset maahanmuuttajien omaelämäkerroissa. SKS, Helsinki.
- Hynninen, Anna (2011) Elämää kerroksittain. Arkistokirjoittamisen kontekstualisointi. Teoksessa Sami Lakomäki, Pauliina Latvala & Laurén Kirsi (toim.) *Tekstien rajoilla. Monitieteisiä näkökulmia kirjoitettuihin aineistoihin*. SKS, Helsinki, 259–295.
- Hyvärinen, Matti (2002) Kirjoittaminen toimintana. Teoksessa Merja Kinnunen & Olli Löytty (toim.) *Tieteellinen kirjoittaminen*. Vastapaino, Tampere.
- Hämeenaho, Pilvi & Koskinen-Koivisto, Eerika (2014) Etnografian ulottuvuudet ja mahdollisuudet. Teoksessa Pilvi Hämeenaho & Eerika Koskinen-Koivisto (toim.) *Moniulotteinen etnografia*. Ethnos Ry, Helsinki.
- Högbacka, Riitta & Aaltonen, Sanna (2015) Refleksiivisyyden ulottuvuudet. Teoksessa Riitta Högbacka & Sanna Aaltonen (toim.) *Umpikujasta oivallukseen. Refleksiivisyys empiirisessä tutkimuksessa. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 164*. Tampere University Press, Tampere, 9–35.
- Ilmonen, Kaj (2007) Johan on markkinat. Kulutuksen sosiologista tarkastelua. Vastapaino, Tampere.
- Ingold, Tim (2007) *Lines. A Brief History*. Routledge, Lontoo & New York.
- Ingold, Tim (2011) *Being Alive. Essays in Movement, Knowledge and Description*. Routledge, Lontoo & New York.
- Ingold, Tim (2013) *Making. Anthropology, Archaeology, Art and Architecture*. Routledge, Lontoo & New York.
- Ingold, Tim (2015) *The Life of Lines*. Routledge, Lontoo & New York.
- Introna, Lucas (2013) Otherness and the Letting-be of Becoming: Or, Ethics Beyond Bifurcation. Teoksessa Paul R. Carlile, Davide Nicolini, Ann Langley & Hardimos Tsoukas (toim.) *How Matter Matters. Objects, Artifacts, and Materiality in Organization Studies*. Oxford University Press, Oxford.
- Johansson, Hanna & Saarikangas, Kirsi (2009) Introduction. *Ambivalent Home*. Teoksessa Johansson, Hanna & Saarikangas, Kirsi (toim.) *Homes in Transformation. Dwelling, moving, Belonging*. SKS, Helsinki.
- Johnson, Bruce & Salmi, Hannu (2012) Aistien historia. Kohteet ja menetelmät. Teoksessa Asko Nivala & Rami Mähkä (toim.) *Tulkinnan polkuja. Kulttuurihistoriallisia menetelmiä*. K&H, Turku, 82–108.
- Jokinen, Ari (2004) Luonnonvarojen käytön ja dynamiikan hallinta yksityismailla. Tampereen yliopisto, Tampere.

- Jokinen, Eeva (2004) The makings of mother in diary narratives. *Qualitative Inquiry* 10:3, 339–59.
- Jokinen, Eeva (2005) *Aikuisten arki*. Gaudeamus, Helsinki.
- Kajander, Anna (2015) Studying e-books and reading experiences in *Ethnology*. *Ethnologia Fennica* 42.
- Kalanti, Timo (2009) Ruumis ja rauta. Helsingin yliopiston sosiologian laitoksen tutkimuksia nro 259. Helsingin yliopisto, Helsinki.
- Kinnunen, Taina (2013) Vahvat yksin, heikot silyityksin. Otteita suomalaisesta kosketuskulttuurista. Kirjapaja, Helsinki.
- Kinnunen, Veera (2010) Ole kuin kotonasi. Työn ja kodin rajanvetoja lappilaisten kotimajoittajien arjessa. Julkaisematon Pro Gradu -tutkielma. Lapin yliopisto, Rovaniemi.
- Kinnunen, Veera (2016) Jakaisimmeko elämämme jätteen kanssa? *Sosiologia* 53:3.
- Klemola, Timo (2004) *Taidon filosofia, filosofian taito*. Tampere University Press, Tampere.
- Knudsen, Britta Timm & Stage, Carsten (2015) Introduction: Affective Methodologies. Teoksessa Britta Timm Knudsen & Carsten Stage (toim.) *Affective Methodologies. Developing Cultural Research Strategies for the Study of Affect*. Palgrave Macmillan, Lontoo & New York.
- Knuutila, Seppo (2011) Etnografiset käänneet perinnetieteiden yhdistäjinä? Teoksessa Aila Nieminen, Pia Olsson, Helena Ruotsala, Helena & Katriina Siivonen (toim.) *Aineen taikaa*. SKS, Helsinki, 330–346.
- Koivunen, Anu (2010) An Affective turn? Teoksessa Marianne Liljeström & Susanna Paasonen (toim) *Transformations : Working with Affect in Feminist Readings : Disturbing Differences*. Routledge, New York.
- Kondo, Marie (2016) Siivouksen elämänmullistava taika. *Bazar*, Helsinki.
- Kopytoff, Igor (2008 [1986]) The cultural biography of things: commodification as a process. Teoksessa Arjun Appadurai (toim.) *The Social Life of Things: Commodities in Cultural Perspective*. Cambridge University Press, Cambridge, 64–91.
- Kullman, Kim & Pyyhinen, Olli (2015) Toimijaverkosto. Teoksessa Kai Eriksson (toim.) *Verkostot yhteiskuntatutkimuksessa*. Gaudeamus, Helsinki.
- Kytö, Meri (2013) Kotiin kuuluvaa. Yksityisen ja yhteisen kaupunkiaänitilan risteymät. Itä-Suomen yliopisto, Joensuu.
- Lagerspetz, Olli (2008) *Lika*. Moreeni, Helsinki.
- Lastovicka, John L. & Karen V. Fernandez (2005) Three paths to Disposition: The Movement of Meaningful Possessions to Strangers. *Journal of Consumer Research* 31.
- Latour, Bruno (1992) Where are the Missing Masses? *Sociology of a Few Mundane Artifacts*. Teoksessa Wiebe Bijker & John Law (toim.) *Shaping Technology/Building Society: Studies in Sociotechnical Change*. MIT Press, Cambridge, 225–258.
- Latour, Bruno (2004) Why Has Critique Run out of Steam? From Matters of Fact to Matters of Concern. *Critical Inquiry* 30, 225–248.
- Latour, Bruno (2005) *Reassembling the social. An introduction to Action-network-theory*. Oxford University Press, Oxford.

- Law, John (2004) *After Method. Mess in social science research*. Routledge, New York & Lontoo.
- Law, John & Hassard, John (1999) (toim.) *Actor Network Theory and after*. Blackwell Publishers, Oxford & Malden.
- Lefebvre, Henri (1991) *The Production of Space*. Blackwell Publishing, Oxford.
- Lehtinen, Anna-Riitta, Varjonen, Johanna, Rajjas, Anu, Aalto, Kristiina & Riepu, Pakoma (2010) *Mitä eläminen maksaa? Kohtuullisen minimin viitebudjetit*. Kuluttajatutkimuskeskus, Helsinki.
- Lehtonen, Turo-Kimmo (2008) *Aineellinen yhteisö*. Tutkijaliitto, Helsinki.
- Lehtonen, Turo-Kimmo (2009) How does materiality matter for the social sciences? Teoksessa Dominique Colas & Oleg Kharkhordin (toim.) *The Materiality of Res Publica: How to Do Things with Publics*. Cambridge Scholars Publishing, Cambridge.
- Lehtonen, Turo-Kimmo (2015) Tavarat ja vapaus. *Tiede ja Edistys* 2, 103–122.
- Lehtonen, Turo-Kimmo & Pyyhtinen, Olli (2015) Roskisdykkauksen objektit ja elämänmuodon rajat. *Niin & Näin* 87, 33–37.
- Lorimer, Hayden (2005) Cultural geography: the busyness of being ‘more-than-representational’. *Progress in Human Geography* 29:1, 83–94.
- Luhtakallio, Eeva (2014) Sosiologian tulevaisuus. *Sociologia* 51:3, 285–289.
- Löfgren, Orvar (1997) Scenes from a troubled marriage. *Swedish ethnology and material culture studies. Journal of Material Culture Studies* 2:1, 95–113.
- Löfgren, Orvar (2012) It’s Simply Too Much! Coping with Domestic Overflow. Teoksessa Barbara Czarniawska & Orvar Löfgren (toim.) *Managing Overflow in Affluent Societies*. Routledge, New York & Lontoo.
- Löfgren, Orvar (2014) The Black Box of Everyday Life: Entanglements of Stuff, Affects and Activities. *Cultural Analysis* 13, 77–98.
- Macdonald, Sharon (2013) *Heritage and Identity in Europe Today*. Routledge, New York & Lontoo.
- MacLure Maggie (2013) Classification or wonder? Coding as an analytic practice in qualitative research. In Rebecca Coleman, Jessica Ringrose (toim.) *Deleuze and research methodologies*. Edinburgh University Press, Edinburgh, 164–183.
- Madden, Raymond (2010) *Being Ethnographic. A Guide to the Theory and Practice of Ethnography*. Sage, Lontoo.
- Marcoux, Jean-Sébastien (2001a) The ‘Casser Maison’ Ritual. Constructing the Self by Emptying the Home. *Journal of Material Culture* 6:2, 213–229.
- Marcoux, Jean-Sébastien (2001b) ‘The Refurbishment of Memory’. Teoksessa Daniel Miller ym. (toim.) *Home Possessions: Material Culture Behind Closed Doors*. Berg Publishers, Oxford & New York, 69–87.
- Marcoux, Jean-Sébastien (2009) Escaping the Gift Economy. *Journal of Consumer Research* 36:4, 671–685.
- Markuksela, Vesa (2013) *Aisti kuin kala. Etnografia vetouistelun veljeskunnan kilpailukäytännöistä*. Lapland University Press, Rovaniemi.

- Marx, Karl (1974 [1867]) Pääoma. Kansantaloustieteen arvostelua. Osa 1. Kustannusliike Edistys, Moskova.
- Massa, Ilmo & Ahonen, Sanna (2006) Arkielämän ympäristöpolitiikka. Gaudeamus, Helsinki.
- Massey, Doreen (2008) Samanaikainen tila. Vastapaino, Tampere (toim. Mikko Lehtonen, Pekka Rantanen & Jarno Valkonen).
- Mayol, Pierre (2013) Asuminen. Teoksessa Certeau, Michel de (2013) Arkipäivän kekseliäisyys 2. Asuminen, ruuanlaitto. Niin & Näin, Tampere.
- Menzel, Peter (1994) Material World. A Global Family Portrait. Sierra Club Books, San Francisco. Osa kuvista löydettävissä osoitteesta <http://menzelphoto.photoshelter.com>. (Luettu 27.2.2017.)
- Miller, Daniel (1998) (toim.) Material Cultures. Why some things matter? The University of Chicago Press, Chicago.
- Miller, Daniel (2001) Introduction. Teoksessa Daniel Miller (toim.) Home Possessions. Material Culture Behind Closed Doors. Berg, Oxford & New York.
- Miller, Daniel (2008) The Comfort of Things. Polity, Cambridge & Camden.
- Mills, C. Wright (2015[1959]) Sosiologinen mielikuvitus. Vastapaino, Tampere.
- Milton, Kay (2002) Loving Nature. Towards an ecology of emotion. Routledge, Lontoo & New York.
- Moisander, Johanna & Valtonen, Anu (2006) Qualitative Marketing Research. A Cultural Approach. Sage, Thousand Oaks, Lontoo & New Delhi.
- Mol, Anne-Marie (1999) Ontological Politics. A word and some questions. Teoksessa John Law & John Hassard (toim.) Actor Network Theory and after. Blackwell Publishers, Oxford & Malden.
- Morrison, Susan Signe (2015) The Literature of Waste. Material Eco-poetics and Ethical Matter. Palgrave Macmillan, New York.
- Mäkikalli, Maija (2010) Johdanto. Teoksessa Maija Mäkikalli & Riitta Laitinen (toim.) Esine ja aika. Materiaalisen kulttuurin historiaa. SKS, Helsinki.
- Nicolini, Davide (2009) Zooming In and Out: Studying Practices by Switching Theoretical Lenses and Trailing Connections. Organization Studies 30:12, 1391–1418
- Nicolini, Davide (2011) Practice as the Site of Knowing: Insights from the Fields of Telemedicine. Organization Science 3:22, 602–622.
- Nieminen, Jere (2015) Hirviä ja ihmisiä: Hirven yhteiskunnallisen läsnäolon hallinta 2000-luvun alussa. Tampere University Press, Tampere.
- Nippert-Eng, Christena (1996) Home and Work. The University of Chicago Press, Chicago.
- Nippert-Eng, Christena (2010) Islands of Privacy. University of Chicago Press, Chicago.
- Norman, Donald (2013) The design of everyday things (uusittu laitos) Basic Books, New York.
- Nygård, Henry (2016) Kuopasta kiertotalouteen. Suomen yhdyskuntajätehuollon historia. Jätelaitosyhdistys R.y, Helsinki.
- O'Brien, Martin (2011) A Crisis of Waste? Understanding the Rubbish Society. Routledge, Lontoo & New York.
- O'Dell, Tom & Willim, Robert (2011) Irregular Ethnographies. Journal of European Ethnography 41:1.

- Paavilainen, Heidi (2013) *Dwelling with Design*. Aalto University, Helsinki.
- Elina, Paju (2013a) *Elämän viivastot*. Kirja arvio teoksesta Ingold, Tim (2009) *Being Alive*. *Sociologia* 50:3, 297–298.
- Paju, Elina (2013b) *Lasten arjen ainekset*. Tutkijaliitto, Helsinki.
- Pantzar, Mika (1996) *Kuinka teknologia kesytetään*. Kulutuksen tieteestä kulutuksen taiteeseen. Tammi, Helsinki.
- Peteri, Virve (2006) *Mediaksi kotiin*. Tampere University Press, Tampere.
- Peteri, Virve (2014) *Muotoiluja toimijoita: tapaustutkimus toimistotuolista*. *Sociologia* 51:4, 315–331.
- Petridou, Elija (2001) *The taste of home*. Teoksessa Miller, Daniel ym. (toim.) *Home Possessions: Material Culture Behind Closed Doors*. Berg Publishers, Oxford & New York, 87–104.
- Pink, Sarah (2004) *Home Truths. Gender, Domestic Objects and Everyday Life*. Berg, Oxford & New York.
- Pink, Sarah (2009) *Doing Sensory Ethnography*. Sage, Lontoo.
- Pink, Sarah (2012) *Situating Everyday Life*. Sage, LA, Lontoo, New Delhi, Singapore & Washington DC.
- Pipping, Knut (1947[1978]) *Komppania pienoisyhiteikuntana*. Sosiologisia havaintoja suomalaisesta rintamaysiköstä 1941–1944. Otava, Helsinki.
- Pol-Droit, Roger (2005) *Esineiden luonto: Filosofisia kokemuksia*. Tammi, Helsinki.
- Puig de la Bellacasa, Maria (2011) *Matters of Care in Technoscience. Assembling Neglected Things*. *Social Studies of Science* 41:1, 85–106.
- Puig de la Bellacasa, Maria (2012) “Nothing comes without its world”: Thinking with Care. *The Sociological Review* 60:2, 197–206.
- Puig de la Bellacasa, Maria (2017) *Matters of Care: Speculative Ethics in More Than Human Worlds*. University of Minnesota Press, Minneapolis.
- Pyyhtinen, Olli (2009) *Back to the Things Themselves: On Simmelian Objects*. Teoksessa Geoff Cooper, Andrew King & Ruth Rettie (toim.) *Sociological Objects. Reconfigurations of Social Theory*. Ashgate, Surrey & Burlington.
- Pyyhtinen, Olli (2014a) *The Gift and its Paradoxes. Beyond Mauss*. Ashgate, Surrey.
- Pyyhtinen, Olli (2014b) *Välitysten sosiologiaa. Sosiaalisista selityksistä sosiaalisen selittämiin*. *Sociologia* 51:2, 155–161.
- Pyyhtinen, Olli (2016) *More-than-Human Sociology. A New Sociological Imagination*. Palgrave Macmillan, Lontoo.
- Rajanti, Taina (1999) *Kaupunki on ihmisen koti. Elämän kaupunkimuodon tarkastelua*. Tutkijaliitto, Helsinki.
- Rantala, Outi (2011) *Metsä matkailukäytössä. Etnografinen tutkimus luonnossa opastamisesta*. Lapland University Press, Rovaniemi.
- Rantala, Päivi & Valtonen, Anu (2015) *Päiväunilla, äänten virrassa*. Teoksessa Marjo Kaartinen (toim.) *Hiljaisuuden kulttuurihistoria*. K&H, Turku.
- Raudaskoski, Sanna (2009) *Tool and Machine: The Affordances of the Mobile Phone*. Tampere University Press, Tampere.

- Reckwitz, Andreas (2002) Toward a Theory of Social Practices. A Development in Culturalist Theorizing. *European Journal of Social Theory* 5:2, 243–263.
- Richardson, Laurel (2000) Writing. A Method of Inquiry. Teoksessa Norman K. Denzin & Yvonna S. Lincoln (toim.) *The Sage Handbook of Qualitative Research*. Sage, Thousand Oaks, Lontoo & New Delhi.
- Richardson, Laurel & Adams St. Pierre, Elizabeth (2011) Writing. A Method of Inquiry. Teoksessa Norman K. Denzin & Yvonna S. Lincoln (toim.) *The Sage Handbook of Qualitative Research*. Uudistettu painos. Sage, Thousand Oaks, Lontoo & New Delhi.
- Riddell, Seija (1998) Tolkullistamisen politiikka: televisiouutisten vastaanottaminen kriittisestä genrenäkökulmasta. Tampereen yliopisto, Tampere.
- Ringrose, Jessica & Renold, Emma (2014) "F**k Rape!": Exploring Affective Intensities in a Feminist Research Assemblage. *Qualitative Inquiry* 20:6.
- Ronkainen, Suvi (1999a) Ajan ja paikan merkittävät: Subjektiviteetti, tieto ja toimijuus. Gaudeamus, Helsinki.
- Ronkainen, Suvi (1999b) Subjektius, häpeä ja syyllisyys parisuhdeväkivallan elementteinä. Teoksessa Sari Näre (toim.) *Tunteiden sosiologia II. Historiaa ja säätelyä*. SKS, Helsinki, 131–154.
- Salo, Ulla-Maija (2015) Simsalabim, sisällönanalyysi ja koodaamisen haasteet. Teoksessa Ulla-Maija Salo & Riitta Högbäck (toim.) *Umpikujasta oivallukseen. Refleksiivisyys empiirisessä tutkimuksessa*. Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 164. Tampere University Press, Tampere.
- Samudra, Jaida Kim (2008) Memory in our body: Thick participation and the translation of kinesthetic experience. *American Ethnologist* 35:4, 665–681.
- Sarantola-Weiss, Minna (2009) Representations of the Finnish home in the interior decoration magazines of the 1960s and 1970s. Teoksessa Hanna Johansson & Kirsi Saarikangas (toim.) (2009) *Homes in Transformation. Dwelling, Moving, Belonging*. SKS, Helsinki.
- Schatzki, Theodore R. (2001) Introduction. Practice theory. Teoksessa Theodore R. Schatzki, Karin Knorr Cetina & Eike von Savigny (toim.) *The Practice Turn in Contemporary Theory*. Routledge, Lontoo & New York.
- Schneider, Carl (1992[1977]) *Shame, Exposure, and Privacy*. WW Norton & Company, New York & Lontoo.
- Serres, Michel (1994) *Luontosopimus*. Vastapaino, Tampere.
- Serres, Michel (2007) *The Parasite*. The University of Minnesota Press, Minneapolis.
- Serres, Michel (2011) *Malfeasance*. Stanford University Press, Stanford.
- Shove, Elizabeth (2003) Comfort, Cleanliness and Convenience. *The Social Organization of Normality*. Berg Publishers, Oxford & New York.
- Shove, Elizabeth, Pantzar, Mika & Watson, Matthew (2012) *The Dynamics of Social Practice. Everyday life and how it changes*. Sage, Lontoo.
- Shove, Elizabeth, Watson, Mathew, Hand, Martin & Ingram, Jack (2007) *Design of Everyday Life*. Berg Publishers, Oxford & New York.
- Silverstone, Roger (1994) *Television and Everyday Life*. Routledge, New York & Lontoo.
- Simmel, Georg (1997 [1900]) *Rahan filosofia*. Doroga, Turku.

- Sjöberg, Lotta (2011) *Family Living. Den Östādade sanningen*. Bonnier Fakta, Tukholma.
- Smith, Gabriella V. & Ekerdt, David J. (2011) *Confronting the Material Convoy in Later Life*. *Sociological Inquiry* 81:3, 377–391.
- Snellman, Hanna (2015) *Etnografian vuosikokous*. Teoksessa Heini Hakosalo, Seija Jalagin & Tiina Kinnunen (toim.) *Lisää tällaista! Marianne Junilan juhla-kirja*. *Scripta Historica* 37. Oulun historiaseuran julkaisuja. Oulun historiaseura ry, Oulu.
- Storträsk, Acu (2016) *Muuttoliikkeen*. Benada Oy, Helsinki.
- St. Pierre, Elizabeth & Jackson, Alecia (2014) *Qualitative Data Analysis After Coding*. *Qualitative Inquiry* 20:6, 715–719.
- Strasser, Susan (1999) *Waste and Want. A Social History of Trash*. Metropolitan Books, New York.
- Strathern, Marilyn (1999) *Property, Substance and Effect*. Athlone, Lontoo.
- Sulkunen, Pekka, Alasuutari, Pertti, Nätkin, Ritva & Kinnunen, Merja (1985) *Lähiöravintola*. Otava, Helsinki.
- Suopajarvi, Tiina (2014) *Kävelyssä rakentuva paikka: Oulun kaupunkikeskusta seniorikaupunkilaisten sosiomateriaalisena ympäristönä*. *Sosiologia* 51:4, 332–346.
- Sutton, David (2006) *Cooking Skill, the Senses, and Memory: The Fate of Practical Knowledge*. Teoksessa Elizabeth Edwards, Chris Gosden & Ruth Philips (toim.) *Sensible Objects. Colonialism, Museums and Material Objects*. Berg Publishers, Oxford, 87–118.
- Tavararemontti. Tavararemontti.fi. (Luettu 1.2.2017.)
- TENK (2009) *Humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettiset periaatteet ja ehdotus eettisen ennakoarvioinnin järjestämiseksi*. Tutkimuseettinen neuvottelukunta: Helsinki. <http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/eettisetperiaatteet.pdf>. (Luettu 21.10.2016).
- Thompson, Michael (1979) *Rubbish Theory: The creation and destruction of value*. Oxford University Press, Oxford.
- Tilastokeskus. Käsitteet. Jäte. <http://www.stat.fi/meta/kas/jate.html>. (Luettu 3.1.2017.)
- Tronto, Joan (1993) *Moral Boundaries: A Political Argument for an Ethic of Care*. Routledge, Lontoo & New York.
- Valkonen, Jarno (2015) *Onko vanhentunutta puhua jätteistä*. *Uutistamo* 12.11.2015. <http://www.uutistamo.fi/onko-vanhentunutta-puhua-jatteesta/> (Luettu 14.3.2017).
- Valkonen, Jarno, Lehtonen, Turo-kimmo & Pyyhtinen, Olli (2013) *Sosiologista materiaalioppia*. *Sosiologia* 50:3, 217–221.
- Valkonen, Jarno, Kinnunen, Veera & Huilaja, Heikki, Saariniemi, Johanna, Näsi, Reetta, Uusisalmi, Riitta & Honkasilta, Janne (2017) *Jätehallinta ja ympäristönsuojelu*. *Sosiologia* 54:1, 23–42.
- Valkonen, Jarno & Veijola, Soile (2008) *Töissä tunturissa: Ajatuksia ja kirjoituksia matkailu-työstä*. Lapin yliopistokustannus, Rovaniemi.
- Valtonen, Anu (2013) *Height Matters: Practicing Consumer Agency, Gender, and Body Politics*. *Consumption, Markets & Culture* 16:2, 196–221.
- Valtonen, Anu & Närvänen, Elina (2015) *Gendered reading of the body in the bed*. *Journal of Marketing Management* 31:15–16, 1583–1601.

- Valtonen, Anu & Närvänen, Elina (2016) The everyday intimacy of sleeping: an embodied analysis of intimate practices. *Consumption Markets & Culture* 19:4, 370–386.
- Verbeek, John-Paul (2005) *Artifacts and Attachment. A Post-Script Philosophy of Mediation*. Teoksessa Hans Harbers (toim.) *Inside the Politics of Technology: Agency and Normativity in the Co-production of Technology and Society*. Amsterdam University Press, Amsterdam.
- Vilkko, Anni (1997) *Omaelämäkerta kohtaamispaikkana: Naisen elämän kerronta ja luenta*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Vilkko, Anni (2010) Kohteena koti. Teoksessa Anni Vilkko, Asko Suikkanen & Johanna Järvinen-Tassopolos (toim.) *Kotia paikantamassa*. Lapland University Press, Rovaniemi.
- Warde, Alan (2013) What sort of practice is eating? Teoksessa Elizabeth Shove & Nicola Spurling (toim.) *Sustainable Practices. Social Theory and Climate Change*. Routledge, New York.
- Warde, Alan (2014) After Taste. *Culture, Consumption and Theories of Practice*. *Journal of Consumer Culture* 2014, 1–25.
- Warnier, Jean-Pierre (1999) *Construire la culture matérielle: L'homme qui pensait avec ses doigts*. Presses Universitaires de France, Pariisi.
- Wilk, Richard (2011) Reflections on Orderly and Disorderly Ethnography. *Journal of European Ethnology* 41:1, 15–26.
- Woolgar & Neyland (2013) *Mundane Governance, Ontology and Accountability*. Oxford University Press, Oxford.
- YLE. KOTIMAA 22.11.2016. Muutto on hirveä stressi, mutta siitä selviää – kunhan ei unohda muuttopizzaa. <http://yle.fi/uutiset/3-9308968>. (Luettu 22.11.2016).
- YLE. UUTISET 17.11.2015. Muuttokuormat keventyneet – kaksi tuttua huonekalua katoamassa kodeista. http://yle.fi/uutiset/muuttokuormat_keventyneet_kaksi_tuttua_huonekalua_katoamassa_kodeista/8457728 (Luettu 17.11.2015).
- Ympäristöministeriö (2008) *Kohti kierrätysyhteiskuntaa. Valtakunnallinen jätesuunnitelma vuoteen 2016. Suomen ympäristö 32/2008*. Edita Prima Oy, Helsinki. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/38363/SY_32_2008.pdf?sequence=3 (Luettu 11.2.2016.)
- Young, Marion (1997) *Intersecting Voices. Dilemmas of Gender, Political Philosophy, and Policy*. Princeton University Press, Princeton, New Jersey.
- Åkerman, Maria (2009) *Hybridit ja ympäristön politiikka*. Teoksessa Ilmo Massa (toim.) *Vihreä teoria. Ympäristö yhteiskuntateoriassa*. Gaudeamus, Helsinki.

Liitteet

Liite 1

Elämää muuttolaatikoissa

Keruukilpailu 15.3.–30.9.2013

Millainen kokemus muutto oli Sinulle? Kirjoita kokemuksistasi!

Suomessa muutetaan yli puoli miljoonaa kertaa vuosittain. Muuttaminen on ihmisen elämänsä tärkeä murroskohta – se liittyy usein muihinkin isoihin elämänmuutoksiin ja pitää sisällään lupauksen uudesta alusta.

Keräämme muuttamiseen liittyviä kertomuksia, kokemuksia ja muistoja. Tavoitteenamme on monipuolinen ja runsas aineisto. Jokainen vastaus on tärkeä, sillä vastauksia käytetään opetus- ja tutkimusaineistona. Kirjoitukset arkistoidaan Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kansanrunousarkistoon ja sähköisessä muodossa saapuvat kirjoitukset lisäksi Yhteiskuntatieteelliseen tietoarkeistoon.

Kirjoittamisen apuna voit käyttää seuraavia kysymyksiä:

Muuttohistoriani

Oletko muuttanut erityisen monta kertaa? Onko elämässäsi tapahtunut kiinnostavia käännteitä uusien paikkojen ja asuntojen myötä? Kuvaile elämäsi tärkeimpiä muuttoja.

Sitä muuttoa en unohda!

Onko jokin muutto jäänyt erityisesti mieleesi? Kerro kokemuksesista!

Uudistumista vai säilömistä?

Organisoitko muuton huolella vai jätitkö pakkaamisen viimeiseen iltaan? Karsitko muutos tavaraita vai säilötkö huolella jokaisen esineen? Päätyvätkö muutos hylätyt tavarat kaatopaikalle vai ullakolle? Millaisia asioista syntyy erimielisyyksiä muuttaessa? Kerro, millainen muuttaja olet.

Muuttaminen ja muistot

Onko sinulla tärkeitä tavaroita tai paikkaan liittyviä muistoja, jotka kulkevat mukana muutosta toiseen? Täytyykö varastosi valokuvista ja kirjeistä vai hävitätkö muutos vanhat muistot? Millä tavoin muistosi kulkevat mukana muutossa? Kerro muistoistasi!

Asettuminen

Millä tavoin uudesta asuinpaikasta ja asunnosta tulee koti? Suunnitteletko etukäteen kodin järjestyksen vai löytävätkö asiat paikkansa pikkuhiljaa? Järjestätkö kotisi entisen asunnon näköiseksi vai uudistatko kerralla koko sisustuksen? Kuvaile, miten asetat taloksi.

Kilpailun tulokset julkistetaan syksyllä 2013. Paras kirjoitus palkitaan kirjapalkinnolla. Lisäksi kirjoittajien kesken arvotaan kirjapalkinto.

Keruukilpailun järjestävät Lapin yliopisto ja Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Lisätietoja:

tutkija Veera Kinnunen, p. 040 4844 175, veera.kinnunen@ulapland.fi
SKS:n kansanrunousarkisto, p. 0201 131 240, keruu@fnlit.fi

VUONNA 1831 PERUSTETTU SUOMALAISEN KIRJALLISUUDEN SEURA TEKEE SUOMALAISTA KULTTUURIA YMMÄRRETTÄVÄKSI ITSELLEMME JA MUILLE.

Vastausohjeet

Kirjoita omalla kielelläsi ja tyylilläsi. Voit osallistua omalla nimellä tai nimimerkillä. Kirjoita vastaukseesi suostumukseksi siihen, että lähettämäsi aineisto arkistoidaan nimelläsi SKS:n arkistoon. Tai ilmoita, jos haluat vastauksesi arkistoitavan nimimerkillä. Silloin hävitämme nimesi ja yhteystietosi palkinnon arvonnasta jälkeen.

Otamme vastaan myös kuvia. Niiden lähettämisestä ota etukäteen yhteyttä kuva-arkistoon p. 0201 131 286, kra-kuva@fnlit.fi.

Lähetä kirjoituksesi 30.9.2013 mennessä

- osoitteeseen Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, kansanrunousarkisto, PL 259, 00171 Helsinki, merkitse kuoreen tunnus "Muutto",
- sähköpostiin liitetiedostonä txt-, rtf-, tai doc-muodossa osoitteeseen keruu@fnlit.fi, merkitse aihekenttään tunnus "Muutto" tai
- internetissä osoitteessa www.fnlit.fi/arkistot/keruu/muutto.htm

SKS:n arkistojen yleiset keruuohjeet: www.fnlit.fi/kra/keruuohjeet.htm